

Περί προσευχής 153 κεφάλαια

Ἄπό τόν φλογερό καύσωνα τοῦ πυρετοῦ των ακαθάρτων παθῶν μέθεράπευες, ὡς συνήθως, μέ τις θεοφιλείς σου επιστολές, και παρηγόρησες τό νοῦ μου πού ήταν κουρασμένος μέσα στά αίσχιστα ἔργα και μιμήθηκες τό μεγάλο καθηγητή και δάσκαλο μέ επιτυχία. Και δέν είναι παράξενο αυτό. Γιατί σέ σένα πάντοτε ἔτυχαν τα διακεκριμένα δπως και στόν ευλογημένο Ιακώβ. Γιατί ἀφοῦ εργάστηκες καλώς γιά χάρη της Ραχήλ και πήρες γυναίκα τή Λεϊά¹, τώρα ζητείς και τήν αγαπητή σου, ἀφοῦ δούλεψες ἄλλα ἑφτά χρόνια. Ἐγώ δέ θά αρνηθῶ, διτι ἄν και κουράστηκα δλη τήν νύχτα, δέν ἔπιασα κανένα ψάρι. Πλήν επειδή ζητείς ἀπό ἔμενα λόγους, ἔριξα τά δίχτια και ψάρεψα μεγάλο πλήθος ψάρια· δέν νομίζω διτι εἶναι μεγάλα, στήν ποσότητα δμως εἶναι 153²· και σοῦ τά στέλνω κατά τό πρόσταγμα σου, ἀφοῦ τά ἔβαλα μέσα στό καλάθι τῆς αγάπης.

Θαυμάζω και πολύ μακαρίζω τήν ἀριστη πρόθεση σου πού ἔχεις ἔρωτα νά μάθεις περί προσευχῆς. Γιατί δέν επιθυμείς επιπόλαια νά μάθεις αυτά πού εἶναι γραμμένα πάνω σέ χαρτί μέ μελάνη, ἀλλά εκείνα πού εἶναι γραμμένα στόν νοῦ μέ αγάπη και ἀμνησικακία. Ἀλλά επειδή εἶναι δλα διπλά, τό ἕνα ἀπέναντι στό ἄλλο³, δέξου τό γράμμα και πρόσεξε στό πνεῦμα· γιατί πριν ἀπό κάθε γράμμα προηγείται τό πνεῦμα. Ἄν λείπει τό πνεῦμα, δέν υπάρχει ούτε γράμμα. Λοιπόν και ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς εἶναι διπλός. Ὁ ἕνας πρακτικός, ὁ ἄλλος θεωρητικός. Ἐτσι και στόν αριθμό τό πρόχειρο εἶναι ἡ ποσότητα, τό σημαινόμενον δμως εἶναι ἡ ποιότητα.

Χώρισα τόν περί προσευχῆς λόγο σέ 153 κεφάλαια και σοῦ τόν στέλνω σάν ἐφόδιο πού αγόρασα ἀπό τό Ευαγγέλιο, γιά νά βρεις τήν τερπνότητα τοῦ συμβολικοῦ ἀριθμοῦ* πού ἔχει σχῆμα τρίγωνο και ἐξάγωνο. Τό πρώτο συμβολίζει τήν ευσεβή γνώση τῆς Ἁγίας Τριάδας, τό δεύτερο τή δημιουργία αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἀλλά και ὁ ἀριθμός 100 εἶναι τετράγωνος. Ὁ 53 εἶναι τρίγωνος και σφαιρικός, ὡς ἀθροισμα τοῦ 28 πού εἶναι τρίγωνος και τοῦ 25 πού εἶναι σφαιρικός, επειδή εἶναι ἴσος μέ 5 φορές τό 5. Λοιπόν, ε-

1. Γεν. 29, 25.

2. Ἰω. 21, 11.

3. Σ. Σεφ. 42, 24.

* Ἐνας ἀριθμός λέγεται τρίγωνος (ἡ τετράγωνος ἡ πεντάγωνος κλπ.) διταν εἶναι ἴσος μέ ἀθροισμα ἀριθμῶν πού πρώτος εἶναι ὁ 1 και οἱ ἄλλοι προκύπτουν ὁ καθένας ἀπό τόν προηγούμενο του ἀφοῦ αὐξηθεῖ αὐτός κατά 1 (ἡ 2 ἡ 3 κλπ. ἀντίστοιχα). Ἐτσι, ὁ 153 εἶναι τρίγωνος επειδή $153 = 1 + 2 + 3 + \dots + 16 + 17$, και ἐξάγωνος επειδή $153 = 1 + 5 + 9 + 13 + 17 + \dots + 33$. Ὁ 28 εἶναι τρίγωνος γιατί $28 = 1 + 2 + 3 + \dots + 7$, και ὁ 100 τετράγωνος γιατί $100 = 1 + 3 + 5 + \dots + 17 + 19$.

Ἐνας ἀριθμός λέγεται σφαιρικός διταν εἶναι τό τετράγωνο τοῦ τελευταίου του ψηφίου, πχ. ὁ $25 = 5 \times 5 = 5$.

χεις ένα σχήμα τετράγωνο πού συμβολίζει τις τέσσερις γενικές αρετές (φρόνηση, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, ανδρεία), αλλά και ένα σφαιρικό αριθμό, τό 25, πού εκφράζει τή σοφή γνώση αὐτοῦ τού αἰώνα, επειδή ὁ χρόνος κινεῖται κυκλικά. Γιατί ἡ εβδομάδα ακολουθεῖ τήν εβδομάδα, ὁ μήνας τό μήνα, ὁ χρόνος τό χρόνο και ἡ εποχή τήν εποχή, δπως βλέπομε και στήν κίνηση τού ηλίου και τῆς σελήνης, τῆς ἀνοίξης και τοῦ θέρους κλπ. Τό τρίγωνο συμβολίζει τή γνώση τῆς Ἁγίας Τριάδας. "Ἡ, μέ τον συνολικό αριθμό 153, πού εἶναι τρίγωνος, νά ἐνοήσεις τις τρεις καταστάσεις, πρακτική, φυσική και θεολογική· ἡ τήν πίστη, τήν ἐλπίδα και τήν ἀγάπη⁴· ἡ χρυσάφι, ἀσήμι, πολύτιμα πετράδια⁵. Ἀρκούν αὐτά, σχετικά μέ τον αριθμό.

Και σύ, δέ θά περιφρονήσεις τήν ταπεινότητα τών κεφαλαίων, γιατί γνωρίζεις και νά χορταίνεις και νά στερεῖσαι⁶ και γιατί θυμάσαι τά δύο λεπτά τῆς χήρας⁷, τά ὅποια δέν τά ἀπέριψε ὁ Κύριος, ἀλλά τά δέχτηκε καλύτερα ἀπό τόν πλούτο τών ἄλλων. Λοιπόν ἐσύ πού γνωρίζεις νά εὐνοεῖς και νά ἀγαπᾶς τους γνήσιους ἀδελφούς σου, νά προσεύχεσαι γιά μένα τόν παράλυτο, γιά νά δώ τήν υγεία μου και ἀφού σηκώσω τό κρεβάτι μου, νά περπατήσω⁸ μέ τή χάρη τού Χριστοῦ. Ἀμήν.

1. Ὅποιος θέλει νά φτιάξει τό εὐωδιαστό θυμίαμα, θά πάρει τό διαφανές λιβάνι, τήν κασσία, τόν δνυχα και τή στακτὴ και θά τά ἐνώσει σέ ἴσες ποσότητες, σύμφωνα μέ τό νόμο⁹. Αὐτά εἶναι ἡ τετράδα τών αρετῶν. Ἄν αὐτές εἶναι ἐντελῶς ολοκληρωμένες και ἴσες, δέ θά προδοθεῖ ὁ νοῦς.

2. Ἀφοῦ καθαριστεῖ ἡ ψυχή μέ τήν τέλεια ἐκπλήρωση τών ἐντολῶν, σταθεροποιεῖ τήν τάξη τού νοῦ, κάνοντας τον ἐπιδεικτικό τῆς ἐπιθυμητῆς προσευχῆς.

3. Ἡ προσευχή εἶναι συναναστροφή τού νοῦ μέ τό Θεό. Σέ ποιά κατάσταση λοιπόν πρέπει νά βρίσκεται ὁ νοῦς γιά νά μπορέσει, χωρίς νά στρέφεται ἄλλου, νά πλησιάσει τόν Κύριο του και νά συνομιλεῖ μαζί Του χωρίς νά μεσολαβεῖ κανένας ἄλλος;

4. Ἄν ὁ Μωυσῆς προσπαθώντας νά πλησιάσει τήν φλεγόμενη βάτο ἐμποδίζεται μέχρις ἔκτου λύσει τό ὑπόδημα τών ποδιῶν του¹⁰, πῶς ἐσύ πού θέλεις νά δεις τό Θεό πού εἶναι πάνω ἀπό κάθε αἴσθηση και ἐννοια και νά συνομιλήσεις μαζί Του, δέ θά λύσεις και δέ θά ἀπομακρύνεις κάθε ἐμπαθή σκέψη;

5. Πρώτα-πρώτα προσευχήσου νά λάβεις τό χάρισμα τών δακρύων, γιά νά μπορέσεις ἐτσι νά μαλακώσεις τήν ἀγριότητα τῆς ψυχῆς σου και ἀφού ἐξομολογηθεῖς ἐναντίον σου τις ἀμαρτίες σου στόν Κύριο, νά λάβεις ἀπό Αὐτόν τήν ἄφεση.

4. Α' Κορ. 13, 13.

6. Φιλιπ. 4, 12.

8. Μάρκ. 2, 11.

10. Ἐξ. 3, 5.

5. Α' Κορ. 3, 12.

7. Μάρκ. 12, 42-44.

9. Ἐξ. 30, 34.

6. Νά χρησιμοποιείς τά δάκρυα γιά νά επιτύχεις κάθε αίτημα σου. Γιατί πολύ χαίρεται ό Κύριος δταν προσεύχεσαι μέ δάκρυα.

7. Άν στήν προσευχή σου χύνεις πηγές δακρύνων, μήν υπερηφανεύεσαι διτι τάχα είσαι ανώτερος από τούς πολλούς. Δέν είναι δικό σου κατόρθωμα αυτό, αλλά βοήθεια γιά τήν προσευχή σου από τον Κύριο, γιά νά μπορέσεις νά εξομολογηθείς μέ προθυμία τις αμαρτίες σου σ' Αυτόν και νά τον εξευμενίσεις μέ τά δάκρυα σου. Μή λοιπόν μετατρέψεις σέ πάθος τό βοήθημα σου κατά τών παθών, γιά νά μήν παροργίσεις περισσότερο τον Κύριο πού σοῦ έδωσε αυτή τή χάρη.

8. Πολλοί, έκεί πού έχυναν δάκρυα γιά τις αμαρτίες τους, λησμόνησαν τό σκοπό τών δακρύνων, υπερηφανεύτηκαν και ξεστράτισαν.

9. Νά στέκεσαι υπομένοντας τον κόπο, νά προσεύχεσαι μέ ένταση και επιμονή και νά αποστρέφεις τις φροντίδες και τις σκέψεις πού αού ήρθαν. Γιατί σέ ταράζουν και σέ θορυβούν γιά νά παραλύσουν τήν δύναμη και ένταση σου.

10. Όταν σέ δούν οί δαίμονες διτι είσαι πρόθυμος νά προσευχηθείς αληθινά, τότε σοῦ φέρνουν στο νού σκέψεις πραγμάτων δήθεν αναγκαιών και σέ λίγο σέ κάνουν νά τά λησμονήσεις και παρακινούν τό νού νά τά αναζητήσει. Και επειδή αυτός δέν τά βρίσκει, στενοχωρείται και λυπάται. Όταν ξανά σταθεί στήν προσευχή, τοῦ υπενθυμίζουν εκείνα πού του είχαν βάλει στο νού του και τά αναζητούσε, γιά νά στραφεί ό νούς σ' αυτά και νά χάσει τήν καρποφόρα προσευχή.

11. Αγώνισου νά κρατήσεις τό νού κατά τήν ώρα τής προσευχής κωφό και άλαλο, και τότε θά μπορέσεις νά προσευχηθείς.

12. Όταν σοῦ τύχει πειρασμός, ή σέ ερεθίζει μιá άντιλογία γιά νά στρέψεις τό θυμό σου εναντίον ενός άνθρωπου ή νά βάλεις καμιά άναρθρη φωνή, τότε θυμήσου τήν προσευχή και τό κρίμα πού επισύρει, και αμέσως θά ηρεμήσει ή άτακτη αυτή κίνηση μέσα σου.

13. Ό,τι κάνεις εναντίον αδελφού σου πού σέ αδίκησε, δλα θά σοῦ γίνουν εμπόδιο στόν καιρό τής προσευχής.

14. Προσευχή είναι γέννημα τής πραότητας και τής άοργησίας.

15. Προσευχή είναι προβολή χαράς και ευχαριστίας.

16. Προσευχή είναι αποτρεπτικό τής λύπης και τής μικροψυχίας.

17. Πήγαινε πούλησε τά υπάρχοντα σου και δώσε στους φτωχούς¹¹ και πάρε τό σταυρό σου και άπαρνήσου τον εαυτό σου¹², γιά νά μπορέσεις νά προσευχηθείς χωρίς περισπασμούς.

18. Άν θέλεις νά προσεύχεσαι μέ τρόπο αξιέπαινο, νά αρνείσαι τόν εαυτό σου κάθε στιγμή και άν υποφέρεις πάρα πολλά δεινά, νά φιλοσοφήσεις τήν ωφέλεια τής προσευχής.

11. Ματθ. 19, 21.

12. Μοιθθ. 16, 24.

19. "Οποιαδήποτε δυσκολία υπομείνεις και φιλοσοφήσεις τή μηδαμινότητά της, τόν καρπό της θα τόν βρεις στήν ώρα της προσευχής.

20. Άν επιθυμήσεις νά προσευχηθείς δπως πρέπει, μή λυπήσεις κανένα άνθρωπο. Διαφορετικά προσεύχεσαι μάταια.

21. «Άφησε τό δώρο σου, λέει ό Κύριος, μπροστά στο θυσιαστήριο και πήγαινε νά συμφιλιωθείς μέ τόν αδελφό σου»¹³ και τότε έλα και προσευχήσου χωρίς ταραχή. Γιατί ή μνησικακία θαμπώνει τό λογικό τοῦ προσευχομένου και σκοτεινιάζει τις προσευχές του.

22. Εκείνοι πού συσσωρεύουν λύπες και μνησικακίες επάνω τους, μοιάζουν μέ ανθρώπους πού αντλούν νερό και τό βάζουν μέσα σέ τρύπιο πιθάρι.

23. Άν είσαι ύπομονητικός, θά προσευχηθείς πάντοτε μέ χαρά.

24. Άν προσεύχεσαι δπως πρέπει, θά σου συμβούν τέτοια πράγματα ώστε νά νομίσεις διτι είναι δίκαιο νά κάνεις χρήση τοῦ θυμού. Δέν υπάρχει διόλου δίκαιος θυμός κατά τοῦ πλησίον. Άν σκεφτείς καλά τό πράγμα, θά βρεις διτι είναι δυνατό και χωρίς θυμό νά διευθετηθεί τό ζήτημα. Μεταχειρίσου λοιπόν κάθε τέχνη νά μή θυμώσεις.

25. Πρόσεχε, μή τυχόν νομιζοντας διτι θεραπεύεις άλλον, μείνεις έσύ ό ίδιος αθεράπευτος και προκαλέσεις εμπόδιο στήν προσευχή σου.

26. Άν κάνεις οικονομία στό θυμό, θά βρεις οικονομία και θά αναδείξεις τόν εαυτό σου φρόνιμο και θά βρεθείς μεταξύ τών προσευχομένων.

27. Άν οπλίζεσαι εναντίον τοῦ θυμού, δέ θά ανεχθείς ποτέ επιθυμία. Γιατί ή επιθυμία προσφέρει τά υλικά στό θυμό και αυτός ταράζει τό νοερό μάτι και διαφθείρει τήν κατάσταση τής προσευχής.

28. Μήν προσεύχεσαι μόνο μέ εξωτερικά σχήματα, αλλά νά προτρέπεις τό νοῦ σου νά συναισθάνεται τήν πνευματική προσευχή μέ μεγάλο φόβο.

29. Άλλοτε μπορεί νά σταθείς ξαφνικά στήν προσευχή και νά προσευχηθείς καλά· άλλοτε μπορεί πολύ νά κοπιάσεις χωρίς νά επιτύχεις τό σκοπό σου, κι αυτό για νά τό ζητήσεις περισσότερο και αφού τό λάβεις νά έχεις αναφαίρετο τό κατόρθωμα σου.

30. Όταν φτάσει ό Άγγελος, αμέσως δλοι εκείνοι οί πονηροί λογισμοί και δαίμονες πού μάς ενοχλούν απομακρύνονται και τότε ό νους μέ μεγάλη άνεση προσεύχεται ανεπηρέαστα. Άλλοτε πάλι δταν ξεσπά επάνω μας ό συνηθισμένος πόλεμος, παλεύει ό νους και δέν τοῦ επιτρέπεται νά σηκώσει κεφάλι. Γιατί έχει αποκτήσει από πριν οικειότητα μέ τά διάφορα πάθη. Όμως άν επιμένει νά ζητεί, θά εὔρει και άν κρούει, θά τοῦ ανοιχθεί¹⁴.

31. Μήν προσεύχεσαι νά γίνουν τά θελήματα σου, γιατί οπωσδήποτε δέν συμφωνούν μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ· αλλά μάλλον καθώς διδάχθηκες λέγε στήν προσευχή σου: «Γεννητήω τό θέλημα Σου έν έμοί»¹⁵. Και σέ κάθε

13. Ματθ. 5, 24.

14. Ματθ. 7, 8.

15. Λουκ. 22, 42.

πράγμα έτσι νά ζητάς από Αυτόν, νά γίνει τό θέλημα Του, γιατί ό Θεός θέλει τό αγαθό και συμφέρον της ψυχής σου. Ένώ έσύ οπωσδήποτε δέν ζητείς πάντοτε τό συμφέρον σου.

32. Πολλές φορές ζήτησα μέ τήν προσευχή από τό Θεό, νά μου γίνει κάτι πού τό νόμιζα καλό, και επέμενα παράλογα νά τό ζητώ βιάζοντας τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, και δέν Τόν άφηνα νά οικονομήσει Εκείνος δι,τι γνωρίζει ως συμφέρον δικό μου. Και λοιπόν άφού έλαβα δι,τι ζήτησα, στενοχωρήθηκα ύστερα πολύ πού δέν είχα ζητήσει μάλλον νά γίνει τό θέλημα τού Θεοῦ. Γιατί δέν μου ήρθε τό πράγμα έτσι διπως τό νόμιζα.

33. Τί είναι αγαθό, παρά ό Θεός; Λοιπόν σ' Αυτόν ας αναθέσουμε δια τά ζητήματα μας, και δια θά πάνε καλά. Γιατί ό αγαθός, οπωσδήποτε χορηγεί και αγαθές δωρεές.

34. Μή λυπάσαι γιατί δέν παίρνεις άμέσως εκείνο πού ζητάς από τό Θεό, γιατί θέλει νά σέ ευεργετήσει περισσότερο μέ τό νά υπομένεις καρτερικά στήν προσευχή. Τί ανώτερο υπάρχει από τό νά πλησιάζεις τό Θεό και νά ασχολείσαι σέ συνομιλία μαζί Του;

35. Προσεκτική προσευχή είναι ή τέλεια νόηση τού νοῦ.

36. Προσευχή είναι τό ανέβασμα τού νοῦ στο Θεό.

37. 'Αν έχεις πόθο νά προσευχηθείς, άπαρνήσου τά πάντα, για νά κληρονομήσεις τό πάν.

38. Πρώτα-πρώτα νά προσεύχεσαι νά καθαριστείς από τά πάθη σου· δεύτερο, νά απαλλαγείς από τήν άγνοια και τή λήθη· και τρίτο, νά απαλλαγείς από κάθε πειρασμό και εγκατάλειψη Θεοῦ.

39. Στήν προσευχή σου νά ζητείς μόνο τήν δικαιοσύνη και τήν Βασιλεία¹⁶, δηλαδή τήν αρετή και τήν πνευματική γνώση. Και δια τά υπόλοιπα θά σου προστεθούν.

40. Δίκαιο είναι νά μήν προσεύχεσαι μόνο για τή δική σου κάθαρση από τά πάθη, αλλά και για τήν κάθαρση κάθε άνθρωπου, για νά μιμηθείς τόν αγγελικό τρόπο.

41. Πρόσεξε, αν πράγματι κατά τήν προσευχή σου παρίστασαι ενώπιον τού Θεοῦ, ή νικιέσαι από τόν έπαινο τών ανθρώπων και αυτόν κυνηγάς μέ τό νά μεταχειρίζεσαι ως πρόσχημα τήν παράταση τής προσευχής.

42. Είτε μόνος, είτε μαζί μέ αδελφούς προσεύχεσαι, αγωνίσου νά προσεύχεσαι δι,τι από συνήθεια, αλλά μέ αίσθηση.

43. Αίσθηση προσευχής είναι μιá περισυλλογή τοῦ νοῦ ενωμένη μέ ευλάβεια, μέ κατάνυξη, μέ πόνο ψυχής πού συνοδεύει τήν εξομολόγηση τών αμαρτιών και μέ στεναγμούς δι,τι επιδεικτικούς, αλλά αφανείς.

44. 'Αν ακόμη ό νούς σου διασκορπίζεται στήν ώρα της προσευχής, δέ γνώρισε ακόμη δι,τι προσεύχεται ως μοναχός, αλλά είναι ακόμη κοσμικός και στολίζει τήν εξωτερική σκηνή.

45. Όταν προσεύχεσαι, φύλαγε δυνατά τή μνήμη σου νά μή βάζει εμπρός σου τά δικά σου, αλλά νά παρακινείς τον εαυτό σου νά εννοεί μπροστά σέ ποιόν βρίσκεται. Γιατί ό νους έχει στή φύση του νά παρασύρεται πάρα πολύ από τή μνήμη στόν καιρό τής προσευχής.

46. Στήν ώρα τής προσευχής ή μνήμη σου φέρνει ή φαντασίες παλαιών πραγμάτων, ή νέες φροντίδες, ή τό πρόσωπο εκείνου πού σ' έχει λυπήσει.

47. Ό διάβολος φθονεί πάρα πολύ τον άνθρωπο πού προσεύχεται, και μεταχειρίζεται κάθε μηχανή για νά διαφθείρει τον σκοπό του. Δέν παύει λοιπόν νά κινεί τις σκέψεις των πραγμάτων μέ τή μνήμη και νά ανακατώνει ολα τά πάθη μέ τή σάρκα, για νά μπορέσει νά εμποδίσει τήν άριστη εργασία τής προσευχής και τήν ανάβαση του νού στο Θεό.

48. Όταν μεταχειριστεί ό διάβολος πολλά μέσα και δέν μπορέσει νά εμποδίσει τήν προσευχή του δικαίου, τότε αποσύρεται για λίγο και τόν εκδικείται κατόπιν, αφού προσευχηθεί. Είτε τόν ανάβει για νά τόν κάνει νά οργιστεί, καταστρέφοντας τήν άριστη κατάσταση του νού πού δημιουργήθηκε από τήν προσευχή, ή αφού τόν ερεθίσει σέ παράλογη ηδονή, μολύνει τό νού του.

49. Όταν προσευχηθείς δπως πρέπει, περίμενε εκείνα πού δέν πρέπει, και στάσου γενναία, για νά φυλάξεις τόν καρπό τής προσευχής. Γιατί από τήν άρχή σ' αυτό έχεις ταχθεί, νά εργάζεσαι και νά φυλάγεις¹⁷. Μή λοιπόν, αφού εργαστείς, αφήσεις αφύλακτο ό,τι έκανεσ αν τό αφήσεις, δέν ωφελήθηκες διόλου από τήν προσευχή σου.

50. Όλος ό πόλεμος ανάμεσα σέ μάς και τούς ακάθαρτους δαίμονες, δέ γίνεται για τίποτε άλλο, παρά για τήν πνευματική προσευχή. Γιατί πολύ εχθρική και ενοχλητική γίνεται σ' αυτούς ή προσευχή, ενώ σ' εμάς είναι πρόξενος σωτηρίας, τερπνή και ευχάριστη.

51. Τί θέλουν οί δαίμονες νά κάνουν νά ενεργήσει σ' εμάς; Γαστριμαργία, πορνεία, φιλαργυρία, όργή, μνησικακία και τά λοιπά πάθη, για νά παχύνει από αυτά ό νους και νά μήν μπορέσει νά προσευχηθεί δπως πρέπει. Γιατί όταν υπερισχύσουν τά άλογα πάθη, δέν τόν αφήνουν νά κινείται λογικά.

52. Τις αρετές τις ασκούμε για νά μάθουμε τούς πνευματικούς λόγους των κτισμάτων και μέ αυτούς νά γνωρίσουμε τό δημιουργό τους Θεό Λόγο. Και ό Λόγος συνηθίζει νά φανερώνεται στήν κατάσταση τής προσευχής.

53. Κατάσταση προσευχής είναι μιá απαθής συνήθεια, ή οποία μέ ένα άκρο θείο έρωτα αρπάζει σέ μεγάλο πνευματικό ύψος τό νού, πού επιζητεί νά αποκτήσει τή σοφία.

54. Πρέπει δχι μόνο νά είναι κύριος του θυμού και τής επιθυμίας εκείνος πού πραγματικά θέλει νά προσευχηθεί, αλλά και νά απομακρυνθεί από κάθε εμπαθή σκέψη.

17. Γεν. 2, 15.

55. Εκείνος πού αγαπά τό Θεό, συνομιλεί πάντοτε μαζί Του ώς γιος πρός πατέρα και αποστρέφεται κάθε εμπαθή σκέψη.

56. Όποιος πέτυχε τήν απάθεια δέν σημαίνει κιάλας πώς προσεύχεται ήδη αληθινά. Γιατί μπορεί νά στέκεται στά ψιλά νοήματα (χωρίς πάθος σκέψεις) τών πραγμάτων και νά περισπάται από τις εικόνες τους και νά βρίσκεται σέ απόσταση από τό Θεό.

57. Όταν δέν χρονοτριβεί ό νούς στά ψιλά νοήματα (απαθείς σκέψεις) τών πραγμάτων, δέ σημαίνει διτ έφτασε ήδη τήν αληθινή προσευχή. Επειδή μπορεί νά μένει στή θεωρία τών πραγμάτων και νά λεπτολογεί τούς λόγους τους· τά όποια αν και είναι γυμνά λόγια, άφού είναι θεωρίες πραγμάτων, δίνουν μορφή και σχήμα στο νού και τον αποτραβούν μακριά από τό Θεό.

58. Άν ό νούς δέν ξεπεράσει τή θεωρία τής σωματικής φύσεως, δέν είδε ακόμη τελείως τόν τόπο τού Θεού. Γιατί μπορεί νά μένει στή γνώση τών νοητών και νά μεταβάλλεται ανάλογα μ' αυτά.

59. Άν θέλεις νά προσευχηθείς, έχεις ανάγκη τού Θεού πού δίνει τήν προσευχή στόν προσευχόμενο¹⁸. Νά Τόν επικαλείσαι λοιπόν λέγοντας: «Άγιασθήτω τό ονομά Σου, έλθέτω ή Βασιλεία Σου»¹⁹, δηλαδή, ας έρθει τό Άγιο Πνεύμα και ό Μονογενής Σου Ίϊός. Γιατί έτσι διδάξε ό Κύριος λέγοντας: «Πνευματική και αληθινή νά είναι ή προσκύνηση τού Πατέρα»²⁰.

60. Εκείνος πού προσεύχεται πνευματικά και αληθινά, δέν τιμά τό Δημιουργό έχοντας αφορμή τά δημιουργήματα Του, αλλά τόν ύμνει και τόν δοξολογεί παίρνοντας αφορμή από Αυτόν τόν Ίδιο.

61. Άν είσαι θεολόγος, θά προσευχηθείς αληθινά. Και άν προσεύχεσαι αληθινά, είσαι πράγματι θεολόγος.

62. Όταν ό νούς σου, από τόν μεγάλο πόθο πρός τό Θεό, είναι σάν νά αποσύρεται σιγά-σιγά από τή σάρκα και αποστρέφεται τις σκέψεις πού προέρχονται από τις αισθήσεις ή από τή μνήμη ή από τήν κατάσταση τού σώματος, γεμίζοντας από ευλάβεια και χαρά, τότε μπορείς νά φρονείς διτ πλησίασες στά σύνορα τής αληθινής προσευχής.

63. Τό Άγιο Πνεύμα, επειδή συμπάσχει μέ τήν ασθένεια μας, έπιφοιτά σ' εμάς, άν και είμαστε ακάθαρτοι. Και άν βρει τό νού νά προσεύχεται ειλικρινά μόνο σ' Αυτό, κυριαρχεί σ' αυτόν, εξαφανίζει δηλ τή φάλαγγα τών πονηρών λογισμών και σκέψεων πού τόν περικυκλώνουν και τόν προτρέπει στόν έρωτα τής πνευματικής προσευχής.

64. Όλοι οί άλλοι μέ τή μεταβολή τού σώματος προκαλούν στο νού λογισμούς ή σκέψεις ή θεωρίες, ενώ ό Κύριος ενεργεί αντίθετα· κυριαρχώντας πάνω στόν Ίδιο τό νού βάζει μέσα του τή γνώση εκείνων πού θέλει. Και διά μέσου τού νού αποκοιμίζει τις άτακτες κινήσεις τού σώματος.

65. Εκείνος πού έχει έρωτα αληθινής προσευχής και οργίζεται ή μνη-

18. Α Βαα. 2. 9.

19. Ματθ. 6. 9-10.

20. 1ω. 4. 24.

σικακεῖ, είναι άξιοκατηγόρητος. Είναι όμοιος μ' εκείνον πού θέλει να βλέπει καθαρά και όμως ταραΐζει ό ίδιος τά μάτια του.

66. Άν έχεις πόθο νά προσευχηθείς, μή κάνεις τίποτε άπό εκείνα πού είναι αντίθετα στήν προσευχή, γιά νά σέ πλησιάσει ό Θεός και νά βαδίσει μαζί σου.

67. Μή φανταστείς κανένα σχήμα γιά τό Θεό δταν προσεύχεσαι, ούτε νά επιτρέπεις στό νοῦ σου νά μορφωθεί σύμφωνα μέ κάποια μορφή, αλλά πλησίασε μέ άυλο τρόπο τόν Άυλο και θά εννοήσεις.

68. Νά προφυλάγεται άπό τις παγίδες τών δαιμόνων. Γιατί συμβαίνει, εκεί πού προσεύχεσαι καθαρά και ατάραχα, ξαφνικά νά αού παρουσιάσουν μιá μορφή παράξενη και άγνωστη, γιά νά σέ οδηγήσουν σέ οίηση καθώς θά υποθέσεις διτι εκεί είναι τό θείο. Θέλουν νά σέ πείσουν διτι ή υλική μορφή πού σου παρουσιάστηκε ξαφνικά είναι τό θεϊόν, ενώ τό θεϊόν είναι άυλο και χωρίς σχήμα.

69. Όταν ό φθονερός δαίμονας δέν μπορέσει νά ανακινήσει τή μνήμη κατά τήν προσευχή, τότε αναγκάζει τό ίδιο τό σώμα νά προκαλέσει στό νοῦ κάποια παράξενη φαντασία και μέ αυτή νά δώσει μορφή στό νοῦ. Και εκείνος πού έχει συνήθεια νά ζει μέ τις σκέψεις του, εύκολα λυγίζει. Και ενώ σπεύδει νά λάβει γνώση άυλη και άμορφη, έξαπατάται και κατέχει καπνό άντί γιά φώς.

70. Στάσου καλά πάνω στή σκοπιά σου και φύλαγε τό νοῦ σου άπό νοήματα κατά τόν καιρό τής προσευχής, γιά νά τελειώσεις τήν αίτηση σου και νά σταθείς στήν ηρεμία σου. Έτσι θά έπιφοιτήσει και σέ σένα Αυτός πού συμπάσχει μέ δσους έχουν άγνοια. Και τότε θά λάβεις τό ενδοξότατο δώρο τής προσευχής.

71. Δέ θά μπορέσεις νά προσευχηθείς καθαρά, άν ανακατεύεται μέ τά υλικά πράγματα και σέ ταραΐζουν συνεχείς φροντίδες. Προσευχή είναι απόρριψη σκέψεων.

72. Δέν μπορεί ό δεμένος νά τρέξει. Ούτε ό νους πού είναι δούλος σέ κάποιο πάθος θά μπορέσει νά δει τόπο πνευματικής προσευχής, γιατί σύρεται και γυρίζει έδώ και εκεί άπό τήν εμπαθή σκέψη και δέν μπορεί νά σταθεί ατάραχος.

73. Όταν λοιπόν προσεύχεται ό νους καθαρά και χωρίς πάθος, τότε δέν όρμούν πλέον οι δαίμονες εναντίον του άπό τά αριστερά, αλλά άπό τά δεξιά. Τοῦ υποβάλλουν μορφή τοῦ Θεού και ένα εικονισμό άπό τούς αγαπητούς στήν αίσθηση, ώστε νά νομίζει διτι πέτυχε τελείως τό σκοπό τής προσευχής. Αυτό, είπε κάποιος μέ πνευματική γνώση, συμβαίνει άπό τό πάθος τής κενοδοξίας και άπό τό δαίμονα πού αγγίζει τόν τόπο τοῦ εγκεφάλου.

74. Νομίζω διτι ό δαίμονας αυτός πού αγγίζει τόν τόπο τοῦ εγκεφάλου, μεταστρέφει τό φώς τοῦ νοῦ δπως θέλει. Και έτσι κινείται τό πάθος τής κε-

νοδοξίας σέ λογισμό πού διαμορφώνει τό νού, ώστε μέ επιπολαιότητα να νομίζει διτι απέκτησε θεία και πραγματική γνώση. Και επειδή αυτός δέν ενοχλείται από σαρκικά και ακάθαρτα πάθη, αλλά παρίσταται καθαρώς δήθεν στήν προσευχή, πιστεύει διτι δέν γίνεται πλέον μέσα του καμιά αντίθετη ενέργεια. Γι' αυτό βάζει στό νού του διτι είναι κάποια θεία εμφάνιση εκείνη πού προέρχεται σ' αυτόν από τό δαίμονα, πού χρησιμοποιεί εξαιρετική δεινότητα και διά μέσου τοῦ εγκεφάλου αλλοιώνει τό ενωμένο μέ τό νού φώς και μεταβάλλει τό νού, δπως είπαμε παραπάνω.

75. Όταν έρθει ό Άγγελος τού Θεού, μέ τό λόγο του μόνο παύει αυτή τή δαιμονική ενέργεια και κινεί τό φώς τού νού, ώστε νά ενεργεί χωρίς πλάνη.

76. Τό λεγόμενο στήν Αποκάλυψη διτι ό Άγγελος φέρνει θυμίαμα, γιά νά τό δώσει στις προσευχές τών Αγίων²¹, νομίζω διτι είναι αυτή ή χάρη πού ενεργείται διά τού Αγγέλου. Γιατί φέρνει γνώση τής αληθινής προσευχής, ώστε στό έξης νά στέκεται ό νούς έξω από ταραχή, άκηδία και απροσεξία.

77. Οί φιάλες τών θυμιαμάτων είναι οί προσευχές τών Αγίων, τις όποιες έφεραν μαζί τους οί είκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι²². Φιάλη πρέπει νά έννοήσομε τή φιλία μέ τό Θεό, δηλαδή τήν τέλεια και πνευματική αγάπη, μέσα στήν οποία ενεργείται ή προσευχή πνευματικά και αληθινά.

78. Όταν νομίσεις διτι δέν έχεις ανάγκη από δάκρυα στήν προσευχή σου γιά τις αμαρτίες σου, σκέψου πόσο έχεις απομακρυνθεί από τό Θεό, ενώ οφείλεις νά βρίζεσαι διαρκώς κοντά σ' Αυτόν, και τότε θά δακρύσεις μέ μεγαλύτερη θέρμη.

79. Πράγματι, άν γνωρίζεις σέ ποιά άθλια πνευματική κατάσταση βρίσκεσαι, μ' ευχαρίστηση θά πενήθσεις, έλεεινολογώντας τόν εαυτό σου κατά τόν προφήτη Ησαΐα: πώς, ενώ είσαι ακάθαρτος και ανάμεσα σέ τέτοιο λαό, δηλαδή λαό δαιμόνων, τολμάς νά παρουσιάζεσαι μπροστά στον Κύριο²³.

80. Άν προσεύχεσαι αληθινά, μεγάλη πεποίθηση και ββαιότητα θά βρεις. Και Άγγελοι θά έρθουν μαζί σου δπως και στόν Δανιήλ, και θά σέ διδάξουν τούς λόγους κάθε πράγματος²⁴.

81. Πρέπει νά γνωρίζεις διτι οί άγιοι Άγγελοι μάς προτρέπουν στήν προσευχή και στέκονται μαζί μας και χαίρονται και προσεύχονται και αυτοί γιά χάρη μας²⁵. Άν λοιπόν άμελήσομε και δεχτούμε αντίθετους λογισμούς, πολύ τούς παροργίζομε· γιατί ενώ αυτοί αγωνίζονται τόσο γιά μάς. εμείς ούτε γιά τόν εαυτό μας δέ θέλομε νά ίκετεύσομε τό Θεό, αλλά περιφρονώντας τήν υπηρεσία τών Αγγέλων και εγκαταλείποντας τόν Κύριο τους και θεό. άνταμώνομε μέ ακάθαρτους δαίμονες.

21. Αποχ. 8. 3.

23. Ήσ. 6. 5.

25. Γωβίτ 12. 12.

22. Αποχ. 5. 8.

24. Λαν. 12. 19.

82. Νά προσεύχεσαι με πραότητα και χωρίς ταραχή και νά ψάλλεις με σύνεση και με τάξη και θά είσαι σάν μικρό νεογνό αετού, πετώντας στά ὕψη.

83. Ἡ ψαλμωδία καταλαγιάζει τά πάθη και κάνει νά ηρεμούν οἱ ἀτακτες κινήσεις τοῦ σώματος. Ἡ προσευχή διαθέτει τόν νοῦ νά ενεργεῖ εκείνο πού είναι δικό του ἔργο, δηλαδή νά προσκολλάται στο Θεό.

84. Ἡ προσευχή είναι ἡ πρέπουσα ενέργεια πρὸς τήν ἀξία τοῦ νοῦ. Δηλαδή είναι ἡ καλύτερη και ἡ καθαρὴ χρήση τοῦ νοῦ.

85. Ἡ ψαλμωδία είναι ἓνα ἀπό τά διάφορα εἶδη τῆς σοφίας. Ἡ προσευχή είναι πρόλογος τῆς ἀύλης και ποικιλότροπης πνευματικῆς γνώσεως.

86. Ἡ πνευματικὴ γνώση είναι ἀριστο πρᾶγμα, γιατί είναι συνεργός τῆς προσευχῆς, πού ξυπνάει τήν νοερὴ δύναμη τοῦ νοῦ γιὰ τὴ θεωρία τῆς θείας γνώσεως.

87. Ἄν δὲν ἔλαβες ἀκόμη χάρισμα προσευχῆς ἢ ψαλμωδίας, ζήτησε μ' ἐπιμονή και θά τό λάβεις.

88. Ὁ Κύριος «ἔλεγε σ' αὐτούς και παραβολή γιὰ τό δι τι πρέπει νά προσεύχονται πάντοτε και νά μὴν αποθαρρύνονται». Λοιπόν, καθόλου νά μὴν αποθαρρύνεσαι, οὔτε νά ἀθυμεῖς ἐπειδὴ δὲν ἔλαβες. Γιατί θά λάβεις ἀργότερα. Τελειώνοντας τήν παραβολή αὐτή, ὁ Κύριος εἶπε: «Ἄν και οὔτε τό Θεό φοβάμαι οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ντρέπομαι, δμως ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ γυναίκα με ἐνοχλεῖ συνεχῶς, θά τῆς δώσω τό δίκαιο της. Ἐτσι και ὁ Θεός, θά κάνει σύντομα τό θέλημα αὐτῶν πού Τόν παρακαλοῦν νύχτα και μέρα»²⁶. Γι' αὐτό λοιπόν νά είσαι χαρούμενος και νά ἐπιμένεις υπομένοντας τόν κόπο τῆς ἁγίας προσευχῆς.

89. Μὴ θέλεις νά γίνονται τά ζητήματα σου δπως νομίζεις ἐσύ, ἀλλὰ δπως θέλει ὁ Θεός, και θά είσαι ἀτάραχος και γεμάτος ευγνωμοσύνη στήν προσευχή σου.

90. Και ἂν ἀκόμη νομίζεις δι τι βρίσκεσαι μαζί με τό Θεό, νά φυλάγεις ἀπό τόν δαίμονα τῆς πορνείας, γιατί είναι μέγας ἀπατεώνας και φθονερότατος και θέλει νά είναι πιό δραστήριος ἀπό τήν κίνηση και τὴ νήψη τοῦ νοῦ σου, ὡστε και ἀπό τό Θεό ἀκόμη νά τόν ἀποσπά, δταν στέκεται ἐμπρός Του με εὐλάβεια και φόβο.

91. Ἄν ἔχεις ἐπιμέλεια στήν προσευχή, νά ετοιμάζεις γιὰ ἐφόδους δαιμόνων ἐναντίον σου και νά υπομένεις με καρτερία τά χτυπήματα. Γιατί θά ορμήσουν κατεπάνω σου σάν ἀγρία θηρία και θά ταλαιπωρήσουν δλο σου τό σώμα.

92. Νά είσαι πάντοτε ἐτοιμος, σάν ἐμπειρος ἀγωνιστής· και ἂν ξαφνικά δεις καμιὰ φαντασία, νά μὴ τρομάξεις· ἂν δεις μαχαίρι σηκωμένο κατεπάνω σου, εἴτε λαμπάδα αναμμένη νά κινεῖται πρὸς τό πρόσωπο σου, νά μὴν

26. Λουκ. 18, 1-8.

χαραχθείς. Και αν δεις ακόμη καμιά μορφή απαίσια και αιματοβαμμένη, νά μὴν εξασθενεί και χάνει τὴ δύναμη της ἢ ψυχὴ σου. Ἄλλὰ νά σταθεῖς ομολογώντας τὴν καλὴ ὁμολογία²⁷ και εὐκόλα θά αντιμετωπίσεις τοὺς εχθροὺς σου.

93. Εκείνος πού υποφέρει τὰ λυπηρά, θά επιτύχει καί τὰ χαρούμενα. Κι εκείνος πού ἐγκαρτερεῖ στὰ δυσάρεστα, δέν θά μείνει ἀμέτοχος καί ἀπό τὰ ευχάριστα.

94. Πρόσεχε, μὴ σέ εξαπατήσουν μὲ κανένα δράμα οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἀλλὰ νά συγκεντρωθεῖς καταφεύγοντας στὴν προσευχὴ καί νά παρακαλεῖς τὸ Θεό, ἀν προέρχεται ἀπὸ Αυτόν ἢ σκέψη, Αυτός νά σέ φωτίσει· ἀν ὁμως δέν προέρχεται ἀπὸ Αυτόν, νά εκδιώξει τὸ ταχύτερο τὸν πλάνο δαίμονα ἀπὸ σένα. Ἐχε θάρρος, γιατί δέ θά σταθούν οἱ σκύλοι, ἀν ἐσύ μεταχειρίζεσαι σάν φωτιά τὴν συνομιλία μὲ τὸ Θεό, ἀλλὰ ἀμέσως, χτυπημένοι ἀόρατως καί ἀφανῶς μὲ μάστιγα ἀπὸ τὸ Θεό, θά διωχτοὺν μακριά.

95. Δίκαιο εἶναι κι αὐτὴ τὴν ἀπατη νά μὴν ἀγνοεῖς ὅτι καμιά φορά διαιροῦνται οἱ δαίμονες καί ἀν φανεῖς ὅτι ζητεῖς βοήθεια, ἐρχονται μερικοὶ σάν ἄγγελοι καί διώχνουν τοὺς ἄλλους γιὰ νά εξαπατοῦν τὴ γνώμη σου ὅτι δῆθεν εἶναι ἄγγελοι.

96. Φρόντισε νά ἔχεις πολλὴ ταπεινοφροσύνη καί ἀνδρεία καί δέν θά ἀγγίξει τὴν ψυχὴ σου ἐπιβουλὴ δαιμόνων, οὔτε μάστιγα θά πλησιάσει στὴν σκηνὴ σου, ἐπειδὴ ὁ Θεός θά δώσει ἐντολὴ στους ἀγγέλους Του γιὰ νά σέ διαφυλάξουν²⁸. Καί αὐτοὶ ἀόρατως θά διώξουν μακριὰ σου δλη τὴν ἐνέργεια τῶν δαιμόνων.

97. Κρότους καί χτύπους καί φωνές καί κακώσεις ἀπὸ τοὺς δαίμονες θά ἀκούσει εκείνος πού φροντίζει νά ἔχει καθαρὴ προσευχὴ. Ἄλλὰ δέ θά πέσει, οὔτε θά προδώσει τὸ λογισμό του, λέγοντας στο Θεό: «Δέ θά φοβηθῶ. συμφορές, γιατί Ἐσύ εἶσαι μαζί μου»²⁹.

98. Στόν καιρό τέτοιου εἶδους πειρασμῶν, κάνε σύντομη, ἐντονη καί ἐπίμονη προσευχὴ.

99. Ἄν σέ ἀπειλήσουν οἱ δαίμονες ξαφνικά καί φαίνονται στόν ἀέρα. ὥστε νά σοῦ δημιουργήσουν ἐκπληξη καί νά κυριαρχήσουν στο νοῦ σου, μὴν τοὺς φοβηθεῖς, μήτε νά σκεφτεῖς διόλου τὴν ἀπειλὴ τους. Γιατί σέ φοβερίζουν γιὰ νά δουν ἀν τοὺς προσέχεις ἢ τοὺς περιφρόνησες τελείως.

100. Αφοῦ κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς σου βρῖσκεσαι ἐμπρός στόν Παντοκράτορα Θεό, τὸ Δημιουργό καί Προνοητὴ τοῦ παντός, γιατί στέκεσαι τόσο ἀνόητα, ὥστε νά λησμονεῖς τὸν φόβο Του. πού δέν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν υπερνικήσει, καί νά φοβάσαι τὰ κουνούπια καί τὰ σκαθάρια: "Ἡ μήπως δέν ἀκουσες τὴν ἐντολὴ: «Θά φοβάσαι τὸν Κύριο, τὸ ΘΕΟ σου»³⁰ καί «Ὅλα φρίττουν καί τρέμουν νιώθοντας τὴν παρουσία τῆς δυνάμεως Του»³¹;

27. Α' Τ.μ. 6. 12.

29. Ψαλμ. 22. 4.

31. Λουκ. 18. 10-14.

28. Ψαλμ. 90. 10-11.

30. Δευτ. 6. 13.

101. Ὅπως τό ψωμί εἶναι τροφή τοῦ σώματος και ἡ ἀρετή τροφή τῆς ψυχῆς, ἔτσι και τοῦ νοῦ τροφή εἶναι ἡ πνευματική προσευχή.

102. Νά προσεύχῃς στον ἱερό τόπο τῆς προσευχῆς διχί φαρισαϊκά, ἀλλά τελωνικά, γιά νά δικαιωθεῖς και σύ ἀπό τόν Κύριο.

103. Ν' ἀγωνίζῃς νά μήν προσευχηθεῖς ἐναντίον κανενός στήν προσευχή σου, γιά νά μήν γκρεμίσεις δι,τι κτίζεις μέ τό νά κάνεις σιχαμερή τήν προσευχή σου.

104. Ὁ χρεωφειλέτης τών μυρίων ταλάντων ἀς σοῦ γίνει παράδειγμα. Ἄν δέν συγχωρήσεις ἐκεῖνον πού σέ ἐβλαψε, οὔτε ἐσύ δέ θά ἐπιτύχεις τήν ἀφεση τών ἀμαρτιών σου. Γιατί λέει ἡ Ἁγία Γραφή δι,τι αὐτόν «τόν παρέδωσε στους βασιανιστές»³².

105. Νά παραβλέπεις τις ἀνάγκες τοῦ σώματος κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς, γιά νά μήν χάσεις τό μέγιστο κέρδος τῆς προσευχῆς σου ἀπό τό κέντημα ψύλλου ἢ ψείρας ἢ κουνουπιοῦ ἢ μύγας.

106. Μάθαμε δι,τι σέ κάποιον ἅγιο, ἐνώ προσευχόταν, ἔφερε τόση ἀντίσταση ὁ πονηρός, ὥστε μόλις ἀπλωνε τά χέρια του γιά νά προσευχηθεῖ, ὁ διάβολος μετασηματιζόταν σέ λιοντάρι και σήκωνε τά μπροστινά πόδια του και ἐμπηγε τά νύχια του στή σάρκα τοῦ ἀγωνιστή, στο μέρος τών νεφρών. Και δέν ἔφυγε ὁ διάβολος πρῖν κατεβάσει ὁ ἀσκητής τά χέρια του. Ἀλλά ὁ ἀγωνιστής ποτέ δέν χαλάρωσε τά χέρια του, μέχρις δι,του τελειώσει τις συνηθισμένες εὐχές.

107. Τέτοιον γνωρίσαμε και τόν Ἰωάννη τό Μικρό, ἢ μάλλον τόν πελώριο μοναχό, ὁ ὅποιος ἔζησε ησυχάζοντας μέσα σέ ἕνα λάκκο. Αὐτός ἐμεινε ἀκίνητος λόγω τῆς ἐπικοινωνίας του μέ τό Θεό στήν προσευχή, ἐνώ ὁ διάβολος μετασηματισμένος σέ φοβερό φίδι, τυλίχτηκε ἐπάνω του και μασοῦσε τις σάρκες του και τις ἔφτυνε στό πρόσωπο του.

108. Θά ἔχεις ἀσφαλώς διαβάσει και τούς βίους τών Ταβερνησιωτῶν μοναχῶν, δι,που ἀναφέρεται τό ἔξης: Ἐνώ μιλοῦσε ὁ ἀββάς Θεόδωρος πρὸς τούς ἀδελφούς, ἦρθαν δύο ἐχίδνες κάτω ἀπό τά πόδια του. Αὐτός χωρίς νά ταραχθεῖ, ἔκανε τά πόδια του ἕνα εἶδος καμάρας και ἐκεῖ τις κράτησε μέχρις δι,του τελείωσε τό λόγο του. Τότε τις ἔδειξε στους ἀδελφούς και εἶπε σ' αὐτούς τό γεγονός.

109. Ἐπίσης ἔχομε διαβάσει γιά κάποιον ἄλλον πνευματικό ἀδελφό, δι,τι ἐνώ προσευχόταν, ἦρθε μία ἐχίδνα και δάγκασε τό πόδι του. Αὐτός δέν κατέβασε τά χέρια του μέχρις δι,του τελείωσε τήν συνηθισμένη του προσευχή. Και δέν ἔπαθε τίποτε, γιατί ἀγάπησε τό Θεό περισσότερο ἀπό τόν ἑαυτό του.

110. Νά ἔχεις ἀδιάσπαστη προσοχή στήν προσευχή σου- και ἀφοῦ ἀρνηθεῖς τό σώμα και τή ψυχή, ζήσε νοερά.

32. Ματθ. 18, 24-35.

111. Σέ κάποιον άλλο άγιο πού ησύχαζε στην έρημο και προσευχόταν μέ ζήλο, ήρθαν δαίμονες και επί δύο εβδομάδες τον πετούσαν πάνω και τον τίναναν στον αέρα και τον δέχονταν κάτω σέ μιά ψάθα. Και δέν μπόρεσαν διόλου νά κατεβάσουν τό νοϋ του από την φλογερή προσευχή του.

112. Σέ άλλον πάλι φιλόθεο, ενώ βάδιζε προσευχόμενος στην έρημο, ήρθαν δύο άγγελιοι και βάδιζαν μαζί του έχοντας τον στο μέσο. Άλλά αυτός δέν πρόσεξε διόλου τούς αγγέλους, γιά νά μή χάσει τό καλύτερο και ανώτερο, δηλαδή τό Θεό, γιατί θυμήθηκε τό αποστολικό ρητό πού λέει: «Ούτε άγγελοι, ούτε αρχές, ούτε δυνάμεις δέ θά μπορέσουν νά μάς χωρίσουν από την αγάπη του Χριστού»³³.

113. Ο μοναχός γίνεται μέ την προσευχή Ίσος μέ τούς Αγγέλους, μέ τό νά επιθυμεί νά δει τό πρόσωπο τού ουράνιου Πατέρα.

114. Μή θέλεις καθόλου νά δέχεσαι στο νοϋ σου κάποια μορφή ή σχήμα στην ώρα της προσευχής.

115. Μήν επιθυμείς νά δεις αγγέλους ή δυνάμεις ή τό Χριστό σωματικώς, μήν τυχόν και φτάσεις σέ τέτοια κατάσταση φρενών, ώστε νά δεχτείς λύκο αντί βοσκού και προσκυνήσεις τούς εχθρούς δαίμονες.

116. Άρχή της πλάνης τού νοϋ είναι ή κενοδοξία, από την οποία παρακινείται ό νοϋς και προσπαθεί νά περιγράψει τό θείο μέ μορφές και σχήματα.

117. Έγώ λέω κάτι δικό μου, πού τό έχω πει και σέ νεωτέρους. Μακάριος ό νοϋς, ό όποιος κατά τόν καιρό της προσευχής απέκτησε τέλεια απουσία μορφών και σχημάτων.

118. Μακάριος ό νοϋς, ό όποιος, προσευχόμενος χωρίς περισπασμούς, αποκτά διαρκώς περισσότερο πόθο προς τό Θεό.

119. Μακάριος ό νοϋς, ό όποιος κατά τόν καιρό της προσευχής γίνεται άυλος και ελεύθερος από δλα.

120. Μακάριος ό νοϋς, ό όποιος κατά τόν καιρό της προσευχής απέκτησε τέλεια αναισθησία γιά δλα τά πράγματα.

121. Μακάριος είναι ό μοναχός, ό όποιος λογαριάζει κάθε άνθρωπο σάν Θεό, μετά τό Θεό.

122. Μακάριος είναι ό μοναχός, ό όποιος τή σωτηρία και προκοπή δλων την βλέπει μέ πολλή χαρά σάν δική του.

123. Μακάριος είναι ό μοναχός εκείνος πού θεωρεί τόν εαυτό του σκουπίδι δλων.

124. Μοναχός είναι εκείνος πού έχει χωριστεί από δλους και μέ δλους είναι ενωμένος.

125. Μοναχός είναι εκείνος πού νομίζει τόν εαυτό του ένα μαζί μέ δλους, μέ τό νά πιστεύει αδιάλειπτα δι στον καθένα βλέπει τόν εαυτό του.

33. Ρωμ. 8. 38-39.

126. Πραγματική προσευχή εκτελεί εκείνος πού προσφέρει πάντοτε ολόκληρη τήν πρώτη σκέψη του θυσία στο Θεό, σάν τή θυσία τών πρώτων καρπών.

127. Ν' αποφεύγεις κάθε ψεύδος και κάθε δρκο, αν είσαι μοναχός πού ποθεί νά προσευχηθεί δπως πρέπει. Διαφορετικά, μάτια έχεις τό μοναχικό σχήμα, τό όποιο δέ σοῦ ταιριάζει.

128. Άν θέλεις νά προσεύχεσαι πνευματικά, μήν αντλήσεις τίποτε από δσα ανήκουν στη σάρκα, και δέν θά έχεις άπέναντί σου, στην ώρα τής προσευχής, κανένα σύννεφο νά σέ σκοτίζει.

129. Ανάθεσε μέ εμπιστοσύνη τις ανάγκες τού σώματος σου στόν Θεό· και αυτό θά φανερώσει διτι ανάθεσες σ' Αυτόν και τις ανάγκες τού πνεύματος.

130. Άν επιτύχεις τήν εκπλήρωση τών θείων υποσχέσεων, θά βασιλεύσεις αιωνίως. Λοιπόν, άν έχεις προσηλωμένα τά μάτια σου σ' αυτές, θά υποφέρεις μέ ευχαρίστηση τήν τωρινή φτώχεια σου.

131. Μήν αποφεύγεις τή φτώχεια και τή θλίψη, γιατί αυτές αποτελούν τό υλικό τής χωρίς βάρος προσευχής.

132. Φρόντισε νά είναι σύμφωνες και συναρμοσμένες οί σωματικές σου αρετές μέ τις ψυχικές· και οί ψυχικές μέ τις πνευματικές· και αυτές (οί πνευματικές) μέ τήν άυλη και πλήρη θεία γνώση.

133. Νά παρατηρείς, δταν προσευχηθείς εναντίον πονηρού λογισμού και αυτός υποχωρήσει εύκολα, από ποιά αιτία συνέβη τούτο· μήν τυχόν και πέσεις σέ παγίδα, πλανηθείς και νικηθείς.

134. Μερικές φορές οί δαίμονες υποβάλλουν πονηρούς λογισμούς και σέ προτρέπουν νά προσευχηθείς τάχα εναντίον τους ή νά τους φέρεις αντίρρηση, και έπειτα θεληματικά υποχωρούν. Αυτό τό κάνουν για νά εξαπατηθείς και νά πέσεις σέ υπερηφάνεια και οίηση, νομίζοντας διτι άρχισες νά νικάς τούς πονηρούς λογισμούς και νά εμπνέεις φόβο στους δαίμονες.

135. Άν προσεύχεσαι εναντίον ενός πάθος ή ενός δαίμονα πού σέ ενοχλεί, νά θυμάσαι αυτό πού λέει ό Δαβίδ: «Θά καταδιώξω τούς εχθρούς μου και θά τούς προφτάσω, και δέν θά γυρίσω πίσω ώσπου νά αφανιστούν. Θά τούς λιώσω και δέ θά μπορούν νά σταθούν θά πέσουν κάτω από τά πόδια μου κτλ.»³⁴. Αυτά νά τά πεις δταν χρειαστεί, οπλίζοντας μέ τήν ταπεινοφροσύνη τόν εαυτό σου εναντίον τών αντιπάλων δαιμόνων.

136. Μή νομίζεις διτι απόκτησες αρετή, άν δέν αγωνίστηκες πρωύτερα γι' αυτήν μέχρι νά χύσεις τό αίμα σου. Επειδή, κατά τόν Απόστολο Παύλο, πρέπει νά αντιστεκόμαστε εναντίον τής αμαρτίας μέχρι θανάτου³⁵ μέ αγωνιστικότητα και άμεμπτο τρόπο.

137. Άν ωφελήσεις κανένα άνθρωπο, θά βλαφτείς από άλλον, για νά

34. Ψαλμ. 17, 38-39.

35. Έφ. 6, 11.

πεις ή νά κάνεις κάτι ανάρμοστο λόγω τής αδικίας πού θά σου γίνει, και γιά νά σκορπίσεις έτσι μέ κακό τρόπο δ,τι μάζεψες δίκαια και μέ καλό τρόπο. Γιατί αυτός είναι ό σκοπός των πονηρών δαιμόνων. Γι' αυτό άς προσέ-
χομε μέ φρόνηση.

138. Περίμενε πάντοτε βίαιες επιθέσεις δαιμόνων και νά έχεις φροντίδα μέ ποιό τρόπο νά απομακρυνθείς άπό τήν δουλεία τους.

139. Τήν νύχτα οί πονηροί δαίμονες ζητούν νά ταραξουν τόν πνευματικό δάσκαλο αυτοί οί ίδιοι· τήν ήμερα ζητούν νά τόν ταραξουν διά μέσου τών ανθρώπων, περικυκλώνοντας αυτόν μέ συμφορές, συκοφαντίες και κινδύνους.

140. Μήν αποφεύγεις εκείνους πού κατεργάζονται τά μάλλινα υφάσματα. Γιατί αν και τά χτυπούν και τά πατούν, τά τραβούν και τά ξύνουν, άλλα μ' αυτό τόν τρόπο γίνεται τό ρούχο σου λαμπρό.

141. Ενώσω δέν αρνήθηκες τά πάθη, αλλά ό νούς σου εναντιώνεται στήν αρετή και στήν αλήθεια, δέν θά βρεις στο βάθος τής καρδιάς σου τό εύωδιαστό λιβάδι τής προσευχής.

142. Έχεις πόθο νά προσευχηθείς; Γίνε νεκρός γιά τή γή, έχε διαπαντός πατρίδα τόν ουρανό³⁶, δχι μέ τά λόγια, αλλά μέ αγγελική συμπεριφορά και μέ θεία γνώση.

143. Άν θυμάσαι τόν Κριτή πόσο φοβερός, δίκαιος και άπροσωπόληπτος είναι, μόνο όταν δυστυχείς, δέν έμαθες ακόμη νά υπηρετείς τόν Κύριο μέ φόβο και νά ευφραίνεσαι άπό Αυτόν μέ τρόπο³⁷. Πρέπει νά γνωρίζεις ότι και κατά τις πνευματικές αναπαύσεις και χαρές πρέπει μέ ευλάβεια και συστολή νά λατρεύεις περισσότερο τό Θεό.

144. "Άνθρωπος μέ επίγωση είναι εκείνος ό όποιος προτού νά αποκτήσει τέλεια μετάνοια, δέν παύει νά θυμάται μέ λύπη τά αμαρτήματα του και τήν δίκαιη τιμωρία του γι' αυτά στό αιώνιο πύρ.

145. Εκείνος πού ενώ διαπράττει αμαρτίες και οργίζεται, τολμά μέ αναίδεια νά επιδιώκει τή γνώση τών θειοτέρων πραγμάτων ή επιχειρεί νά εξασκήσει τήν άυλη προσευχή, άς δέχεται τήν αποστολική επίπληξη, ότι είναι επικίνδυνο νά προσεύχεται μέ γυμνή και ακάλυπτη κεφαλή. Γιατί οφείλει —λέει ό Απόστολος— ό άνθρωπος τού είδους αυτού, άπό σεβασμό προς τούς αγγέλους οί οποίοι άοράτως είναι παρόντες, νά έχει κάλυμμα στό κεφάλι³⁸, δηλαδή νά φορά τήν πρέπουσα συστολή και ταπεινοφροσύνη.

146. Εκείνος πού έχει ασθένεια τών οφθαλμών, δέν ωφελείται διόλου άν τό καταμεσήμερο μέ τό σφοδρότατο καύσωνα, βλέπει τόν ήλιο γιά πολλή ώρα χωρίς προφύλαξη. Έτσι και τό νού, ό όποιος είναι εμπαθής και ακάθατος, δέν τόν ωφελεί διόλου ή απομίμηση τής «έν πνεύματι και ήλη-

36. Φλιπ. 3. 20.

37. Ψαλμ. 2. 11.

38. Α' Κορ. 11. 5-7.

θεία» φοβέρας και θαυμαστής προσευχής. Αντίθετα μάλιστα, εξεγείρει τό Θεό σέ αγανάκτηση εναντίον του.

147. Άν ό Θεός πού δέν έχει ανάγκη από τίποτε και είναι αδέκαστος, δέ δέχτηκε εκείνον πού ήρθε στό θυσιαστήριο μέ δώρο μέχρις δτου συμφιλιωθεί μέ τόν πλησίον του πού ήταν λυπημένος μαζί του³⁹, σκέψου πόση προφύλαξη και διάκριση πρέπει να έχομε για νά προσφέρομε στό Θεό τήν προσευχή ως ευπρόσδεκτο θυμίαμα στό θυσιαστήριο τού νοῦ.

148. Μήν αγαπάς τά λόγια ούτε τή δόξα. Διαφορετικά, όχι πλέον πίσω από τήν πλάτη σου, αλλά μπροστά στό πρόσωπο σου σέ επιβουλεύονται οί αμαρτωλοί⁴⁰ δαίμονες, και θά γίνεις γι' αυτούς αντικείμενο χαράς στόν καιρό τής προσευχής, καθώς θά παρασύρεσαι και θά δελεάζεσαι από αυτούς σέ αλλόκοτους λογισμούς.

149. Ή προσοχή τού νού πού προσπαθεί νά βρει προσευχή, θά βρει προσευχή. Γιατί ή προσευχή ακολουθεί δσο τίποτε άλλο στήν προσοχή. Γι' αυτό άς φροντίσομε μέ προθυμία νά αποκτήσομε τήν προσοχή.

150. Όπως άπ' δλες τις αισθήσεις καλύτερη είναι ή δράση, έτσι και άπ' δλες τις αρετές ή προσευχή είναι ή πιό θεία και ιερή.

151. Έπαινος τής προσευχής δέν είναι ή ποσότητα αλλά ή ποιότητα. Αυτό γίνεται φανερό από τήν παραβολή τού Φαρισαίου και τού Τελώνη⁴¹, και από τό λόγο τού Κυρίου: «Εσείς δταν θά προσεύχεστε, νά μήν λέτε πολλά μέ μηχανικό τρόπο»⁴².

152. Εφόσον προσέχεις στήν ομορφιά τού σώματος και ό νους σου ασχολείται μέ τά τερπνά τού κόσμου, δέν είδες ακόμη τόν τόπο τής προσευχής, αλλά είναι ακόμη μακριά από σένα ό μακάριος δρόμος της.

153. Όταν κατά τή διάρκεια τής προσευχής σου ξεπεράσεις κάθε άλλη χαρά, τότε πράγματι βρήκες τήν αληθινή προσευχή.

39. Ματθ. 5, 23-24.

40. Ψαλμ. 128, 3.

41. Λουκ. 18, 10.

42. Ματθ. 6, 7.

Λόγος ασκητικός

Ἐπιχείρησαν πολλοί, και Ἐθνικοί και Ἰουδαῖοι, νά φιλοσοφήσουν. Μόνο δμως οἱ μαθητές τοῦ Χριστοῦ προσπάθησαν νά μάθουν τήν αληθινή φιλοσοφία, γιατί μόνο αυτοί είχαν δάσκαλο τή Σοφία (τό Χριστό), πού ἔδειξε μέ ἔργα τήν επιμέλεια και τήν εργασία τῆς αληθινῆς φιλοσοφίας. Οἱ πρώτοι, δηλ. οἱ Ἕλληνες, σάν νά ἐπαιζαν δράμα πάνω στή σκηνή φόρεσαν ξένο προσωπεῖο, ἔχοντας ἀδειο δνομα φιλοσοφίας, χωρίς νά ἔχουν τήν αληθινή φιλοσοφία και επιδεικνύοντας τή φιλοσοφικότητά τους μέ τό νά φοροῦν τρίβωνα (τριμμένο πανωφόρι) και νά ἔχουν γενειάδα και ραβδί. Στήν ουσία περιποιούνταν τό σῶμα και υπηρετοῦσαν τις επιθυμίες τους σάν κυρίες τους· ἦταν δούλοι τῆς κοιλιάς τους και θεωροῦσαν τις σαρκικές ἠδονές ὡς ἔργο τῆς φύσεως. Υπήκοοι τῆς οργῆς και ξιπασμένοι γιά δόξα, εφομοῦσαν στά λαμπρά συμπόσια μέ λαιμαργία σάν σκυλάκια, χωρίς νά γνωρίζουν διτι προπάντων ὁ φιλόσοφος πρέπει νά συμπεριφέρεται σάν ἄνθρωπος ελεύθερος και περισσότερο νά αποφεύγει νά εἶναι δούλος τῶν παθῶν, παρά δούλος αγορασμένος μέ χρήματα ἢ δούλος οικογενειακός. Γιατί τό νά εἶναι κανεῖς δούλος ἀνθρώπου ἰσως δέν βλάπτει ἐκεῖνον πού ζεῖ ὀρθά· ἐνώ τό νά κυριεύεται κανεῖς ἀπό τά πάθη και νά υπηρετεῖ τις ἠδονές, προξενεῖ ντροπή και μεγάλη γελοιοποίηση. Υπάρχουν και μερικοί οἱ ὅποιοι ἐνώ ἀμελοῦν τήν πρακτική ἀρετή εντελῶς, νομίζουν διτι ἔχουν διαλέξει τή λογική φιλοσοφία, φλυαροῦν γιά ἀφηρημένα πράγματα και προσπαθοῦν νά ἐξηγήσουν τά ἀνεξήγητα· δηλώνουν διτι γνωρίζουν τό μέγεθος τοῦ ουρανοῦ και τις διαστάσεις τοῦ ἡλίου και τις ἐνέργειες τῶν ἀστέρων ἐνίστε επιχειροῦν και νά θεολογήσουν, δπου και ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀκατόρθωτη και ὁ στοχασμός μέ εἰκασίες εἶναι επικίνδυνος. Και αυτά ἐνώ ζουν ἀτιμότερα και ἀπό τούς χοίρους πού κυλιούνται στο βόρβορο. Εἶναι και μερικοί πού ἔγιναν πρακτικοί· αυτοί ἔγιναν χειρότεροι ἀπό τούς προηγουμένους μέ τό νά πούλησουν τούς κόπους γιά τις δόξες και τούς ἐπαινοὺς. Επειδή γιά τίποτε ἄλλο, παρά γιά ἐπίδειξη και φιλοδοξία ἔκαναν τά περισσότερα οἱ ταλαίπωροι και ἀντάλλαζαν τήν τόση ταλαιπωρία μέ τον τιποτένιο και φτηνό ἔπαινο. Γιατί τό νά κρατοῦν παντοτινή σιωπή και νά τρέφονται μέ χόρτα και να φοροῦν τρίχινα ράκη και νά ζοῦν μέσα στό πιθάρι, χωρίς νά περιμένουν καμιά ἀμοιβή μετά τό θάνατο, εἶναι πέρα ἀπό κάθε ἀνοησία, ἀφοῦ μέ τό τέλος τῆς ζωῆς συγκαταργοῦνται τά βραβεῖα τῆς ἀρετῆς· ἔθεσαν στον εαυτό τους ἀγῶνα χωρίς στεφάνι και παντοτινή πάλι χωρίς βραβεῖο και παλαιστρα πού μόνον ἰδρώτες ἔχει και τίποτε περισσότερο.

Ἀπό τούς Ἰουδαίους πάλι δσοι τίμησαν αυτό τό εἶδος τοῦ βίου. κι αυτοί

είναι οί απόγονοι του Ίωναδάβ⁴³, δλους εκείνους πού επιθυμούν να ζούν παρόμοια, τούς καθοδηγούν σ' αυτό τόν τρόπο ζωής. Κατοικούν πάντοτε σέ σκηνές· απέχουν από κρασί και από κάθε τί πού συντελεί σέ μαλακότερη ζωή· ζούν μέ ευτελή δίαιτα και έχουν μετρημένα τά αναγκαία τού σώματος. Φροντίζουν πολύ γιά τήν ηθική κατάσταση τής ψυχής και ασχολούνται κυρίως μέ τή μελέτη και τή θεωρία. Από αυτό και ονομάζονται Έσσαϊοι, όνομα πού σημαίνει θεωρία. Και γενικά κατορθώνουν τόν σκοπό τής φιλοσοφίας, και δέν αντιβαίνει πουθενά ό τρόπος τής ζωής τους στή φιλοσοφία. Άλλά τί ωφέλεια έχουν από τούς αγώνες και τήν κοπιαστική άσκηση, άφού θανάτωσαν τόν άγωνοθέτη Χριστό; Και σ' αυτούς λοιπόν χάνεται ό μισθός τών κόπων, γιατί αρνήθηκαν αυτών πού απονέμει τά βραβεία και τήν αληθινή ζωή και γι' αυτό απέτυχαν στήν φιλοσοφία.

Γιατί, φιλοσοφία είναι όρθή τοποθέτηση τού χαρακτήρα, ενωμένη μέ αληθινή γνώση περί τού "Όντος, δηλαδή τού Θεού. Άπ' αυτή πλανήθηκαν και οί δύο, Ιουδαίοι και Έλληνες, γιατί αποποιήθηκαν τήν Σοφία πού ήρθε από τόν Ουρανό και προσπάθησαν νά φιλοσοφήσουν χωρίς Χριστό, πού είναι ό μόνος πού μάς έδειξε μέ έργο και μέ λόγο τήν αληθινή φιλοσοφία. Πρώτος Αυτός χάραξε τό δρόμο της μέ τήν καθαρή και άναμάρτητη ζωή Του και κράτησε τήν ψυχή Του πάντοτε ανώτερη από τά πάθη τού σώματος. Τέλος τήν καταφρόνησε κι αυτή δταν ή σωτηρία τών ανθρώπων, πού ό Ίδιος οίχονομούαι, απαιτούσε τόν θάνατο Του. Και μέ αυτά δίδαξε δι εκείνος πού θέλει νά εξασκεί τήν αληθινή φιλοσοφία πρέπει νά απαρνηθεί τις απολαύσεις τού βίου και νά νικά τούς πόνους και τά πάθη, καταφρονώντας τό σώμα· και ούτε τή ζωή νά τή θεωρεί σάν κάτι πού έχει αξία, αλλά και αυτή νά τήν παραδίνει μέ προθυμία, δταν είναι ανάγκη νά τήν αποβάλει γιά χάρη τής αρετής.

Αυτή τήν φιλοσοφία τήν πήραν και τήν εφάρμοσαν οί άγιοι Απόστολοι. Μόλις τούς κάλεσε ό Χριστός απαρνήθηκαν τό βίο και άφού περιφρόνησαν πατρίδα, συγγένεια και δλα τους τά υπάρχοντα, μπήκαν στον σκληρό και κοπιαστικό βίο και πέρασαν από δλες τις δυσκολίες· στενοχωρούμενοι, κακοπαθούντες, διωγμένοι, στερούμενοι από δλα, ακόμα και από ενδύματα και από αυτά τά πιό αναγκαία τής ζωής· τέλος θανατώθηκαν. Μιμήθηκαν τέλεια σέ δλα τόν Διδάσκαλο και άφησαν πρότυπο άριστης ζωής και πολιτείας.

Οί Χριστιανοί, ενώ είχαν χρέος από τήν εικόνα αυτή τών Αποστόλων νά αντιγράψουν τό βίο τους, δέ θέλησαν, ή δέν μπόρεσαν νά τούς μιμηθούν. Λίγοι μόνο μπόρεσαν νά υπερπηδήσουν τις ταραχές και νά φύγουν τήν ζάλη τών πόλεων κι άφού βρέθηκαν έξω από τούς θορύβους, προτίμησαν τόν μοναχικό βίο και έκαναν ένα αποτύπωμα τής αποστολικής αρετής. Προτίμη-

43. 1ερ. 42, 6-7.

σαν δηλαδή τήν άκτημοσύνη, παρά τήν απόκτηση των γηίνων, γιά νά είναι απερίσπαστοι· και τήν πρόχειρη τροφή από τήν τροφή μέ καρυκεύματα, γιά νά μή επαναστατούν τά πάθη εναντίον τους, εκπληρώνοντας τήν ανάγκη τού σώματος μέ δ,τι τροφή πρόχειρα τύχαινε. Αδιαφόρησαν γιά ενδύματα μαλακά και δχι απαραίτητα, σάν επινόηση ανθρώπινης πολυτέλειας, και φόρεσαν άκαλλώπιστη και άπλή στολή γιά τήν ανάγκη τού σώματος· σκέφτηκαν διτι είναι άσχετο μέ τή φιλοσοφία, ή φροντίδα γιά τά ουράνια νά στρέφεται σ' εκείνα πού βρίσκονται χαμηλά και πού τά βρίσκουν και τά θηρία πρόχειρα. Δέν γνώρισαν τόν κόσμο, επειδή είχαν βγει έξω από τά ανθρώπινα πάθη. Δέν υπήρχε μεταξύ τους πλεονέκτης ή αδικούμενος από πλεονεξία τών άλλων. Δέν υπήρχε μεταξύ τους κανείς νά σέρνει στά δικαστήρια, ούτε κανείς νά τόν πηγαίνουν στά δικαστήρια, γιατί ό καθένας είχε αδέκαστο δικαστή τή συνείδηση του. Δέν ήταν ό ένας πλούσιος και ό άλλος φτωχός, ούτε ό ένας νά λιώνει από τήν πείνα και τού άλλου νά σπάει ή κοιλιά από τήν πολυφαγία· γιατί αναπλήρωνε τή φτώχεια εκείνων πού είχαν ανάγκη, ή μεγαλοδωρία εκείνων πού είχαν περισσεύματα. Και υπήρχε μεταξύ τους ισότητα και ισονομία, γιατί οί ανώτεροι εξισώνονταν θεληματικά μέ τούς κατώτερους και είχε εξοριστεί ή ανισότητα από ανάμεσα τους. Ή μάλλον ούτε τότε υπήρχε ισότητα, γιατί έφερε ανισότητα ή προθυμία εκείνων πού φρόντιζαν νά ταπεινώνονται περισσότερο, δπως κάνει τώρα ή μανία εκείνων πού φιλονεικοϋν γιά μεγαλύτερη δόξα. Είχε πεταχτεί έξω ό φθόνος· είχε εξοριστεί ή συκοφαντία· είχε φυγαδευτεί ή κενοδοξία· είχε εξοντωθεί ή υπερηφάνεια· είχαν καταργηθεί δλες οί αφορμές τής διχόνοιας και τής διαφωνίας. Απέναντι στά ισχυρότερα πάθη ήταν σάν νεκροί και αναίσθητοι. Ούτε δνειρο φαντασίας αυτών τών παθών δέν είχαν, γιατί εξαρχής είχαν άποστραφεί και αυτή τήν ενθύμηση τους, και από τήν καθημερινή άσκηση και επιμονή είχαν φτάσει σ' αυτή τήν καλή συνήθεια. Και γενικά ήταν λύχνοι πού φώτιζαν μέσα στό σκοτάδι και αστέρια ακίνητα πού φώτιζαν τή σκοτεινή νύχτα τού βίου και προβλήτες λιμένων, απρόσβλητοι αυτοί από τήν τρικυμία, αποδεικνύοντας σέ δλους διτι είναι εύκολο νά διαφεύγουν χωρίς βλάβη τις προσβολές τών παθών.

Άλλα ή ακριβής εκείνη ζωή και ουράνια διαγωγή, σάν εικόνα πού αλλοιώνεται σιγά-σιγά δταν αντιγράφεται, από αμέλεια τών αντιγραφέων έφτασε στήν τέλεια ανομοιότητα και κατάντησε τελείως διαφορετική από τό πρωτότυπο. Επειδή εμείς πού σταυρωθήκαμε γιά τόν κόσμο⁴⁴ και χωρισθήκαμε από τό βίο και αρνηθήκαμε διτι είμαστε άνθρωποι και αγωνιζόμαστε μέ τήν απάθεια νά γίνουμε δμοιοι μέ τούς Αγγέλους, γυρίσαμε πίσω και μέ βιοτικά έργα και αξιοκατηγόρητες αποκτήσεις συσκοτιζόμε τήν ακρίβεια εκείνων πού αποκτήσαμε μέ τήν ενάρετη ζωή μας· και κείνους πού πρέπει

44. Γαλ. 6, 14.

νά τιμώνται για τήν αρετή τους, κάνομε να δυσφημούνται και να κακολογούνται μέ τήν απροσεξία μας. Τήν λαβή τού άλετριού τήν κρατάμε, μέ τό νά φορούμε τό σεμνό σχήμα, δέν είμαστε όμως κατάλληλοι για τήν Βασιλεία τών Ουρανών, γιατί στραφήκαμε πίσω⁴⁵ και εΐμαστε μέ μεγάλη επιμέλεια προσηλωμένοι ο* εκείνα πού έχομε χρέος νά λησμονήσομε. Δέν φροντίζομε για τήν ανέξοδη και πρόχειρη ζωή, ούτε θεωρούμε τήν ησυχία χρήσιμη για νά απαλλαγούμε από τούς παλιούς μολυσμούς μας τής αμαρτίας, αλλά προτιμούμε ένα πλήθος πραγμάτων πού είναι ανώφελο στον πραγματικό σκοπό μας· και ή επιθυμία τής ύλης νίκησε τις σωτήριες συμβουλές. Ο Κύριος διατάζει νά απομακρυνόμαστε τελείως από τήν φροντίδα τών επιγείων και νά ζητούμε μονάχα τήν Βασιλεία τών Ουρανών⁴⁶. Εμείς, φροντίζοντας νά βαδίζομε τόν αντίθετο δρόμο, δέν λογαριάσαμε τις εντολές τού Χριστού. Και αφού απομακρυνθήκαμε από εκείνη τήν φροντίδα, βάλαμε τις ελπίδες μας στά δικά μας χέρια. Εκείνος λέει: «Παρατηρήστε τά πουλιά στον ουρανό· ούτε σπεύρουν, ούτε θερίζουν, ούτε μαζεύουν τρόφιμα σέ αποθήκες και ό ουράνιος Πατέρας σας τά τρέφει. Και πάλι παρατηρήστε τά άνθη πώς φυτρώνουν μόνα τους στό χωράφι· δέν κοπιάζουν, ούτε γνέθουν»⁴⁷. Επίσης εμπόδισε τούς Αποστόλους νά φέρουν σακκούλι και πορτοφόλι και ραβδί, δταν τούς έστειλε για ευεργεσία τών ψυχών τών ανθρώπων, ώστε νά ακολουθούν μόνο τήν αληθέστατη υπόσχεση πού τούς έδωσε λέγοντας: «Ο εργάτης έχει δικαίωμα νά παίρνει τήν τροφή του»⁴⁸. Γιατί γνώριζε ό Κύριος διτ ή υπόσχεση Του είναι βεβαιότερη από τήν δική μας φροντίδα.

Εμείς όμως, δση γή μπορούμε νά αποκτήσομε, δέν τήν αφήνομε· και αγοράζομε κοπάδια προβάτων και βόδια νά οργώνουν τή γή, ζηλευτά για τό σχήμα και τό μέγεθος τους, και δνους καλοθρεμμένους· τά πρόβατα για νά μάς προμηθεύουν άφθονο μαλλί για τις ανάγκες μας, ενώ τά βόδια νά μάς υπηρετούν στήν καλλιέργεια τής γής και νά δίνουν τροφή σ' εμάς και χόρτο στόν εαυτό τους και στά άλλα ζώα, και τά υποζύγια νά μεταφέρουν από άλλες χώρες εκείνα πού λείπουν από τή δική μας, για νά έχομε καρυκεύματα για τήν τροφή μας και νά αυξάνουν για μάς τόν απολαυστικό βίο. Έκτος από αυτό, από τις τέχνες προτιμούμε τις πλουσιότερες πού δέ δίνουν διόλου καιρό νά θυμόμαστε τό Θεό, αλλά τραβούν σ' αυτές δλη τήν επιμέλεια και έτσι —δπως φαίνεται— κατηγορούμε τόν κηδεμόνα (Θεό) ως ασθενή, ή τόν εαυτό μας για τήν πρωτυτερινή μας ομολογία. Γιατί και άν δέν τό ομολογούμε αυτό μέ τά λόγια, μάς ελέγχουν τά πράγματα, μέ τό νά χαιρόμαστε μέ τόν τρόπο ζωής τών κοσμικών, δταν κάνομε τά ίδια μ' εκείνους και κατατριβόμαστε περισσότερο μέ τις σωματικές δραστηριότητες.

Έτσι οί πολλοί νομίζουν διτ ή ευσέβεια είναι πηγή υλικού πλουτι-

45. Λουκ. 9, 62.

46. Ματθ. 6, 33.

47. Ματθ. 6, 26-28.

48. Ματθ. 10, 10.

σμοῦ⁴⁹, και δι για τίποτε άλλο δέ διάγομε τόν άλλοτε αμέριμνο και ήσυχο βίο, παρά για νά αποφύγομε μέ τήν πλαστή θεοσέβεια τις κοπιαστικές εργασίες και νά έχομε ευκαιρία νά απολαμβάνομε ανεμπόδιστα εκείνα πού μάς φαίνονται καλά. Καυχόμαστε μέ πολλή αλαζονεία και άδιαντροπιά κατά των αφελέστερων, και κάποτε και κατά των ανωτέρων, νομίζοντας δι ό ενάρτεος βίος είναι υπόθεση τυραννίας και δι ταπεινώσεως και επιείκειας. Γι' αυτό και εκείνοι οί όποιοι έπρεπε νά μάς σέβονται, μάς βλέπουν σαν τυχαίο δχλο. Ανακατωνόμαστε μάλιστα στις αγορές μέ κάθε είδους ανθρώπους, μή έχοντας τίποτε τό εξαιρετικό —δπως έπρεπε— από τούς άλλους, αλλά μόνο από τό σχήμα και δι από τή ζωή θέλομε νά γνωρίζομαστε. Και ενώ άποφεύγομε τούς κόπους τής αρετής, επιθυμούμε μέ μανία τή δόξα για τούς ασκητικούς κόπους και παρουσιάζομε τό ψεύδος σαν αλήθεια.

Ντύνεται κάποιος σήμερα τό σεμνό σχήμα τών μοναχών και χωρίς ακόμη νά ξεπλύνει τούς μολυσμούς τής ψυχής ή νά σβήσει από τόν νου του τά χαραγμένα σημάδια τών παλιών αμαρτημάτων του, ενώ άσελγαίνει ακόμη μέ τις φανταστικές εικόνες τών άνομημάτων, χωρίς ακόμη νά καταρτίσει τό χαρακτήρα του σύμφωνα μέ τή μοναχική υπόσχεση, ούτε νά γνωρίσει ποιος είναι ό σκοπός τής κατά Θεόν φιλοσοφίας, παίρνει αμέσως υψηλό φαρισαϊκό φρόνημα και έχει μεγάλη ιδέα για τόν εαυτό του, επειδή έγινε μοναχός. Και περιφέρεται δείχνοντας εργαλεία, τών οποίων τήν τέχνη δέν έχει μάθει. Και υπόσχεται μέ τό φαινόμενο σχήμα του δι κατέχει επιστήμη, τήν οποία ούτε μέ τήν άκρη τών χειλιών του δέν γεύθηκε. Και είναι σκόπελος αντί λιμάνι, και αντί ναός, είναι τάφος άσβεστωμένος, και αντί πρόβατο, λύκος καταστρεπτικός για εκείνους πού δελεάζονται άπ' αυτόν.

Όταν οί τέτοιοι δραπετεύσουν από τά μοναστήρια, επειδή δέν υποφέρουν τήν αυστηρότητα τής μοναχικής ζωής, γλεντοκοπάνε στις πόλεις· τότε λοιπόν, από τήν ανάγκη τής πείνας, περιφέρουν τήν εξωτερική μορφή τής ευσεβείας σαν δόλωμα και δλα τά υπομένουν για τήν ανάγκη νά φάνε, γιατί τίποτε άλλο δέν είναι πιό βιαστικό και πιεστικό από τήν πείνα, ή οποία εφευρίσκει διάφορα τεχνάσματα για εκείνους πού πιέζονται άπ' αυτή και μάλιστα δταν συνυπάρχει ή αργία. Τότε ή σκέψη προχωρεί μελετημένα και μέ περισσότερη πανουργία. Προσφέρουν λοιπόν τό σεβασμό τους στις πόρτες τών πλουσιών, δι λιγότερο από τούς παράσιτους κόλακες. Στις αγορές τρέχουν δουλικά μπροστά τους και παραμερίζουν δσους τούς πλησιάζουν. Σπρώχνουν δλους, για νά περάσουν εύκολα οί πλούσιοι και αυτά δλα για νά τούς κάνουν τραπέξι, γιατί δέν έχουν μάθει νά τιμωρούν τήν ηδονή από τά νόστιμα φαγητά, ούτε θέλησαν σαν τόν Μωυσή νά φέρουν πάσσαλο στή ζώνη τους για νά σκάβουν και νά σκεπάζουν τήν ακαθαρσία τους⁵⁰. Γιατί άν είχαν αυτό τόν πάσσαλο, θά γνώριζαν δι κανόνας κάθε ηδονής φαγητών

49. Α' Τιμ. 6, 5.

50. Λευτ. 23. 14.

είναι ή πείνα και διτι ή πρόχειρη τροφή πού ικανοποιεί τήν ανάγκη τού σώματος σκεπάζει τίς ασχήμιες τής άκαιρης επιθυμίας.

Γι' αυτό, τό όνομα τού Θεού βλασφημείται κι ό περιπόθητος μοναχικός βίος έγινε σιχαμερός και ή αρετή εκείνων πού πράγματι ζούν ενάρετα θεωρείται άπατη. Και επιβαρύνονται οί πόλεις από τέτοιους μοναχούς, πού περιέρχονται σ' αυτές μάταια, κι ενοχλούνται εκείνοι πού μένουν στά σπίτια τους, και αηδιάζουν και νά τούς βλέπουν ακόμα νά παραμένουν μπροστά στις πόρτες πιά αδιάντροπα και από τούς ζητιάνους. Πολλοί πού έγιναν δεκτοί σέ σπίτια, άφού ύποκρίθηκαν ευλάβεια και έκρυψαν κάτω από τό ψεύτικο πρόσωπο τής ύποκρίσεως τόν κακούργο σκοπό τους, ύστερα έκλεψαν εκείνους πού τούς φιλοξένησαν, ώστε νά διασπείρουν παντού τήν κατηγορία κατά τού μοναχικού βίου. Αυτοί λοιπόν πού κάποτε δίδασκαν τή σωφροσύνη, διώχονται από τίς πόλεις σάν επικίνδυνοι και σάν μολυσμένοι, όχι λιγότερο παρά άν ήταν λεπροί. Και θά προτιμούσε κανείς νά εμπιστευτεί ληστές και κλέφτες παρά μοναχούς, σκεπτόμενος διτι ευκολότερα μπορεί νά προφυλαχτεί από τήν φανερή κακουργία παρά από τήν ενέδρα τής υποκριτικής αξιοπιστίας.

Οί τέτοιοι μοναχοί ούτε καν άρχισαν νά σέβονται τό Θεό, ούτε γνωρίζουν τό κέρδος τής ήσυχίας', αλλά από κάποια ανάγκη ίσως έγιναν μοναχοί χωρίς νά τό σκεφτούν, θεωρώντας βιοποριστικό επάγγελμα τόν μοναχισμό. Και νομίζω θά ήταν πιά αξιοσέβαστη ή επιχείρηση τους, άν δέν γύριζαν σέ δλες τίς πόρτες, αλλά νά πρόβαλαν τό σχήμα τους κίνητρο ευσπλαχνίας για μεγαλύτερο κέρδος και για καταβολή τής αναγκαίας για τίς σωματικές ανάγκες φορολογίας. Είναι άδηλο άν ή χαύνωση δσων ζούνε μέ τρυφή δημιούργησε τίς άμετρες επιθυμίες και είναι δύσκολο νά θεραπεύσει κανείς όσους έχουν ανίατη ασθένεια. Πώς νά εξηγήσει κανείς τή χρησιμότητα τής υγείας σέ κείνους πού δέν ήταν ποτέ υγιείς, αλλά από τά σπάργανα ακόμη ανατράφηκαν μέ τή φθιση; Και τό νομίζουν αυτό ατύχημα τής φύσεως, γιατί τό έχουν συνηθίσει και σκέφτονται διτι δέν είναι καθόλου αφύσικο αυτό. Έτσι είναι περιττός κάθε λόγος για διόρθωση, δταν ή επιμέλεια αυτών πού θά τόν ακούσουν έκλινε προς τό χειρότερο και είναι αντίθετη στή συμβουλή. Και μάλιστα δταν ή ελπίδα τού κέρδους τρέφει τήν επιθυμία, τό πάθος φράζει τελείως τήν άκοή προς τίς συμβουλές για σωφρονισμό, ώστε αυτές νά μή βρίσκουν είσοδο, άφού ή διάνοια έχει στραφεί προς τήν επιθυμία τού κέρδους, ακόμη και άν αυτό προξενεί ντροπή.

Εμείς όμως αγαπητοί, οί όποιοι για τόν πόθο τής αρετής νομίζομε διτι αρνηθήκαμε τό βίο και τίς κοσμικές επιθυμίες και υποσχεθήκαμε νά ακολουθούμε τό Χριστό, γιατί πάλι ανακατευόμαστε μέ τίς απασχολήσεις τού βίου και κτίζομε κακώς εκείνα τά όποια καλώς κατεδαφίσαμε πρωτύτερα; Γιατί συμμετέχομε στήν κακή γνώμη εκείνων πού δέν ζούν διπως πρέπει τό

μοναχισμό και ανάβομε τις ορέξεις τών ασθενέστερων μέ τήν φροντίδα μας για τα μάταια; Γίναμε για τούς απλούστερους υπόδειγμα πλεονεξίας- από τόν Κύριο έχομε εντολή νά φροντίζομε για κείνους πού μπορούν νά γλυπτήσουν εύκολα καί δι νά τούς έρεθίζομε, και νά βάζομε πρώτο δι εκείνο πού μάς αρέσει, αλλά εκείνο πού είναι ωφέλιμο σ' αυτούς⁵⁰¹. μήπως αλλιώς, ακολουθώντας τις αδιάκριτες ορμές μας, κάνομε τούς απλούστερους νά σκοντάψουν καί γίνομε γι' αυτούς υπόδειγμα αγάπης για τά γήινα. Γιατί έχομε για μεγάλο πράγμα τήν ύλη, τήν οποία έχομε διδασχτεί νά καταφρονούμε, καί είμαστε προσηλωμένοι στά χρήματα καί στά κτήματα, καί διαμοιράζομε τόν νού μας σέ πολλές καί ανώφελες φροντίδες; Ή απασχόληση μας μ' αυτές μάς απομακρύνει από τήν επιμέλεια τών θείων καί μάς κάνει νά παραμελούμε τήν ψυχή μας· επίσης οδηγεί σέ μεγάλο βάραθρο εκείνους πού είναι προσκολλημένοι στά βιοτικά πράγματα καί νομίζουν δι είναι λαμπρή καί ανώτατη ευτυχία ή απόλαυση τοῦ πλούτου, δταν βλέπουν αυτούς πού υπόσχονται νά φιλοσοφούν καί πού καυχιούνται δι είναι ανώτεροι τών ηδονών, νά φροντίζουν για τά κοσμικά περισσότερο από δι, εκείνοι. Κανένα άλλο πράγμα δέν οδηγεί αναπόφευκτα στήν κόλαση, δσο τό νά κάνει κανείς καί άλλους μιμητές τών αμαρτιών του· γιατί ή απώλεια εκείνων πού μιμήθηκαν γίνεται προσθήκη τιμωρίας σ' εκείνον πού δίδαξε τό κακό. Καί σ' εκείνους πού δέν απέφυγαν τή μίμηση τών αισχρών, δέν θά είναι μικρή ή καταδίκη, γιατί έγιναν καί αυτοί δάσκαλοι κακών. Εκείνοι όμως πού σκέφτηκαν όρθά, απέφυγαν μέ σωφροσύνη τή μίμηση του κακού κρίνοντας δι αυτή είναι έπονείδιστη.

Γι' αυτό κανείς νά μήν αποστρέφεται τά λεγόμενα. "Η διορθώστε δσα γίνονται κακώς εξαιτίας τής αδιαφορίας τών πολλών καί ντροπιάζουν τό μοναχικό δνομα, ή παρατήστε καί τό δνομα. Άν πρόκειται νά φιλοσοφήσετε κατά Θεόν, είναι περιττά τά κτήματα· γιατί ή κατά Θεόν φιλοσοφία απαιτεί αποξένωση καί άπ' αυτό τό σώμα για χάρη τής καθαρότητας τής ψυχής. Άν μερικοί φροντίζουν πολύ νά αποκτήσουν υλικά αγαθά καί νά απολαμβάνουν τις απολαύσεις του βίου, γιατί υπερηφανεύονται για φιλοσοφία μέ τά λόγια, άφού μέ τά έργα τήν αρνούνται καί διαπράττουν πράξεις ξένες στό μοναχικό σχήμα, καλυμμένοι μέ σεμνές ονομασίες;

Έπειτα, δέν είναι ντροπή νά κατηγορούμαστε από τούς υποδεεστέρους, τούς οποίους όνομάζομε κοσμικούς, για παράβαση τών εντολών τοῦ Σωτήρα μας καί νά διδασκόμαστε τις εντολές πού παραβαίνομε από εκείνους πού έπρεπε νά μαθαίνουν από εμάς; Όταν φιλονεικούμε καί μάς λένε οί κοσμικοί: «Ό δούλος του Κυρίου δέν πρέπει νά φιλονεικεί, αλλά νά είναι ήπιος σέ όλους»⁵¹, καί δταν φιλονεικούμε για χρήματα ή κτήματα καί μάς λένε: «Όποιος θέλει νά πάρει τό πουκάμισο σου, άφησε τον νά σου πάρει καί τό

50α. Α' Κορ. 10,24- Α' Θεσ. 5,14.

51. Β' Τιμ. 2. 24.

έπανωφόρι»⁵², τί άλλο κάνουν, παρά μάς περιπαίζουν, μάς διακωμωδούν και μάς χλευάζουν για την αντίθεση της διαγωγής μας προς τό σχήμα τού μοναχού; Γιατί κατ' ανάγκη, θά αγωνιζόμαστε όταν διεκδικούμε κτήματα και θά κάνομε δσα χρειάζεται ή επίβλεψη τους; έβγαλε κάποιος τό σύνορο τού αμπελιού και τό τοποθέτησε στο δικό του· άλλος άφησε ελεύθερο τό ζώο του και μάς έκανε ζημιά· άλλος άποτράβηξε τό νερό πού πότιζε τον κήπο μας. Πρέπει λοιπόν νά λυσάξομε και νά γίνομε χειρότεροι άπό τούς τρελούς, μαλλώνοντας για καθένα άπό αυτά, και νά προσηλώσομε στά δικαστήρια τό νοΰ μας, ό όποιος οφείλει νά ασχολείται μέ τή θεωρία τών όντων, και νά μεταβάλομε τή θεωρητική του δύναμη σέ πραγματική πανουργία ώστε νά επιτύχομε τήν αφθονία εκείνων πού σέ τίποτε δέν μάς χρησιμεύουν.

Γιατί θέλομε νά οικειοποιηθούμε τά ξένα και κατασκευάζομε για τούς εαυτούς μας βαριά τά δεσμά τής ύλης και δέν ακούμε εκείνον πού έλεεινολογεΐ τούς τέτοιους ανθρώπους; Γιατί λέει ό προφήτης: «Άλλοίμονο σ' εκείνον πού μαζεΰει αυτά πού δέν τού ανήκουν και βαραίνει πολύ τόν κλοιό του»⁵³. "Αν είναι ελαφροί οί διώκτες μας, όπως λέει ό προφήτης: «Έγιναν ελαφροί εκείνοι πού σάς καταδιώκουν πιο πολύ άπό τούς αετούς τού ουρανού»⁵⁴, ένώ εμείς έπιβαρύνομε τούς εαυτούς μας μέ κοσμικά πράγματα, είναι φανερό ότι θά βαδίζομε τό δρόμο πιο άργά, και εύκολα θά μάς προφτάσουν οί εχθροί, τούς οποίους ό Παύλος μάς δίδαξε νά άποφεύγομε λέγοντας: «Φεύγετε τήν πλεονεξία»⁵⁵. Ακόμη και οί ευκίνητοι πού τρέχουν για τό βραβείο, άν δέν βάλουν τά δυνατά τους, δέν φτάνουν στο τέρμα, γιατί οί εχθροί τρέχουν πιο γρήγορα.

Μεγάλο εμπόδιο σ' εκείνους πού βιάζονται για τήν αρετή είναι ή εμπαικής κλίση προς τά κοσμικά πράγματα, ή οποία πολλές φορές φέρνει καταστροφή και στήν ψυχή και στο σώμα. Τί ήταν αυτό πού οδήγησε στήν καταστροφή τόν Ναβουθέ τόν Ισραηλίτη; Δέν καταστράφηκε εξαιτίας τού αμπελιού του άπό φθόνο τού γείτονα του Άχαάβ⁵⁶; Τί έκανε τις δυόμιση φυλές νά μείνουν έξω άπό τή γή τής επαγγελίας, παρά τό πλήθος τών κτηνών⁵⁷; Τί χώρισε τόν Λώτ άπό τόν Αβραάμ; Δέν ήταν τό πλήθος τών κοπαδιών, πού κίνησαν τούς ποιμένες σέ συνεχείς φιλονεικίες και τούς χώρισαν τελείως⁵⁸;

Άν λοιπόν τά κτήματα και σέ φθόνο ερεθίζουν, και αποκλείουν άπό τά σπουδαιότερα εκείνους πού τά έχουν, και τή συγγένεια τήν κόβουν, και τούς φίλους τούς κάνουν εχθρούς, και προς τή μέλλουσα ζωή κανένα κοινό δέν έχουν, και για τή σωματική ζωή σέ τίποτα τό σπουδαίο δέν χρησιμεύουν, γιατί απομακρυνόμαστε άπό τήν υπηρεσία τού θεού και κυριεύομαστε άπό τήν ματαιότητα; Μήπως έμεις είμαστε εκείνοι πού κατορθώνομε ο,τι χρεια-

52. Ματθ. 5, 40.

54. Θρ. Έερ. 4, 19.

56. Γ' Βαο. 20, 1-16.

58. Γεν. 13, 5-11.

53. Άββακ. 2, 6.

55. Κολ. 3, 5.

57. Άριθ. 34, 15.

ζόμαστε για τή ζωή μας; Ὁ Θεός είναι πού τήν οικονομεί. Ἡ ανθρώπινη επιμέλεια, ἀν δέν έχει και τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, κατ' ἀνάγκην αποτυγχάνει ἀπό σκοπό της· ἡ οικονομία ὁμως τοῦ Θεοῦ και χωρίς τή συνεργασία τοῦ ἀνθρώπου τέλεια παρέχει τά αγαθά. Τί ωφέλησε ἡ επιμέλεια ἐκείνου, στους οποίους ἔλεγε ὁ Θεός: «Σπείρατε πολλά και μαζέψατε λίγα, και τά φύσηξα και ἔφυγαν ἀπό τά χέρια σας»⁵⁹; Ἀλλά και τί ἔλειψε ἀπό τά ἀναγκαῖα σ' ἐκείνους πού ἔζησαν ἐνάρετα, χωρίς νά φροντίσουν διόλου γι' αὐτά; Δέν τρεφόταν οἱ Ἰσραηλίτες στήν ἔρημο σαράντα χρόνια χωρίς νά καλλιεργοῦν τή γή; Και δέν ἔλαβαν ἀνάγκη ἀπό τροφή, ἀλλά ἡ θάλασσα ἐβγαζε παράδοξη τροφή τά ὀρτύκια και ὁ οὐρανός ἐβρεχε ἀσυνήθιστη και παράξενη τροφή, τό μάννα⁶⁰. Επίσης, βράχος ξερός και χωρίς καμιά υγρασία ράγισε και ἐβγαξε ἀφθονο νερό⁶¹, ἐνώ τά ρούχα και τά παπούτσια τοῦς υπηρετοῦσαν ὅλο τον καιρό χωρίς νά παλιώνουν⁶². Μέ ποιὰ καλλιέργεια τῆς γῆς τρεφόταν ὁ Ἡλίας στό χεῖμαρρο; Δέν τοῦ ἔφερναν τά κοράκια τροφή; Και ὅταν πήγε στά Σάρεφθα, μιά φτωχή χήρα δέν τοῦ ἔδωσε ψωμί, ἀφού τό πήρε ἀπό τό στόμα τῶν παιδιῶν της⁶³, γιά νά φανερωθεῖ ὅτι ἡ ἀρετή είναι προτιμότερη και ἀπό τά μητρικά σπλάχνα;

Αὐτά είναι παράδοξα, ἀλλά και εὐλογα και πρέποντα· γιατί είναι δυνατό και χωρίς τροφή νά ζήσει κανείς, ὅταν θέλει ὁ Θεός. Πώς ὁ Ἡλίας βάδιζε σαράντα ἡμερες μέ τή δύναμη ἐνός φαγητοῦ πού ἔφαγε⁶⁴; Και πώς ὁ Μωυσῆς πέρασε ογδόντα ἡμερες πάνω στό ὄρος ἐπικοινωνώντας μέ τό Θεό χωρίς νά φάει ἀνθρώπινη τροφή; Ὑστερα ἀπό σαράντα ἡμερες κατέβηκε ἀπό τό ὄρος και ἐπειδή θύμωσε πού οἱ Ἰσραηλίτες εἶχαν κάνει ἕνα εἶδωλο μόσχου, ἔσπασε τις πλάκες τοῦ νόμου· ἀνέβηκε κατόπιν στό ὄρος ὅπου ἔμεινε ἄλλες σαράντα ἡμερες και ἀφού πήρε ἀπό τό Θεό δεύτερες πλάκες, κατέβηκε στό λαό⁶⁵. Ποιὰ ἀνθρώπινη σκέψη μπορεῖ νά ἐξηγήσει αὐτό τό θαύμα; Πώς ἡ ρευστή ἀνθρώπινη φύση βάσταξε νά κινεῖται τόσο καιρό, χωρίς νά ἀναπληρώνεται ἡ δύναμη πού ξοδευόταν κάθε μέρα; Λύνει αὐτή τήν ἀπορία ὁ θεῖος λόγος πού λέει: «Ὁ ἀνθρωπος δέ θά ζήσει μόνο μέ ψωμί, ἀλλά μέ κάθε λόγο πού βγαίνει ἀπό τό στόμα τοῦ Θεοῦ»⁶⁶.

Γιατί λοιπόν τήν οὐράνια ζωή τήν κατεβάζομε στή γή και βουλιάζομε στις υλικές ταλαιπωρίες; Και ντυνόμαστε κόπρο εμεῖς πού ἄλλοτε φοροῦσαμε πορφύρα⁶⁷, ὅπως ἔλεγε θρηνώντας ὁ Ἰερεμίας γιά μερικούς. Γιατί ὅταν ἀναπαυόμαστε ἐπάνω σέ λαμπρές και φλογερές σκέψεις, ντυνόμαστε μέ πορφύρα· και ὅταν ἀφήσομε τήν κατάσταση αὐτή και ἀσχολούμαστε μέ τά γήινα, τότε ντυνόμαστε μέ κόπρο. Γιατί ἀφήσαμε τήν ἐλπίδα προς τό Θεό και στηριζόμαστε στή δύναμη μας, και τήν πρόνοια τοῦ Κυρίου τήν ἀποδίδομε στά δικά μας χέρια; Αὐτό, δηλ. τό νά βάλει τό χέρι του στό στόμα και

59. Ἀγγ. 1, 9.

62. Δευτ. 8, 4.

65. Ἐξ. 24, 12-18- 32, 15-19- 34.

60. Ἐξ. 16.

63. Γ' Βασ. 17, 6-15

66. Ματθ. 4, 4.

61. Ἐξ. 17, 6.

64. Γ' Βασ. 19, 8.

67. θρ. Ἱερ. 4, 5.

νά τό φιλήσει, ό Ίώβ καταράστηκε να του καταλογισθεί ώς μεγάλη αμαρτία⁶⁸. Έμεΐς όμως δέ φοβόμαστε νά τό κάνομε. Γιατί συνηθίζουν πολλοί να φιλούν τά χέρια τους λέγοντας ότι από αυτά έχουν τήν εύπορία τους. Γι' αυτούς κάνει υπαινιγμό ό Μωσαϊκός Νόμος και λέει: «Όποιος βαδίζει μέ τά χέρια, είναι ακάθαρτος· και όποιος βαδίζει διαπαντός μέ τά τέσσερα, είναι ακάθαρτος»⁶⁹. Βαδίζει μέ τά χέρια εκείνος πού βασίζεται στά χέρια και σ' αυτά έχει όλη τήν ελπίδα του. Βαδίζει στά τέσσερα εκείνος πού έχει τήν πεποίθηση του στά αισθητά πράγματα και διαρκώς σ' αυτά στρέφει τό νού του. Και πολλά πόδια έχει εκείνος πού τριγυρίζει στενά γύρω από τά σωματικά. Γι' αυτό και ό σοφός συγγραφέας τών Παροιμιών ούτε δύο πόδια δέ θέλει νά έχει ό τέλειος, αλλά ένα και αυτό σπάνια νά κινείται στά σωματικά πράγματα· γιατί λέει: «Σπάνια νά βάζεις τό πόδι σου στο σπίτι τού φίλου σου, μήπως σέ χορτάσει και σέ μισήσει»⁷⁰. "Αν εκείνος πού σπάνια ενοχλεί τό Χριστό γιά τις ανάγκες τού σώματος (αυτός είναι ό σκοπός τών φίλων αυτού τού είδους—όπως έλεγε στους μαθητές Του ό Σωτήρας: «Εσεΐς είστε φίλοι μου»⁷¹), γίνεται μισητός άν τό κάνει αυτό συχνότερα, τί άραγε θά πάθει και πώς δέ θά είναι σιχαμερός εκείνος πού διαρκώς απασχολείται μέ τις ανάγκες του και δέν σηκώνεται ποτέ πρός τήν όρθια ζωή, άφού δέν έχει σκέλη ώστε νά πηδά πάνω από τή γή;

Τά σκέλη όταν είναι ενωμένα δέχονται όλο τόν όγκο τού σώματος και όταν λίγο προσεγγίσουν τή γή κάνουν αμέσως τό σώμα νά αναπηδάει ψηλά. Έτσι ό λογισμός πού διακρίνει τά πράγματα τής φύσεως, άφού λίγο ταπεινωθεί γιά τήν ανάγκη τού σώματος, γρήγορα πάλι σηκώνει ψηλά ελαφρό τό φρόνημα, χωρίς καθόλου νά σηκώνει μαζί και τούς χοϊκούς λογισμούς. Και τό νά έχουν όρθά τά σκέλη ανήκει σ' εκείνους πού δέν επιδιώκουν συνεχώς τις απολαύσεις και δέν είναι χαμηλά, ανήκει όμως και στις άγιες αγγελικές δυνάμεις, γιατί δέν έχουν διόλου ανάγκη από τά σωματικά ούτε από τή συγκατάθεση πρός αυτά. Αυτό φανερώνοντας ό μέγας Ιεζεκιήλ, έλεγε: «Ήταν όρθά τά σκέλη τους και τά πόδια τους φτερωτά»⁷². Μ' αυτό δηλώνει τό αμετακίνητο τής προαιρέσεως και τήν ταχυκίνησιά τών αγίων δυνάμεων πρός τά νοητά. Όσο γιά τούς ανθρώπους, φτάνει νά έχουν σκέλη πού λυγίζουν, και άλλοτε νά χρησιμεύουν στις ανάγκες τού σώματος και άλλοτε στις υψηλές ενασχολήσεις τής ψυχής. Και ή ψυχή, γιά τή συγγένεια μέ τις ουράνιες δυνάμεις νά καταγίνεται μέ τά ουράνια μαζί μέ εκείνες, γιά τή συγγένεια μέ τό σώμα νά στρέφει τόσο τή φροντίδα της στή γή, όσο απαιτεί ή ανάγκη. Νά σύρεται όμως διαρκώς σέ ετοιμασίες γιά απολαύσεις, είναι πράγματι ακάθαρτο και δέν αρμόζει σέ άνθρωπο πού έχει πείρα λογικής γνώσεως. Όπως είδαμε, ό Νόμος ονόμασε ακάθαρτο όχι εκείνον πού απλώς βαδίζει μέ τά τέσσερα, αλλά εκείνον πού διαπαντός βαδίζει μέ τά τέσ-

68. Ίώβ 31, 27.

70. Παροιμ. 25, 17.

72. Ίεζ. 1, 7.

69. Λευϊτ. 11, 27-42.

71. Ίω. 15, 14.

σερα, γιατί έδωσε καιρό σ' εκείνους πού βρίσκονται στο σώμα να κατεβαίνουν πρόσκαιρα για τήν ανάγκη τοῦ σώματος.

Γιατί και ό Ίωνάθαν, πολεμώντας μέ τον Ναάς τον Άμμανίτη⁷³, νίκησε άφοῦ περπάτησε μέ τα τέσσερα, επειδή έτσι υπηρέτησε μόνο τήν ανάγκη τής φύσεως. Γιατί έπρεπε εκείνος πού πολεμά μέ τό φίδι πού σέρνεται μέ τό στήθος — έτσι ερμηνεύεται τό Ναάς— να εξομοιωθεί πρόσκαιρα μ' εκείνο βαδίζοντας μέ τα τέσσερα. Και κατόπιν, άφοῦ σηκώθηκε στό φυσιολογικό του, τόν έκανε υποχείριο μέ μεγάλη ευκολία. Άλλά και ή ιστορία τοῦ Ίεβοσθέ δέν μάς διδάσκει νά μήν είμαστε προσηλωμένοι στά σωματικά, ούτε νά εμπιστευόμαστε στήν αίσθηση τή φρούρηση μας; Ό Ίεβοσθέ λοιπόν ήταν βασιλιάς και αναπαυόταν στό δωμάτιο του και τήν φύλαξη του τήν ανέθεσε σέ γυναίκα θυρωρό. Όταν έφτασαν οί άνδρες τοῦ Ριχάβ και βρήκαν τή γυναίκα νά καθαρίζει σιτάρι και νά νυστάζει, μπήκαν κρυφά και σκότωσαν τόν Ίεβοσθέ, ό όποιος επίσης κοιμόταν⁷⁴. Έτσι ολα πέφτουν στον ὕπνο, και ό νους και ή ψυχή και ή αίσθηση, δταν επικρατούν τά σωματικά. Γιατί τό νά καθαρίζει ή θυρωρός σιτάρι φανερώνει τήν απασχόληση τής διάνοιας στά σωματικά, ώστε νά φροντίζει γι' αυτά μέ επιμέλεια και δχι σάν νά είναι πάρεργο. Και από τή διήγηση είναι φανερό δι τó γεγονός αυτό δέν τό εννοεί ή Γραφή κατά γράμμα. Γιατί αλλιώς, πώς ένας βασιλιάς είχε γυναίκα θυρωρό μόνο, ενώ θά έπρεπε νά φρουρείται από πλήθος στρατιωτών και νά έχει γύρω του δλη τήν ακολουθία πού αρμόζει στό άξιωμα του; Ή, πώς ήταν τόσο φτωχός, ώστε ή θυρωρός του νά καθαρίζει σιτάρι; Άλλά πολλές φορές μέ τήν ιστορία αναμινγνεται τό παράλογο, γιά χάρη τής αλήθειας εκείνων πού κρύβονται κάτω άπ' αυτήν. Έτσι ό νους τοῦ κάθε άνθρωπου, σάν βασιλιάς, μένει κάπου μέσα του και έχει θυρωρό τών αισθήσεων τή διάνοια, ή οποία δταν παραδώσει τόν εαυτό της στά σωματικά —σωματικό είναι και τό καθάρισμα τοῦ σιταριού—, εύκολα τότε οί εχθροί μπαίνουν κρυφά και θανατώνουν τόν νοῦ. Γι' αυτό ό μέγας Αβραάμ δέν εμπιστευτήκε τή φύλαξη τής θύρας σέ γυναίκα, επειδή ήξερε δι εύκολα άπατάται ή αίσθηση και δι δταν αυτή ευχαριστείται από τή θέα τών αισθητών, διχάζει τό νοῦ και τόν πείθει νά μετάσχει και αυτός στά τερπνά, ακόμη και αν ή συμμετοχή είναι καθαρά επικίνδυνη. Άλλά κάθησε αυτός ό ίδιος⁷⁵. Και στά θεία νοήματα είχε ανοικτή τήν είσοδο, τήν είχε δμως κλειστή στις κοσμικές φροντίδες.

Τί κερδίζομε στή ζωή μας από τή ματαιοπονία γιά τά υλικά; Κάθε κόπος τοῦ άνθρωπου δέ πηγαίνει στό στόμα του⁷⁶, καθώς λέει ό Εκκλησιαστής: Τροφές και σκεπάσματα, κατά τόν Απόστολο, είναι αρκετά⁷⁷ γιά τήν συντήρηση τής ταλαίπωρης σάρκας. Γιατί λοιπόν κάνομε έργα χωρίς τέλος και κοπιάζομε στον αέρα⁷⁸, δπως λέει ό Σολομών, και εξαιτίας τής φροντί-

73. Α' Βασ. 14. 13.

75. Γεν. 18. 1.

77. Α' Τ.μ. 6. 8.

74. Β Βασ. 4. 5-8.

76. Έκκλ. 6. 7.

78. Έκκλ'. 5. 15.

δας για τὰ γήινα ἐμποδίζομε τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυση των θεῶν αγαθῶν και περιποιούμαστε και περιθάλλομε τὴ σάρκα παραπάνω ἀπὸ ὅσο πρέπει; Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν τρέφομε και τὴν κάνομε εχθρὸ πού μάς πολεμὰ ἀπὸ πολὺ κοντὰ, ὡστε ὄχι μόνο ἀμφίβολη γι' αὐτὴν νὰ μὴν εἶναι ἡ μάχη, ἀλλὰ και νὰ ἀγωνίζεται ρωμαλέα και ἀπὸ πλεονεκτικὴ θέση κατὰ τῆς ψυχῆς και νὰ ἀποβλέπει σὲ τιμές και στεφάνια. Ποιὰ εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος, ὡστε μὲ τὴν πρόφαση τῆς ἐπεκτείνομε τὴν ἐπιθυμία χωρὶς τέλος; Πάντως τίποτε ἄλλο, ἀπὸ ψωμί και νερό. "Υστερα οἱ πηγές δὲν δίνουν ἀφθονο τὸ νερό, και τὸ ψωμί δὲν μπορεῖ κανεὶς εὐκόλα νὰ τὸ προμηθευτεῖ ὅταν ἔχει χέρια; Και μποροῦμε νὰ ἔχομε τέτοια ἐργασία, πού νὰ ἐκπληρῶνεται ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος μὲ λίγο ἡ καθόλου περισπασμό. Ἄλλὰ μήπως τὸ ἐνδύμα ἔχει μεγάλη φροντίδα; Οὔτε αὐτό, ἀν δὲν ἀποβλέπομε στὴ μωρία τοῦ συρμού, ἀλλὰ μόνο στὴν ἀνάγκη. Ποιὰ ἀραχνοῦφαντα ἐνδύματα, ποιὰ λινὰ ἡ βαμμένα μὲ πορφύρα ἡ μεταξωτὰ φόρεσε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος; Δὲν τοὺς ἐντυσε μὲ δέρματα ὁ Δημιουργός και ἔδωσε ἐντολὴ νὰ τρέφονται μὲ χόρτα⁷⁹; Αὐτὰ τὰ ὅρια ἔθεσε ὁ Δημιουργός γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ σώματος και ἔτσι διέταξε και ἐμπόδισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴ σημερινὴ ἀχρειότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Πάντως δὲ λέω ὅτι και τώρα θὰ μάς θρέψει ὅταν εἴμαστε ευσεβεῖς, Αὐτὸς πού τρέφει τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ, και ὅτι θὰ μάς ντύσει Εκείνος πού τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ περιβάλλει μὲ τόση δόξα⁸⁰. Γιατί δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ πείσω ἐκείνους πού ἔχουν πολὺ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ μιά τέτοια πίστη. Ὅμως ποιος δὲν θὰ δώσει τὰ ἀναγκαῖα σ' ἐκείνον πού ζεῖ ἐνάρετη ζωὴ, και μάλιστα και θὰ τὸν παρακαλέσει νὰ τὰ πάρει; Ὅταν ἄνθρωποι βάρβαροι, οἱ Βαβυλώνιοι πού κατέλαβαν μὲ πόλεμο τὴν Ἱερουσαλήμ, σεβάστηκαν τὴν ἀρετὴ τοῦ Ἱερεμῖα⁸¹ και τοῦ πρόσφεραν ἀφθονα κάθε σωματικὴ περιποίηση, και ὄχι μόνο τροφή τοῦ ἔδωσαν, ἀλλὰ και σκεύη πού χρησιμεύουν γιὰ τὸ φαγητό, πὼς δὲν θὰ σεβαστοῦν τὸν ἐνάρετο βίο οἱ ομόφυλοι και καθαροὶ ἀπὸ κάθε βαρβαρικὴ συμπεριφορά, πού ξέρουν τὸ καλὸ και εἶναι ζηλωτές τῆς ἀρετῆς; Και ἀν δὲν μπόρεσαν οἱ ἴδιοι νὰ ἐξασκῆσουν τὴν ἀρετὴ ἐξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας, τιμούν ὡστόσο τὴν ἀρετὴ και θαυμάζουν τοὺς ἀγωνιστές τῆς. Ποιος ἔπεισε τὴν Σουμαντίτση νὰ ετοιμάσει τόπο γιὰ ἀνάπαυση στὸν Ἐλισσαῖο και νὰ τοῦ βάλει τραπέζι και σκαμνὶ και λύχνο⁸²; Ὅχι ἡ ἀρετὴ τοῦ Ἐλισσαίου; Και τί ἔπεισε τὴ χήρα ἐκείνη, ἐνὼ ἡ πείνα κατέστρεφε ὅλη τὴ χώρα, νὰ προτιμήσει τὴν περιποίησι τοῦ προφήτη, παρά τὴ δικὴ τῆς ἀνάγκη⁸³; Πάντως ἀν δὲν ἔμενε ἐκστατικὴ μπροστὰ στὴν ἀρετὴ τοῦ προφήτη Ἡλία, δὲ θὰ ἀφαιρούσε τὴ μικρὴ παρηγοριά πού εἶχε γιὰ τὴ ζωὴ τὴ δικὴ τῆς και τῶν παιδιῶν τῆς γιὰ νὰ τὴν δώσει σ' ἐκείνον. Τὸν θάνατο ἀπὸ ἀσι-

79. Γεν. 3, 21.

81. Ἱερ. 47, 5.

83. Γ' Βασ. 17, 10-16.

80. Ματθ. 6, 25-30.

82. Δ' Βασ. 4, 10.

τία πού τον περίμενε εντός ολίγου, τον διάλεξε πρόωρα, με τήν μεγαλοδωρία της πρὸς τον ξένο.

Ἐφτασαν σ' αυτό τό σημεῖο οἱ παραπάνω προφῆτες μέ τήν γενναιότητα τους και μέ τήν επιμονή τους στους κόπους και μέ τήν καταφρόνηση τους πρὸς τά πράγματα τοῦ βίου. Επειδή ζούσαν φτωχικά και πρόκοψαν ὥστε ἀπό τήν ολιγάρκεια νά φτάσουν στήν κατάσταση νά μή χρειάζονται τίποτε, πλησίασαν τις ασώματες Δυνάμεις. Και γι' αυτό, ἐνώ ἦταν σωματικά αφανείς και ἀσήμαντοι, ἔγιναν δυνατότεροι ἀπό εκείνους πού εἶχαν τά πρωτεία και κυβερνοῦσαν τούς ἄλλους. Συνομιλοῦσαν μέ τόση παρηρησία μ' εκείνους πού φοροῦσαν τό στέμμα, ὅσο οὔτε αυτοί δέ μιλοῦσαν ατοῦς υπηκόους τους. Σέ ποιά ὄπλα και σέ ποιά δύναμη βασιζόταν ὁ Ἡλίας, ὅταν ἔλεγε στόν Ἀχαάβ· «Δέν παρασύρω ἐγώ στό κακό τό Ἰσραήλ, ἀλλά σύ και ὁ οἶκος τοῦ πατέρα σου»⁸⁴; Πώς ὁ Μωυσῆς ἐρχόταν ἀντιμέτωπος του Φαραῶ⁸⁵, χωρίς νά ἔχει ἄλλο ἐφόδιο θάρρους, παρά μόνο τήν ἀρετή; Και πώς ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος, ἐνώ ἦταν μαζεμένος γιά πόλεμο ὁ στρατός τῶν βασιλέων Ἰσραήλ και Ἰούδα, ἔλεγε πρὸς τόν Ἰωράμ (βασιλιά τοῦ Ἰσραήλ): «Ζεῖ ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, ἐνώπιον τοῦ Ὁποίου παρουσιάστηκα· ἀν δέν ἦταν γιά χάρη τοῦ Ἰωσαφάτ, βασιλιά τοῦ Ἰούδα, οὐδέποτε θά ἐρίχνα πάνω σου τό βλέμμα μου, οὔτε θά σέ πρόσεχα»⁸⁶. Δέν φοβήθηκε ὁ Ἐλισσαῖος οὔτε τό στρατό πού ἦταν ἐτοιμος γιά πόλεμο, οὔτε τό θυμό τοῦ βασιλιά, ὁ ὅποιος σέ καιρό πολέμου ἦταν φυσικό νά χρησιμοποιήσῃ μιὰ παράλογη βία, καθὼς ἦταν συγχυσμένη ἢ σκέψη του ἀπό τήν αγωνία. Μπορεῖ νά κάνει ὁ βασιλιάς περισσότερο ἀπό ὅ,τι ἢ ἀρετή; Ποιο βασιλικό ἐνδυμα ἔσχισε τόν Ἰορδάνη ὅπως ἢ πρόβεια τοῦ προφήτη Ἡλίου⁸⁷; Ποιό στέμμα θεράπευσε ἀσθένειες, ὅπως τά μαντήλια τῶν Ἀποστόλων⁸⁸; Ἐλεγε κάποτε ὁ προφήτης τό βασιλιά πού παρέβαινε τόν νόμο τοῦ Θεοῦ και ἦταν μαζί μέ ὅλο τό στρατό του. Θύμωσε ὁ βασιλιάς και ἀπλωσε τό χέρι του ἐναντίον τοῦ προφήτη. Ὁμως οὔτε τόν προφήτη ἔπιασε, οὔτε τό χέρι του μπόρεσε νά τό φέρει στή θέση του, γιατί ἔγινε ξερό⁸⁹. Ἐγινε δηλαδή πόλεμος μεταξύ ἀρετῆς και βασιλικῆς δυνάμεως, και νίκησε ἢ ἀρετή. Χωρίς νά πολεμαίει ὁ προφήτης, ἢ ἀρετή κατατρόπωνε τόν ἀντίπαλο. Ἦταν ἀργός ὁ αγωνιστής, ἀλλά ἢ πίστη ἐργαζόταν. Οἱ σύμμαχοι τοῦ βασιλιά ἔκαναν τήν ἀπονομή τῶν βραβείων και τό χέρι πού στεκόταν ξερό μαρτυροῦσε τή νίκη τῆς ἀρετῆς.

Ἄλλα αὐτά τά κατόρθωναν οἱ παραπάνω ἅγιοι, επειδή ἀποφάσισαν νά ζοῦν μόνο γιά τήν ψυχή· τό σῶμα και τις ἀνάγκες τοῦ σώματος τις ἀποστρέφονταν, και τούς ἔκανε μεγάλους τό ὅτι δέν εἶχαν ἀνάγκη ἀπό τίποτε. Προτιμοῦσαν νά ἀφήσουν τό σῶμα και νά φύγουν ἀπ' αὐτή τή ζωή, παρά νά προδώσουν τήν τιμή και τήν υπεροχή τῆς ἀρετῆς και νά κολακῆσουν γιά χάρη κάποιας σωματικῆς ἀνάγκης κανένα ἀπό τούς πλουσίους. Ἐμεῖς δ-

84. Γ' Βασ. 18. 18.

86. Δ' Βασ. 3. 14.

88. Πράξ. 19. 12.

85. Ἐξ. 2.

87. Α' Βχσ. 2. 8.

89. Γ Βασ. 13. 4.

μωσ, όταν έχουμε ανάγκη από κάτι, εγκαταλείπομε τό γενναίο αγώνα εναντίον τών θλιβερών και τρέχομε στους πλουσίους, όπως τά σκυλάκια πού κουνούν τήν ουρά χαρούμενα σ' εκείνους πού τά ρίχνουν ένα γυμνό ίσως κόκκαλο ή λίγα κομματάκια ψωμιού· και τούς αποκαλούμε ευεργέτες και προστάτες τών χριστιανών, και λέμε ότι έχουν κάθε αρετή, ακόμη και άν βρίσκονται στά έσχατα τής κακίας, γιά νά πετύχομε εκείνο πού θέλομε.

Δέν εξετάζομε μέ προσοχή τή διαγωγή και τή ζωή τών αγίων, τών οποιών δήθεν έχουμε σκοπό νά μιμηθούμε τήν αρετή. Έρθε προς τον Έλισσαίο ό στρατηλάτης τής Συρίας Νεεμάν μέ πολλά δώρα. Τί έκανε λοιπόν ό προφήτης; Άραγε τον προϋπάντησε; Άραγε έτρεξε προς αυτόν; Δέν φανέρωσε τή θέληση του προς τον Νεεμάν μέσω ενός παιδιού; Ούτε τό πρόσωπο του δέχτηκε νά δει, γιά νά μή νομιστεί ότι γιά χάρη τών δώρων τόν θεράπευσε⁹⁰. Αυτά τά είπαμε, όχι γιά νά διδαχτούμε αλαζονεία, αλλά γιά νά μήν κολακεύομε εξαιτίας κάποιας ανάγκης μας εκείνους πού έχουν περί πολλού εκείνα τά οποία εμείς διακηρύττομε ότι τά καταφρονούμε.

Γιατί λοιπόν αφήσαμε τόν κύριο σκοπό τής κατά Θεόν φιλοσοφίας και ασχολούμαστε μέ τή γεωργία και τό εμπόριο; Τί σημασία έχει γιά τό Θεό, άν συνεισφέρομε κι έμεις τήν φροντίδα μας, γιά νά νομιστεί ότι έχουμε κοινή τήν επιμέλεια τής γεωργίας; Η ανθρώπινη επιμέλεια οργώνει τή γή και σπέρνει. Ό Θεός μέ αλληπάλληλες βροχές ποτίζει τούς σπόρους γιά νά απλώσουν τις ρίζες μέσα στη γή· ανατέλλει τόν ήλιο πού ζεσταίνει τή γή και μέ τή θερμότητα προσκαλεί προς τά επάνω τά φυτά· στέλνει τούς άνεμους ανάλογα μέ τήν ηλικία τών φυτών. Μέ απαλό αέρα φυσά στην άρχή τήν πεδιάδα, όπου έχουν φυτρώσει τά στάχια, γιά νά μήν ξεραίνονται τά σπαρμένα μέ ζεστούς άνεμους· κατόπιν μέ πνοή σταθερότερων άνεμων ωριμάζει τή γαλακτώδη ουσία μέσα ατούς σπόρους. Στον άλωνισμό δίνει τόν κατάλληλο καύσωνα και στο λίχνισμα κατάλληλους άνεμους. Και άν λείψει ένα άπ' αυτά, μάταιος είναι ό ανθρώπινος κόπος, και μένει χωρίς αποτέλεσμα ή δική μας επιμέλεια άν δέν σφραγιστεί από τις δωρεές τού Θεού. Πολλές φορές και χωρίς νά λείψει τίποτε άπ' όλα αυτά, έρχεται μιá σφοδρή βροχή, παράκαιρη και πολλή, και παρασέρνει ή τά στάχια πού είναι ακόμη στό άλώνι, ή καθαρό τό σιτάρι στό σωρό. Κάποτε και στην αποθήκη τό τρώει τό σκουλήκι και τό αρπάξει, νά πούμε έτσι, από τό στόμα μας. Πού λοιπόν και σέ τί μάς χρησιμεύει ή δική μας επιμέλεια, αφού ό Θεός κρατεί τό τιμόνι τών πραγμάτων και οδηγεί και φέρνει τά πάντα, όπως Εκείνος θέλει;

Άλλά θά πούμε ότι στις αρρώστιες τό σώμα θέλει περιποίηση; Δέν είναι καλύτερο νά πεθάνομε, παρά νά πράξομε κάτι πού δέν αρμόζει στό μοναχικό σχήμα; Πάντως, άν ό Θεός θέλει νά ζήσομε, ή βάζει στό σώμα ανάλογη δύναμη, ώστε νά ύποφέρομε τόν πόνο τής αρρώστιας ή νά δεχτούμε στεφάνους γιά τήν γενναιότητα, ή θά επινοήσει τρόπο γιά παρηγοριά τού άρρώ-

σπου· και δέ θα λείψει βέβαια επιπόνηση παρηγοριάς από την πηγή τής σοφίας.

Καλό λοιπόν είναι, αγαπητοί, και πάρα πολύ καλό, να ανεβούμε στην αρχαία μακαριότητα και να αναλάβομε τόν τρόπο ζωής των παλαιών μοναχών. Είναι νομίζω εύκολο σ' εκείνους πού θέλουν. Άλλά και αν συνυπάρχει και κανένας κόπος, δέν θα είναι άκαρπος, προσφέροντας αρκετή παρηγοριά τόσο τήν καλή φήμη εκείνων πού έχουν προηγηθεί στην αρετή όσο και τήν διόρθωση τών μεταγενεστέρων. Και δέν είναι μικρό κέρδος σ' εκείνους πού είχαν αρχίσει τήν ενάρετη ζωή και άφησαν στους κατοπινούς εικόνα άριστης ζωής, ή ανάγκηση όσων εγκαταλείφθηκαν.

Άς άποφύγομε νά μένομε στις πόλεις και τά χωριά, γιά νά τρέχουν σ' εμάς εκείνοι πού βρίσκονται στις πόλεις και στά χωριά. Άς έπιδιώξομε τις έρημίες γιά νά τραβήξομε σ' εμάς εκείνους πού μάς αποφεύγουν, αν μερικοί τό θέλουν αυτό. Έχει γραφεί επαινετικά γιά μερικούς όπι άφησαν τις πόλεις και κατοίκησαν στους βράχους και έγιναν σάν περιστέρια πρόθυμα στη μελέτη⁹¹. Ό Ιωάννης ό Βαπτιστής έμενε στην έρημο και όλες οι πόλεις σύσσωμες έρχονταν σ' αυτόν. Κι εκείνοι πού φορούσαν τά μεταξωτά βιάζονταν νά πάνε νά δούνε τήν δερμάτινη ζώνη του· και προτιμούσαν νά ταλαιπωρούνται στό ύπαιθρο εκείνοι πού είχαν σπίτια μέ χρυσές οροφές, και νά ξεπλώνουν πάνω στην άμμο παρά νά αναπαύονται πάνω σέ λιθοκόλλητα κρεβάτια. Και όλα τά υπέφεραν ευχάριστα, άν και ήταν έξω από τις συνήθειες τους, γιατί μείωνε τήν αίσθηση τών οδυνηρών ό πόθος νά βλέπουν τόν Πρόδρομο· και τόν πόνο τής σκληραγωγίας τους τόν αφαιρούσε τό θαύμα τής αρετής. Τόσο πολυτιμότερη είναι ή αρετή από τόν πλούτο και ό ήσυχαστικός βίος επιφανέστερος από τά πολλά χρήματα. Πόσοι κατά τόν καιρό εκείνο ήταν πλούσιοι και είχαν μεγάλη ιδέα γιά τή δόξα τους, και δέν μιλάει κανένας γι' αυτούς. Και τό μέγα θαύμα τής αρετής τοῦ άδοξου Προδρόμου μέχρι τώρα ψάλλεται, και ή μνήμη τοῦ πολίτη τής έρημου είναι σέ όλους επιθυμητή. Γιατί ή αρετή έχει αιώνια δόξα, και ή φήμη της αναγγέλλει στους ανθρώπους τά αγαθά της.

Άς παρατήσομε τήν κτηνοτροφία, γιά νά άποκτήσομε ποιμαντική συνήθεια. Άς άφήσομε τό έπονειδιστο εμπόριο, γιά νά άποκτήσομε τό πολύτιμο μαργαριτάρι⁹². Άς άποφύγομε τήν καλλιέργεια τής γής πού βγάξει αγκάθια και τριβόλια⁹³, γιά νά γίνομε εργάτες και φύλακες τοῦ Παραδείσου. Άς άπορρίψομε τά πάντα και άς έκλέξομε τόν ήσυχο βίο, γιά νά ντραπούν εκείνοι πού μάς κατηγορούν όπι έπιδιώκομε τήν άπόκτηση τών υλικών πραγμάτων. Τίποτε άλλο δέ μαλακώνει εκείνους πού μάς κατηγορούν όσο ή ταπεινή διόρθωση μας σέ ό,τι μάς κατηγορούν. Γιατί ή μεταβολή τών κατηγορουμένων γίνεται μεταβολή τής γνώμης τών κατηγορών.

Άξιο ντροπής και γιά τό όποιο μάς περιγελούν όλοι είναι κι αυτό: μό-

91. 1ερ. 31. 28.

92. Μαθ. 13. 46.

93. Γ<ν. 3. 18.

λις έρθει κανείς στο μοναχικό βίο και μόλις μάθει τις συνήθειες τής ασκήσεως, πώς και πότε προσεύχονται και ποιά δίαιτα έχουν, νά γίνεται αμέσως δάσκαλος για δ,τι ακόμη δέν έμαθε. Και κυκλοφορεί σέρνοντας μαζί του πλήθος μαθητών, ενώ αυτός ό ίδιος έχει ανάγκη διδασκαλίας, νομίζοντας τό πράγμα τόσο εύκολο. Και δέν ξέρει ότι τό δυσκολότερο άπ' όλα είναι ή επιμέλεια ψυχών, οί όποιες έχουν ανάγκη νά καθαριστούν από τούς παλιούς μολυσμούς τής αμαρτίας και έπειτα χρειάζονται μεγάλη προσοχή για νά δεχτούν τούς τύπους τών αρετών. Εκείνος πού δέν φαντάστηκε τίποτε έκτος από τή σωματική άσκηση, πώς θά διορθώσει τά ήθη τών υποτακτικών του; Γώς θά μεταβάλει εκείνους πού είναι αιχμάλωτοι τής κακής συνήθειας; Πώς θά βοηθήσει εκείνους πού πολεμούνται από τά πάθη, αφού δέν γνωρίζει διόλου τόν νοητό πόλεμο; Ή πώς θά θεραπεύσει τις πληγές, ενώ είναι αυτός τραυματίας και έχει ανάγκη από επιδέσμους;

Ή μήπως κάθε τέχνη χρειάζεται καιρό και μακρά διδασκαλία, και μόνον ή τέχνη τών τεχνών εξασκείται χωρίς προηγούμενη μαθητεία; Ένας άπειρος δέ θά ξεθαρρευτεί νά καταπιαστεί μέ τή γεωργία, ούτε ένας αμήνητος στην ιατρική θά ασχοληθεί μέ έργα γιατρού· γιατί ό ένας θά ελεγχθεί ότι δέν ωφέλησε διόλου τούς ασθενείς, αλλά και τήν αρρώστια τήν πήγε στο χειρότερο, ενώ ό άλλος, ότι τήν οργωμένη γή τήν έκανε χέρσα και γεμάτη άγριόχορτα. Μόνο μέ τή θεοσέβεια, σάν νά είναι ή πιο εύκολη άπ' όλες, καταπιάνονται οί απαιδευτοί· και τό δυσκολοκατόρθωτο πράγμα, φαίνεται εύκολο στους πολλούς· και εκείνο πού λείει ό Παύλος ότι δέν τό έχει καταλάβει ακόμη⁹⁴, αυτό βεβαιώνουν ότι τό γνωρίζουν μέ ακρίβεια εκείνοι πού δέν ξέρουν ακόμη ούτε ότι έχουν άγνοια. Γι' αυτό έγινε ευκαταφρόνητος ό μοναχικός βίος και περιπαίζονται από όλους οί μοναχοί. Ποιος δέ θά περιγελάσει εκείνον πού μέχρι χθες ήταν νεροκουβαλητής σέ καπηλειό και σήμερα τόν βλέπει δάσκαλο τής αρετής και νά συνοδεύεται τιμητικά από μαθητές; Ή εκείνον πού άφησε πριν λίγο τις κακοτυχίες τής πόλεως και σήμερα μαζί μέ πλήθος μαθητών περνά καμαρωτά τήν αγορά άπ' άκρη σ' άκρη; Άν είχαν πεισθεί μέ σαφήνεια ότι είναι πολύς ό κόπος νά οδηγούν τούς άλλους στην θεοσέβεια και άν γνώριζαν ακριβώς τόν κίνδυνο πού υπάρχει σ' αυτό, οπωσδήποτε θά παρατούσαν τό πράγμα ως ανώτερο τών δυνάμεων τους. Όσο όμως τό αγνοούν και νομίζουν δόξα τους νά είναι προϊστάμενοι μερικών, θά έρθει ώρα πού θά πέσουν μέ τό κεφάλι στο βάραθρο. Και τό νά πηδούν σέ ένα καμίνι πού καίει, τό νομίζουν εύκολο. Φέρνουν γέλια σ' εκείνους πού γνωρίζουν τό χθεσινό τους βίο, στο Θεό όμως προκαλούν αγανάκτηση για τήν αυθάδειά τους. Ό Ήλεί δέ γλύτωσε τήν όργή του Θεού ούτε μέ τό σεβάσμιο γήρας του, ούτε μέ τήν προηγούμενη παρρησία προς τό Θεό, ούτε μέ τήν ιερατική του τιμή, γιατί αμέλησε τή διόρθωση τών παιδιών του⁹⁵. Πώς θά γλυτώσουν τώρα τήν αγανάκτηση του Θεού εκείνοι πού

94. Φιλιπ. 3, 12.

95. Α' Βασ. 2, 12-29· 4, 18.

ούτε από τὰ προηγούμενα έργα τους είναι αξιόπιστοι ενώπιον τού Θεού, ούτε γνωρίζουν τό πώς φτάνει κανείς στην αμαρτία, ή τή μέθοδο της διορθώσεως, αλλά χωρίς πείρα, από φιλοδοξία αναλαμβάνουν επικίνδυνο πράγμα;

Γιά τούτο ό Κύριος φαινομενικά εννοούσε μόνο τούς Φαρισαίους διδασκάλους όταν έλεγε: «Άλλοίμονό σας γραμματείς και Φαρισαίοι υποκριτές! Περιέρχεστε τή θάλασσα και τήν ξηρά για να προσελκύσετε ένα προσήλυτο και όταν τό επιτύχετε, τόν κάνετε να γίνει παιδί τής γέεννας δυό φορές περισσότερο από σας»⁹⁶. Στην πραγματικότητα, μέ τήν επίπληξη εκείνων ήθελε να συμβουλέψει όσους θά έπεφταν ύστερα στά ίδια παραπτώματα, ώστε να φοβηθούν και να εμποδίσουν τόν εαυτό τους από τήν ανάρμοστη επιθυμία τής ανθρώπινης δόξας, κρίνοντας πιό φοβερό τό «άλλοίμονό» τού Κυρίου. "Άς ντρέπονται αυτοί και τόν Ίώβ· και, ή σάν τόν Ίώβ να φροντίζουν για τούς υποτακτικούς, ή να παραιτούνται από τήν προστασία τους, εφόσον δέν γνωρίζουν να κάνουν όπως εκείνος, ούτε καταβάλλουν τήν ίδια μέ εκείνον επιμέλεια για χάρη τών υποτακτικών τους. Ό Ίώβ, θέλοντας να έχει τούς γιους του καθαρούς ακόμα κι από" τούς μολυσμούς τής διάνοιας, πρόσφερε κάθε ήμερα θυσία γι' αυτούς, λέγοντας: «Μήπως οί γιοί μου μέ τή διάνοια τους σκέφτηκαν κακά προς τόν Θεό»⁹⁷. Πώς αυτοί, ένώ αγνοούν να διακρίνουν και φανερά ακόμη αμαρτήματα, γιατί ή σκόνη από τήν μάχη τών παθών σκοτίζει ακόμη τό λογικό τους, πώς ορμούν και αναλαμβάνουν τήν θεραπεία και προστασία άλλων ψυχών, χωρίς να έχουν θεραπεύσει ακόμη τά δικά τους πάθη, ώστε να οδηγούν από τή δική τους νίκη κατά τών παθών και τούς άλλους στη νίκη; Πρέπει πρωτύτερα να πολεμήσουν τά πάθη και να βάλουν μέ μεγάλη προσοχή στη μνήμη τους τούς τρόπους και τά μέσα τού πολέμου· και έτσι από τις δικές τους εμπειρίες για τόν πόλεμο, να διδάσκουν τούς άλλους και να κάνουν σ' αυτούς ευκολότερη τή νίκη, λέγοντας τους από πιό πριν τις μεθόδους τού πολέμου.

Γιατί υπάρχουν μερικοί πού νίκησαν τά πάθη, ίσως μέ τή μεγάλη τους σκληραγωγία· και εντούτοις δέ γνωρίζουν τόν τρόπο τής νίκης, επειδή οί συμπλοκές έγιναν σάν σέ νυχτερινή μάχη, ούτε εννόησαν τις ενέδρες και τόν δόλο τών έχθρων για να τά τυπώσουν στό νού τους. Αυτό έκανε συμβολικά ό Ιησούς τού Ναυή, όταν ό στρατός περνούσε νύχτα τόν Ιορδάνη· διέταξε να ανασύρουν πέτρες από τό ποτάμι, να κάνουν μέ αυτές μία στήλη, να τις άβεστώσουν και να γράψουν πάνω πώς πέρασαν τόν Ιορδάνη⁹⁸. Μ* αυτό έδειξε ότι πρέπει να φανερώνομε τά βαθιά κρυμμένα νοήματα τής εμπαιθούς διαγωγής και να τά δημοσιεύομε μέ σαφήνεια και να μήν κρύβομε ζηλότυπα τή γνώση από τούς άλλους· για να μη γνωρίζει μόνο εκείνος πού πέρασε τόν τρόπο τής διαβάσεως, αλλά και εκείνοι πού θά θελήσουν να κάνουν τό ίδιο, μέ τή μάθηση να περάσουν πιό εύκολα, και ή πείρα τών πρώτων να γίνει διδασκαλία στους άλλους.

96. Ματθ. 23. 15.

97. Ίώβ 1. 5.

98. Ι. Ναυή 4. 1-9.

Άλλα αυτά οὔτε τὰ βλέπουν εκείνοι γιά τους οποίους γίνεται λόγος, ούτε και άλλοι άν τούς τὰ λένε άκοῦν, αλλά μόνο τή δική τους σκέψη βλέπουν και επιβάλλουν στους αδελφούς δουλικές υπηρεσίες σάν νά ήταν σκλάβοι αγορασμένοι, και όλη τή δόξα τους τήν εξαρτούν από τό νά είναι προϊστάμενοι περισσοτέρων. Και συνερίζονται, όταν βγαίνουν έξω, νά μή σέρνουν μαζί τους λιγότερους από τις άλλες αδελφότητες, σάν άνδράποδα. Ἡ διαγωγή τους είναι διαγωγή μάλλον καπήλων, παρά διδασκάλων. Καθώς νομίζουν ότι είναι εύκολο νά διατάζουν μέ τὰ λόγια, έστω και άν είναι βαριά εκείνα πού διατάζουν, και δέν καταδέχονται νά τὰ διδάσκουν μέ τό έργο, φανερώνουν σέ όλους τό σκοπό τους· επιδιώκουν αυτή τήν αρχηγία, όχι γιά νά ωφελήσουν εκείνους πού έρχονται σ' αυτούς, αλλά γιά νά πετύχουν τή δική τους ικανοποίηση. "Άς μάθουν αυτοί, άν θέλουν, από τον Άβιμέλεχ και τόν Γεδεών, ότι όχι λόγια, αλλά έργα οδηγούν σέ μίμηση τούς υπηκόους. Ὁ Άβιμέλεχ έκοψε ένα φορτίο ξύλα και άφού τὰ σήκωσε είπε: «Όπως μέ είδατε νά κάνω, κάνετε και σεις»⁹⁹. Ὁ Γεδεών διακήρυξε ότι τό έργο είναι κοινό και άρχισε πρώτος τήν εργασία λέγοντας: «Βλέπετε τί κάνω έγώ, έτσι νά κάνετε και σεις»¹⁰⁰. Και ό Απόστολος γράφει: «Στις ανάγκες μου και στις ανάγκες εκείνων πού ήταν μαζί μου υπηρέτησαν αυτά έδώ τὰ χέρια μου»¹⁰¹. Άλλά και αυτός ό Κύριος έπραξε και ύστερα δίδαξε. Όλα αυτά ποιόν δέν πείθουν ότι πιο αξιόπιστη είναι ή διδασκαλία μέ τὰ έργα, παρά μέ τὰ λόγια;

Αυτοί όμως μπροστά σ' αυτά τὰ παραδείγματα κλείνουν τὰ μάτια και προστάζουν μέ αλαζονεία εκείνα πού πρέπει νά γίνουν. Όταν νομίζουν ότι γνωρίζουν κάτι άπ' αυτά επειδή τό έχουν ακούσει, τότε όπως οί άπειροι ποιμένες πού κατηγορεί ό προφήτης Ζαχαρίας, φορούν μαχαίρι στο βραχίονα καί γι' αυτό ό δεξιός οφθαλμός τους τυφλώνεται^{101α}. Γιατί όταν παραμεληθεί ή αγαθή πράξη από άγνοια και άνοησία, σβήνει μαζί της και τό φώς τής θεωρίας. Αυτό παθαίνουν εκείνοι πού ποιμένουν ώμά και απάνθρωπα τὰ πνευματικά τους παιδιά, όταν έχουν πρόχειρη τήν τιμωρητική έξουσία· γιατί αμέσως οί αγαθές θεωρητικές σκέψεις σβήνονται και οί πράξεις, άφού στερηθούν τή θεωρία, μαραίνονται. Έτσι ούτε νά πράξουν τίποτε, ούτε νά δούν μπορούν εκείνοι πού δέν φέρουν τό μαχαίρι στο μηρό, αλλά στόν βραχίονα. Στόν μηρό έχουν τό μαχαίρι εκείνοι πού μεταχειρίζονται τόν λόγο πού κόβει, εναντίον τών δικών τους παθών στόν βραχίονα τό έχουν εκείνοι πού έχουν πρόχειρη τήν τιμωρία γιά τὰ σφάλματα τών άλλων. Έτσι και ό Ναός ό Άμμανίτης —πού ερμηνεύεται φίδι— απείλησε τόν διορατικό Ισραήλ ότι θά τοῦ βγάλει κάθε δεξιό μάτι¹⁰², ώστε νά μήν υπάρξει καμιά αγαθή σκέψη σέ κανένα γιά νά τόν οδηγήσει έτσι σέ αγαθή πράξη. Γνώριζε ότι αυτό γίνεται αιτία μεγάλης προκοπής σ' εκείνους πού από τή θεωρία έρ-

99. Κριτ. 9, 48.

101. Πράξ. 20, 34.

102. Α' Βασ. 11, 2.

100. Κριτ. 7, 17.

101α. Ζαχ. 11,17.

χονται στην πράξη, γιατί γι' αυτούς ή πράξη γίνεται άνενοχη, επειδή τή μελέτησαν πρωτύτερα μέ τα διαπεραστικά και οξυδερκή μάτια τής γνώσεως.

Είναι φανερό και από τήν πείρα διτι οί επιπόλαιοι άνθρωποι, πού δεν μπορούν νά προσφέρουν καμιά πνευματική ωφέλεια, επιδιώκουν νά αναλαμβάνουν τήν προστασία άλλων. Γιατί εκείνος πού γεύθηκε τήν ησυχία και τή θεωρία και οπωσδήποτε άρχισε νά ηρεμεί, δέν θά προτιμήσει ποτέ νά δέσει τό νοῦ του στά σωματικά και νά τόν απομακρύνει από τή γνώση καί, ενώ φέρεται νά πετάει πολύ ψηλά, νά τόν κάνει νά σύρεται κάτω στά γήινα πράγματα. Αυτό γίνεται ακόμη πιό φανερό από τήν πασίγνωστη παραβολή πού παρουσίασε στους Σικιμίτες ό Ίωνάθαν, λέγοντας: Πήγαν τά δένδρα του δάσους νά βγάλουν βασιλιά. Καί είπαν στην άμπελο γίνε βασιλιάς μας. Καί είπε ή άμπελος· νά αφήσω τόν καρπό μου τόν καλό πού τόν δόξασε ό Θεός και οί άνθρωποι και νά γίνω βασιλιάς τών δένδρων; Όμοια παραιτήθηκαν ή συκιά για τή γλυκύτητα τών καρπών της και ή έλιά για τήν λιπαρότητα του καρπού της. Τέλος δέχτηκε τό αξίωμα ό θάμνος, ξύλο άκαρπο και γεμάτο αγκάθια, πού κανένα καλό δέν είχε, ούτε δικό του, ούτε από τά δένδρα πού θά υποτάσσονταν σ' αυτόν¹⁰³. Δέν είπε ή παραβολή ότι τά δένδρα του κήπου είχαν ανάγκη από επιμέλεια, αλλά τά δένδρα του δάσους. Γιατί όπως ή άμπελος, ή συκιά και ή έλιά δέ δέχτηκαν νά γίνουν αρχηγοί τών δένδρων του δάσους, ευχαριστημένες πιό πολύ από τόν καρπό τους παρά από τό βασιλικό αξίωμα, έτσι κι εκείνοι πού βλέπουν στον εαυτό τους κάποιο καρπό αρετής και αισθάνονται τήν ωφέλεια του, και άν πολλοί τούς βιάζουν νά αναλάβουν τέτοια άρχή, αρνούνται και προτιμούν τήν δική τους ωφέλεια από τήν τιμή τών πολλών. Και όπως ήταν ή κατάρα για τά δένδρα τής παραβολής, τό ίδιο συμβαίνει στους ανθρώπους πού συμπεριφέρονται παρόμοια: Ή θά βγει φωτιά από τό θάμνο και θά φάει τά δένδρα του δάσους, ή θά βγει φωτιά από αυτά και θά φάει τό θάμνο. Γιατί, όταν οί μοναχικές υποσχέσεις γίνονται ανώφελες, κατ' ανάγκην επακολουθεί κίνδυνος και σ' εκείνους πού υποτάσσονται σέ δάσκαλο χωρίς πείρα, και σ' αυτούς πού δέχονται τό αξίωμα του πνευματικού οδηγού, από τήν απροσεξία τών μαθητών. Ή έλλειψη πείρας του δασκάλου εξολοθρεύει τούς μαθητές, ενώ ή αμέλεια τών μαθητών φέρνει σέ κίνδυνο τόν δάσκαλο και μάλιστα όταν λόγω τής αμάθειας του εκείνοι πέφτουν σέ ραθυμία. Ούτε από τό δάσκαλο πρέπει νά ξεφεύγει τίποτε από ό,τι χρειάζεται για τή διόρθωση τών μαθητών, ούτε οί μαθητεύομενοι πρέπει νά παραμελούν καμιά από τις εντολές του. Καί τών μαθητών τό παραστράτημα και του πνευματικού οδηγού ή παράβλεψη αυτών πού άμαρτάνουν, είναι πράγμα βαρύ και επικίνδυνο.

Δέν πρέπει επίσης νά νομίζουν ότι τό αξίωμα αυτό είναι πρόφαση άνεσεως και άπολαύσεως, γιατί τό πιό κοπιαστικό πράγμα είναι τό νά κυβερνά κανείς ψυχές. Εκείνοι πού διοικούν άλογα και κτήνη, δέν συναντούν αντί-

στάση από τα κοπάδια, και γι¹ αυτό εύκολα τά διοικούν τις πιο πολλές φορές. Σ' εκείνους όμως πού διοικούν ανθρώπους, ή ποικιλία τών χαρακτήρων και ή πανουργία τής σκέψεως κάνουν πιό δύσκολη τήν επίβλεψη. Και πρέπει εκείνοι πού τό αναλαμβάνουν, νά προετοιμαστούν όπως γιά κοπιαστικό αγώνα, γιά νά υπομένουν τά ελαττώματα δλων μέ μεγάλη ανεξικακία, κι εκείνα πού τούς διαφεύγουν από άγνοια, νά τούς τά διδάσκουν μέ μακροθυμία. ΓΥ αυτό, σύμφωνα μέ τήν Π. Διαθήκη, στο Ναό ό νιπήρας στηριζόταν πάνω σέ βόδια¹⁰⁴, ενώ ή λυχνία κατασκευάστηκε ολόκληρη στερεά και τορνευτή¹⁰⁵. Ή λυχνία σημαίνει ότι εκείνος πού προτίθεται νά φωτίζει τούς άλλους, οφείλει νά στερεώνεται από όλα τά μέρη, νά μήν έχει τίποτε ελαφρό ή άδειο και ν¹ αφαιρέσει τορνεύοντας τά περιττά, όσα δέν θά χρησίμευαν γιά παράδειγμα αψεγάδιαστης ζωής σέ όσους τά έβλεπαν. Τά βόδια πού σηκώνουν τό νιπήρα φανερώνουν ότι εκείνος πού αναλαμβάνει τέτοιο έργο, οφείλει νά μήν αποφεύγει κανένα από τά θλιβερά πού έρχονται, αλλά νά υπομένει τά βάρη και τήν ακαθαρσία τών μικρότερων, μέχρι τοῦ σημείου πού δέν κινδυνεύει ό ίδιος. Γιατί πάντως, άν θέλει νά καθαρίζει τις πράξεις τών προσερχόμενων, κατ' ανάγκην θά λερωθεί κάπως και αυτός, όπως και ό νιπήρας καθαρίζει τά χέρια εκείνων πού πλένονται, αλλά αυτός δέχεται τήν ακαθαρσία. Επειδή εκείνος πού συζητεί περί παθών και καθαρίζει τούς άλλους από τις κηλίδες τους, δέν είναι δυνατό νά περάσει αμόλυντος, γιατί ή ίδια ή μνήμη συνηθίζει νά μολύνει τή διάνοια του. Ακόμη και άν δέν λεχθούν καθαρά οί αισχροτήτες, πάντως μολύνουν τήν επιφάνεια τού νοῦ κατά τή διήγηση τού λόγου και τόν θολώνουν μέ χρώματα όχι καθαρά.

Πρέπει ό ηγούμενος νά είναι και πεπειραμένος ώστε νά μήν αγνοεί καμιά από τις μεθόδους τού εχθρού, γιά νά αποκαλύπτει στους υποτακτικούς του τά αγωνίσματα πού αγνοούν και νά προλέγει σ' αυτούς τις ενέδρες τού διαβόλου, ώστε νά χαρίσει σ' αυτούς τή νίκη χωρίς κόπους και νά τούς βγάλει στεφανωμένους από τόν αγώνα. Όμως ένας τέτοιος είναι σπάνιος και δέν βρίσκεται εύκολα. Αυτό μαρτυρεί ό μέγας Παύλος λέγοντας: «Δέν αγνοούμε τις επινοήσεις τού σατανά»¹⁰⁶. Και ό θαυμάσιος Ίώβ, απορώντας γι' αυτό, λέει: «Ποιος θά φανερώσει τό κρυμμένο πρόσωπο του; Ποιος θά μπει στήν πτυχή τού θώρακα του; Και ποιος θ' ανοίξει τις πόρτες τού προσώπου του;»¹⁰⁷ Αυτά έχουν τήν έξης έννοια: «Δέν φαίνεται, λέει, τό πρόσωπο του, γιατί μέ πολλά ρούχα σκεπάζει τήν πονηρία του. Δελεάζει απατηλά μέ τό φαινόμενο, μέ τό κρυμμένο όμως πρόσωπο του ετοιμάζει τήν καταστροφή». Και γιά νά μήν συναριθμήσει τόν εαυτό του μ' εκείνους πού τόν αγνοούν, λέει καθαρά τά σημάδια του, γνωρίζοντας κάθε άγυρτία του: «Τά μάτια του, λέει, είναι σάν τού εωσφόρου (=τό άστρο τής αυγής), αλλά τά σωθικά του είναι φίδια ασπίδες». Παίρνει τή μορφή τού εωσφόρου γιά νά σύρει μέ πανουργία πρός τόν εαυτό του εκείνους πού τόν βλέπουν, αλλά μέ

104. Γ' Βασ. 7, 13.

105. Έξ. 25, 30.

106. Β' Κορ. 2, 11.

107. Ίώβ 41, 5-6.

τά φίδια πού έχει μέσα του, θανατώνει όσους πλησιάζουν.

Και ή Παροιμία, πιστοποιώντας τον κίνδυνο τού πράγματος, λέει: «Εκείνος πού σχίζει ξύλα, κινδυνεύει, άν τού ξεφύγει τό τσεκούρι, νά χτυπηθεί»¹⁰⁸. Γιατί εκείνος πού διαιρεί τά πράγματα μέ τό λόγο, και όσα νομίζονται ότι έχουν ενωθεί τά χωρίζει από τήν ένωση τους, και φροντίζει νά δείξει ότι είναι ολότελα ξένα μεταξύ τους τά πραγματικά αγαθά από τά νομιζόμενα ως αγαθά, άν δέν έχει από παντού ασφαλισμένο τό λόγο του, κινδυνεύουν αυτοί πού τον ακούνε, γιατί άν ό λόγος του ξεφύγει από τό όρθό, δίνει αφορμή σκανδάλου σέ όσους τόν ακούσουν. Έτσι κάποιος μαθητής τού Έλισσαίου πού έκοβε ξύλα στόν Ιορδάνη και τού έπεσε τό τσεκούρι στον ποταμό, βλέποντας τόν κίνδυνο, φώναξε στόν Έλισσαίο: «Αλλοίμονο, κύριε, χάθηκε τό τσεκούρι μου»¹⁰⁹. Αυτό παθαίνουν όσοι επιχειρούν νά διδάσκουν από όσα έχουν ακούσει —και φυσικά δέν ολοκληρώνουν τήν προσπάθεια τους, επειδή δέν μιλούν από προσωπική εμπειρία. Όταν όμως πιστούν νά λένε κάτι τό αντίθετο στο θέμα τους, τότε ομολογούν τήν άγνοια τους καθώς κινδυνεύουν από τά λόγια πού είπαν. Γι' αυτό ό μέγας Έλισσαίος έριξε στόν βυθό τού ποταμού ένα κομμάτι ξύλο και ανέβηκε τό χαμένο τσεκούρι στήν επιφάνεια. Και μ' αυτό φανέρωσε τή σκέψη πού νομιζόταν κρυμμένη βαθιά, και τήν έθεσε υπόψη τών άκουόντων. Έδώ ό Ιορδάνης σημαίνει τό λόγο τής μετάνοιας, γιατί εκεί βάπτισε ό Ιωάννης βάπτισμα μετάνοιας. Εκείνος τώρα πού δέ μιλάει μέ ακρίβεια για τή μετάνοια, αλλά μέ τό νά φανερώσει τήν κρυμμένη καλοσύνη, κάνει τούς ακροατές νά υποτιμούν τήν αμαρτία, αυτός ρίχνει τό σιδερένιο τσεκούρι στόν Ιορδάνη. Καλώς λοιπόν τό ξύλο ξαναφέρνει τό τσεκούρι από τό βυθό στήν επιφάνεια. Γιατί πριν από τό Σταυρό (πού συμβολίζει αυτό τό ξύλο), ήταν κρυμμένος ό λόγος τής μετάνοιας και γι' αυτό εκείνος πού θέλησε νά πει κάτι, ελέγχθηκε ότι μίλησε πρόχειρα. "Υστερα από τόν Σταυρό, έγινε φανερός ό λόγος τής μετάνοιας, καθώς αναδείχθηκε στόν ορισμένο καιρό από τό ξύλο τού Σταυρού.

Αυτά τά λέω όχι για νά εμποδίσω μερικούς νά οδηγούν νέους ατή θεοσέβεια, αλλά για νά παρακαλέσω νά αποκτήσουν πρώτα συνήθεια στήν αρετή, ανάλογη μέ τό μέγεθος τού πράγματος, και νά μήν αναλαμβάνουν πρόχειρα αυτό τό έργο, έχοντας στο νού τους μόνο τά ευχάριστα και τήν υπηρεσία έκ μέρους τών μαθητών και τόν έπαινο από τούς έξω και αφηφώντας τόν κίνδυνο πού ακολουθεί: ούτε νά μετατρέπουν τά πολεμικά όργανα σέ γεωργικά προτού γίνει τέλεια ειρήνη. Όταν υποτάξει κανείς τά πάθη και δέν τόν ενοχλούν πλέον από πουθενά πόλεμοι, ούτε έχει ανάγκη αμυντικών όπλων, τότε είναι καλό νά καλλιεργεί τούς άλλους. Έως ότου όμως κυβερνούν τά πάθη και συνδέεται ό σαρκικός πόλεμος μέ τό σαρκικό φρόνημα, δέν πρέπει νά αφήνομε τά όπλα, αλλά αδιάκοπα νά τά κρατούμε, για νά

108. Έχκλ. 10. 9-10.

109. Λ' Βασ. 6. 5-6.

μην εκμεταλλευθούν οι εχθροί την δική μας ανάπαυση και μάς αιχμαλωτίσουν χωρίς να πληγωθούν. Εκείνους πού αγωνίζονται καλώς για την αρετή και λόγω τή μεγάλης ταπεινοφροσύνης τους νομίζουν διτι δέ νίκησαν ακόμα, ό θεός λόγος τούς προτρέπει να μετατρέψουν τά μαχαίρια τους σέ άροτρα και τις λόγχες να τις κάνουν δρεπάνια¹¹⁰. συμβουλεύει δηλαδή να μή ασχολούνται πλέον μάταια μέ νικημένους εχθρούς, αλλά για την ωφέλεια των πολλών, να μεταποιήσουν τις δυνάμεις τής ψυχής από την πολεμική συνήθεια από να καλλιεργούν εκείνους πού είναι ακόμη γεμάτοι μέ τά έργα τής κακίας. Αντίθετα, εκείνους πού δέν έφτασαν σέ μιά τέτοια κατάσταση και από απειρία ή θρασύτητα επιχειρούν παραπάνω από τή δύναμη τους, ό θεός λόγος συμβουλεύει: «Κομματιαστέ τά άροτρα σας και κάνετε τα μαχαίρια· και τά δρεπάνια σας κάνετε τα λόγχες»¹¹¹. Ποιό τό όφελος από τή γεωργία, όταν ό πόλεμος κατέχει τή γη και την απόλαυση των καρπών την έχουν μάλλον οι εχθροί παρά οι γεωργοί πού έχουν κοπιάσει; Γι' αυτό ίσως και στους Ισραηλίτες πού πολεμούσαν στην έρημο μέ διάφορα έθνη, ό θεός λόγος δέν επιτρέπει να ασχολούνται μέ τή γεωργία για να μην εμποδιστούν από τά πολεμικά γυμνάσια, αλλά συμβουλεύει μετά τό τέλος τού πολέμου να καταπιαστούν μέ την ασχολία αυτή, λέγοντας: «Όταν μπειτε στή γή τής επαγγελίας, δέ θά φυτέψετε»¹¹². Αυτό τό θεωρεί αυτονόητο. Γιατί πριν από τό τέλος τά φυτευόμενα δέν είναι βέβαια, εφόσον δέ σταθεροποιηθούν κάπου εκείνοι πού φυτεύουν.

Τάξη και ακολουθία, περισσότερο από παντού, πρέπει να επικρατεί στό έργο τής θεοσέβειας· και αυτό πρέπει να γίνεται από την αρχή. Στο φαγητό, εκείνοι πού παρέβλεψαν όσα προσφέρονται πρώτα και δελεάστηκαν από τά νοστιμότερα, κατ' ανάγκην πειθονται να ακολουθήσουν την τάξη. Ό Ιακώβ, επειδή έλκύσθηκε από την ομορφιά τής Ραχήλ, αδιαφόρησε για τή Λεία πού είχε ασθενικά μάτια· όμως δέν απέφυγε τόν κόπο για να αποκτήσει τή Λεία (πού συμβολίζει την πρακτική αρετή), αλλά εργάστηκε και γι' αυτήν έφτά χρόνια¹¹³. Πρέπει λοιπόν εκείνος πού θέλει να ακολουθήσει σωστά τή μοναχική ζωή, να μην αρχίσει από τό τέλος, αλλά από την αρχή να προκόβει προς την τελειότητα. Έτσι κι ό ίδιος θά επιτύχει εκείνο πού προσπαθεί και θά οδηγήσει σωστά τούς υποτακτικούς στό σκοπό τής αρετής.

Οί περισσότεροι όμως, χωρίς να συνεισφέρουν κανένα κόπο, ούτε να κατορθώσουν κανένα μικρό ή μεγάλο έργο θεοσέβειας, τρέχουν όπως έτυχε να πάρουν τόν τίτλο τού ηγουμένου, χωρίς να τό νομίζουν επικίνδυνο. Και όχι μόνο δέν παραιτούνται όταν μερικοί τούς προτρέπουν στό έργο αυτό, αλλά και γυρίζουν τά στενά και τραβούν τούς περαστικούς να γίνουν υποτακτικοί τους, δίνοντας υπόσχεση για κάθε υπηρεσία και επιμέλεια, σάν να έκαναν συμφωνία μέ μισθωτούς υπηρέτες, και τούς υπόσχονται τροφή και ενδύματα. Αυτοί όμως πού έχουν τόσο έρωτα για την ήγουμενία και θέλουν όταν

110. Ήσ. 2, 4.

111. 1ωήλ 4, 10.

112. Δευτ. 16, 21.

113. Γεν. 29, 15-28.

βγαίνουν έξω να φαίνονται μαζί με πλήθος και να αφήνονται στά χέρια κάποιων πού τούς οδηγούν και να παίζουν δλο τό ρόλο τών ηγουμένων, σάν να είναι ηθοποιοί σέ θεατρικό έργο, είναι ανάγκη, για νά μήν εγκαταλειφθούν από εκείνους πού εκτελούν αυτή τήν υπηρεσία, νά υποχωρούν τις πιο πολλές φορές στις επιθυμίες τους για ήδονές. Και έτσι δέν εμποδίζουν τούς υποτακτικούς τους νά κατευθύνονται στά βάραθρα, σάν ηνίοχοι πού άφησαν τά ηνία και τά άλογα τρέχουν όπου αυτά θέλουν. Γι' αυτό τό λόγο τρέχουν στους κρημνούς και τά βάραθρα και σκοντάφτουν παντού, άφού κανείς δέν τούς σταματά, ούτε τούς εμποδίζει από τις άτακτες ορμές. Άλλ¹ ας ακούσουν αυτοί τόν μακάριο Ιεζεκιήλ πού έλεεινολογει εκείνους πού προμηθεύουν ήδονές στους άλλους και συμμορφώνονται από συγκατάβαση μέ τις θελήσεις τοῦ καθενός και θησαυρίζουν τό «ούαι». «Άλλοίμονο, λέει, σ' εκείνες πού ράβουν προσκεφ^λαιο για κάθε αγκώνα και κάνουν καλύμματα για κάθε κεφάλι κάθε ηλικίας, για νά χάνονται ψυχές για μιά φούχτα κριθάρι ή για ένα κομμάτι ψωμί»¹¹⁴. Έτσι και αυτοί ικανοποιούν μέ εράνους τις ανάγκες τοῦ σώματος, σάν νά τις καλύπτουν μέ ρούχα συρραμμένα από ράκη. Και ντροπιάζουν εκείνους πού οφείλουν νά προφητεύουν ή νά προσεύχονται μέ ακάλυπτο κεφάλι, βάζοντας τους καλύμματα¹¹⁵. Και μέ αυτά έκθελύνουν τήν ανδρεία κατάσταση τους και αφανίζουν τις ψυχές, οί όποιες δέν έπρεπε νά πεθάνουν.

Προπάντων έπρεπε νά πείθονται στον μοναδικό Διδάσκαλο Χριστό και νά αρνηθούν όσο μπορούν τήν επιμέλεια τών άλλων. Γιατί λέει ό Κύριος πρós τούς μαθητές: «Σεις μήν ονομαστείτε Ραββί»¹¹⁶. "Αν στον Πέτρο και στον Ιωάννη και στους άλλους Αποστόλους συμβουλεύει νά μένουν μακριά από τέτοιο έργο και νά νομίζουν ότι δέν είναι άξιοι για τέτοιο αξίωμα, ποιος είναι εκείνος πού φαντάζεται τόν εαυτό του παραπάνω από τούς Αποστόλους και αναλαμβάνει αξίωμα από τό όποιο εμποδίστηκαν εκείνοι; Μήπως λέγοντας ό Κύριος, «μήν ονομαστείτε Ραββί», εμπόδισε όχι τό νά είναι, αλλά τό νά ονομάζονται δάσκαλοι;

"Αν τώρα κανείς, χωρίς δική του πρόθεση, άφού δεχτεί ένα ή δύο μαθητές, εκβιαστεί νά δεχτεί νά οδηγήσει και περισσότερους, πρώτα-πρώτα νά εξετάσει τόν εαυτό του μέ ακρίβεια, αν μπορεί νά διδάσκει μέ έργο τά πρακτέα και όχι μέ λόγια, και νά βάζει σάν παράδειγμα κάθε άρεττ,ς μπροστά στους μαθητές τόν δικό του βίο, ώστε εκείνοι πού θά τόν αντιγράφουν νά μή μειώνουν τήν ομορφιά τής αρετής μέ τήν ασχήμια τοῦ σφάλματος. Έπειτα, ας γνωρίζει ότι οφείλει νά έχει αγωνία για τούς μαθητές όχι λιγότερη από δη έχει για τόν εαυτό του γιατί όπως για τόν εαυτό του, έτσι και για κείνους θά δώσει λόγο, άφού μιά φορά ανέλαβε τή σωτηρία τους. Οί "Αγιοι φρόντισαν νά μήν αφήσουν τούς μαθητές κατώτερους από τήν δική τους αρετή, αλλά από τήν πρώτη ηθική κατάσταση νά τούς μεταβάλλουν

114. Ίεζ. 13. 19.

115. Α' Κορ. 11, 4.

116. Ματθ. 23. 8.

στό καλύτερο. Έτσι ο Απόστολος Παύλος τον Όνήσιμο¹¹⁷ από δραπέτη τόν έκανε μάρτυρα· ο Ηλίας τόν Έλισσαίο από γεωργό τον έκανε προφήτη¹¹⁸· ο Μωυσής τόν Ιησού τού Ναυή πού ήταν νεώτερος από όλους, τού έδωσε αξίωμα πού τόν εξύψωσε¹¹⁹· και ο Ήλει ανέδειξε τόν Σαμουήλ μεγαλύτερο και από τόν εαυτό του¹²⁰. Αυτούς τούς βοήθησε και ή δική τους επιμέλεια στην απόκτηση τής αρετής, όμως όλη ή αίτία τής προκοπής υπήρξε τό ότι τούς έτυχαν δάσκαλοι πού μπόρεσαν μέ τήν προτροπή τους νά δυναμώσουν τή μισοσβησμένη σπιθαμή τής προθυμίας και νά τήν κάνουν νά βγάλει φλόγα. ΓΥ αυτό και έγιναν στόμα Θεού αυτοί πού υπηρέτησαν τά θελήματα Του μπροστά στους ανθρώπους, γιατί Τόν άκουσαν πού λέει: «Άν βγάλεις από τόν ανάξιο άνθρωπο, άνθρωπο έντιμο, θά είσαι σαν τό στόμα μου»¹²¹.

Τό έργο τού δασκάλου τό υποδεικνύει ο Θεός και στον Ιεζεκιήλ, διδάσκοντας ποιά είναι ή μεταβολή πού πρέπει νά προξενεί στους μαθητές. «Άνθρωπε, λέει, λάβε ένα πλίθο και βάλε τον μπροστά σου και πάνω σ' αυτόν νά κάνεις τό διάγραμμα τής Ιερουσαλήμ»¹²². Μέ αυτά θέλει νά πεί ο Θεός διτ πρέπει από λάσπη, ο δάσκαλος νά κάνει τόν μαθητή ναό άγιο. Καλό είναι και αυτό πού λέει, «βάλε τον μπροστά σου», επειδή έτσι θά είναι γρήγορη ή βελτίωση τού μαθητή άν είναι διαπαντός κάτω από τό βλέμμα τού δασκάλου. Γιατί οί συνεχείς επιδράσεις τών καλών παραδειγμάτων χαράζουν όμοιες εικόνες στις ψυχές πού δέν είναι υπερβολικά σκληρές και αναίσθητες. Γι' αυτό ο Γιεζή υπέπεσε στην κλοπή και ο Ιούδας στην προδοσία, επειδή άποτραβήχτηκαν από τά μάτια τών δασκάλων τους. Άν έμεναν κοντά τους, δέν θά έπεφταν στην αμαρτία.

Στή συνέχεια τής προφητείας, ο Θεός φανέρωσε ότι υπάρχει κίνδυνος για τόν δάσκαλο από τήν αμέλεια τών μαθητών, λέγοντας: «Θά βάλεις ένα σιδερένιο τηγάνι ανάμεσα σέ σένα και στον πλίθο, και θά είναι τείχος ανάμεσα σέ σένα και σ' αυτόν»¹²³. Γιατί εκείνος πού δέν θέλει νά συμμετέχει στην τιμωρία εκείνου πού αμελεί, άφού από λάσπη τόν κάνει πόλη, πρέπει ακόμη νά τού λέει και τις τιμωρίες πού απειλούνται για κείνους πού γυρίζουν πίσω από τήν καλή αυτή κατάσταση, ώστε νά γίνουν αυτές τείχος και ν' απομακρύνουν τόν αναίτιο από τόν αίτιο. Αυτό διατάζει ο Θεός στον Ιεζεκιήλ και λέει: «Άνθρωπε, σέ έβαλα φρουρό στον Ισραήλ. Άν δεις τήν τιμωρία νά έρχεται και δέν προειδοποιήσεις, και αρπάξει κανέναν ή τιμωρία, τήν ψυχή του από σένα θά ζητήσω»¹²⁴.

Ένα τέτοιο τείχος έβαλε και ο Μωυσής στους Ισραηλίτες λέγοντας: «Πρόσεχε, μή θελήσεις νά ακολουθήσεις τις συνήθειες τους, μετά πού θά εξολοθρευτούν από μπροστά σου»¹²⁵. Γιατί συμβαίνει σ' εκείνους πού προσέχουν άμελώς στη διάνοια τους, άφού κόψουν τά πάθη, νά αρχίζουν νά βγαί-

117. Φιλήμ. 10-19.

120. Α' Βασ. 3, 19-20.

123. Γεζ. 4, 3.

118. Γ' Βασ. 19, 19.

121. Γερ. 15, 19.

124. Γεζ. 3, 17-18.

119. Δευτ. 31, 7-8.

122. Γεζ. 4, 1.

125. Δευτ. 12, '30.

νουν σαν βλαστοί οί εικόνες των παλιών φαντασιών. Άν επιτρέψει κανείς σ' αυτές να πέφτουν συνεχώς μέσα στον νού και δέν εμποδίζει τήν είσοδο τους, θα εγκαταστήσει μέσα του πάλι τα πάθη και έτσι θά χρειαστεί να ξαναρχίσει πάλι τον αγώνα μετά τή νίκη. Γιατί συμβαίνει, άφου εξημερωθούν τά πάθη και μάθουν νά τρώνε χορτάρι δπως τά βόδια, άπό αμέλεια εκείνου πού τά εξημερώνει νά εξαгриωθούν πάλι και νά ξαναβρούν τήν ωμότητα τού θηρίου. Για νά μή συμβεί αυτό είπε ό Μωυσής, «μή θελήσεις νά τούς ακολουθήσεις, μετά πού θά εξολοθρευτούν άπό μπροστά σου», για νά μή συνηθίσει ή ψυχή νά ευχαριστείται σέ τέτοιες φαντασίες και επιστρέψει στήν παλιά κακία.

Και ό μακάριος Ιακώβ, γνωρίζοντας ότι αυτά όταν τά έχει κανείς στό νού του και τά μελετά, βλάπτουν τή διάνοια καθώς αποτυπώνουν έντονα και σαφέστατα τις αισχρές φαντασίες, έκρυσσε τούς ξένους θεούς στά Σίκιμα¹²⁶. Γιατί ό κόπος για τήν καταπολέμηση τών παθών τά κρύβει και τά αφανίζει όχι για λίγο, αλλά για πάντα. Σίκιμα σημαίνει τον κόπο εναντίον τών παθών γι' αυτό και ό Ιακώβ έδωσε στον Ιωσήφ τά Σίκιμα¹²⁷, εξαιρετικό δηλ. αγώνα κατά τών παθών σ' αυτόν πού πολεμούσε τά πάθη. Επίσης ό Ιακώβ λέγοντας ότι μέ μαχαίρι και τόξο κατέλαβε τά Σίκιμα, φανερώνει ότι μέ πόλεμο και κόπο νίκησε τά πάθη και τά έκρυσσε στή γή τών Σικίμων. Μοιάζει κάπως αντίθετο τό νά κρύβεις τούς θεούς στά Σίκιμα άπό τό νά βάζεις είδωλο σέ μέρος κρυφό· τό πρώτο είναι αξιέπαινο ενώ τό δεύτερο άξιοκατηγόρητο, γιατί λέει ή Γραφή: «Καταραμένος όποιος βάζει είδωλο σέ μέρος κρυφό»¹²⁸. Γιατί δέν είναι ίδιο τό νά κρύψει κανείς εντελώς μέ τό νά τό βάλει σέ κρυφό μέρος. Εκείνο πού κατακρύβεται στή γή και δέν φαίνεται πλέον, μέ τον καιρό εξαλείφεται άπό τήν μνήμη. Εκείνο όμως πού έβαλε κανείς σέ κρυφό μέρος, δέν φαίνεται άπό τούς άλλους· εκείνος όμως πού τό τοποθέτησε εκεί, τό βλέπει συνεχώς και έτσι ανακαινίζει τή μνήμη του, κατέχοντας το λαθραία. Έτσι κάθε αισχρή σκέψη, όταν σχηματίζεται στό νού, είναι κρυφό άγαλμα. Και είναι ντροπή νά προβάλλει κανείς αυτές τις σκέψεις. Είναι λοιπόν επικίνδυνο τό νά βάλει κανείς είδωλο σέ κρυφό μέρος, πιο επικίνδυνο όμως είναι τό νά ακολουθεί και νά αναζητεί τις μορφές πού έχουν εξαφανιστεί πλέον, επειδή ή διάνοια εύκολα κλίνει προς τό πάθος πού έχει αποβληθεί και γεμίζει τήν πλάστιγγα τών ηδονών μέχρι νά γείρει, ως τό έδαφος.

Γιατί ή συνήθεια της άρετης είναι ευαίσθητη, ταλαντεύεται υπερβολικά, και αν αμεληθεί γέρνει προς τά αντίθετα. Αυτό ή Γραφή τό δηλώνει μέ σύμβολο όταν λέει: «Η γη στήν οποία πηγαίνετε, μετακινείται, και σ' αυτή μετακινούνται λαοί και έθνη»¹²⁹. Δηλαδή, μόλις εκείνος πού έχει τή συνήθεια τής άρετης κινηθεί προς τά αντίθετα, μετακινήθηκε μαζί και ή αρετή,

126. Γεν. 35. 4.

127. Γ». 48. 21-22.

128. Αειτ. 27. 15.

129. Β' Έσδρα 9, 11.

επειδή είναι γη πού μετακινείται. Γι' αυτό πρέπει ευθύς από την αρχή να μὴν ἐπιτρέπομε νά μπου στή διάνοια οἱ φαντασίες τῶν βλαβερῶν λογισμῶν, οὔτε νά ἐπιτρέπομε στή διάνοια νά κατεβαίνει στήν Αἴγυπτο, γιατί ἀπό ἐκεῖ καταντά στους 'Ασσυρίους'¹³⁰. Επειδή ἂν ἡ διάνοια κατέβει στό σκοτάδι τῶν ἀκάθαρτων λογισμῶν —αὐτό σημαίνει Αἴγυπτος—, τότε διά τῆς βίας και χωρίς νά θέλει σέρνεται ἀπό τά πάθη νά δουλέψει σ' αὐτά.

Γι' αὐτό και ὁ Νομοθέτης, θέλοντας νά απαγορεύσει στήν ἠδονή νά μπαίνει κρυφά μέσα μας, παραγγέλλει συμβολικά νά συντριβομε τό κεφάλι τοῦ φιδιού, επειδή και τό φίδι πληγώνει τή φτέρνα¹³¹. Γιατί σκοπός του εἶναι ἡ ἐνέργεια τῆς αμαρτίας, πού ἂν δέν τήν αδράξει, δέν μπορεῖ εὐκολα νά ανακατώσει τό δηλητήριο του μέσα μας. Δική μας σπουδή εἶναι νά σπάσομε τήν ἴδια τήν προσβολή τῆς ἠδονῆς, επειδή ἂν συντριβεί αὐτή, ἀδύναμη θά εἶναι ἡ ἐνέργεια τῆς. Ἴσως και ὁ Σαμψὼν δέν θά ἔκαιγε τά σπαρτά τῶν αλλοφύλων, ἂν δέν γύριζε ἀντίθετα τά κεφάλια τῶν αλεπούδων και δέν τις ἔδενε ἀπό τήν ουρά¹³². Ἐτσι και ὅποιος μπόρεσε ἀπό τά πρώτα σημάδια τῶν πονηρῶν λογισμῶν νά ἐνοήσει τήν ἐνέδρα καί, παραβλέποντας τις ἀρχές τους, πού φροντίζουν νά τις παρουσιάζουν αθῶες, νά ἀντιληφθεῖ τό τέλος, δηλ. τήν αμαρτία, αὐτός ἀπό τήν σύγκριση τῆς ἀρχῆς και τοῦ τέλους τῶν λογισμῶν ἐλέγχει ὅτι εἶναι ἀνάμοστοι· αὐτός ἔδενε, ὅπως ὁ Σαμψὼν, ουρά μέ ουρά καί ἔβαλε ἀνάμεσα τους σάν λαμπάδα ἀναμμένη τον ἐλέγχο.

Καί γιά νά κάνω τό λόγο πιό καθαρό, θά πάρω παράδειγμα δύο λογισμοῦς, και ἀπό αὐτό θά μάθει κανεῖς πῶς πρέπει νά γίνεται και στους ὑπόλοιπους. Πολλές φορές ἀπό τήν κενοδοξία ἐρχεται ὁ λογισμός τῆς πορνείας και δείχνει αθῶα τήν εἴσοδο τοῦ δρόμου πού φέρνει στον ἄδη, ἐνώ κρύβει τούς ολέθριους δρόμους μέ τούς οποιούς κατεβάξει στον θάνατο ἐκείνους πού τόν ἀκολουθοῦν ἀσυλλόγιστα. Μερικές φορές υποβάλλει στό νοῦ τήν ἐπιδίωξη τῆς ἱερωσύνης, ἄλλοτε τῆς τέλει μοναχικῆς ζωῆς· και κάνει νά προσέρχονται πολλοί σ' αὐτόν γιά νά ωφεληθοῦν και τόν κάνει νά φαντάζεται τήν πρόοδο του στόν λόγο τοῦ Θεοῦ και στήν πράξη τῆς ἀσκήσεως. Καί ὅταν τόν παραπλανήσει μέ τέτοιες σκέψεις και τόν ἀπομακρύνει πολύ ἀπό τή φυσική νήψη, τότε τοῦ βάζει στό νοῦ του και σχεδιάζει συνάντηση μέ κάποια σεμνή δῆθεν γυναίκα. Ἐτσι τόν φέρνει σέ νοερή συγκατάθεση γιά τή σιχαμερή πράξη και καταντροπιάζει τήν παρρησία τῆς συνειδήσεως. Εκείνος λοιπόν πού θέλει νά δέσει τις ουρές, ἄς βάζει στό νοῦ του τά πέρατα τῶν λογισμῶν, δηλαδή τήν τιμωρία τῆς κενοδοξίας και τήν ἀτιμία τῆς πορνείας. Καί ὅταν ἐνοήσει πόσο ἀντίθετες εἶναι μεταξύ τους, τότε θά ἔχει κάνει ὅπως ὁ Σαμψὼν. Ἐπίσης, ὁ λογισμός τῆς λαιμαργίας τέλος ἔχει τόν λογισμό τῆς πορνείας, και ὁ λογισμός τῆς πορνείας καταλήγει στό λογισμό τῆς λύπης. Γιατί ευθύς μόλις ἐρθεῖ στόν εαυτό του ἐκεῖνος πού νικήθηκε ἀπό τέτοιους λογισμούς, πέφτει σέ στενοχώρια και λύπη. Ἄς σκέφτεται λοιπόν ὁ

130. Ἐερ. 49, 19· 50, 2-3.

131. Γεν. 3, 15.

132. Κριτ. 15, 4-5.

αγωνιστής δχι τήν απόλαυση των φαγητών, ούτε τή γλυκύτητα τής ηδονής, άλλα τό τέλος τους· και όταν βρει ότι ή λύπη υπάρχει πίσω από αυτές, άς γνωρίζει ότι τις έδεσε ουρά μέ ουρά και ότι μέ τον έλεγχο πού έκανε, κατέστρεψε τά σπαρτά τών αλλοφύλων.

Άν λοιπόν τόσο πολύ μεγάλη πείρα και επιστήμη χρειάζεται ο πόλεμος πρός τά πάθη, άς γνωρίζουν εκείνοι πού αναλαμβάνουν τήν πνευματική προστασία τών άλλων, πόση θεία γνώση χρειάζονται για νά οδηγούν μέ φρόνηση τούς υποτακτικούς τους πρός τό βραβείο πού μάς επιφυλάσσει ή πρόσκληση μας από τόν ουρανό¹³³, και νά τούς διδάσκουν μέ σαφήνεια όλα τά σχετικά μέ τόν πνευματικό πόλεμο, ώστε νά μή σχηματίζουν μόνο στον αέρα μέ τά χέρια τά χτυπήματα τής νίκης, άλλα πάνω σ' αυτή τή μάχη νά καταφέρουν στον αντίπαλο καιρίες πληγές. Γιατί αυτός ο πόλεμος είναι δυσκολότερος από τόν αγώνα πού αγωνίζονται οί πυγμαχοί· εκεί γέρνουν τά σώματα τών αθλητών, πού μπορούν εύκολα νά σηκωθούν όρθια, ενώ έδώ πέφτουν κάτω ψυχές, οί όποιες μιά φορά και πέσουν, μόλις και μετά βίας μπορούν νά σηκωθούν. Άν κανείς, ενώ γρονθοκοπείται ακόμη μέ τόν εμπαιθή βίο και είναι λερωμένος μέ αίματα, επιχειρεί νά οικοδομεί ναό Θεού από λογικές ψυχές, θά ακούσει: «Δέν θά μού οικοδομήσεις σύ ναό, γιατί είσαι άνθρωπος αιμάτων»¹³⁴. Επειδή για νά οικοδομήσει κανείς ναό στο Θεό πρέπει νά είναι σέ ειρηνική κατάσταση. Και ο Μωσής στήνοντας τή Σκηνή του Μαρτυρίου έξω από τό στρατόπεδο¹³⁵, φανερώνει ότι ο δάσκαλος πρέπει νά είναι πολύ μακριά από τόν πολεμικό θόρυβο και νά κατοικεί μακριά από τό στρατόπεδο, όπου είναι ταραχή και όχλαγωγία, και νά μετακινηθεί σέ ειρηνικό και απόλεμο βίο.

Όμως, όταν βρεθούν τέτοιοι δάσκαλοι, έχουν ανάγκη από μαθητές πού αρνήθηκαν τόσο πολύ τά θελήματα τους, ώστε νά μή διαφέρουν διόλου από νεκρά σώματα ή από τήν ύλη πού είναι στά χέρια του τεχνίτη. Και όπως ή ψυχή κάνει στο σώμα ό,τι θέλει, χωρίς αυτό νά αντιτάσσεται, ή όπως ο τεχνίτης επιδεικνύει πάνω στήν ύλη τήν τέχνη του, χωρίς νά εμποδίζεται καθόλου στό σκοπό του από τήν ύλη, έτσι και ο δάσκαλος καθώς θά οδηγή τούς μαθητές στήν αρετή, πρέπει νά τούς έχει πειθαρχικούς και χωρίς νά αντιλέγουν διόλου. Επειδή τό νά περιεργάζεται ο μαθητής τά μέσα πού μεταχειρίζεται ο δάσκαλος και νά θέλει νά ξετάξει εκείνα πού τόν διατάζει, είναι εμπόδιο στήν προκοπή του.

Γιατί εκείνο πού φαίνεται εύλογο και αξιόπιστο στον άπειρο, δέν είναι και πράγματι εύλογο, επειδή αλλιώς κρίνει τά ζητήματα τής τέχνης ο τεχνίτης και αλλιώς ο άπειρος από τέχνη· ο ένας κρίνει μέ βάση τήν γνώση, ενώ ο άλλος όπως τού φαίνεται. Η κρίση όμως πού γίνεται τυχαία, σπανίως πλησιάζει τήν αλήθεια· τις πιο πολλές φορές δέ βρίσκει, τό όρθό. και πλησιάζει πρός τό απατηλό.

133. Φίλιπ. 3. 14.

134. Α' Πάρα/. 22. 8.

135. Έξ. 33. 7.

Παράδειγμα ας είναι τό πλοίο στήν δρθια, όπως λένε οί ναυτικοί, πλεύση, όταν αυτό γέρνει και ό κυβερνήτης διατάζει να κάθονται προς τό μέρος τής βυθιζόμενης πλευράς και όχι προς τό μέρος της άλλης πού εξέχει. Και βέβαια τό εύλογο θά ήταν νά επιβαρύνουν τήν πλευρά πού εξέχει και όχι νά τρέχουν πρός τήν πλευρά πού κινδυνεύει· όμως οί επιβάτες πείθονται στόν κυβερνήτη μάλλον παρά στις δικές τους επινοήσεις, γιατί ή ανάγκη τούς πείθει νά υπακούν σ' εκείνον πού τού έχει δοθεί ή εξουσία, ακόμη και άν δέν τούς φαίνεται σωστό αυτό πού κάνει. Λοιπόν και εκείνοι πού ανέθεσαν σέ άλλους τήν σωτηρία τής ψυχής τους, πρέπει νά αφήσουν εκείνα πού νομίζουν αυτοί εύλογα και νά υποταχθούν στήν τέχνη αυτού πού γνωρίζει, κρίνοντας ότι ή γνώση του είναι πιά αξιόπιστη από τις δικές τους σκέψεις.

Και πρώτα-πρώτα, όταν απαρνούνται τον κόσμο, νά μήν κατακρατούν τίποτα, φοβούμενοι τό τρομερό παράδειγμα τού Λνανία, ό όποιος πιστεύοντας ότι δέν θά εννοούσαν τήν αφαίρεση από τήν τιμή τού κτήματος, έλαβε τήν καταδίκη από τό Θεό¹³⁶. Όπως έδωσαν τον εαυτό τους, έτσι νά δώσουν και όλα τά υπάρχοντα τους, γνωρίζοντας καλά ότι άν κρατήσουν τίποτα, τότε ή διάνοια τους θά είναι συνεχώς σ' αυτό και θά έχει μεγάλο περισπασμό και τελικά θά χωρίσουν από τήν αδελφότητα. Γι' αυτό και τό Άγιο Πνεύμα έγραψε τούς βίους τών αρχαίων, μέ σκοπό, τον καθένα από εκείνους πού έχουν οποιοδήποτε τρόπο ζωής, μέ κατάλληλα παραδείγματα νά τον οδηγήσει στήν αλήθεια. Πώς λοιπόν ό Έλισσαϊος πήγε μαζί μέ τον Ηλία και απαρνήθηκε τόν κόσμο; «Όργωνε, μάς λέει, μέ βόδια και είχε δώδεκα ζεύγη βοδιών μπροστά του και τά έσφαξε και τά έψησε καίγοντας τ' αλέτρια και τ' άλλα σκεύη»¹³⁷. Αυτό φανερώνει τή θερμότητα τής προθυμίας του. Γιατί δέν είπε, θά πουλήσω τά σκεύη τών βοδιών και θά οικονομήσω τά πρέποντα, ούτε σκέφτηκε ότι άν τά πουλούσε θά είχε μεγαλύτερη ωφέλεια. Κυριεύθηκε ολόκληρος από τήν επιθυμία πού τόν τραβούσε στήν συναναστροφή τού δασκάλου και καταφρόνησε τά βλεπόμενα. Μάλλον επειδή τού έφεραν περισπασμό τής ορθής προαιρέσεως, φρόντισε νά απαλλαγεί από αυτά, επειδή γνώριζε ότι ή αναβολή γίνεται πολλές φορές αφορμή μεταμέλειας. Πώς λοιπόν ό Κύριος θά διέταζε τόν πλούσιο πού επιθυμούσε τήν τελειότητα, νά πουλήσει τά υπάρχοντα του και νά τά δώσει στους φτωχούς¹³⁸ και νά μήν κρατήσει τίποτα για τόν εαυτό του, άν δέ γνώριζε ότι, άν κρατούσε τίποτα, θά γινόταν αυτό αφορμή κάθε λογής περισπασμού; Νομίζω ότι και ό Μωυσής, λέγοντας σέ όσους θέλουν νά καθαριστούν μέ τή μεγάλη ευχή, νά ξυρίζουν όλο τό σώμα¹³⁹, προστάζει τήν τέλεια απόρριψη τών υπαρχόντων.

Δεύτερο νά λησμονήσουν τούς συγγενείς και φίλους τόσο, ώστε καθόλου νά μήν ενοχλούνται ποτέ από τήν ενθύμηση τους. Τις αγελάδες πού έξεψαν στό αμάξι πού μετέφερε τήν Κιβωτό, τις έκανε ή Κιβωτός νά λησμονή-

136. Πράξ. 5, 1-10. 137. Γ Βασ. 19, 21. 138. Ματθ. 19, 21. 139. Άριθ. 8, 7.

σουν τή φύση· και μολοντί τα μοσχάρια τους είχαν κλειστεί στο σταῦλο και αυτές κανείς δέν τις οδηγούσε, τέλειωσαν άψογα τή διαδρομή χωρίς να ξεκλίνουν δεξιά ή αριστερά¹⁴⁰. Ούτε μέ μούγκρισμα δέ φανέρωσαν τόν πόνο τους για τόν χωρισμό από τά παιδιά τους· και μ' όλο πού τις πίεζε τό βάρος τής Κιβωτού και τις τυραννούσε τό μητρικό ένστικτο, ακολούθησαν τό δρόμο τους, σάν νά βάδιζαν πάνω σέ ίσια γραμμή, νικημένες από τό σεβασμό τής Κιβωτού πού σήκωναν. "Αν λοιπόν οί αγελάδες συμπεριφέρθηκαν μ' αυτό τόν τρόπο, γιατί νά μήν κάνουν τό 'ίδιο κι εκείνοι πού πρόκειται νά σηκώνουν τή νοητή Κιβωτό; Έπρεπε και κάτι περισσότερο, για νά μήν ελέγχεται ή λογική φύση ότι τήν ξεπέρασε ή άλογη φύση, και ότι οί άνθρωποι δέν κάνουν μέ τήν προαίρεση τους εκείνα πού από ανάγκη κάνουν τά άλογα ζώα.

Ίσως και ό Ιωσήφ νά περιπλανήθηκε στήν έρημο, επειδή στά ονόματα τών συγγενών ζητούσε τήν τελειότητα. Γι' αυτό ό άνθρωπος πού τόν ρώτησε τήν αιτία τής περιπλανήσεως, όταν έμαθε τήν αιτία, ότι δηλαδή ό Ιωσήφ δέν ήταν βοσκός, αλλά ζητούσε τούς δικούς του, (γιατί αν ήταν βοσκός και ήξερε καλά αυτή τήν τέχνη, δέν θά έλεγε «πού βόσκουν οί αδελφοί μου», αλλά «πού ποιμαίνουν») τού είπε: «Αναχώρησαν από έδώ, και τούς άκουσα νά λένε, πάμε στή Δωθαείμ»¹⁴¹. Δωθαείμ ερμηνεύεται, αρκετή εγκατάλειψη. 'Απ' αυτό μαθαίνουμε ότι εκείνος πού περιπλανάται ακόμη μεταξυ τών αγαπητών στό σώμα, δέν μπορεί μέ άλλον τρόπο νά επιτύχει τήν τελειότητα, αν δέν εγκαταλείψει σέ αρκετά μεγάλο βαθμό τήν προσκόλλησή σ' εκείνα πού ανήκουν στή σάρκα. Γιατί και αν αφήσει κανείς τήν Χαράν, πού ερμηνεύεται «τρώγλες» και σημαίνει τις αισθήσεις, και βγει από τήν κοιλάδα Χεβρών, δηλαδή από τά ταπεινά έργα, και από τήν έρημο όπου περιπλανάται ζητώντας τήν τελείωση (όπως ό Ιωσήφ), αν δέ φτάσει νά κατοικήσει στή Δωθαείμ, δηλαδή στήν «εγκατάλειψη», κανένα όφελος δέν έχει από τήν άνωφελή ταλαιπωρία, επειδή εξαιτίας τής αγάπης του προς τους συγγενείς ξεστρατίζει από τήν τελειότητα. Άλλά και ό Κύριος, πού επέπληξε τήν Θεοτόκο Μαρία, επειδή Τόν ζητούσε μεταξύ τών συγγενών¹⁴², και πού κρίνει ανάξιο Του εκείνον πού αγαπά πατέρα ή μητέρα περισσότερο από Αυτόν¹⁴³, μάς προτρέπει στήν εγκατάλειψη.

Άφοῦ κατορθώσουν αυτά τά δύο πού είπαμε, πρέπει νά τους συμβουλεύουμε, αν είναι αρχάριοι, νά ησυχάζουν και νά μή βγαίνουν συνεχώς έξω. για νά μή ξαναξύνουν τά τραύματα τής ψυχής πού έρχονται διά μέσου τών αισθήσεων, ούτε στις εικόνες τών παλιών αμαρτημάτων νά προσθέτουν και άλλες, αλλά νά ξεφεύγουν τήν προσβολή τών νέων αμαρτωλών εικόνων και νά φροντίζουν πάρα πολύ νά σβήσουν τις παλιές φαντασίες. Γιατί είναι κοπιαστική στους αρχαρίους ή ησυχία, επειδή τότε ή μνήμη έχει: τόν καιρό και ανακατώνει τήν ακαθαρσία πού έχει μέσα της. ένω πρωτύτερα δέν είχε και-

140. Λ' Βασ. 6. 12. 141. Γεν. 37. 14-17. 142. Λουκ. 2. 49. 143. Ματθ. 10. 37.

ρό να τό κάνει αυτό, εξαιτίας των πολλών ασχολιών. Μαζί όμως μέ τόν κόπο ή ησυχία έχει και ωφέλεια, γιατί μέ τόν καιρό ελευθερώνει τόν νοῦ τους ἀπό τήν ενόχληση τών ακάθαρτων λογισμών. "Αν έχουν σκοπό νά πλύνουν τήν ψυχή τους και νά γίνουν καθαροί ἀπό κάθε μολυσμό, πρέπει νά απομακρύνονται εντελώς ἀπό εκείνα τά πράγματα πού αυξάνουν τήν ακαθαρσία· πρέπει νά εξασφαλίζουν πολλή γαλήνη στο λογικό τους, νά απομακρύνονται ἀπό κάθε τι πού ερεθίζει, νά αποφεύγουν τή συννααστροφή τών επιπόλαιων και νά προτιμούν τή μόνωση, ή οποία είναι μητέρα τής κατά Θεόν φιλοσοφίας.

Και είναι πολύ εύκολο νά πέσουν πάλι στά ίδια δίχτια, ἀπό τά όποια νόμισαν ότι έχουν γλυτώσει, όταν συννααστρέφονται άφοβα μέ τόν ανακατωμένο όχλο. Γιατί είναι ανώφελο σ' εκείνον πού διάλεξε τήν αρετή, νά χαιρέται μέ τά ίδια πράγματα, ἀπό τά όποια δραπέτευσε άφού τά καταδίκασε. Ή συνήθεια είναι δυνατή έλξη και υπάρχει φόβος νά θυμηθούν τις αισχρές πράξεις, ἀπό τις όποιες είχαν ησυχάσει μέ μεγάλη προσπάθεια, και νά εργαστούν πάλι τά κακά πού έχουν ξεχάσει. Γιατί ό νούς εκείνων πού άφησαν τήν κακία, μοιάζει μέ τό σώμα πού μόλις παίρνει πάνω του μετά από μακρά ασθένεια· σ' αυτό και ή παραμικρή αφορμή γίνεται αιτία νά ξαναρωσθήσει, άφού δέν ισχυροποιήθηκε ακόμη ή υγεία του. Έτσι και ή νοερή δύναμη τοῦ αρχαρίου είναι πλαδαρή και κλονίζεται, ώστε είναι φόβος νά ξαναγυρίσει τό πάθος, τό όποιο ερεθίζεται ἀπό τή συννααστροφή μέ τόν όχλο. Γι' αυτό και ό Μωυσής διέταξε νά μένουν μέσα στά σπίτια τους όσοι δέ θέλουν νά πάθουν τίποτε ἀπό τόν εξολοθρευτή άγγελο: «Δέ θά βγείτε κανένας ἀπό τήν θύρα τοῦ σπιτιού σας, γιά νά μή σάς αγγίσει ό εξολοθρευτής»¹⁴⁴. Και ό "Ιερεμίας τό ίδιο φαίνεται διατάζει όταν λέει: «Μή πηγαίνετε στό χωράφι και μή βαδίζετε στό δρόμο, γιατί τό μαχαίρι τών έχθρων παραμονεύει γύρω-γύρω»¹⁴⁵.

Μόνο οί γενναίοι αγωνιστές μπορούν νά βαδίζουν ορμητικά πάνω στους έχθρους. "Αν όμως είναι κανείς ἀπό εκείνους πού δέν μπορούν νά πολεμήσουν, άς μένει ανενόχλητος στό σπίτι του, εξασφαλίζοντας ἀπό τήν ησυχία ασφάλεια χωρίς κίνδυνο. Τέτοιος ήταν ό Ιησούς τοῦ Ναυή, γιά τόν όποιο λέει ή Γραφή: «Ό ακόλουθος Ιησούς επειδή ήταν νέος δέν έβγαине έξω από τή σκηνή»¹⁴⁶. Γιατί γνώριζε ἀπό τήν ιστορία τοῦ 'Αβελ¹⁴⁷ ότι εκείνοι πού βγαίνουν πρόωρα στήν πεδιάδα φονεύονται ἀπό τούς αδελφούς τοῦ σώματος και τούς φίλους τής σάρκας. 'Αλλά και ἀπό τήν ιστορία τής Δίνας¹⁴⁸ μπορεί νά τό μάθομε αυτό ακριβώς, ότι πραγματικά μαρτυρεί κοριτσιστική και γυναικεία αντίληψη νά επιχειρείς εκείνα πού είναι παραπάνω ἀπό τή δύναμη σου και νά έξαπατάσαι στή γνώμη σου γιά τήν ικανότητα σου. "Αν ή Δίνα δέν πήγαине αστόχαστα νά δει όσα συμβαίνουν στή χώρα, νομίζοντας ότι έ-

144. Έξ. 12, 22-23.

146. Έξ. 33, 11.

148. Γεν. 34.

145. Γερ. 6, 25.

147. Γεν. 4, 8.

χει τή δύναμη να τό κάνει χωρίς να παρασυρθεί από τήν ευχαρίστηση τους, δέν θά διαφθειρόταν πρόωρα ή κρίση της, παρασυρμένη από τήν φαντασία των αισθητών, πριν σκεφτεί νόμιμα και γενναία τά πράγματα. Γνωρίζοντας ό θεός ότι αυτό τό πάθος τής οίήσεως ενεργεί στους ανθρώπους, και θέλοντας νά τό ξεριζώσει από μάς, λέει στόν Μωυσή: «Κάνε ευλαβείς τούς Ισραηλίτες»¹⁴⁹. Και είναι ξένο προς τήν ευλάβεια τό νά καταπιάνεται κανείς μέ αγώνες πέρα από τή δύναμη του.

Προτού λοιπόν σταθεροποιήσομε τή συνήθεια τής αρετής, νά μήν ανακατευόμαστε μέ τούς θορούβους τών πόλεων, αλλά νά φεύγομε πολύ μακριά και νά κρατούμε τόν νου μακριά από τή βοή πού μάς τριγυρίζει. Γιατί δέν υπάρχει όφελος, άφού άναχωρήσομε από τά πράγματα, νά μάς χτυπούν οί φήμες γι' αυτά· και άφού φύγομε από τήν πόλη και τά έργα της, νά καθόμαστε στήν πόρτα τής πόλεως όπως ό Λώτ¹⁵⁰ και νά γεμίζομε από τήν ταραχή τής πόλεως. Πρέπει νά φύγομε έξω από τήν πόλη όπως ό Μωυσής, γιά νά πάψουν όχι μόνο τά έργα αλλά και οί φωνές αυτών. «Όταν βγώ έξω από τήν πόλη, είπε ό Μωυσής, και σηκώσω ψηλά τά χέρια μου, θά πάψουν οί φωνές»¹⁵¹. Γιατί τότε έρχεται ή αληθινή γαλήνη, όταν όχι μόνον οί ενεργειες πάψουν, αλλά και οί ενθυμήσεις τους, οπότε θά μπορέσει και ή ψυχή νά δει τά σημάδια τών παθών πού έχουν σφραγιστεί πάνω της και θά μπορέσει νά αγωνιστεί και νά τά κόψει από τήν διάνοια. Όταν όμως εισέρχονται και άλλες μορφές στήν ψυχή, ούτε τά παλιά σημάδια τής αμαρτίας είναι δυνατό νά εξαλείψομε, άφού ό νους ασχολείται μέ τις νέες μορφές. Τότε αναγκαστικά ό κόπος νά κόψομε τά πάθη γίνεται φοβερότερος, γιατί μέ τήν αύξηση σιγά-σιγά γίνονται πιο ισχυρά και σάν ποτάμι πού τρέχει μέ αδιάκοπη όρμή, μέ τις φαντασίες πού προσθέτονται, πλημμυρίζουν τήν διορατική δύναμη τής ψυχής. Όπως εκείνοι πού θέλουν νά δούν στεγνό τό βυθό του ποταμού, ίσως γιά τίποτα αξιόλογα πράγματα πού βρίσκονται εκεί, δέν ωφελούνται διόλου άν αντλήσουν τό νερό σ' εκείνο τό μέρος όπου νομίζουν ότι βρίσκεται αυτό πού ζητούν, άφού αμέσως έρχεται άλλο νερό και γεμίζει τό μέρος. Όταν όμως κόψουν τό νερό παραπάνω, τότε φανερώνεται χωρίς κόπο τό έδαφος, γιατί τό υπόλοιπο νερό προχωρεί προς τά κάτω και φαίνεται ή ξηρά, γιά νά δούν εκείνα τά όποια επιθυμούν στο βυθό. Έτσι και τό νά αδειάσουν οί μορφές εκείνες πού παράγουν τά πάθη, γίνεται εύκολα, όταν δέν προσφέρουν πλέον οί αισθήσεις υλικό άπ' έξω. Αν όμως οί αισθήσεις κατεβάζουν σάν ρεύμα ποταμού τά αισθητά, όχι μόνον είναι δύσκολο, αλλά και τελείως αδύνατο νά καθαριστεί ό νους από αυτή τήν πλημμύρα.

Γιατί, κι άν δέν ενοχλούν τά πάθη επειδή δέν βρίσκουν ευκαιρία λόγω τών συχνών συναντήσεων μέ τούς άλλους, όμως παραμένουν κρυφά και μεστώνουν περισσότερο μέ τό πέρασμα τού χρόνου. Και όπως ή γη πού πατιέται συνεχώς, άν και έχει αγκάθια, δέν τά μεγαλώνει όμως. γιατί τά έμπο-

149. Λευϊτ. 15, 31.

150. Γεν. 19, 1.

151. Εγ. 9, 29.

δίξει ή τριβή των ποδιών, εντούτοις μέ τό να έχει ή γή βαθιά μέσα της τις ρίζες εύκολες στο νά βλαστήσουν και θαλερές, όταν επιτρέψει ό καιρός, αυτά φυτρώνουν και βλαστάνουν. Έτσι και τά πάθη, πού από τις συνεχείς συναναστροφές εμποδίζονται νά φανερωθούν, γίνονται πιο ρωμαλέα. Και όταν βρεθούν στην ησυχία, επιτίθενται μέ μεγάλη δύναμη και κάνουν βαρύ και επικίνδυνο τόν πόλεμο σ' εκείνους πού αμέλησαν στην άρχή νά τά πολεμήσουν. Γι' αυτό και ό προφήτης διατάζει νά έξολοθρεύσομε τό σπέρμα πού κατάγεται από τή Βαβυλώνα¹⁵², δηλαδή νά έξαφανίσομε τις μορφές τής κακίας όσο βρίσκονται ακόμη στις αποθήκες τών αισθήσεων, γιά νά μήν πέσουν στή γή τής διάνοιας και βλαστήσουν και άφού ποτιστούν μέ τις ορμητικές και βλαβερές βροχές τής αδιάκοπης απασχολήσεως, φέρουν πολλαπλάσιο τόν καρπό τής κακίας.

Άλλος προφήτης μακαρίζει εκείνους πού δέν περιμένουν νά μεγαλώσουν τά πάθη αλλά τά εξοντώνουν μικρά, σάν νήπια πού θηλάζουν. «Μακάριος —λέει— είναι εκείνος πού θά αρπάξει στά χέρια του και θά συντρίψει τά νήπια σου πετώντας τα πάνω στην πέτρα»¹⁵³. Ίσως και ό μέγας Ίώβ, φιλοσοφώντας γιά τά παθήματα του, ένα τέτοιο υπαινιγμό κάνει όταν λέει: «Στο νερό θάλλει ό πάπυρος και τό βούτομο και χωρίς νερό κάθε φυτό ξεραίνεται»¹⁵⁴. Και τό άλλο πού λέει: «Ό μυρμηκολέων χάθηκε, γιατί δέν είχε νά φάει»¹⁵⁵, φαίνεται ότι σημαίνει το 'ίδιο. Θέλοντας ό μέγας Ίώβ νά φανερώσει πόσο επίβουλο και απατηλό είναι τό πάθος, βρήκε τό όνομα του σύνθετο από τό θρασύτατο λιοντάρι και από τό ευτελέστατο μυρμηγκι. Και αυτό, γιατί οί προσβολές τών παθών αρχίζουν από τις μικρές και τιποτένιες φαντασίες και σύρονται κοντά μας σάν μυρμηγκι' ύστερα όμως γίνονται τόσο μεγάλες σέ όγκο, ώστε νά κινδυνεύει κανείς άπ' αυτές όπως από τήν επίθεση ενός λιονταριού. Γι' αυτό πρέπει ό αγωνιστής, τότε νά παλεύει εναντίον τών παθών, όταν έρχονται σάν μυρμηγκια και προτείνουν γιά δόλωμα τήν μηδαμινότητά τους' γιατί αν φτάσουν τή δύναμη τού λιονταριού δύσκολα πολεμούνται. Ή νά μή τούς δίνει τροφή' και τροφή τών παθών, όπως είπαμε πολλές φορές, είναι οί εικόνες τών αισθητών πού μπαίνουν μέσα μας από τις αισθήσεις' αυτές τρέφουν τά πάθη και οπλίζουν κάθε μορφή διαδοχικά εναντίον τής ψυχής.

Γι' αυτό και στον Ναό ό νομοθέτης κατασκεύασε τά διχτυωτά¹⁵⁶, δείχνοντας τί πρέπει νά κάνουν εκείνοι πού θέλουν νά φυλάγουν καθαρή σάν ναό τήν διάνοια τους. Όπως στο Ναό κατασκεύασαν δίχτια στα παράθυρα, γιά νά μή μπαίνει από εκεί κανένα ακάθαρτο ζώο, έτσι και αυτοί στις αισθήσεις νά βάζουν ως εμπόδιο τών λογισμών τό φόβο γιά τή μέλλουσα κρίση, ό όποιος θά φράζει τήν είσοδο στις ακάθαρτες μορφές πού σέρνονται γιά νά μπουν στην διάνοια. Ό Όχοζίας αρρώστησε, επειδή έπεσε από τό δι-

152. Γερ. 27, 16.

154. Ίώβ 8, 11.

156. Β' Παραλ. 4, 12.

153. Ψαλμ. 136, 9.

155. Ίώβ 4, 11

χτυωτό¹⁵⁷. Και πέφτει κανείς από τό διχτυωτό, μέ τό να μή λογαριάζει στόν καιρό των πειρασμών τήν μέλλουσα κρίση και ανταπόδοση και νά πέφτει στις ηδονές. Τί είναι χειρότερο από αυτή τήν αρρώστια; Αρρώστια τοῦ σώματος είναι τό νά ανατραπεί ἡ ισορροπία τών στοιχείων του και νά επικρατήσει ένα στοιχείο κατά τρόπο αφύσικο· ἐνώ τῆς ψυχῆς είναι τό νά ξεφύγει ἀπό τον ὀρθό λογισμό και νά νικηθεῖ ἀπό τά πάθη πού τήν κάνουν νά είναι ἀρρωστη. Τέτοια δίχτια στήν ὄραση ἐκεῖνου πού μπορεί νά ακούει, ἐπλεξε ὁ Σολομών λέγοντας: «Ὅταν τά μάτια σου δούν ξένη γυναίκα, τότε τό στόμα σου θά μιλήσει στραβά»¹⁵⁸. Ἐδῶ στραβά ἐννοεῖ ἐκεῖνα πού ἀπαντα κανείς μετά τήν αμαρτία, στόν καιρό τῆς ἀνταποδόσεως. Γιατί ὅταν κανείς σκεφτεῖ ὅπως πρέπει τῆ μέλλουσα ανταπόδοση, αὐτή ἡ σκέψη ἐμποδίζει κάθε ἐπικίνδυνο κοίταγμα τών ματιών. Μπορεῖ και ν' αναφέρεται στο ποιᾶ πρέπει νά είναι ἡ κατάσταση τοῦ λογισμοῦ στόν καιρό τοῦ ἐπικίνδυνου κοιτάγματος, γιατί στή συνέχεια λέει: «Ἡ θέση σου είναι σάν νά εἶσαι μέσα στήν καρδιά τῆς θάλασσας και σάν κυβερνήτης στή μεγάλη φουρτούνα». Γιατί ἂν μπορέσει κανείς τήν ὥρα τοῦ πειρασμοῦ νά πολεμήσει τῆ μορφή πού ἐρεθίζει, αὐτός θά μπορέσει ν' ἀντιμετωπίσει τις ἀπειλούμενες τιμωρίες, ὅπως ἐκεῖνος πού βρίσκεται σέ μεγάλη φουρτούνα μέσα στή θάλασσα. Και χωρίς κόπο θά υπερνικήσει τούς ἀντιπάλους, χωρίς νά αισθάνεται τις πληγές πού τοῦ δίνουν, ὥστε νά πει: «Μέ χτυπούσαν και δεν πόνεσα· μέ περιγελοῦσαν και ἐγώ δέν τό γνώριζα». Εἰκεῖνοι, λέει, μέ χτυπούσαν και νόμιζαν ὅτι μέ ἐμπαίζουν, ἐγώ ὅμως οὔτε τις πληγές αισθανόμουν, γιατί ἦταν βέλη νηπίων, οὔτε γύρισα νά δώ τις ἀπατες τους, ἀλλά ἔκανα σάν νά μήν ἦταν παρόντες. Ἐτσι και ὁ Δαβίδ καταφρονούσε τέτοιους ἐχθρούς και ἔλεγε: «Ἐνῶ ἀπομακρυνόταν ὁ πονηρός ἀπό μένα, ἐγώ δέν τον γνώριζα»¹⁵⁹. Δηλαδή οὔτε ὅταν ἦρθε, οὔτε ὅταν ἔφυγε τοῦ ἔδωσα σημασία.

Εἰκεῖνος ὅμως πού δέν γνωρίζει ὅτι μέ τις αισθήσεις γίνεται μεγάλη ἐπικοινωνία μέ τά αισθητά και ὅτι ἀπό τήν ἐπικοινωνία εὐκολη είναι ἡ ἀπατη· και δέν υποπευτεται τῆ βλάβη ἀπό αὐτά, ἀλλά γεμίζει ἀπό αὐτά χωρίς προφύλαξη, πῶς κατά τόν καιρό τῆς ἀπατης θά γνωρίσει τήν ἐπίθεση, ἂν δέν σπουδάσει προηγουμένως τῆ διάκριση τους; Ὅτι μέ τις αισθήσεις γίνεται ὁ πόλεμος προς τά αισθητά και ἐπιβάλλουν φόρους τά αισθητά στις νικημένες αισθήσεις, φανερώνεται ἀπό τόν πόλεμο τών Ἀσσυρίων ἐναντίον τών Σοδομιτών. Ἡ Γραφή ἐξιστορεῖ γιά τούς τέσσερις βασιλεῖς τών Ἀσσυρίων και τούς πέντε βασιλεῖς τῆς περιοχῆς τών Σοδόμων¹⁶⁰ ὅτι πρῶτα ἔκαναν συμφωνία και σπονδές και θυσιές εἰρηνικές στήν ἀλμυρή θάλασσα· ἐπειτα υποδουλώθηκαν οἱ πέντε βασιλεῖς ἐπί δώδεκα ἔτη· στο δέκατο τρίτο ἔτος ἐπαναστάτησαν ἀπό δέκατο τέταρτο ἔτος ἐγίνε πόλεμος, ἐπιτέθηκαν δηλαδή οἱ τέσσερις ἐναντίον τών πέντε και τούς συνέλαβαν αἰχμαλώτους. Και ἡ ἰ-

157. Λ' Βασ. 1, 2.

158. Παροιμ. 23. 33-35.

159. Ψαλμ. 100. 4.

160. Γεν. 14. 1-10.

στορία τελειώνει εδώ· έμεις όμως άπ' αυτή τήν ιστορία διδασκόμαστε τον πόλεμο των αισθήσεων προς τά αισθητά. Ο καθένας μας από τή γέννηση μέχρι τά δώδεκα έτη, επειδή δέν έχει καθαρή τή διάκριση, παραδίνει χωρίς νά εξετάσει τις αισθήσεις του στά αισθητά σάν σέ αφεντικά νά τά υπηρετούν σέ δ,τι διατάζουν. Παραδίνει τήν δράση στά ορατά· τήν άκοή στις φωνές· τή γεύση στους χυμούς· τήν δσφρηση στις οσμές· και τήν άφή στά αισθητά πού έχουν τήν ιδιότητα νά τήν κινούν δέν μπορεί νά διακρίνει κανένα εμπόδιο λόγω τής νηπιακής ηλικίας. Όταν όμως ό λογισμός πρόκειται νά δυναμώσει και αρχίσει νά αισθάνεται τήν βλάβη, ευθύς σκέφτεται επανάσταση και αποφυγή μιας τέτοιας δουλειάς. Και αν είναι δυνατός και πραγματοποιήσει τή γνώμη του, μένει για πάντα ελεύθερος, ξεφεύγοντας από πικρούς αφέντες. Αν όμως έχει τήν κρίση πιο ασθενή για τήν προσπάθεια του, πάλι παραδίνει νικημένες σπήν εξουσία των αισθητών τις αισθήσεις, πού υποφέρουν στό έξης τήν τυραννική δουλεία χωρίς καμιά καλή ελπίδα. Γι' αυτό και οί πέντε βασιλείς τής ιστορίας, αφού νικήθηκαν από τούς άλλους τέσσερις, οδηγήθηκαν όλοι μαζί σέ πηγάδια ασφάλτου· για νά μάθομε εμείς ότι οί νικημένοι από τά αισθητά ρίχνουν τήν κάθε αίσθηση στά αντίστοιχα αισθητά σάν σέ βάραθρα ή πηγάδια, και δέν εννοούν τίποτε πέρα από τά ορατά, γιατί έδωσαν μέ τά γήινα τήν επιθυμία και αγάπησαν τήν απόλαυση των γηίνων περισσότερο από τά νοητά.

Έτσι κι εκείνος ό δούλος πού έχει αγαπήσει τόν κύριο του και τήν γυναίκα και τά παιδιά του, και παραιτείται από τήν αληθινή ελευθερία για τήν συγγένεια των σωματικών, γίνεται δούλος αιώνιος και τρυπιέται στό αυτί μέ τό σουβλί¹⁶¹, για νά μήν ακούει από τό φυσικό πόρο τού αυτιού και δεχτεί κάποτε τόν λόγο τής ελευθερίας, αλλά νά μένει δούλος για πάντα, έχοντας αγαπήσει τά παρόντα. Γι' αυτό ό Νόμος διέταξε νά κόβεται τό χέρι τής γυναίκας πού πιάνει τά γεννητικά όργανα ενός άνδρα όταν αυτός φιλονεικεί μέ κάποιον άλλο¹⁶²· γιατί ενώ φιλονεικούν δύο λογισμοί περί εκλογής των κοσμικών ή των ουρανίων αγαθών, αυτή άφησε τήν εκλογή των ουρανίων και άρπαξε τά αισθητά, τά όποια γεννιούνται και φθείρονται· αυτά σημαίνουν τά γεννητικά όργανα. Κανένα λοιπόν όφελος από τήν άπάρνηση των πραγμάτων, αν δέν έπιμένουμε σπήν αρχική απόφαση, αλλά παρασυρόμαστε πάλι και υποχωρούμε στό λογισμό, και φανερώνομε τήν προσκόλλησή μας σ' όσα απαρνηθήκαμε μέ τό νά στρεφόμεστε διαρκώς σ' αυτά, όπως ή γυναίκα τού Λώτ. Αυτή επειδή στράφηκε πίσω, στέκεται μέχρι σήμερα παράδειγμα στους ανυπάκουους μέ τό νά μεταβληθεί σέ στήλη από αλάτι¹⁶³. Τέτοια είναι ή συνήθεια, τής οποίας σύμβολο είναι ή γυναίκα αυτή, νά ξαναγυρίζει προς τόν εαυτό της εκείνους πού θέλουν νά αναχωρήσουν χωρίς επιστροφή.

161. Έξ. 21, 5-6.

162. Δειπ. 25, 11.

163. Γεν. 19, 26.

Τ(σημαίνει έξαλλου και ό νόμος πού διατάζει, άφού τελειώσει κανείς τήν προσευχή του στό Ναό, νά μή φεύγει άπό τήν πόρτα πού μπήκε, αλλά άπό τήν άντικρυνή, κάνοντας έτσι ανεπίστροφη τήν πορεία του πρός τά εμπρός; Σημαίνει ότι πρέπει νά μένομε σταθεροί στό ίσιο δρόμο πρός τήν αρετή, αποφεύγοντας τούς αντίθετους δισταγμούς. Γιατί οί συνεχείς επιστροφές μας πρός εκείνα πού εγκαταλείψαμε, μάς τραβούν πρός τά πίσω εξαιτίας τής συνήθειας. Καί άφού χαλαρώσουν τήν πρός τά εμπρός όρμή μας, αλλάζουν τήν κατεύθυνση της και τήν κάνουν νά επιστρέψει στις παλιές μας κακίες. Έχει φοβερή δύναμη ή συνήθεια νά μάς τραβήξει και νά μή μάς επιτρέψει νά γυρίσομε πάλι στην προηγούμενη ενάρετη κατάσταση. Άπό τή συνήθεια έρχεται ή έξη· και ή έξη γίνεται δεύτερη φύση. Τήν φύση πάλι είναι πολύ δύσκολο νά τή μεταβάλομε· άν παρεκκλίνει λίγο μέ τή βία, γρήγορα γυρίζει στόν εαυτό της· κουνιέται λίγο άπό τή θέση της αλλά δέν αλλάζει τελείως, άν δέν καταβάλομε πολύ κόπο, ώστε νά επανέλθομε στην κατάσταση άπό τήν οποία μάς απομάκρυνε ή συνήθεια.

Παρατήρησε τήν ψυχή πού ακολουθεί διάφορους έθισμούς, πώς κάθεται πάνω στά είδωλα, προσηλωμένη στις ύλες πού δέν έχουν μορφή, και δέν προσηλώνεται στόν λόγο πού θέλει νά τή σηκώσει ψηλότερα, αλλά αρνείται νά ανέβει μαζί του και λέει: «Δέν μπορώ νά σταθώ μπροστά σου γιατί έχω τά συνήθη τών γυναικών»¹⁶⁴. Γιατί ή ψυχή πού αναπαύεται άπό πολύ καιρό στά πράγματα τοῦ βίου, κάθεται πάνω στά είδωλα πού είναι χωρίς μορφή και παίρνουν μορφή μέ ανθρώπινη τέχνη. Αλήθεια, ό πλούτος και ή δόξα δέν είναι πράγματα χωρίς μορφή, καθώς και τά λοιπά πράγματα του βίου, πού δέν έχουν τίποτε τό σαφές και τακτοποιημένο; Έχουν μιά απατηλή ομοιότητα μέ τήν αλήθεια, και παραπλανούν μέ τό νά δέχονται διάφορες μεταβολές κάθε ήμερα. Τούς δίνομε εμείς μορφή, όταν, γι' αυτά πού δέν χρησιμοποιούν σέ τίποτε ωφέλιμο, πλάθομε μέ τό ανθρώπινο μυαλό μας φαντασίες ότι είναι χρήσιμα. Τήν απαραίτητη ανάγκη του σώματος τήν άπλώνομε μέ τις επινοήσεις μας σέ μέγιστη πολυτέλεια, παραγεμίζοντας τήν τροφή μας μέ χίλια-δυό καρυκεύματα και στολίζοντας τά ενδύματα μας για νά δείξομε τή χλιδή και τήν καλοπέραση μας. Καί όταν μάς κατηγορούν για τήν ματαιότητα αυτή, ότι δηλαδή άδικα και χωρίς λόγο δείχνομε τόση σπατάλη και αλαζονεία στις υλικές μας ανάγκες, ενώ μπορούν αυτές μέ λίγα νά ικανοποιηθούν, εμείς απολογούμαστε ότι κάνομε πράγματα πού αρμόζουν. Τ(άλλο κάνομε τότε παρά φιλονεικούμε νά δώσομε μορφή στις άμορφες ύλες;

Σωστά λοιπόν είπαμε ότι ή ψυχή «κάθεται» πάνω σ' αυτά τά υλικά και μάταια. Γιατί ή ψυχή πού έχει αυτές τις αντιλήψεις για δσα αναφέρθηκαν, έχει προσηλωθεί σ' αυτά και δουλεύει στη συνήθεια και όχι στην αλήθεια.

164. Γεν. 31, 34-35.

Και έτσι, σαν μέ έμμηνη ακαθαρσία, μολύνει τή φύση των πραγμάτων. Ή Γραφή χρησιμοποιεί τή λέξη «κάθομαι» για να εκφράσει τήν αργία των καλών και τή φιληδονία. Τήν αργία, όταν λέει: «Καθισμένοι στή χώρα και στή σκιά του θανάτου»¹⁶⁵ και δεμένοι μέ τις στερήσεις τής φτώχειας και μέ σιδερένιες αλυσίδες»¹⁶⁶, γιατί τό σκοτάδι και οί αλυσίδες είναι εμπόδια τής εργασίας. Και τή φιληδονία, όταν μιλάει για εκείνους πού επιθύμησαν τήν Αίγυπτο και έλεγαν μεταξύ τους: «Θυμηθήκαμε πού καθόμαστε δίπλα στά καζάνια μέ τά κρέατα και χορταίναμε κρέατα»¹⁶⁷ και πράγματι, δίπλα στά καζάνια κάθονται οί φιλήδονοι, καθώς ερεθίζονται μέ ύγρη και ακατάπαυστη θέρμη, γιατί μητέρα τής φιληδονίας είναι ή γαστριμαργία. Ή γαστριμαργία γεννά τή φιληδονία, αλλά και πολλά άλλα πάθη. Ή από αυτή, σάν από ρίζα, βγαίνουν θαλερά τά λοιπά πάθη και σιγά-σιγά ανεβαίνουν από αυτή σάν δένδρα, σχηματίζοντας ούρανομήκεις κακίες.

Ή φιλοχρηματία, ό θυμός, ή λύπη, είναι παιδιά και βλαστάρια τής γαστριμαργίας. Γιατί πρώτα-πρώτα χρειάζεται χρήματα ό γαστρίμαργος για να μπορεί να εκπληρώνει πάντοτε τήν επιθυμία του, αν και αυτή ποτέ δεν γεμίζει. Εναντίον εκείνων πού εμποδίζουν τήν απόκτηση χρημάτων είναι ανάγκη να κινείται ό θυμός. Ή λύπη ακολουθεί κατ' ανάγκην τό θυμό, όταν αυτός αποτύχει στο σκοπό του. Κι εκείνος πού σέρνεται μέ τό στήθος και τήν κοιλιά¹⁶⁸, όταν έχει τά υλικά τών ηδονών, περπατά μέ τήν κοιλιά όταν δεν τά έχει, περπατά μέ τό στήθος, όπου βρίσκεται ό θυμός. Γιατί οί φιλήδονοι όταν στερούνται τις ηδονές θυμώνουν και πικραίνονται. Γι' αυτό ό μέγας Μωυσής βάζει εγκόλπιο στο στήθος τού ιερέα (λογεΐο)¹⁶⁹, φανερώνοντας συμβολικά ότι τις ορμές τού θυμού πρέπει να διευθύνει μυστικά τό λογικό, γιατί τό λογείο είναι σημάδι κρίσεως. Και ό μέν ιερέας μέ τό λογικό συγκρατεί τό πάθος, επειδή είναι ατελής. Ό τέλειος όμως Μωυσής αφαιρεί έξ ολοκλήρου τό θυμό, γιατί δεν φέρει λογείο, αλλά αφαιρεί ολόκληρο εκείνο τό μέρος τού στήθους: «Και αφού πήρε ό Μωυσής τό στήθος, τό αφαίρεσε ως αφιέρωμα στον Κύριο»¹⁷⁰. Υπάρχουν άλλοι οί όποιοι ούτε ολόκληρο τό θυμό αφαίρεσαν, ούτε μέ τό λογικό νικούν τό πάθος, αλλά τό υπέταξαν μέ κόπο. Αυτοί είναι πού αφαιρούν τό στήθος μαζί μέ τον βραχίονα. Γιατί ό βραχίονας είναι σημάδι κόπου και εργασίας.

Επίσης και τό να περπατά μέ τήν κοιλιά, σημαίνει τήν ηδονή, γιατί σχεδόν αιτία τών ηδονών είναι ή κοιλιά. Όταν γεμίσει αυτή, τότε έρχονται δυνατές ορέξεις και τών άλλων ηδονών όταν όμως είναι άδεια, τότε οί ορέξεις είναι ήρμες και σταθερότερες. Και εδώ πάλι υπάρχει διαφορά ανάμεσα σ' εκείνον πού προκόβει και σ' εκείνον πού είναι ήδη τέλειος. Ό Μωυσής, απορρίπτοντας τελείως τήν ηδονή τής τροφής, έπλυνε τήν κοιλιά και τά πόδια μέ νερό¹⁷¹. Μέ τήν κοιλιά, θέλει να πει τήν ηδονή μέ τά πόδια, τήν ά-

165. Ήσ. 9, 2.

167. Έξ. 16, 3.

169. Έξ. 28, 15.

171. Λευ'τ. 8, 21· 9, 14.

166. Ψαλμ. 106, 10.

168. Γεν. 3, 14.

170. Λευ'τ. 8, 29.

νύψωση και τις προκοπές στην αρετή. Εκείνος πού προκόβει, πλύνει τά μέσα τής κοιλιάς, όχι όλη τήν κοιλιά. Τό «έπλυνε» και τό «θά πλύνουν» έχουν επίσης μεγάλη διαφορά. Τό πρώτο έγινε θεληματικά, τό δεύτερο μετά από προσταγή. Γιατί πρέπει ό τέλειος μέ αυθόρμητη προθυμία νά κινείται στις πράξεις τής αρετής, ενώ εκείνος πού προκόβει πρós τήν τελειότητα, πρέπει νά πείθεται στη συμβουλή τού ηγουμένου. Και είναι αξιοπρόσεκτο ότι τό στήθος τό αφαιρεί ολόκληρο, τήν κοιλιά όμως δέν τήν αφαιρεί, αλλά τήν πλύνει. Γιατί ό σοφός, μπορεί όλο τό θυμό νά τον παρατήσει και νά τον αποκόψει, τήν κοιλιά όμως δέν μπορεί νά τήν κόψει, επειδή ή φύση βιάζει και τόν πιό εγκρατή νά τρώει για τήν ανάγκη τού σώματος.

Όταν ή ψυχή δέν ακολουθεί τόν όρθό και σταθερό λόγο, αλλά από τις ηδονές διαφθείρεται σάν μοιχαλίδα, τότε πρήζεται ή κοιλιά, γιατί και άν παραγεμισουν οί δεξαμενές τού σώματος, ή επιθυμία μένει διψασμένη. «Και άφού πρηστεί ή κοιλιά, ύστερα θά σαπίσει ό μηρός»¹⁷². Δηλαδή δέν έχει δύναμη ή διάνοια νά γεννά τά καλά, από τήν έξαψη τής πολυτέλειας τών φαγητών, και γίνεται παράλυτη για πνευματικούς κόπους. Αυτούς εννοεί ή Γραφή μέ τή λέξη «μηρός». Λοιπόν, ό φιλήδονος βαδίζει μέ τήν κοιλιά, μέ τό νά κλίνει ολόκληρος στις απολαυστικές ηδονές. Εκείνος πού αρχίζει τόν βίο τής αρετής, αφαιρεί τό λίπος τής κοιλιάς, αποφεύγοντας τά φαγητά πού παχαίνουν τό σώμα. Εκείνος πού προκόβει, πλύνει τά εσωτερικά τής κοιλιάς. Και ό τέλειος πλύνει όλη τήν κοιλιά, μέ τό νά απορρίπτει τελείως, τι είναι πέρα από τήν ανάγκη τού σώματος. Πολύ ταιριασμένο είναι τό «θά περπατάς μέ τό στήθος και τήν κοιλιά». Γιατί ή ηδονή δέν είναι εκείνων πού στέκονται όρθιοι και ήρεμοι, αλλά εκείνων πού είναι άστατοι και γεμάτοι ταραχή.

Τό πιό συγγενικό πάθος τής γαστριμαργίας είναι ή κίνηση τής σαρκικής επιθυμίας· γι' αυτό και ή φύση, θέλοντας νά δείξει τήν οικειότητα αυτών τών παθών, έβαλε τά όργανα τής συνουσίας κάτω από τήν κοιλιά, φανερώνοντας από τήν εγγύτητα, τή συγγένεια. Γιατί άν τό πάθος είναι αδύναμο, είναι τέτοιο λόγω τής κοιλιάς πού είναι αδειανή· άν είναι ζωηρό και έντονο, από τήν χορτάτη κοιλιά παίρνει τή δύναμη. Η γαστριμαργία δέν είναι μόνο τροφός και παραμάννα τών παθών πού είπαμε, αλλά καταστρέφει και όλα τά καλά. Γιατί όταν αυτή εξουσιάζει και κυριαρχεί, τά καλά πέφτουν και εξολοθρεύονται: ή εγκράτεια, ή σωφροσύνη, ή ανδρεία, ή καρτερία και όλες οί υπόλοιπες αρετές. Αυτό είπε αινιγματικά ό Ιερεμίας: «Κατέστρεψε γύρω όλο τό τείχος τής Ιερουσαλήμ ό άρχιμάγειρος τών Βαβυλωνίων»¹⁷³. Μέ τόν άρχιμάγειρο εννοούσε τή γαστριμαργία. Όπως ό άρχιμάγειρος έχει κάθε επιμέλεια νά υπηρετήσει τήν κοιλιά και εφευρίσκει τέχνες και κατασκευάζει χίλιες-δυό ηδονές, έτσι και ή γαστριμαργία κινεί κάθε μηχανή για

172. Αριθ. 5, 22.

173. Τερ. 52. 14.

νά υπηρετήσει τήν ηδονή τοῦ λαιμού. Ὅμως ἡ ποικιλία τῶν φαγητῶν καταστρέφει και κατεδαφίζει τα οχυρά τῆς αρετῆς. Τά μυρωδικά και τά πρόσθετα φαγητά, γίνονται μηχανήματα και πολιορκητικές μηχανές κατά τῆς αρετῆς πού ἔχει πλέον καλά στηριχθεῖ, τήν τραντάζουν και τήν κατεδαφίζουν. Και ὅπως ἡ πολυτέλεια καταστρέφει τις αρετές, ἔτσι και ἡ λιτή και φτωχική τροφή καταστρέφει τά οχυρά τῆς κακίας. Ὅπως τό τεῖχος τῆς Ιερουσαλήμ, δηλαδή τῆς εἰρηνικῆς ψυχῆς, κατεδάφισε ὁ ἀρχιμάγειρος τῶν Βαβυλωνίων, ερεθίζοντας τις σαρκικές ηδονές μέ τή μαγειρική τέχνη, ἔτσι και ἓνα κομμάτι κριθαρένιο ψωμί κύλισε και κατέστρεψε τις σκηνές τῶν Μαδιανιτῶν¹⁷⁴. Επειδή ἡ φτωχική διαίτα, ὅταν προχωρεῖ και προκόψει πολύ, καταργεῖ τά πάθη τῆς πορνείας, τά ὅποια συμβολίζουν οἱ Μαδιανίτες. Αυτοί εἶναι πού προκάλεσαν τις πορνείες στον Ἰσραήλ¹⁷⁵ και εξαπάτησαν πολύ πλήθος νέων. Πολύ ταιριαστά λέει ἡ Γραφή ὅτι οἱ Μαδιανίτες ἔχουν σκηνές, ἐνώ ἡ Ιερουσαλήμ τεῖχος. Γιατί ὅλα ὅσα περιέχουν τήν αρετή εἶναι γερά στηριγμένα και σίγουρα, ἐνώ ἐκεῖνα πού περιέχουν τήν κακία εἶναι ψευτοκατασκευάσματα και δέν διαφέρουν διόλου ἀπό φαντασία.

Γι' αὐτό και οἱ ἅγιοι ἔφευγαν ἀπό τις πόλεις και ἀπέφευγαν τις συναναστροφές τῶν πολλῶν, επειδή γνώριζαν ὅτι ἡ συναναστροφή τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων εἶναι πῶ καταστρεπτική και ἀπό κολλητική ἀρρώστια. Δέν ἔπαιρναν τίποτε μαζί τους και εγκατέλειπαν τά κτήματα τους ἀκαλλιέργητα, ἀποφεύγοντας τον περισπασμό. Ἐτσι ὁ Ἡλίας ἄφησε τήν Ἰουδαία και κατοικοῦσε στο Καρμήλιο δροσ¹⁷⁶, πού ἦταν ἔρημο και γεμάτο θηρία και ἔκτος ἀπό δένδρα δέν εἶχε ἄλλη παρηγοριά. Γιά τροφή περιοριζόταν στους καρπούς τῶν δένδρων γιά τήν ἀνάγκη τῆς φύσεως. Ὁ Ἐλισσαῖος εἶχε ἐπίσης τον ἴδιο τρόπο ζωῆς και ἀγαπούσε νά ζεῖ στις ἔρημους, διάδοχος τοῦ δασκάλου του Ἡλία¹⁷⁷. Κι ὁ Ἰωάννης κατοικοῦσε στήν ἔρημο τοῦ Ἰορδάνη και ἔτρωγε ἀκρίδες και μέλι ἀγριο¹⁷⁸, δείχνοντας ἔτσι στους πολλούς ὅτι ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος ικανοποιεῖται και χωρίς πολλή ταλαιπωρία και κατηγορώντας τήν ἀπόλαυση και τις φροντίδες της. Ἴσως και ὁ Μωυσῆς τέτοιο νόμο ἔθεσε, παραγγέλλοντας στους Ἰσραηλίτες νά μαζεύουν μόνο τό μάννα τῆς ἡμέρας¹⁷⁹ και διδάσκοντας ἔτσι μέ μυστικό τρόπο ὅτι εφήμερος εἶναι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου και δέν τοῦ χρειάζονται προετοιμασίες. Ἀρμόζει, νομίζει ὁ Μωυσῆς, στή λογική φύση τοῦ ἀνθρώπου, τό νά ἀρκεῖται κανεῖς σ' ὅτι ὑπάρχει κοντά του και γιά τά ὑπόλοιπα νά ομολογεῖ ὅτι ταμίας εἶναι ὁ Θεός· και ὄχι, προνοώντας δήθεν γιά τό μέλλον, νά ἀπιστεῖ στις χάριτες τοῦ Θεοῦ, διτ δηλ. δέν ρίχνουν πάντοτε σάν βροχή στους ἀνθρώπους τις ἀέναιες δωρεές.

Και μέ ἓνα λόγο, γι' αὐτό ὅλοι οἱ ἅγιοι, γιά τούς ὁποίους δέν ἦταν ἄξιος ὁ κόσμος, εγκατέλειψαν τις κατοικημένες περιοχές και περιπλανιοῦνταν

174. Κριτ. 7, 13.

176. Γ' Βασ. 18, 19.

178. Μάρκ. 1, 6.

175. Ἀριθ. 25, 1.

177. Δ' Βασ. 2, 25.

179. Ἐξ. 16, 16-17.

στις έρημους και στά βουνά και στις σπηλιές και στις τρύπες της γης, φορούσαν πρόβειες και γιδοδέρματα και υπέφεραν στερήσεις, θλίψεις και κακουχίες¹⁸⁰. Έφευγαν μακριά από τις κακίες πού οΕ άνθρωποι τις έχουν πρόχειρες και από τά τερατώδη καμώματα πού πλημμυρίζουν τις πόλεις, για νά μήν παρασυρθούν από τό ρεύμα σάν από βίαιο χείμαρρο και καταλήξουν στά λιμνασμένα βαλτονέρια μαζί μέ τούς πολλούς. Χαίρονταν τή συναναστροφή μέ τά θηρία, θεωρώντας μικρότερη τή βλάβη από αυτά, παρά από τούς ανθρώπους. Απέφευγαν τούς ανθρώπους σάν επίβουλους, ενώ εμπιστεύονταν τά θηρία σάν φίλους· γιατί τά θηρία δέν διδάσκουν τήν κακία, αλλά σέβονται και τιμούν τήν αρετή. Έτσι λοιπόν τόν Δανιήλ¹⁸¹, τον εξολόθρευσαν όπως νόμιζαν οί άνθρωποι, τόν έσωσαν όμως τά λιοντάρια, όταν είχε άδικα καταδικαστεί από φθόνο και τήν δικαιοσύνη πού άδικα τού στέρησαν οί άνθρωποι, τά λιοντάρια έκριναν όρθά και τή διαάλησαν. Και έγινε ή αρετή τού Δανιήλ για τούς ανθρώπους υπόθεση φιλονεικίας και φθόνου, ενώ για τά θηρία αφορμή σεβασμού και τιμής.

Όσοι λοιπόν έχομε σπαρμένο μέσα μας τόν έρωτα νά γίνομε καλύτεροι, άς προσπαθήσομε νά άποκτήσομε τις αρετές τών αγίων και αφού απομακρυνθούμε από τή δουλεία τών απαιτήσεων τού σώματος, άς επιδιώξομε τήν ελευθερία. Και τόν άγριο όνο, πού ό Δημιουργός τόν άφησε ελεύθερο στην έρημο και δέν ακούει κατηγορία φορολόγου και περιπαίζει τόν πολύ όχλο τής πόλεως¹⁸², αν και μέχρι τώρα τόν κάναμε νά σηκώνει βάρη και τόν ζεύξαμε σέ πάθη και κακίες, τώρα άς τόν λύσομε από τά δεσμά, έστω και άν αντιλέγουν εκείνοι πού δέν είναι εκ φύσεως κύριοι του αλλά από συνήθεια απέκτησαν τήν εξουσία του. Πάντως όταν αυτοί μάς ακούσουν νά λέμε, όχι μέ άπλή φωνή, αλλά μέ πεποίθηση, ότι «ό Κύριος τόν χρειάζεται»¹⁸³, αμέσως θά μάς τόν στείλουν. Και αφού καταστολιστεί μέ τά αποστολικά ρούχα, θά γίνει όχημα τού Λόγου. Ή, αφού απολυθεί στην παλιά βοσκή, θά τρέχει πίσω από κάθε χλωρωσιά, δηλαδή στά θαλερά λόγια τής Γραφής, για νά οδηγείται σέ βίο άκατηγόρητο και νά απολαμβάνει πολλή τροφή και ευχαρίστηση. Συγχρόνως άς εξετάσομε, πώς τρέχει πίσω από κάθε χλωρό χορτάρι ό αφημένος στην έρημο από τό Θεό άγριος όνος, πού έχει ερημική δίαιτα και κατοικία τήν αλμυρή έκταση, αφού ή αλμυρή έκταση και ή έρημος δέν είναι κατάλληλη νά βγάξει χορτάρι; Έκτος άν ερμηνεύσει κανείς ότι ό έρημος από πάθη είναι ικανός νά αναζητά τή θεωρία μέσα στά θεία λόγια, αφού εξαφανιστεί ή υγρασία τών παθών.

Άς έγκαταλείψομε τά βιοτικά πράγματα και άς σηκώσομε ψηλά τό κεφάλι πρós τά αγαθά τής ψυχής. Έως πότε θά παραμένομε στά κοινά παιχνιδάκια και δέν άναλαμβάνομε γενναίο φρόνημα; Έως πότε θά είμαστε πιό αδύναμοι κι από τά νήπια και δέ θά προκόβομε στά μεγαλύτερα; Τά

180. Έβρ. 11, 37-38. 181. Δαν. 6, 16-23. 182. Ίώβ 39. 5-8. 183. Μάρ*. 11. 3.

νήπια δταν μεγαλώσουν, εγκαταλείπουν τα παιχνίδια και αποβάλλουν εύκολα τήν προσκόλληση σ' αυτά. Καρυδιά και κότσια και τόπια είναι τά υλικά τών παιχνιδιών. Τά νήπια έχουν αδυναμία σ' αυτά όσο έχουν τήν ατέλεια τής φρονήσεως και τά νομίζουν πολύτιμα, όταν όμως κανείς γίνει άνδρας, τά απορρίπτει αυτά και μέ μεγάλη επιμέλεια ασχολείται μέ τά πράγματα. Εμείς μείναμε πίσω στή νηπιακή ηλικία και θαυμάζουμε εκείνα πού αξίζουν μόνο για παιχνίδια και περιφρόνηση. Αφήσαμε τήν φροντίδα για τά ανώτερα και για τήν απόκτηση ανδρικού λογισμού, ενώ ασχολούμαστε μέ γήινες ευχαριστήσεις και κάνομε νά γελούν σέ βάρος μας εκείνοι πού κρίνουν φυσικά τά πράγματα. Γιατί όπως είναι άξιο ντροπής νά βλέπει κανείς έναν άνδρα νά κάθεται στή στάχτη και νά παίζει σάν παιδί μέσα στή σκόνη, έτσι είναι άξιο πολύ μεγαλύτερης ντροπής, εκείνους πού αγωνίζονται για τά αιώνια αγαθά νά τούς βλέπει κανείς νά κυλιούνται μέσα στή στάχτη τών επιγείων πραγμάτων, και μέ τήν ανάρμοστη συμπεριφορά τους αυτή νά ντροπιάζουν τήν τελειότητα τοῦ μοναχικού σχήματος. Αιτία αυτού, όπως φαίνεται, είναι τό ότι δέν ενοήσαμε τίποτε μεγαλύτερο άπ' όσα βλέπομε, ούτε μέ τήν σύγκριση τής ευτέλειας τών παρόντων γνωρίσαμε τήν υπεροχή τών μελλόντων αγαθών, αλλά θαμπωνόμαστε από τήν λάμψη τών δήθεν πολυτίμων πραγμάτων αυτού τοῦ κόσμου και δένομε σ' αυτά τήν επιθυμία μας. Γιατί πάντοτε όταν απουσιάζουν τά καλύτερα, τιμώνται τά χειρότερα και παίρνουν τή θέση τους. Ένώ άν είχαμε υψηλότερη ιδέα για τά μέλλοντα αγαθά, δέν θά στεκόμαστε μέ ανοικτό στόμα μπροστά στά παρόντα.

"Άς άρχίσομε λοιπόν νά φεύγομε από τά παρόντα. "Άς περιφρονήσομε κτήματα και χρήματα και όλα όσα βυθίζουν τό νοῦ και τον καταποντίζουν. "Άς ρίξομε έξω τό φορτίο για νά ξανασάνει λίγο τό πλοίο. "Άς ρίξομε —αφού μάς έπιασε φουρτούνα— και πολλά από τά χρήσιμα σκευή στή θάλασσα, για νά μπορέσει νά σωθει ό νούς μαζί μέ τούς καλούς λογισμούς πού πλέουν μαζί του. Εκείνοι πού ταξιδεύουν στή θάλασσα, δταν τούς πιάσει φουρτούνα, περιφρονούν τά εμπορεύματα και ρίχνουν μέ τά ίδια τά χέρια τους στή θάλασσα τό φορτίο, κρίνοντας καλύτερο νά σώσουν τή ζωή τους παρά τά εμπορεύματα· και για νά μήν κινδυνεύσει τό πλοίο, πλημμυρισμένο από νερά, μέ τό βάρος τού φορτίου και βουλιάξει, τό ξαλαφρώνουν και ρίχνουν τά πολύτιμα πράγματα στο βυθό. Γιατί κι εμείς, για χάρη τής ανώτερης ζωής, νά μήν περιφρονούμε εκείνα πού τραβούν στο βυθό τήν ψυχή μας; Γιατί δέν έχει δύναμη ό φόβος τού Θεού, όσο ό φόβος τής θάλασσας; Εκείνοι, μέ τό νά επιθυμούν τήν πρόσκαιρη ζωή, δέν νομίζουν μεγάλη τήν ζημία τών εμπορευμάτων. Εμείς πού λέμε ότι θέλομε νά οικειοποιηθούμε τήν αιώνια ζωή, δέν καταφρονούμε ούτε τό παραμικρό πράγμα; Άλλά προτιμούμε μάλλον νά χαθούμε μαζί μέ τό φορτίο, παρά νά σωθούμε μέ τό νά στερηθούμε τά πράγματα μας;

"Ας γυμνωθούμε, παρακαλώ, από δλα. Γιατί γυμνός στέκεται ό εχθρός. Μήπως εκείνοι πού αγωνίζονται στο στάδιο, αγωνίζονται ντυμένοι; Οί αθλητικοί κανόνες τούς επιβάλλουν νά μπαίνουν γυμνοί στο στάδιο. Είτε ζέστη είναι, είτε κρύο δυνατό, γυμνοί μπαίνουν, αφήνοντας τά ρούχα τους έξω· αν κανείς δέν ξεγυμνωθεί, δέν μπαίνει στον αγώνα. Και εμείς πού υποσχεθήκαμε νά πολεμούμε εναντίον έχθρων πού είναι πολύ πιο επιδέξιοι από τούς αισθητούς εχθρούς, όχι μόνο δέν ξεντυθήκαμε, αλλά και μέ χίλια-δύο φορτία πάνω στους ώμους μας επιχειρούμε νά αγωνιστούμε, και έτσι δίνουμε ατούς εχθρούς πολλές ευκαιρίες. Πώς θά πυγμαχήσει μέ τά πονηρά πνεύματα εκείνος πού επιθυμεί κτήματα, όταν εύκολα γρονθοκοπιέται από παντού; Πώς θά παλαίψει εναντίον τής φιλαργυρίας εκείνος πού είναι χωμένος μέσα ατά χρήματα; Και πώς θά έστρατεύσει εναντίον τών δαιμόνων πού είναι γυμνοί από κάθε φροντίδα, εκείνος πού είναι ντυμένος μέ ένα σωρό φροντίδες; Ή 'Αγία Γραφή λέει: «Ό γυμνός θά καταδιώξει εκείνη τήν ήμερα»¹⁸⁴. Ό γυμνός, όχι ό ντυμένος μέ πολύπτυχες φροντίδες τών βιοτικών πραγμάτων. Ό γυμνός, όχι εκείνος πού εμποδίζεται νά τρέξει από πολλούς λογισμούς χρημάτων και κτημάτων.

Ό γυμνός είναι δύσκολο ή και αδύνατο νά κυριευθεί από τούς εχθρούς. "Αν ό Ιωσήφ ήταν γυμνός, δέν θά εύρισκε από πού νά τον πιάσει ή Αιγύπτια· γιατί λέει ή 'Αγία Γραφή ότι τόν έπιασε από τά ρούχα λέγοντας: «Κοιμήσου μαζί μου»¹⁸⁵. Ρούχα είναι τά σωματικά πράγματα, από τά οποία μάς πιάνει και μάς κρατά ή ηδονή. Κι εκείνος πού θέλει νά τά κρατήσει, αναγκαστικά θά σέρνεται έδώ κι εκεί καθώς θά μαλώνει μ' εκείνους πού τού τά αφαιρούν. Ό Ιωσήφ λοιπόν, αυτός ό αγωνιστής τής σωφροσύνης, όταν είδε τόν εαυτό του νά έλκεται από τήν ανάγκη τού σώματος προς τήν ηδονή και ότι έπρεπε γυμνός νά μείνει μέ τήν γυναίκα πού τόν προκαλούσε, εγκατέλειψε τά ρούχα του και έφυγε. Και βγήκε έξω γυμνός σάν νά περπατούσε στον παράδεισο, κατά μίμηση τού πρωτοπλάστου, έχοντας τήν αρετή τής σωφροσύνης. Ό πρωτόπλαστος έλαβε μεγάλο δώρο από τό Θεό τό νά είναι γυμνός, μέχρις ότου εξαιτίας τής παρακοής έλαβε ανάγκη τών ενδυμάτων. Όσο αγωνίζοταν εναντίον τών έχθρων πού τόν συμβούλευαν νά παραβεί τήν εντολή τού Θεού, ήταν γυμνός σάν αθλητής μέσα στην παλαίστρα. Όταν όμως νικήθηκε στον αγώνα, εύλογα ντύθηκε, αφήνοντας τή γύμνωση μαζί μέ τήν αθλητική ιδιότητα. Γι' αυτό και ό Σολομών λέει προς τόν προπονητή: «Βγάλε τό ρούχο του, γιατί πέρασε μέσα»¹⁸⁶. Γιατί δυο ήταν έξω από τό στάδιο, χρησιμοποιούσε τά ρούχα δπως εκείνοι πού δέν αγωνίζονταν, και έκρυβε τήν αγωνιστική ανδρεία μέ τά ενδύματα τών αισθητών. Αφού δυοσ μπήκε στον αγώνα, βγάλε τό ρούχο του. γιατί πρέπει νά αγωνίζεται γυμνός. Ή μάλλον δχι μόνον γυμνός, αλλά και αλειμμένος μέ

184. Άμώς 2. 16.

185. Γεν. 39, 7-12.

186. Παροιμ. 27. 13.

λάδι. Μὲ τὸ νὰ εἶναι γυμνός, δὲν μπορεῖ νὰ τὸν πιάσει ὁ ἀντίπαλος τὸ λάδι πάλι χρειάζεται, ἀν ποτέ πιασθεῖ, νὰ γλυστρά και νὰ ξεφεύγει. Γι' αὐτὸ κι ἐκεῖνοι πού παλεύουν, προσπαθοῦν νὰ ρίχνουν χῶμα στους ἀντιπάλους, γιὰ νὰ εξουδετερώσουν τὴ λειότητα τοῦ λαδιοῦ και νὰ μποροῦν νὰ τοὺς πιάνουν. Ὅ,τι εἶναι ἐκεῖ τὸ χῶμα, στὸν δικό μας ἀγῶνα εἶναι τὰ γήινα πράγματα. Και ὅ,τι εἶναι ἐκεῖ τὸ λάδι, ἐδῶ εἶναι ἡ ἀμεριμνία. Ἐκεῖ ὁ ἀλειμμένος μὲ λάδι εὐκόλα ξεφεύγει τις λαβές, ἀν ὅμως τοῦ ρίξει ὁ ἀντίπαλος χῶμα, δύσκολα ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια του. Ἐτσι κι ἐδῶ ἐκεῖνος πού δὲν ἔχει καμιὰ μέριμνα, δύσκολα πιάνεται ἀπὸ τὸν διάβολο. Ὅταν ὅμως ἔχει φροντίδες, τραχύνει, μὲ τις μέριμνες σὰν χῶμα, τὴ λειότητα τῆς ἀμεριμνίας τοῦ νοῦ και δύσκολα θὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ χέρια του.

Ἡ ἀμεριμνία εἶναι ἰδίωμα τέλειας ψυχῆς, ἐνῶ τὸ νὰ κατατρίβεται σὲ φροντίδες εἶναι ἰδίωμα ἀτελοῦς ψυχῆς. Γιὰ τὴν τέλεια ψυχὴ ἔχει λεχθεῖ ὅτι εἶναι κρίνο ἀνάμεσα σ' ἀγκάθια¹⁸⁷. Αὐτὸ σημαίνει τὴν ψυχὴ πού ἀνάμεσα στους ἀνθρώπους μὲ τις πολλὰς φροντίδες, ζεῖ ἀμέριμνα. Γιατί τὸ κρίνο και στὸ Εὐαγγέλιο τὴν ἀμεριμνη ψυχὴ δηλώνει. «Δὲν κοπιάζουν, λέει, οὔτε γνέθουν, κι ὅμως εἶναι ντυμένα πιὸ ἐνδοξα και ἀπὸ τὸ Σολομῶντα»¹⁸⁸. Γιὰ ἐκείνους πού βρίσκονται σὲ μεγάλῃ φροντίδα, λέει: «Ὅλος ὁ βίος τοῦ ἀσεβους εἶναι γεμάτος φροντίδα»¹⁸⁹. Και πράγματι, εἶναι ἀσέβεια νὰ παρατεῖνομε σὲ ὅλη μας τὴ ζωὴ τὴν φροντίδα τῶν σωματικῶν και νὰ μὴν ἔχομε καμιὰ ἐπιμέλεια γιὰ τὰ μέλλοντα και νὰ δαπανοῦμε ὅλο τὸν καιρὸ μας στὸ σῶμα, πού δὲν ἔχει και τόση ἀνάγκη ἀπὸ φροντίδα, ἐνῶ στὴν ψυχὴ πού ἔχει τόσο μακρὸ δρόμο μέχρι νὰ φτάσει στὴν τελειότητα, ὥστε νὰ μὴν φτάνει ὅλη ἡ ζωὴ, νὰ μὴ δίνομε οὔτε τὸν παραμικρὸ καιρὸ. Κι ἀν φανοῦμε πῶς τῆς δίνομε κάποιον χρόνον, πάντως τὸ κάνομε μὲ νωθρότητα και ἀμέλεια, δελεαζόμενοι ἀπὸ τὴν ομορφιά τῶν ορατῶν. Και παθαίνομε ὅπως ἐκεῖνοι πού πιάνονται στὰ δίχτια ἀπὸ ἀσηχημότες πόρνες, οἱ ὅποιες μὴ ἔχοντας γνήσια ομορφιά, δημιουργοῦν μὲ φτιασιδία μίαν πλαστὴν ομορφιά γιὰ νὰ παγιδεύουν ὅσους τις βλέπουν. Γιατί ὅταν νικηθοῦμε μιά φορά ἀπὸ τὴ ματαιότητα τῶν ἐπιγείων, δὲν μποροῦμε νὰ δοῦμε τὴν ντροπὴ τῆς ὑλῆς, ἀλλὰ ξεγελιόμαστε ἀπὸ τὴν προσκόλλησιν μας σ' αὐτὴ. Και γι' αὐτὸ δὲν σταματοῦμε στὰ ἀναγκαῖα τοῦ σώματος, ἀλλὰ βάζομε ἀρχηγὸ στὴ ζωὴ μας τὴν ἀχορτασιά και ἐπαναπαυόμαστε στὴν ἀπόκτησιν διαφόρων πραγμάτων. Δὲν βλέπομε ὅτι αὐτὸ πού καθορίζει τὴν ἀπόκτησιν εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος, ἐνῶ ἐκεῖνο πού τὴν υπερβαίνει εἶναι ἀταξία και ὄχι ἀνάγκη. Τὸ φῶρεμα πού εἶναι στὰ μέτρα τοῦ σώματος, εἶναι και ἀναγκαῖο και ὁμορφοῦ ἐνῶ ἐκεῖνο πού εἶναι πολὺ μεγάλο και μπερδεύεται στὰ πόδια και σέρνεται στὴ γῆ, ἔκτος τοῦ ὅτι εἶναι ἀταίριαστο, γίνεται και ἐμπόδιο στὴν ἐργασία. Ἐτσι και ἡ ἀπόκτησιν πραγμάτων πού υπερβαίνουν τὴν ἀνάγκη τοῦ σώματος, εἶναι ἐμπόδιο ἀρε-

187. Ἄσμα 2, 2.

188. Ματθ. 6, 28-29.

189. 1ῶβ 15, 20.

τής και καταδικάζεται από εκείνους πού μπορούν νά ερευνούν τή φύση των πραγμάτων.

Ούτε λοιπόν σ' εκείνους πού έχουν εξαπατηθεί από τά αισθητά πρέπει νά προσέχομε, ούτε νά ακολουθούμε αστόχαστα εκείνους πού μέ τό νά μή προσέχουν στά νοητά, έχουν προσκολληθεί στά γήινα· γιατί αυτό ισοδυναμεί μέ τό νά μεταχειριζόμαστε τυφλούς νά κρίνουν γιά χρώματα, ή κουφούς γιά μουσική, ενώ αυτοί στερούνται τά απαραίτητα κριτήρια. Δέν πρέπει νά τούς πιστεύομε ότι έχουν διαλέξει λογικά τήν απόλαυση τών παρόντων, γιατί είναι τυφλοί και έχουν ανάπηρο τό λογικό, πού είναι τό αναγκαιότατο κριτήριο, μέ τό όποιο διακρίνονται τά σπουδαία από τά αδιάφορα. Τέτοιος υπήρξε ό Άχαρ, ό γιος τού Χαρμή, πού ομολόγησε στον Ιησού τού Ναυή ότι στή σκηνή του είχε κρύψει τά κλεμμένα και κάτω άπ' αυτά είχε καταχώσει τά ασημένια νομίσματα¹⁹⁰. Έτσι εκείνος πού θεωρεί ανώτερα τά ποικίλα και λαμπρά τής ύλης, και έκρυσπε τό λογικό κάτω από αυτά, έξαπατάται σάν άλογο ζώο, υποχωρώντας στή φαντασία τού υλικού πράγματος πού τού άρεσε, γιατί κατέβασε τό λογικό από τον αρχοντικό θρόνο και τό κατάταξε στήν τάξη τών υπηκόων. Άν ήταν τό λογικό στή θέση πού τού ταιριάζει, έχοντας τήν ευθύνη τής κρίσεως τών φαινομένων, θά έβγαζε δίκαιη και όρθή απόφαση και θά τιμωρούσε τήν όρμή πού τού ήρθε γιά τήν αγάπη τών απατηλών πραγμάτων.

Είναι καλό λοιπόν νά μένομε σταθερά στά όρια τής ανάγκης και νά φιλονεικούμε μέ τόν εαυτό μας νά μήν τά ξεπερνόυμε. Λίγο κανείς άν παρασυρθεί από τήν επιθυμία πρός τά ευχάριστα τού βίου, τίποτε δέν μπορεί νά τόν σταματήσει στόν κατήφορο. Και τούτο γιατί δέν υπάρχει όριο σ' αυτά πού είναι παραπάνω από τήν ανάγκη, αλλά ή ανόητη επιμέλεια και ή ατέλειωτη ματαιοπονία αυξάνουν τόν πόθο τους συνεχώς, σάν τή φωτιά πού φουντώνει όσο τής ρίχνομε ξύλα. Γιατί όσοι ξεπεράσουν μιά φορά τά όρια τής φυσικής ανάγκης και αρχίζουν νά προχωρούν στήν υλιστική ζωή, θέλουν στό ψωμί νά προσθέσουν και τό προσφάγι, και στό νερό τό φτηνό κρασί και κατόπιν τό πιό ακριβό. Γιά φορέματα πάλι, δέν ανέχονται νά μεταχειρίζονται τά αναγκαία, αλλά πρώτα-πρώτα αγοράζουν τά λαμπρά μάλλινα, και διαλέγουν από τό καλύτερο μαλλί· κατόπιν πηγαίνουν στα λινομάλλινα και στή συνέχεια περιεργάζονται τά μεταξωτά· κι αυτά στήν άρχή άπλά. έπειτα όμως στολισμένα μέ πολέμους και θηρία και κάθε είδους παραστάσεις. Και κάνουν σκευή ασημένια και χρυσοκέντητα για τό τραπέζι τους. αλλά και στα ζώα και στα κρεβάτια τους τά βάζουν. Και τί άλλο χρΞ, 'άζεται'. νά αναφέρομε σχετικά μέ τήν ανάρμοστη επιθυμία τους γ.ά πλούτ.α ζωή. όταν τήν επεκτείνουν ως τις αιτιότατες ανάγκες και δέν καταδέχονται ούτε τά δοχεία πού χρησιμεύουν γιά τά άποπατήματα νά ε'να. από άλλο υλικό.

190. 1. Ναυή 7, 21.

παρά από ασήμι; Τέτοιο κακό είναι ή ηδονή. Επεκτείνεται μέχρι τὰ τελευταία και τιμά τὰ άτιμα έργα με τήν πολυτέλεια της ύλης.

Αυτό όμως είναι παρά φύση· γιατί ό φυσικός τρόπος ζωής και στους ανθρώπους και στά ζώα, ό ίδιος έχει οριστεί από τον Δημιουργό. Είπε ό Θεός στον άνθρωπο: «Σάς έδωσα όλα τὰ χόρτα τού αγρού νά είναι τροφή για σάς και για τὰ ζώα»¹⁹¹. 'Αφού λοιπόν έχομε κοινή τή δίαιτα με τὰ άλογα ζώα, και εμείς με διάφορες επινοήσεις τήν γυρίσαμε στην ηδονή, πώς δέ θά κριθούμε δικαίως πιο άλογοι από εκείνα; Τά θηρία μένουν στά όρια τής φύσεως και δέν μετακίνησαν τίποτε από δ,τι όρισε ό Θεός, εμείς όμως πού έχομε τιμηθεί με τό λογικό, ξεφύγαμε τελείως από τή νομοθεσία πού πήραμε τότε. Τί μαγειρεμένα φαγητά τρώνε τὰ ζώα; Ποιος αρτοποιός ή μάγαιρας δημιουργεί ηδονές στην άθλια κοιλιά; Δέν αγαπούν τή λιτότητα με τό νά τρώνε χορτάρι και αρκούνται σε δ,τι βρουν και πίνουν νερό από πηγές και αυτό σπάνια; Γι' αυτό έχουν μειωμένες τις σαρκικές ηδονές, γιατί δέν βάζουν φωτιά σ' αυτές με καμιά λιπαρή τροφή· ούτε γνωρίζουν τή διαφορά αρσενικού και θηλυκού. Μόνο μιά φορά τό χρόνο έχουν τή σαρκική όρμη, όταν ό νόμος τής φύσεως τό επιβάλλει για τή διατήρηση τού γένους. Όλο τόν άλλ - καιρό είναι ξένα μεταξύ τους τόσο πολύ, ώστε νά λησμονούν εντελώς τήν όρεξη ./'τιί. Στους ανθρώπους αντιθέτως, από τήν πολυτέλεια τών φαγητών φυτρώνει ή άχόρταστη σαρκική επιθυμία και σπέρνει μανιώδεις ορέξεις και δέν επιτρέπει σε καμιά στιγμή νά είναι ήρεμο τό σαρκικό πάθος.

Επειδή λοιπόν ή απόκτηση τών υλικών προξενεί μεγάλη βλάβη, και σαν αιτία αρρώστιας φέρνει αφορμές όλων τών παθών, άς σκοτώσομε τήν αιτία, άν πράγματι φροντίζομε για τήν υγεία τής ψυχής μας. Με τήν άκτημοσύνη άς θεραπεύσομε τό πάθος τής φιλοχρηματίας. "Άς αποφύγομε τή συντροφιά τών ανωφελών ανθρώπων, και άς προτιμούμε τή μόνωση. Γιατί είναι βλαβερή και καταστρέφει τήν ειρηνική κατάσταση ή συναναστροφή με επιπόλαιους ανθρώπους. Όπως εκείνοι πού αναπνέουν μολυσμένο αέρα οπωσδήποτε αρρωσταίνουν, έτσι κι εκείνοι πού συναναστρέφονται με αδιάφορους ανθρώπους, παίρνουν από τήν κακία τους.

Ποιά σχέση έχουν πλέον με τόν κόσμο εκείνοι πού απαρνήθηκαν τόν κόσμο; Κανείς στρατιώτης δέν ανακατεύεται με βιωτικές υποθέσεις για νά είναι αρεστός σ' εκείνον πού τόν στρατολόγησε¹⁹². Γιατί ή ασχολία εμποδίζει τὰ πολεμικά γυμνάσματα· και πώς θά σταθούμε άγύμναστοι εναντίον αντιπάλων πού είναι πεπειραμένοι στον πόλεμο; "Η μάλλον, άν πρέπει νά πούμε τήν αλήθεια, τόσο οκνηρά και άτονα πολεμούμε, ώστε νά μήν άντέχομε νά πολεμήσομε ούτε και όταν έχει πέσει ό εχθρός· και επιβουλεύεται ό πεσμένος εκείνους πού στέκονται όρθιοι. Εκείνο πού παθαίνουν στον πόλεμο

191. Γεν. 1, 29-30.

192. Β' Τιμ. 2, 4.

από τή φιλοχρηματία τους εκείνοι πού λεηλατούν τούς νεκρούς και σκοτώνονται πολλές φορές μετά τήν νίκη από εκείνους πού κοίτονται στό έδαφος, και χάνονται ύστερα από τά τρόπαια γιά χάρη αισχρού κέρδους, τό 'ίδιο παθαίνομε και εμείς όταν πλησιάζομε τόν εχθρό, ενώ αναπνέει ακόμη. Εκείνοι καθώς ερευνούν τούς νεκρούς από τόν πόθο τών χρημάτων, πολλές φορές πλησιάζουν κάποιον πού ζει ακόμη και φονεύονται από αυτόν, ντροπιάζοντας αστόχαστα τή δόξα τής νίκης. Έτσι κι εμείς, όταν μέ τή σωφροσύνη και τήν εγκράτεια νικήσομε τόν βάρβαρο εχθρό, ή νομίσομε ότι τόν νικήσαμε, τότε δελεαζόμαστε από τά ρούχα του, δηλαδή από εκείνα πού τιμούν οί άνθρωποι, πλούτη, εξουσία, υγεία, δόξα και τόν πλησιάζομε επιθυμώντας νά πάρομε κάτι άπ' αυτόν και έτσι πεθαίνομε, οδηγώντας μόνοι μας τόν εαυτό μας στή σφαγή. Έτσι χάθηκαν οί πέντε παρθένες τού Ευαγγελίου¹⁹³ • μέ τήν αγνότητα σκότωσαν τόν εχθρό· εξαιτίας όμως τής άσπλαχνίας πού γεννά ή φιλοχρηματία, έσπρωξαν μόνες τους τόν εαυτό τους πάνω στό σπαθί εκείνου, ό όποιος ήταν πεσμένος και δέν μπορούσε νά τις φονεύσει. Τίποτε λοιπόν νά μή θελήσομε από τά πράγματα τού εχθρού, γιά νά μή χάσομε μαζί μέ τά πράγματα και τήν ψυχή μας. Γιατί ό διάβολος και τώρα ακόμη καλεί σ' αυτά και προτρέπει όλους τούς ανθρώπους, άν μάλιστα εύκολα πείθονται σ' αυτόν. Αυτός καλούσε τόν ιδιο τόν Κύριο λέγοντας: «Όλα αυτά θά σου τά δώσω άν πέσεις και μέ προσκυνήσεις»¹⁹⁴ και προσπαθούσε νά εξαπατήσει μ' εκείνα πού νομίζονται λαμπρά στή ζωή, Εκείνον πού δέν έχει ανάγκη από αυτά. Πώς δέ θά νομίσει ότι θά εξαπατήσει τούς εύκολοκυριεύτους ανθρώπους, οί όποιοι είναι επιρρεπείς στήν απόλαυση τών αισθητών πραγμάτων;

"Ας γυμνάσομε τό νού στήν ευσέβεια, άν πράγματι έχει κατορθωθεί ή σωματική άσκηση. Γιατί ή σωματική εκγύμναση είναι λίγο ωφέλιμη και μοιάζει μέ παιδικά μαθήματα, ενώ ή ευσέβεια είναι γιά όλα ωφέλιμη¹⁹⁵, και προξενεί τήν υγεία και τήν ευρωστία τής ψυχής σ' εκείνους πού επιθυμούν τή νίκη κατά τών αντιπάλων παθών. Τά παιδιά πού γυμνάζονται θέλοντας νά γίνουν αθλητές, πρέπει νά ασκούν τό σώμα και νά κινούν συνεχώς τά μέλη και νά φροντίζουν ν' αποκτήσουν ανδρεία και αθλητική δύναμη και νά προετοιμάζονται γιά ανώτερους αγώνες. Έτσι κι εκείνοι πού αρχίζουν νά θεοσεβοϋν, άς επιμελούνται νά εμποδίζουν τις ενέργειες τών παθών. Είναι αρκετό νά κυριαρχήσουν στά πάθη· επειδή, καθώς βρίσκονται στήν άρχή, επηρεάζονται έντονα από τις ηδονές πού συνοδεύουν τά πάθη και σέρνονται από τή συνήθεια στά κακά σχεδόν χωρίς νά θέλουν. Εκείνοι όμως πού έχουν συνηθίσει στήν πρακτική αρετή και φροντίζουν πλέον τό νού τους, πρέπει νά έχουν κάθε επιμέλεια νά φυλάγουν τό λογισμό τους νά μήν κινηθεί άτακτα και πέσει σέ ατέλεια. Και γενικά, ο! αρχάριοι φροντί-

193. Ματθ. 25. 1-13.

194. Ματθ. 4. 9.

195. Α' Τιμ. 4. 8.

ζουν νά ελέγχουν τις σωματικές κινήσεις, ενώ όσοι κατόρθωσαν τήν πρακτική αρετή φροντίζουν νά δεσμεύουν τις παρορμήσεις τού λογισμού ώστε νά κινείται μόνο προς τήν κατεύθυνση τής κατά Θεόν φιλοσοφίας, χωρίς καμιά κοσμική φαντασία νά τόν διασκορπίζει από τά θεία νοήματα. Όλη ή επιθυμία τού θεοσεβούς άνθρωπου πρέπει νά είναι τεταμένη προς τόν ποθούμενο Θεό, ώστε διόλου νά μήν βρίσκουν ευκαιρία οί ανθρώπινοι λογισμοί νά ενεργούν τά πάθη τους. Άν κάθε πάθος, δταν κινηθεί μέσα στον άνθρωπο πού κυριαρχείται από αυτό, κρατάει τόν λογισμό δεμένο, γιατί και ό ζήλος τής αρετής νά μήν κρατήσει ελεύθερο τό νοῦ από όλα τά άλλα; Ποιά αίσθηση από τά εξωτερικά παίρνει εκείνος πού θυμώνει, δταν πολεμά στή σκέψη του μέ τό είδωλο εκείνου πού τόν λύπησε; Και ποιιά αίσθηση εκείνος πού επιθυμεί χρήματα, δταν συναρπασθεί από τήν φαντασία και μελετά τρόπους για νά τά αποκτήσει; Ό ακόλαστος πολλές φορές και ενώ κάθεται μέ άλλους, χάνει τήν αίσθηση τού κόσμου, και έχοντας στό νού του τήν μορφή πού ποθεί, ξεχνάει τούς παρόντες και συναναστρέφεται μέ εκείνη και κάθεται σάν στήλη χωρίς φωνή, χωρίς νά καταλαβαίνει τίποτε από όσα γίνονται μπροστά στά μάτια του, αλλά είναι σκυμμένος ολόκληρος στό εσωτερικό του μέ τή φαντασία. Μιά τέτοια ψυχή ίσως ονομάζει ό Νόμος «άποκαθημένη»¹⁹⁶, πού κάθεται μακριά από τις αισθήσεις και περιμαζεύει τήν ενέργεια της, χωρίς νά αντιλαμβάνεται τίποτε απολύτως από τά εξωτερικά εξαιτίας τής αισχροῦς φαντασίας πού τήν κρατεί.

Άν λοιπόν αυτά κρατούν τόσο πολύ τόν λογισμό εξαιτίας τής εμπαιθούς προσκολλησέως σ' αυτά, και κάνουν τις αισθήσεις νά είναι αργές, πόσο μάλλον ό έρωτας τής κατά Θεόν φιλοσοφίας θά κάνει τόν νού νά απαρνηθεί τά αισθητά και τις αισθήσεις και θά τόν αρπάξει ψηλά στή θεωρία τών νοητών; Εκείνος πού κόβεται ή καίγεται, δέν μπορεί νά σκεφτεί τίποτε έκτος από τό πάθος πού τόν κατέχει, λόγω τού πόνου· έτσι και εκείνος πού σκέφτεται ό,τιδήποτε μέ εμπάθεια, δέν μπορεί νά σκεφτεί τίποτε άλλο, γιατί τό πάθος πού κατέχει τή διάνοια έχει αφομοιώσει δλο τό λογισμό του πρός αυτό. Έτσι ή οδύνη δέν επιτρέπει τόν κόπο, ούτε ή λύπη τή χαρά, ούτε ή σκυθρωπότητα τήν ευθυμία. Ούτε πάλι ό εντατικός κόπος δέχεται τήν ηδονή. Ούτε ή λύπη πού κυριεύσε τήν ψυχή έχει ζευγμένη μαζί της τή χαρά. Ούτε ή σκυθρωπότητα είναι ανακατεμένη μέ τήν ευθυμία. Άλλά τά αντίθετα πάθη αναιρούν τό ένα τό άλλο και δέν θά συνέλθουν ποτέ μαζί, ούτε θά κλίνουν σέ φιλία, εξαιτίας τής φυσικής αφίλιωτης έχθρας και άποξενώσεως.

Λοιπόν, τήν καθαρότητα τής αρετής άς μήν τήν θολώνουν οί σκέψεις τών κοσμικών πραγμάτων, ούτε τήν ειλικρίνεια τής θεωρίας νά τήν ταράζουν σωματικές φροντίδες. Έτσι ή εικόνα τής αληθινής κατά Θεόν φιλοσοφίας θά λάμπει μέ τήν ομορφιά της και δέ θά κατηγορείται από τούς αϋθά-

196. Λευϊτ. 15, 33.

δεις, οὔτε θά χλευάζεται εξαιτίας τῆς ἀπειρίας ἐκείνων πού τήν ἀντιγρά-
φουν, ἀλλά θά ἐπαινείται- και ἀν ὄχι ἀπό τούς ἀνθρώπους, ἀλλά βέβαια ἀ-
πό τις οὐράνιες δυνάμεις, ἢ ἀπό τόν ἴδιο τό Χριστό, τόν Κύριο μας. Ἄπό
Αὐτόν ζητούσαν και οἱ ἅγιοι τόν ἐπαινο, ὅπως ὁ μέγας Δαβίδ πού πάτησε
τήν ἀνθρώπινη δόξα και ζητούσε ἀπό τό Θεό τόν ἐπαινο λέγοντας: «Ἄπό
Σένα ὁ ἐπαινος μου»¹⁹⁷, και «Ἄπό τόν Κύριο θά ἐπαινεθῆ ἡ ψυχὴ μου»¹⁹⁸.
Γιατί οἱ ἄνθρωποι πολλές φορές και ἀπό φθόνο κατηγοροῦν τά καλά, ὁ
Θεός ὁμως και οἱ Ἄγγελοι πού μάς βλέπουν ἀπό ψηλά κρίνουν ἀπροσωπό-
ληπτα τά πράγματα και βραβεύουν ὄχι τά φαινόμενα ἀλλά τήν ἀλήθεια.
Αὐτούς τούς θεατές μας ἀπό ψηλά ἴσως εὐχαριστήσαμε με τήν τερπνότητα
τῶν ὕργων μας. Γιά τούς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι οὔτε μποροῦν νά ἀνταμεί-
ψουν τά καλά, οὔτε νά τιμωρήσουν τά κακά, δέν χρειάζεται πολὺς λόγος,
ἀν ἀπό φθόνο ἢ ἐμπάθεια συσκοτίζουν τά ἔργα τῆς ἀρετῆς μέ ὀνόματα τῆς
κακίας και διαβάλλουν μέ πλανεμένες ἀσεβεῖς κατηγορίες τόν ἅγιο βίο, πού
εἶναι γνωστός στον Θεό και τούς Ἀγγέλους. Σ' ἐκείνους πού ἔζησαν ἐνάρε-
τα, θά ἀποδοθεῖ ἡ ἀμοιβή τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν κατὰ τόν καιρό τῆς ἀντα-
ποδόσεως ὄχι ἀπό τή γνώμη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά ἀπ' αὐτή τήν ἀλήθεια
τῶν ἴργων. Αὐτά τά αἰώνια ἀγαθά εἶθε νά τά ἐπιτύχομε ὅλοι, μέ τή χάρη
και τή φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Σ' Αὐτόν και στό Θεό
Πατέρα και τό Ἅγιο Πνεῦμα ἢ δόξα, τώρα και πάντοτε και στους αἰῶνες
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

197. Ψαλμ. 21, 26.

198. Ψαλμ. 33. 3.

ΑΓΙΟΣ
ΔΙΑΔΟΧΟΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΦΩΤΙΚΗΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο άγιος πατέρας μας Διάδοχος, πού χρημάτισε επίσκοπος τής Φωτικής στην Παλαιά Ήπειρο τον Ιλλυρικού, ήταν παλαιός, πριν από τόν 7ο αι. Αυτό τό συμπεραίνομε από τά συγγράμματα τοῦ ἁγίου Μαξίμου, στά ό-ποια αναφέρει κεφάλαια τοῦ Διαδόχου. Ότι ήταν σοφός άνθρωπος πού έλαμπε στην πράξη και στην θεωρία, μπορεί ό καθένας νά τό εννοήσει από τόν λόγο του αυτό. Τόν έχει συνθέσει άριστα έπειτα από φιλοσοφημένη πείρα πολλών ετών και άφοῦ έζησε πολλές θείες αναβάσεις μέσα στην καρδιά του. Τόν διαίρεσε σε εκατό κεφάλαια και αποκάλυψε τις βαθύτατες μυστικές λειτουργίες τής προσευχής

μέ κάθε ακριβεια- και άφοϋ τον γέμισε πυκνά μέ λόγια τής Αγίας Γραφής και μέ θεωρίες ακριβούς πνευματικής γνώσεως, ώς δείγμα διδασκαλίας τής ιερής νηπτικής εργασίας, αποτελούμενο από δλες τις αρετές, τον άφησε σέ όλους σχεδόν τούς έπειτ' από αυτόν νηπτικούς και θεοφόρους πατέρες.

Γι' αυτό πολλοί από αυτούς στά νηπτικά εργα τους συχνά αναφέρονται στα κεφάλαια αυτά, δπως σέ ακριβείς πίνακες, και παραθέτουν αύτολεξει μαρτυρίες από αυτά. Τά αναφέρει και ό ιερός Φώτιος (άνάγν. 201) λέγοντας: «Αυτούς τούς δέκα όρους ακολουθούν τά εκατό κεφάλαια και είναι αυτός ό λόγος άριστα συγκροτημένος γιά τούς ασκούμενους στήν αρετή και γιά τούς γυμνασμένους στις πράξεις τής τελειότητας, χωρίς νά περιέχει καμιά ασάφεια...» Ή Σύνοδος πού έγινε μέ τήν παρουσία του Ανδρόνικου τού Παλαιολόγου, ό Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ό Θεσσαλονίκης Συμεών, ό Σιναίτης Γρηγόριος, ό αγιότατος Κάλλιστος, και άλλοι πολλοί, μαρτυρούν ότι ό λόγος αυτός είναι άμεμπτος.

Τό εκατοστό κεφάλαιο, πού γράφει ό Φώτιος, αν και φαίνεται επιλήψιμο, ό θείος Μάξιμος ωστόσο τό απαλλάσσει από κάθε αμφιβολία, ερμηνεύοντας τήν έννοια του σύμφωνα μέ τον όρθό σκοπό τής ευσέβειας, καθώς φαίνεται έδώ στό τέλος των κεφαλαίων.

Εισαγωγικά σχόλια

Ό άγιος Διάδοχος επίσκοπος Φωτικής τής Ηπείρου, τής σημερινής Παραμυθιάς, ήκμασε κατά τον 5ο αιώνα. Είναι εκπληκτικό τό πώς ένας τόσο μεγάλος θεολόγος και νηπτικός πατέρας είναι τόσο λίγο γνωστός, παρ' δι ό άγιος Γρηγόριος ό Παλαμάς, κατά τούς αγώνες του υπέρ τού Ήσυχασμού και τής μυστικής του θεολογίας, παραπέμπει αρκετές φορές στόν αγιο Διάδοχο.

Οί έκδοτες τής Φιλοκαλίας εγκωμιάζουν ώς μεγάλο νηπικό Πατέρα τόν θείο Διάδοχο και από τά ελάχιστα διασωθέντα έργα του επέλεξαν μόνο τό βραχύτατο, τούς «Δέκα Όρους», και τό μακρότατο, τά «Εκατό Γνωστικά Κεφάλαια». Πρόκειται γιά ένα έργο βαθύτατης πνευματικής εμπειρίας, κυριολεκτικώς άγιοπνευματικό, μέ χρήση ενός μεγάλου αριθμού πρωτοτύπων λέξεων, προκειμένου νά εκφραθούν σύνθετες μυστικές κινήσεις και γεύσεις τής ψυχής.

Τά «Εκατό Κεφάλαια», αν και παρουσιάζονται σάν αυτοτελή κείμενα, όμως έχουν μια εσωτερική ενότητα, ή οποία θά μπορούσε νά αποδοθεί και μέ τό συνηθισμένο πεξογραφικό λόγο. Άλλα από τούς αγίους Πατέρες, ιδίως τούς νηπτικούς, έχει προτιμηθεί ή άρραφη μέθοδος τών κεφαλαίων γιά νά εκφράζεται έτσι ή συγκεκριμένη εμπειρία και γιά ν' απομνημονεύονται πιο εύκολα από τους μονα"/ούς. Επίσης πρέπει νά παρατηρηθεί δι τά έργα τού αγίου Διαδόχου διακρίνονται γιά τή γλωσσική αττική χάρη και τό σαφή τρόπο διατυπώσεως.

Όσο και σαφής άν είναι ή διατύπωση άγιοπνευματικών εμπειριών, όμως μονάχα μέ τήν εσωτερική συγγένεια θά μπορούσαμε νά τις αισθανθούμε. Και θά έπρε-

πε νά βρισκόμαστε στην πνευματική κατάσταση του αγίου Διαδόχου, τοῦ οὐοίου ἡ ψυχὴ ολόκληρη φλεγόταν ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ὁ νοὺς του ἦταν μέσα στὴ λάμψη τοῦ ἀκτίστου φωτός, ἡ ταπεινὼση συγκρατοῦσε σέ αυτογνωσία τὸν θεωμένο δσιο, τὸ σῶμα του συνευφραίνόταν μαζί μέ τὴν ψυχὴ του, οἱ πνευματικὲς θεωρίες διαδέχονταν ἡ μία τὴν ἄλλη, ἡ προσευχὴ μέσα στὴν καρδιά του εἶχε γίνε φύση, ἡ μυστικὴ ἔνωση του μέ τὸν θεὸ ἦταν συνεχῆς, γιὰ νά καταλάβουμε μέ πληρότητα τὸ περιεχόμενο των ἐμπειριῶν του.

Και ακριβῶς ἀπὸ αὐτὴ τὴν πάμφωτη ἐρωτικὴ κατάσταση τῆς ψυχῆς τοῦ αγίου Διαδόχου ἀνέβλυσαν τὰ ἡδύτατα «Γνωστικά» Κεφάλαια» σάν οὐσία και μορφή, πού απευθύνονται κυρίως σέ μοναχοὺς, ἄλλα ἔχουν και γενικότερη σημασία γιὰ χρῆση ἀπ' ὀλη τὴν Ἐκκλησία, γιατί ἀναφέρονται στὰ προβλήματα τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς, πού καλεῖται ἀπὸ τὸν Χριστὸ νά ἀνεβεί δλα τὰ σκαλοπάτια τῆς χριστιανικῆς τελειότητας. Ἄλλα και ἀν ἀκόμα δέν κατορθῶσει κανεὶς νά γίνε τελειος σχετικῶς, πάντως μένει τὸ κέρδος τῆς ἡττας πού συνεπάγεται τὴν αὐτοταπεινῶση. Και αὐτὸ εἶναι ἓνα κέρδος θετικὸ.

Στὰ «Γνωστικά Κεφάλαια» ὑπάρχουν απλανεῖς λύσεις και ἐρμηνεῖες τῶν ἐσωτερικῶν προβλημάτων τῶν μοναχῶν και λαϊκῶν, διέξοδος στὰ ἀδιέξοδα τῶν ψυχῶν, αἰτιολόγηση τῶν διαφόρων ψυχοπαθολογικῶν φαινομένων, ὑποδείξεις μέσων θεραπείας, ἐκτίθεται ἡ κλίμακα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ἀποκαλύπτονται τὰ δργια τῆς μυστικῆς θεολογίας, ἀναπτύσσεται ἡ διδασκαλία τῆς νοερῆς προσευχῆς και τέλος, δακτυλοδεικτεῖται ὁ δρόμος τῆς χαράς, τῆς εἰρήνης, τῆς ἀγάπης, τῆς ἀπάθειας ἐν Ἄγιῳ Πνεύματι και τῆς ἐν θεῷ φωτὶ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅσο γιὰ τοὺς «Δέκα Ὁρους», αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀκρότατη ἐκφραση τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, πού συνίσταται στὴν πίστη, σάν ἀπαθὴ ἔννοια περὶ θεοῦ και σάν ἐκδημία τοῦ νοῦ πρὸς τὰ ἐπιζόμενα· στὴν ὑπομονή, σάν ἀδιάλειπτη ἀναμονή τοῦ Ἀοράτου· στὴν ἀφιλαργυρία, δταν κανεὶς δέν θέλει τίποτε· στὴν ἐπίγνωση τοῦ θεοῦ ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἀγνοεὶ τὸν εαυτὸ του τελειῶς ἐπειδὴ ζε ἐν θεῷ· στὴν ταπεινοφροσύνη, πού συνίσταται στὴ λήθη τῶν δσων καλῶν κάνει· στὴν ἀοργησία, σάν ἐπιθυμία θερμὴ νά μὴν οργίζεται κανεὶς· στὴν ἀγνότητα, πού εκφράζεται σάν αἴσθηση συνεχούς ἐνώσεως μέ τὸν θεὸ· στὴν ἀγάπη, πού διακρίνεται γιὰ τὴν αὐξηση τῆς φιλίας πρὸς τοὺς ὑβρίζοντες· και τέλος, στὴν ἀλλοίωση τῆς ψυχῆς, πού προκαλεῖται ἀπὸ τὴν διαρκὴ ἐντρύφηση τοῦ θεοῦ, και στὴν χαρὰ ἀπὸ τὴν ἀναμονή τοῦ θανάτου.

Ὁ ἅγιος Διάδοχος εἶναι ἀναμφίβολα ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους νηπιτικῶς πατέρες, πού ἐπηρέασε θετικῶς τὴν μοναστικὴ και πνευματικὴ παράδοση και πλούτισε τὴν ἡσυχαστικὴ και θεολογικὴ γραμματεία τῆς Ἐκκλησίας.

Όροι

1. Όρος* της πίστεως είναι ή απαθής σκέψη και κατανόηση του Θεού.
2. Όρος τής ελπίδας είναι ή αναχώρηση του νοῦ προς τά ἐπιζόμενα αγαθά.
3. Όρος τής υπομονής είναι τό να βλέπει κανείς μέ τά νοητά μάτια τον αόρατο Θεό σάν ορατό μπροστά του, έχοντας αδιάλειπτη ἐγκαρτέρηση.
4. Όρος τής ἀφιλαργυρίας είναι τό νά θέλει κανείς νά μήν έχει, δπως άλλοι επιθυμούν νά έχουν.
5. Όρος τής πνευματικής γνώσεως είναι τό νά αγνοεί κανείς τον εαυτό του, μέ τό νά βρίσκειται σέ ἐκσταση στό Θεό.
6. Όρος τής ταπεινοφροσύνης είναι τό νά φροντίζει νά λησμονεί κανείς όλα τά καλά έργα του.
7. Όρος τής ἀοργησίας είναι τό νά έχει κανείς μιά μεγάλη επιθυμία νά μήν οργίζεται.
8. Όρος τής αγνότητας είναι ή παντοτινή αίσθηση διτι είναι κανείς ενωμένος μέ τό θεό.
9. Όρος τής αγάπης είναι τό νά αισθάνεται κανείς διτι μεγαλώνει ή αγάπη του πρός εκείνους πού τόν υβρίζουν.
10. Όρος τής τέλειας αλλοιώσεως πού αισθάνεται κανείς από τήν ηδονή τής αγάπης του στό θεό, είναι τό νά νομίζει χαρά τή φρίκη τού θανάτου.

* Όρος: δριο, τέρμα, κανόνας.

Λόγος άσκητικός χωρισμένος σε 100 πρακτικά κεφάλαια πνευματικής γνώσεως και διακρίσεως

Από κάθε πνευματική θεωρία, αδελφοί, πρέπει να προηγείται ή πίστη, ή ελπίδα και ή αγάπη· προπάντων όμως ή αγάπη. Ή πίστη και ή ελπίδα διδάσκουν τόν άνθρωπο να καταφρονει τά ορατά υλικά αγαθά. Ένώ ή αγάπη ενώνει τήν ψυχή με τις αρετές του Θεού, αναζητώντας τόν Αόρατο με τήν νοερή αίσθηση.

2. Κατά φύσιν αγαθός είναι μόνον ό Θεός. Γίνεται και ό άνθρωπος αγαθός με τήν επιμέλεια τής διαγωγής του μέσω του δντως αγαθού, δηλ. του Θεού. Και αλλάζει ό άνθρωπος και γίνεται αυτό που δεν είναι, δηλ. αγαθός, όταν ή ψυχή με τό να επιμελείται τό καλό πλησιάζει τόσο τό Θεό, όσο ενεργοποιείται ή δύναμη της στο αγαθό. Γιατί λέει ό Κύριος: «Νά γίνεστε αγαθοί και σπλαχνικοί, όπως ό Πατέρας σας στον ουρανό»¹.

3. Τό κακό, ούτε φυσική ύπαρξη έχει, άλλ' ούτε και κανένας είναι έκ φύσεως κακός. Γιατί ό Θεός δεν έπλασε τίποτε κακό. Όταν κανείς επιθυμήσει τό κακό, τότε τό ανύπαρκτο αρχίζει και γίνεται υπαρκτό, όπως τό θέλει εκείνος που τό κάνει. Πρέπει λοιπόν με τήν επιμέλεια τής μνήμης του Θεού, να αμελούμε τή συνήθεια του κακού. Γιατί είναι πιο δυνατή ή φύση του καλού από τή συνήθεια του κακού. Και τούτο γιατί τό καλό υπάρχει, ενώ τό κακό δεν υπάρχει, παρά μόνο όταν τό πράττομε.

4. Όλοι οί άνθρωποι είμαστε πλασμένοι κατ' εικόνα του Θεού. Τό «καθ' όμοίωσιν» όμως τό έχουν μόνον εκείνοι οί όποιοι με πολλή αγάπη υποδούλωσαν τήν ελευθερία τους στο Θεό· γιατί όταν δεν άνήκομε στους εαυτούς μας, τότε είμαστε δμοιοι με Εκείνον που μάς συμφιλώσε με τόν εαυτό Του μέσω τής αγάπης. Αυτό δεν μπορεί κανείς να τό επιτύχει, αν δεν πείσει τήν ψυχή του να μην δελεάζεται από τήν εύκολη δόξα αυτού του κόσμου.

5. Αύτεξουσιότητα είναι ή θέληση τής λογικής ψυχής, ή οποία στρέφεται αμέσως σε δ,τι θέλει. Αυτή πρέπει να τήν παρακινούμε να είναι έτοιμη πάντοτε να στρέφεται μόνο προς τό αγαθό, ώστε πάντοτε με τις αγαθές έννοιες να άφανίζομε τή μνήμη του κακού.

6. Φώς αληθινής γνώσεως είναι τό να διακρίνομε χωρίς λάθος τό καλό από τό κακό. Τότε ή οδός τής αρετής, οδηγώντας τό νού στο Θεό, τόν "Ήλιο τής δικαιοσύνης, τόν εισάγει σε άπειρο φώς γνώσεως, ώστε πλέον να ζητεί φανερά και με θάρρος τήν αγάπη. Πρέπει λοιπόν με θυμό χωρίς όργη να άρπάζομε τό δίκαιο από εκείνους που τολμούν να τό υβρίζουν και να τό

καταπατούν. Γιατί ό ζήλος για τήν ευσέβεια μάχεται και νικά όχι μέ μίσος, αλλά μέ τον έλεγχο.

7. Ό πνευματικός λόγος πληροφορεί τή νοερή αίσθηση, γιατί προέρχεται από τό Θεό μέ τήν ενέργεια τής αγάπης. Γι' αυτό και δέν ταλαιπωρείται ό νους μας κατά τις θεολογικές του θεωρίες, επειδή δέν έχει τότε εκείνη τή φτώχεια πού οδηγεί στήν αναζήτηση νοημάτων, καθώς απλώνεται σέ πνευματικές θεωρίες τόσο, όσο θέλει ή ενέργεια τής αγάπης. Καλό λοιπόν είναι πάντοτε νά περιμένουμε, μέ πίστη πού τήν κινεί ή αγάπη, τον φωτισμό τού λόγου. Γιατί δέν υπάρχει στον κόσμο τίποτε φτωχότερο από τό νά φιλοσοφεί κανείς περί Θεού, χωρίς νά έχει τό φωτισμό τού Θεού.

8. Όταν κάποιος είναι άφώτιστος, δέν πρέπει νά καταπιάνεται μέ τά πνευματικά θέματα, αλλά και εκείνος πού φωτίζεται πλούσια από τήν αγαθότητα τού Αγίου Πνεύματος, δέν πρέπει νά αρχίσει νά ομιλεί γι' αυτά. Η φτώχεια στά πνευματικά φέρνει τήν άγνοια, αλλά και ό πλούτος δέν επιτρέπει τήν ομιλία. Γιατί τότε ή ψυχή, μεθυσαμένη από τήν αγάπη τού Θεού, επιθυμεί μέσα στή σιωπή της νά απολαμβάνει τή δόξα τού Κυρίου. Όσοτε πρέπει νά παρατηρούμε πότε βρισκόμαστε σέ μιά μέση κατάσταση και τότε νά μιλάμε γιά τό Θεό. Αυτή ή κατάσταση δίνει στήν ψυχή ένα είδος λόγων γεμάτων από δόξα, ενώ ή λαμπρότητα τού θείου φωτισμού τρέφει μέ πίστη τήν πίστη εκείνου πού λεί τούς λόγους αυτούς, γιά νά γευθεί πρώτος αυτός τόν καρπό τής θείας γνώσεως μέ τήν αγάπη. Γιατί ό γεωργός πού κοπιάζει πρέπει πρώτος νά γεύεται τούς καρπούς².

9. Η σοφία και ή γνώση είναι χαρίσματα τού ενός Αγίου Πνεύματος. Τό κάθε όμως χάρισμα ενεργεί μέ διάφορο τρόπο. «Σέ άλλον δίνεται σοφία, σέ άλλον γνώση, από τό ίδιο Πνεύμα»³, όπως μαρτυρεί και ό Απόστολος Παύλος. Και ή γνώση ενώνει μέ τήν πείρα τόν άνθρωπο μέ τό Θεό, αλλά δέν κινεί τήν ψυχή σέ λόγους γιά τά όντα. Γι' αυτό και μερικοί πού ασκούν τό μοναχικό βίο, φωτίζονται από τή γνώση μέ νοερή αίσθηση, αλλά ή ψυχή τους δέν κινείται σέ θείους λόγους. Η σοφία όμως, όταν δοθεί μέ φόβο σέ κάποιον μαζί μέ τή γνώση (και αυτό είναι σπάνιο), φανερώνει τις ίδιες τις ενέργειες τής θείας γνώσεως, γιατί ή γνώση συνηθίζει νά φωτίζει τόν νοϋ μέ τήν εμπειρία, ενώ ή σοφία μέ τόν πνευματικό λόγο. Τή γνώση τήν προξενεί ή προσευχή και ή πολλή ησυχία και ή τέλεια άμεριμνία, ενώ τή σοφία τήν προξενεί ή συνεχής μελέτη τών λόγων τού Θεού, πού γίνεται χωρίς κενοδοξία και προπάντων ή χάρη τού Θεού.

10. Όταν τό θυμικό μέρος τής ψυχής κινείται κατά τών παθών, πρέπει νά γνωρίζομε ότι είναι καιρός σιωπής, γιατί είναι ώρα αγώνα. Όταν κάποιος δει ότι ή ταραχή εκείνη, μέ τήν προσευχή ή μέ τήν ελεημοσύνη και τή συμπάθεια, μεταβλήθηκε σέ γαλήνη, τότε άς κινεί τήν ψυχή του στον έρωτα

2. Β' Τιμ. 2, 6.

3. Α' Κορ. 12, 8.

τών λόγων του Θεού, ασφαρίζοντας όμως με τό δεσμό της ταπεινοφροσύνης τά φτερά του νού. Γιατί αν κανείς δέν ταπεινώσει υπερβολικά τόν εαυτό του με τέλεια καταφρόνηση, δέν μπορεί νά ομιλεί γιά τήν μεγαλειότητα του Θεού.

11. Ὁ πνευματικός λόγος φυλάγει πάντοτε τήν ψυχή ἀπό τήν κενοδοξία, γιατί τή φωτίζει σέ όλα τά μέρη της και τήν κάνει νά μήν ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἀνθρώπινη τιμή. Γι' αὐτό και φυλάγει τή διάνοια ἀπό φαντασίες, καθώς τήν αλλοιώνει και τή στρέφει ολόκληρη στήν αγάπη του Θεού. Αντίθετα, ὁ λόγος της σοφίας του κόσμου παρακινεῖ πάντοτε τόν ἄνθρωπο στή φιλοδοξία· επειδή δέν ικανοποιεῖ μέ νοερή αἴσθηση τήν ψυχή, προξενεῖ στους οπαδούς του αγάπη γιά επαινοὺς, ἀ'φοῦ εἶναι δημιούργημα κενόδοξων ἀνθρώπων. Θά γνωρίσουμε λοιπόν τήν ἐνέργεια του θείου και πνευματικού λόγου χωρίς νά πλανηθούμε, δταν δαπανούμε τις ὥρες πού δέν μιλάμε, σέ σιωπή χωρίς μέριμνες και στή θερμή μνήμη του Θεού.

12. Εκείνος πού αγαπά τόν εαυτό του, δέν μπορεί νά αγαπά τό Θεό. Εκείνος πού δέν αγαπά τόν εαυτό του ἐξαιτίας του υπερβολικού πλούτου της αγάπης του Θεού, αὐτός αγαπά τό Θεό. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός δέν ζητεῖ ποτέ τή δική του δόξα, ἀλλά τή δόξα του Θεού. Γιατί εκείνος πού αγαπά τόν εαυτό του, ζητεῖ τή δική του δόξα· εκείνος όμως πού αγαπά τό Θεό, αγαπά τήν δόξα του Δημιουργού του. Εἶναι ἰδίωμα τῆς ψυχῆς πού ἔχει πνευματική αἴσθηση και αγαπά τό Θεό, τό νά ζητεῖ πάντοτε τήν δόξα του Θεού σέ όλες τις ἐντολές πού πράττει και νά ευχαριστεῖται στήν δική της ταπείνωση. Γιατί στό θεό πρέπει ἡ δόξα γιά τή μεγαλοσύνη Του, ἰνώ στόν ἄνθρωπο ἀρμόζει ἡ ταπείνωση μέ τήν ὁποία γινόμαστε οικεῖοι του Θεού. "Ὅ,τι και αν κάνουμε, ἄς λέμε πάντοτε κι εμεῖς μέ χαρά γιά τή δόξα του θεοῦ, ἐκεῖνο πού ἔλεγε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής: «Εκείνος πρέπει νά δοξάζεται, ἐνώ ἐμεῖς νά μικραίνουμε»⁴.

13. Γνωρίζω κάποιον, ὁ ὅποιος αγαπά τόσο πολύ τό θεό (και όμως πενθεῖ γιατί δέν Τόν αγαπά δσο θά ἤθελε), ὥστε ἡ ψυχή του νά βρίσκεται ἀκατάπανστα σέ μιά τέτοια θερμή ἐπιθυμία, ὥστε ὁ θεός νά δοξάζεται ἀπό αὐτόν, ἐνώ ὁ ἴδιος νά εἶναι σάν νά μήν ὑπάρχει. Ὁ ἴδιος οὔτε γνωρίζει δι ἔχει τόση αγάπη πρὸς τό θεό, ἀκόμα και δταν τόν επαινοῦν. Και αὐτό συμβαίνει, γιατί ἀπό τήν πολλή ἐπιθυμία τῆς ταπεινώσεως δέν ἐννοεῖ τήν ἀξία του, ἀλλά υπηρετεῖ τό θεό, ὅπως εἶναι νόμος γιά τούς ἱερεῖς· και ἀπό τήν πολλή αγάπη του πρὸς τόν θεό, λησμονεῖ τήν ἀξία του, κρύβοντας στό βάθος τῆς αγάπης του θεοῦ τό καύχημα του γι' αὐτή μέ πνεῦμα ταπεινώσεως. Ἐτσι φαίνεται πάντοτε στόν εαυτό του ἀχρεῖος δούλος, κατώτερος τῆς ἀξίας του, ἀπό τήν ἐπιθυμία τῆς ταπεινώσεως. Αὐτό πρέπει νά τό κάνουμε κι ἐμεῖς και νά ἀποφεύγουμε κάθε τιμή και δόξα γιά χάρη του ὑπερβολι-

4. 1ω. 3, 30.

κοῦ πλούτου τῆς αγάπης τοῦ Κυρίου, πού τόσο μας αγαπά.

14. Εκείνος πού αγαπά τό Θεό μέ αίσθηση καρδιάς, εκείνος εἶναι γνώριμος τοῦ Θεοῦ⁵. Γιατί όσο περισσότερο δέχεται κανεῖς μέ αίσθηση ψυχῆς τήν αγάπη τοῦ Θεοῦ, τόσο περισσότερο αυξάνει τήν αγάπη του στο Θεό. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός δέν παύει ποτέ μέ ἓναν σφοδρό ἔρωτα νά επιθυμεί νά γνωρίσει περισσότερο τό Θεό, μέχρις ὅτου τον αισθανθεῖ και μέ αὐτή τήν αίσθηση τῶν οστών του. Δέν γνωρίζει πλέον τον εαυτό του, ἀλλά εἶναι ολόκληρος αλλοιωμένος ἀπό τήν αγάπη τοῦ Θεοῦ. Αὐτός ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται ο' αὐτό τον κόσμο, ἀλλά και δέν βρίσκεται σ' αὐτόν. Βρίσκεται σ' αὐτόν μέ τό σώμα του, ἀλλά ζει μέ τήν αγάπη ἔξω ἀπό τον κόσμο, καθώς ἡ ψυχὴ του κινεῖται ἀκατάπαυστα πρὸς τό Θεό. Καθώς λοιπόν καιγεται ολοένα ἡ καρδιά του ἀπό τή φωτιά τῆς αγάπης, κάποιος πόθος τον σπρώχνει νά προσκολληθεῖ στό Θεό, μιά και βγήκε ἔξω ἀπό τήν αγάπη τοῦ εαυτοῦ του ἐξαιτίας τῆς αγάπης πρὸς τό Θεό. «Εἶτε βγήκαμε ἀπό τον εαυτό μας, τό κάναμε γιά τό Θεό, λέει ὁ Απόστολος· εἶτε σωφρονούμε, τό κάναμε γιά σάς»⁶.

15. Ὅταν αρχίσει κανεῖς νά αισθάνεται πλουσιοπάροχα τήν αγάπη τοῦ Θεοῦ, τότε αρχίζει νά αγαπά μέ πνευματική αίσθηση και τόν πλησίον. Αὐτή εἶναι ἡ αγάπη γιά τήν ὁποία μιλούν ὅλες οἱ Γραφές. Ἡ κατά σάρκα φιλία πολύ εύκολα διαλύεται, ὅταν βρεθεῖ κάποια ἀσήμαντη αἰτία, γιατί δέν εἶναι δεμένη μέ τήν πνευματική αίσθηση. Στόν ἄνθρωπο ὅμως πού στήν ψυχὴ του ενεργεῖ ὁ Θεός, και ἂν συμβεῖ κάποιος ερεθισμός, δέν λύνεται ὁ δεσμός τῆς αγάπης. Γιατί μέ τήν θερμότητα τῆς αγάπης τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ ξαναθερμαίνει τόν εαυτό της στό καλό και γρήγορα ξαναφέρνει μέσα της τήν αγάπη τοῦ πλησίον μέ πολλή χαρά, ἀκόμη και ἂν ἔχει υβρισθεῖ ἡ ζημιωθεῖ υπερβολικά ἀπό αὐτόν και μέ τή γλυκύτητα τοῦ Θεοῦ εξουδετερώνει τήν πικρία τῆς φιλονεικίας.

16. Κανένας δέν μπορεί νά αγαπήσει τό Θεό μέ αίσθηση καρδιάς, ἂν πρωτύτερα δέν Τόν φοβηθεῖ μέ ὅλη του τήν καρδιά. Γιατί ἡ ψυχὴ φτάνει σ' αὐτή τήν αγάπη ἀφού εξαγνιστεῖ και μαλακώσει, κατά κάποιο τρόπο, μέ τήν ἐνέργεια τοῦ φόβου. Δέν μπορεί ὅμως κανεῖς νά φτάσει στό φόβο τοῦ Θεοῦ, μέ τόν τρόπο πού εἶπαμε, ἂν δέν εγκαταλείψει κάθε φροντίδα τοῦ βίου. Γιατί ὅταν ὁ νούς βρεθεῖ σέ πολλή ησυχία και ἀμέριμνία. τότε τόν ἐνοχλεῖ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ και τόν καθαρίζει ἀπό κάθε γήινο, γιά νά τόν φέρει σέ μεγάλη αγάπη τῆς αγαθότητος τοῦ Θεοῦ. "Ὡστε ὁ φόβος ἀνήκει σ" ἐκείνους πού βρίσκονται στό στάδιο τοῦ καθαρισμοῦ ἀπό τήν ἀμαρτία και ἔχουν μιά μέτρια αγάπη. Ἡ τέλεια ὅμως αγάπη ἀνήκει σ" ἐκεῖνους; πού ἔχουν ἤδη καθαριστεῖ, οἱ ὅποιοι δέν ἔχουν φόβο· γιατί ἡ τέλεια αγάπη διώχνει τόν φόβο⁷. Ἀλλά, και τά δύο —ὁ φόβος και ἡ αγάπη— ἀνήκουν στους δικαίους μόνο, οἱ ὅποιοι μέ τήν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καλλιεργοῦν

5. Α' Κορ. 8. 3.

6. Β' Κορ. 5. 13.

7. Α' Ἰω. 4. 18.

τις αρετές. Γι' αυτό ή Γραφή, άλλου λέει: «Φοβηθείτε τον Κύριο ολοι οί 'άγιοί Του»⁸, κι άλλου λέει: «Αγαπήστε τόν Κύριο δλοι οί οσιοί Του»⁹, γιά νά μάθουμε καλά δι στους δικαίους πού καθαρίζονται ακόμη, ανήκει ό φόβος τού Θεού μέ μιά μέτρια αγάπη, δπως είπαμε, ενώ ή τέλεια αγάπη ανήκει σέ δσους έχουν καθαριστεί. Σέ αυτούς δέν υπάρχει ίχνος κανενός φόβου, αλλά ακατάπαυστη φλογερή αγάπη και προσκόλληση τής ψυχής στό Θεό μέ τήν ενέργεια τού Αγίου Πνεύματος, δπως λέει και ό προφήτης Δαβίδ: «Προσκολλήθηκε ή ψυχή μου σέ Σένα και σέ ακολουθεί· μέ κράτησε τό δεξιόν σου χέρι»¹⁰.

17. Τά σωματικά τραύματα, δταν μείνουν άπεριποίητα και σκληρυνθούν, δέν αισθάνονται τά φάρμακα τών γιατρών, ενώ δταν καθαριστούν, επηρεάζονται άπό τήν ενέργεια τού φαρμάκου και θεραπεύονται γρήγορα. Έτσι και ή ψυχή, δσο δέν τήν επιμελείται κανείς και είναι ολόκληρη σκεπασμένη άπό τή λέπρα τής φιληδονίας, δέν μπορεί νά αισθανθεί τό φόβο τού Θεού, και άν ακόμη κανείς ακατάπαυστα τής μιλάει γιά τό φοβερό δικαστήριο τού Θεού. Όταν δμως αρχίσει μέ τή μεγάλη προσοχή και επιμέλεια νά καθαρίζεται, τότε αισθάνεται σάν ζωοποιό φάρμακο τό φόβο τού Θεού, ό όποιος τήν καίει μέ τούς έλεγχους τής συνειδήσεως στή φωτιά τής απάθειας. Έτσι σιγά-σιγά καθαρίζεται όσπου νά φτάσει στήν τέλεια κάθαρση. Και δσο λιγοστεύει ό φόβος, τόσο πληθαίνει ή αγάπη της, μέχρις δτου φτάσει στήν τέλεια αγάπη, δπου καθώς είπαμε δέν υπάρχει φόβος, αλλά απάθεια πού κατορθώνεται δλη μέ τή δόξα τού Θεού. "Άς είναι λοιπόν σ' εμάς παντοτινό καύχημα καυχημάτων, πρώτα ό φόβος τού Θεού και έπειτα ή αγάπη, ή οποία είναι ή ολοκλήρωση τής τελειότητας πού νομοθετεί ό Χριστός.

18. Εκείνη ή ψυχή πού δέν έχει απαλλαχθεί άπό τις κοσμικές φροντίδες, ούτε τό Θεό μπορεί νά αγαπήσει πραγματικά, ούτε τόν διάβολο νά μισήσει δσο τού αξίζει, γιατί έχει επάνω της τή μέριμνα τού βίου πού τήν κατασκεπάξει μέ τό βάρος της. Γι' αυτό ό νους δέν μπορεί νά δικάσει μέ τήν κρίση του δσα οδηγούν στήν αγάπη τού Θεού ή στό μίσος τού διαβόλου, ώστε νά αποφασίσει χωρίς νά πλανηθεί. Γιά τόν καθένα λοιπόν είναι οπωσδήποτε χρήσιμη ή αναχώρηση.

19. Τό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τής καθαρής ψυχής είναι λόγος χωρίς φθόνο, ζήλος χωρίς κακία και ακατάπαυστος έρωτας τής δόξας τού Θεού. Τότε και ό νους παραμένει μέσα στή διάνοια του, πού έχει γίνει σάν ένα ολοκάθαρο μέσο κρίσεως, και διευθετεί μέ ακρίβεια τις πλάστιγγες του.

20. Πίστη χωρίς έργα και έργα χωρίς πίστη θ¹ απορριφθούν εξίσου άπό τό Θεό. Πρέπει ό πιστός νά προσφέρει στόν Κύριο πίστη πού φανερώνεται μέ τά «Έργα. Ό πατέρας μας Αβραάμ δέ θά δικαιωνόταν άπό τήν πίστη

8. Ψαλμ. 33, 10.

9. Ψαλμ. 30, 24.

10. Ψαλμ. 62, 9.

του¹¹, άν δέν πρόσφερε ώς καρπό της στό Θεό τό γιό του Ισαάκ¹².

21. Εκείνος πού αγαπά τό Θεό, πιστεύει ειλικρινά και εκτελεί τά έργα της πίστεως μ' ευσέβεια. Εκείνος όμως πού πιστεύει μόνο, χωρίς νά έχει αγάπη, και αυτή τήν πίστη πού νομίζει ότι έχει, δέν τήν έχει. Ή πίστη του είναι έλαφρή, γιατί δέν έχει τό βάρος και τή δόξα τής αγάπης. Άρα ή συγκεφαλαίωση όλων των αρετών είναι ή πίστη πού γίνεται πράξη μέ τήν αγάπη¹³.

22. Ό βυθός τής πίστεως, όταν τόν έρευνα κανείς μέ περιέργεια, αναταράζεται, ενώ όταν τόν παρατηρεί κανείς μέ άπλή και άπονήρευτη διάθεση, μένει γαλήνιος. Και τούτο γιατί τό βάθος τής πίστεως μοιάζει μέ τό νερό τής λήθης, όπου λησμονούνται όλα τά κακά, και δέν επιτρέπει νά τό εξετάζει κανείς μέ περιέργεια. Άς πλέομε λοιπόν στό πέλαγος τής πίστεως μέ απλότητα στή διάνοια μας, για νά μπορέσομε έτσι νά φτάσομε στό λιμάνι τοῦ θελήματος τού Θεού.

23. Κανείς δέν μπορεί νά αγαπά ή νά πιστεύει ειλικρινά, άν δέν έχει κατήγορο τή συνείδηση του. Όταν ή συνείδηση μας είναι ταραγμένη από τούς έλεγχους της, τότε ό νους δέν αφήνεται νά αισθανθεί τήν εύωδία των ύπερκοσμίων αγαθών, αλλά πέφτει σέ αμφιβολία και διχάζεται. Και έχει θερμή επιθυμία γι' αυτά, λόγω τής προηγούμενης εμπειρίας τής πίστεως, αλλά δέν μπορεί νά τά φτάσει μέ τήν αγάπη και μέ αίσθηση τής καρδιάς, εξαιτίας των έλεγχων τής συνειδήσεως. Εντούτοις, άφού καθαρίσομε τούς εαυτούς μας μέ θερμότερη προσοχή, μέ τή βοήθεια τού Θεού, θά έπιτύχομε τό ποθούμενο μέ μεγαλύτερη πείρα.

24. Όπως οί αισθήσεις τού σώματος μας παρακινούν μέ βίαιο τρόπο πρós αυτά πού μάς φαίνονται καλά, έτσι και ή αίσθηση τού νού, όταν γευθεί τή θεία αγαθότητα, συνηθίζει νά μάς οδηγεί πρós τά αόρατα αγαθά. Τό καθένα από αυτά ορέγεται εκείνα μέ τά όποια συγγενεύει. Ή ψυχή ώς ασώματη επιθυμεί τά ουράνια αγαθά, ενώ τό σώμα ώς χώμα πού είναι επιθυμεί τήν επίγεια απόλαυση. Λοιπόν, τότε θά δοκιμάσομε χωρίς πλάνη τήν άυλη αίσθηση, όταν μπορέσομε νά λεπτύνομε τήν ύλη (τό σώμα) μέ τούς κόπους τής ασκήσεως.

25. Ή ενέργεια τής θείας γνώσεως μάς διδάσκει ότι μία φυσική αίσθηση υπάρχει στήν ψυχή, αλλά λόγω τής παρακοής τού Αδάμ διαιρείται σέ δύο ενέργειες. Επίσης ότι μία και άπλή είναι ή αίσθηση, ή οποία δίνεται στήν ψυχή από τό Άγιο Πνεύμα. Αυτή τήν πνευματική αίσθηση κανείς δέν μπορεί νά γνωρίσει, παρά μόνον εκείνοι πού ελευθερώνονται μέ "/αρά από τά καλά τού βίου, για τήν ελπίδα των μελλόντων αγαθών, και μέ τήν εγκράτεια μαραίνουν κάθε όρεξη των σωματικών αισθήσεων. Μόνο σ* αυτούς, λόγω τής άμεριμνίας, ό νους κινείται μ* ευρωστία και μπορεί νά αισθάνε-

11. Γαλ. 2. 21.

12. Γεν. 22. 1-19.

13. Γαλ. 5. 6.

ται, μέ τρόπο ανέκφραστο, τήν θεία αγαθότητα· και τότε, ανάλογα μέ τήν προκοπή του, ό νους μεταδίδει τή χαρά του και στο σώμα και αισθάνεται άπειρη αγαλλίαση καθώς δοξολογεί μέ αγάπη τό Θεό. «Σ' Αυτόν, λεί, έβαλε ή καρδιά μου τήν ελπίδα της και βρήκα βοήθεια και ξαναβλάστησε ή σάρκα μου· και μέ τό θέλημα μου θά Τον δοξολογήσω»¹⁴. Ή χαρά πού έρχεται τότε στήν ψυχή και στο σώμα είναι αλάνθαστη ύπενθύμηση τής αθάνατης ζωής.

26. Οί αγωνιζόμενοι πρέπει νά διατηρούν πάντοτε ατάραχη τή διάνοια τους, γιά νά μπορεί ό νους νά διακρίνει τούς λογισμούς πού περνούν άπ' αυτόν και τούς καλούς πού τούς στέλνει ό Θεός, νά τούς αποθηκεύει στά ταμεία τής μνήμης, ενώ τούς κακούς και δαιμονικούς νά τούς απορρίπτει. Όταν ή θάλασσα έχει γαλήνη, οί ψαράδες διακρίνουν τί κινείται ώς κάτω στό βυθό και σχεδόν τίποτε δέν τούς διαφεύγει άπό τις κινήσεις τών ψαριών. Όταν όμως ταραάζεται άπό τούς άνεμους, κρύβει εξαιτίας τής ταραχής δσα αφήνει νά φαίνονται τόν καιρό τής γαλήνης· και βλέπομε τότε ανίσχυρη τήν τέχνη τών ψαράδων. Τό ίδιο συμβαίνει και μέ τό νοϋ πού ασχολείται σέ θείες θεωρίες, και μάλιστα όταν ταραάζεται τό βάθος τής ψυχής άπό τήν άδικη όργή.

27. Πολύ λίγοι είναι εκείνοι πού γνωρίζουν μέ ακρίβεια και διακρίνουν τά σφάλματα τους και τών οποίων ό νους ποτέ δέν απομακρύνεται άπό τή μνήμη τοϋ Θεού. Τά μάτια μας, όταν έχουν τήν υγεία τους, μπορούν και βλέπουν τά πάντα, μέχρι και τά μικρά κουνούπια στον αέρα· ενώ αν χάσουν τήν υγεία και τή διαύγεια τους κι αρχίσουν νά βλέπουν θολά, τότε άν είναι κάτι μεγάλο μπροστά τους τό βλέπουν αμυδρά, και τά μικρά δέν τά βλέπουν διόλου. Έτσι και ή ψυχή. άν θεραπεύσει μέ τή μεγάλη προσοχή τήν αναπηρία πού έχει υποστεί λόγω τής φιλοκοσμίας της, τότε και τά πιο μικρά σφάλματα της τά θεωρεί πολύ μεγάλα, και χύνει δάκρυα ακατάπαυστα μέ πολλή ευχαριστία. Γιατί λέει ή Γραφή: «Οί δίκαιοι θά δοξολογήσουν τό δνομά Σου»¹⁵. Αν όμως ή ψυχή εξακολουθει νά έχει τό κοσμικό φρόνημα, τότε και φόνο άν διαπράξει, ή κανένα άλλο αμάρτημα άξιο μεγάλης τιμωρίας, μόλις τό αισθάνεται· ενώ τά μικρά αμαρτήματα ουδέ καν τά αντιλαμβάνεται, αλλά και ώς κατορθώματα πολλές φορές τά νομίζει και δέν ντρέπεται ή άθλια νά τά διηγείται μέ καύχημα.

28. Μόνο τό Άγιο Πνεϋμα μπορεί νά καθαρίσει τό νοϋ. Γιατί άν δέν μπει μέσα στό σπίτι ό δυνατός γιά νά αφαιρέσει τά κλεμμένα και νά δέσει τόν κλέφτη¹⁶, δέν ελευθερώνεται τό λάφυρο. Πρέπει λοιπόν μέ κάθε τρόπο, και προπάντων μέ τήν ειρήνη τής ψυχής, νά άναπαύομε τό Άγιο Πνεϋμα, γιά νά διατηρούμε τό λυχνάρι τής πνευματικής γνώσεως μέσα μας πάντοτε αναμμένο. Όταν αυτό αστράφτει ακατάπαυστα μέσα στά βάθη τής ψυχής,

14. Ψαλμ. 27, 7.

15. Ψαλμ. 139, 14.

16. Λουκ. 11, 21-22.

τότε όχι μόνον είναι ολοφάνερες μέσα στο νού οί πικρές εκείνες και σκοτεινές προσβολές των δαιμόνων, άλλα και εξασθενούν υπερβολικά, επειδή ελέγχονται και φανερώνονται από τό άγιο εκείνο και ένδοξο φώς. Γι' αυτό ό Απόστολος λέει: «Μή σβήνετε τό Πνεύμα»¹⁷, άντί νά πει: «Μή λυπέιτε μέ κακά έργα ή κακούς λογισμούς τήν αγαθότητα του "Αγίου Πνεύματος, για νά μή στερηθείτε τό ακατανίκητο φώς Του». Επειδή τό Αιώνιο και Ζωοποιό Πνεύμα δέν σβήνεται, άλλα ή λύπη Του, δηλαδή ή αποστροφή Του, αφήνει τόν νού του άνθρωπου σκυθρωπό και άφώτιστο από τή θεία γνώση.

29. Ή φυσική αίσθηση τής ψυχής, όπως είπα, είναι μιά, ένώ οι αισθήσεις του σώματος είναι πέντε, ανάλογα μέ τις σωματικές μας ανάγκες, όπως μάς διδάσκει τό πανάγιο και φιλόανθρωπο Πνεύμα του Θεού. Άλλά και αυτή ή μιά ψυχική αίσθηση διαιρείται ανάλογα μέ τις κινήσεις τής ψυχής, λόγω του ολισθήματος του νού από τήν παρακοή των πρωτοπλάστων. Γι' αυτό, από τή μιά πλευρά ή ψυχή ακολουθεί τό εμπαθές μέρος τής αίσθήσεως· και τότε αισθανόμαστε ευχαρίστηση για τά καλά του βίου. Άλλά όταν είμαστε σώφρονες, ή ψυχή θέλγεται πολλές φορές από τή λογική και νοερή κίνηση τής αίσθήσεως· και τότε ό νους μας επιθυμεί νά τρέχει προς τά ουράνια κάλλη. Αν λοιπόν συνηθίσουμε νά καταφρονούμε τά καλά του κόσμου, θά μπορέσουμε νά ένώσουμε τή γήινη όρεξη τής ψυχής μέ τή λογική και νοερή της διάθεση, μέ τή βοήθεια που δίνει ή παρουσία του "Αγίου Πνεύματος μέσα μας. Γιατί άν ή θεότητα Του δέν καταφωτίσει μέ τις ενέργειες Του τά βάθη τής ψυχής μας, δέν θά μπορέσουμε νά γευθούμε μέ αδιαίρετη αίσθηση τό αγαθό, δηλαδή μέ ολόκληρη τήν ψυχική διάθεση.

30. Αίσθηση του νού είναι ή ικανότητα του νά διακρίνει μέ ακρίβεια όσα εξετάζει. Όταν έχομε υγιή τήν σωματική αίσθηση τής γεύσεως, διακρίνομε χωρίς λάθος τά καλά από τά άνοστα φαγητά και ορεγόμαστε τά καλά. Έτσι και ό νους μας, όταν αρχίσει νά κινείται ύγιώς και χωρίς καμιά μέριμνα, τότε μπορεί νά αισθάνεται πλουσιοπάροχα τήν θεϊκή παρηγοριά και νά μήν παρασύρεται ποτέ από δαιμονικές παρηγοριές. Τό σώμα, όταν γεύεται γήινες νόστιμες τροφές, διατηρεί τήν εμπειρία τής γεύσεως χωρίς νά σφάλει. Έτσι και ό νους όταν κατανικήσει τό σαρκικό φρόνημα, μπορεί νά γεύεται χωρίς κίνδυνο πλάνης τήν παρηγοριά του "Αγίου Πνεύματος, όπως λέει ή Γραφή: «Γευθείτε και δείτε ότι ό Κύριος είναι αγαθός»¹⁸, και μέ τήν ενέργεια τής αγάπης νά έχει αλησμόνητη τήν ανάμνηση αυτής τής γεύσεως. για νά διακρίνει χωρίς λάθος όσα δοκιμάζει, σύμφωνα μέ τά λογία του Αποστόλου: «Προσεύχομαι ή αγάπη σας νά περισσεύει δλο και περισσότερο μέ επίγνωση και μέ κάθε αίσθηση, για νά διακρίνετε σωστά τά ωφέλιμα»¹⁹.

31. Όταν ό νους μας αρχίσει νά αισθάνεται τήν παρηγοριά του Παναγίου Πνεύματος, τότε και ό σατανάς έρχεται μέσα στή νυκτερινή ησυχία, δ-

17. Α' θεσ. 5. 19.

18. Ψαλμ. 33. 9

19. Φ.λ.γ. 1. 9-10.

ταν κανείς έρθει σέ ελαφρότατο ύπνο, και μέ κάποια αίσθηση πού φαίνεται γλυκιά, παρηγορεί τήν ψυχή. Άν λοιπόν ό νους βρεθεί να κρατεί θερμά τή μνήμη τού αγίου ονόματος τού Κυρίου Ιησού και μεταχειρίζεται σάν δπλο τό πανάγιο και ένδοξο αυτό δνομα, εγκαταλείπει ό πλάνος τή δολοπλοκία του, αλλά σηκώνει φανερό πόλεμο κατά τής ψυχής. Άπό αυτό ό νους μαθαίνει μέ ακρίβεια τήν άπατη τού πονηρού και αυξάνει περισσότερο τήν πείρα του στή διάκριση.

32. Ή παρηγοριά πού δίνει τό Άγιο Πνεύμα, έρχεται δταν τό σώμα είναι ξύπνιο ή και δταν πρόκειται νά παραδοθεί σέ ελαφρό ύπνο, δταν κανείς μέ τήν θερμή μνήμη τού Θεού, είναι σάν κολλημένος στήν αγάπη Του. Ή παρηγοριά δμως από τή σατανική πλάνη έρχεται δταν —καθώς είπα— ό αγωνιστής βρίσκεται σέ λεπτό ύπνο, έχοντας μέτρια μνήμη τού Θεού. Ή πρώτη, επειδή προέρχεται από τό Θεό, θέλει νά παρηγορεί φανερά τούς αγωνιστές τής ευσέβειας μέ πολλή χαρά τής ψυχής, αυξάνοντας τήν αγάπη. Ή αντίθετη συνηθίζει νά σπρώχνει τήν ψυχή προς τήν πλάνη και επιχειρεί μέ τον ύπνο τού σώματος νά απομακρύνει τήν αίσθηση τού υγιούς νοῦ από τή μνήμη τού Θεού. Άν λοιπόν —δπως είπα— βρεθεί ό νους σέ κατάσταση τής συνεχούς μνήμης τού Κυρίου Ιησού, διασκορπίζει τή φαινομενικά γλυκιά εκείνη αύρα τού εχθρού και μέ χαρά προχωρεί στον εναντίον του πόλεμο, έχοντας ως δπλο, μαζί μέ τήν χάρη, και τήν πείρα πού απέκτησε.

33. "Άν ή ψυχή, χωρίς καμιά αμφιβολία ή φαντασία, ανάβει στήν αγάπη τού Θεού, παρασύροντας μέ κάποιο τρόπο και τό σώμα στο βάθος τής ανέκφραστης εκείνης θείας αγάπης, είτε αυτό είναι ξύπνιο, είτε δταν, μέ τον τρόπο πού προεΐπα, έρχεται σέ ύπνο δπου ενεργεί ή θεία χάρη, και δέν σκέφτεται τίποτε άλλο παρά μόνον τό αντικείμενο τής αγάπης, δηλαδή τό Θεό, άς γνωρίζει διτ ή τέτοια αγάπη είναι ενέργεια τού Αγίου Πνεύματος. Καθώς ευφραίνεται ολόκληρη ή ψυχή από τήν ανείπωτη εκείνη γλυκύτητα, τίποτε άλλο δέν μπορεί τότε νά σκεφτεί, γιατί χαίρεται μέ ανυποχώρητη χαρά. Άν δμως, μέσα σ' αυτή τήν θεία ενέργεια, ό νους αισθανθεί και τήν παραιμική αμφιβολία ή ακάθαρτη σκέψη, άν και κάνει χρήση τού θείου Όνόματος για άμυνα και δχι μάλλον από αγάπη μόνο τού Θεού, τότε πρέπει νά εννοήσει διτ ή παρηγοριά εκείνη προέρχεται από τον απατεώνα διάβολο και είναι χαρά επιφανειακή. Αυτή ή χαρά είναι άγευστη και άτακτη και προξενείται από τόν εχθρό πού θέλει νά νοθεύσει τήν ψυχή. Γιατί δταν δει τό νού νά καυχιέται για τήν πείρα τής αίσθήσεώς του, τότε, δπως προεΐπα, προκαλεί μέ άγαθοφανείς παρηγοριές τήν ψυχή. Έτσι αυτή παρασύρεται από τήν χαύνη και κάθυγη εκείνη γλυκύτητα και δέν καταλαβαίνει τήν ένωση τού πονηρού πνεύματος μαζί της. Άπό αυτό διακρίνομε τό πνεύμα τής αλήθειας από τό πνεύμα τής πλάνης. Είναι δμως αδύνατο νά γευθεί κανείς μέ αίσθηση ψυχής τή θεία αγαθότητα ή νά λάβει αισθητή πείρα τής κακίας τών δαι-

μόνων, αν δέν γνωρίσει μέ βεβαιότητα, ότι ή χάρη έχει κατοικήσει στο βάθος τού νοῦ του, ενώ τά πονηρά πνεύματα βρίσκονται γύρω από τά μέλη τής καρδιάς. Αυτό δέ θέλουν ποτέ οί δαίμονες νά τό πιστεύουν οί άνθρωποι, γιά νά μήν σπλιίζεται ό νούς τους εναντίον τους μέ τή μνήμη τού Θεού.

34. Άλλη είναι ή φυσική αγάπη πού έχει ή ψυχή και άλλη εκείνη πού έρχεται σ' αυτή μέ τήν ενέργεια τού Αγίου Πνεύματος. Ή πρώτη κινείται όταν θέλομε, ανάλογα μέ τή θέληση μας, και γι' αυτό εύκολα ληλατείται από τά πονηρά πνεύματα, όταν δέν κρατάμε μέ τή βία τήν αγαπητική μας προαίρεση. Ή άλλη όμως πού γίνεται από τό Άγιο Πνεύμα, διεγείρει τόσο πολύ τήν ψυχή προς τήν αγάπη τού Θεού, ώστε όλα τά μέρη τής ψυχής νά προσκολλώνται μέ ανέκφραστο τρόπο στήν αγαθότητα τού θείου πόθου, μέ μιά απέραντη απλότητα διαθέσεως. Γιατί τότε ό νούς, γεμάτος από τήν πνευματική ενέργεια, σάν νά κυοφορεί, αναβλύζει κάποια πηγή αγάπης και χαράς.

35. Όπως ή ταραγμένη θάλασσα γαληνεύει άν χύσομε λάδι, και νικιέται ή τρικυμία από τήν παχύτητα τού λαδιού, έτσι και ή ψυχή μας, όταν λιπαίνεται από τήν αγαθότητα τού Αγίου Πνεύματος, αισθάνεται μιά γλυκιά γαλήνη και δέχεται μέ χαρά τήν ήττα της από τήν απαθή εκείνη και ανέκφραστη αγαθότητα τού Αγίου Πνεύματος πού τήν επισκιάζει, λέγοντας κατά τον προφήτη Δαβίδ: «Όμως, ψυχή μου, ύποτάξου στο Θεό»²⁰. Τότε όσοιδήποτε πειρασμοί και άν σηκωθούν από τούς πονηρούς δαίμονες εναντίον τής ψυχής, αυτή μένει χωρίς όργη και γεμάτη από κάθε χαρά. Σ' αυτή τήν κατάσταση έρχεται κανείς και παραμένει, όταν καταγλυκαίνει ακατάπαυστα τήν ψυχή του μέ τον φόβο τού Θεού. Στους αγωνιζόμενους γιά τή σωτηρία, ό φόβος τού Κυρίου Ιησού φέρνει ένα είδος άγνισμού. «Γιατί ό φόβος τού Κυρίου —λέει ή Γραφή— είναι αγνός και μένει σ' όλους τούς αιώνες»²¹.

36. Όταν ακούει κανείς γιά αίσθηση τού νοῦ, νά μή νομίζει ότι θά τού φανερωθεί μέ ορατό τρόπο ή δόξα τού Θεού. Λέμε βέβαια, ότι όταν ή ψυχή είναι καθαρή αισθάνεται τή θεία παρηγοριά και τή γεύεται κατά τρόπο ανέκφραστο δέν φαίνεται όμως σ' αυτή κανένα από τά άόρατα, επειδή, όπως λέει ό μακάριος Παύλος, στήν παρούσα ζωή προχωρούμε μέ τήν πίστη, όχι μέ τήν όραση²². Άν λοιπόν φανερωθεί σέ κάποιον αγωνιστή φώς ή κανένα σχήμα φωτεινό, νά μήν παραδεχτεί διόλου τό όραμα αυτό. Αυτά είναι φανερά άπατη τού πονηρού, τά όποια πολλοί τά παραδέχτηκαν από άγνοια και ξέφυγαν από τό δρόμο τής αλήθειας. Έμεις όμως γνωρίζομε ότι εφόσον μένομε στο φθαρτό σώμα μας. είμαστε μακριά από τό Θεό. δηλαδή δέν είναι δυνατό νά βλέπομε μέ τά μάτια μας ούτε Αυτόν, ούτε κανένα από τά επουράνια θαύματα Του.

37. Τά όνειρα πού φανερώνονται στήν ψυχή λόγω τής αγάπης τού

20. Ψαλμ. 61, 6.

21. Φαλμ. 18. 10.

22. Β' Κορ. 5. 6-7.

Θεού, είναι κατά κάποιο τρόπο αλάθητα τεκμήρια τής υγείας της. Γι' αυτό ούτε από τό Ινα σχήμα μεταβάλλονται σέ άλλο, ούτε προκαλούν φόβο στήν αίσθηση της, ούτε γελούν ή σκυθρωπιάζουν ξαφνικά, αλλά γεμάτα επιεικεία προσεγγίζουν τήν ψυχή και τήν γεμίζουν από πνευματική χαρά. Γι' αυτό και όταν ξυπνήσει τό σώμα, μέ μεγάλο πόθο ή ψυχή ζητεί τή χαρά τοῦ ονειρίου. Οί φαντασίες όμως τών δαιμόνων είναι σέ όλα αντίθετες· οὔτε στό ίδιο σχήμα παραμένουν, οὔτε ή μορφή τους είναι ατάραχη γιά πολύ. Γιατί ή γαλήνη πού δέν τήν έχουν εξαιτίας τής προαιρέσεως τους, αλλά τή μιμούνται μόνο από διάθεση νά πλανήσουν τήν ψυχή, δέν μπορεί νά μείνει σ' αυτούς γιά πολύ· αλλά λένε μεγάλα λόγια και πολλές απειλές και παίρνουν συχνά τή μορφή στρατιωτών και κάποτε ψάλλουν μέ κραυγές στήν ψυχή. Από αυτά ό νούς, όταν είναι καθαρός, αναγνωρίζει τήν παρουσία τών δαιμόνων από τις φαντασίες και ξυπνά τό σώμα· κάποτε και χαιρείται, γιατί μπόρεσε νά εννοήσει τήν πανουργία τους. Γι' αυτό και μέσα στό δνειρο πολλές φορές τούς ελέγχει, οπότε και τους προκαλεί μεγάλη όργή. Άλλά υπάρχουν και περιπτώσεις όπου και τά αγαθά δνειρα δέν προξενούν χαρά στήν ψυχή, αλλά φέρνουν μία γλυκιά λύπη και δάκρυα χωρίς πόνο. Αυτό συμβαίνει σ' εκείνους πού έχουν προκόψει σέ πολλή ταπεινοφροσύνη.

38. Εμείς είπαμε σχετικά μέ τή διάκριση τών καλών και τών κακών ονειρίων, όπως ακούσαμε από εκείνους πού έχουν πείρα. Κι ας μάς είναι αρκετό και χρήσιμο γιά τήν αρετή, τό νά μή δίνουμε ολότελα πίστη σέ καμιά φαντασία. Γιατί τά δνειρα δέν είναι παρά αντίτυπα ανεξέλεγκτων λογισμών ή —όπως προείπα— και εμπαιγμοί τών δαιμόνων. Όποτε και άν μάς σταλεί καμιά φορά από τήν αγαθότητα τοῦ Θεού κανένα δράμα και δέν τό παραδεχτούμε, δέν θά οργιστεί γι' αυτό ό πολυπόθητος Κύριος Ιησούς εναντίον μας· γιατί γνωρίζει διτι αυτό τό κάνομε από φόβο τής πανουργίας τών δαιμόνων. Αυτή ή διάκριση πού αναφέρθηκε προηγουμένως είναι ακριβής. Συμβαίνει όμως ή ψυχή νά μολυνθεί από μία ανεπαίσθητη αφορμή —κάτι από τό οποίο νομίζω κανείς δέν εξαιρείται— και νά χάσει τήν ακρίβεια τής διαγνώσεως και τότε πιστεύει τά κακά δνειρα ως καλά.

39. "Ας πάρομε ως παράδειγμα τοῦ ζητήματος αυτού, ένα δούλο πού τόν κάλεσε από τήν αυλή τοῦ σπιτιού ό κύριος του μία νύχτα ύστερα από μακρά απουσία· και ό δούλος αρνήθηκε τελείως νά ανοίξει τήν πόρτα, από φόβο μήπως παραπλανηθεί από τήν ομοιότητα τής φωνής και γίνει προδότης τής περιουσίας του κυρίου του ανοίγοντας σέ κάποιον άλλο. Όταν ξημέρωσε, δχι μόνο δέν οργίστηκε ό κύριος εναντίον του δούλου, αλλά και πολύ τόν επαίνεσε, γιατί και τήν φωνή του ακόμη τήν νόμισε απατηλή, γιά νά μή χαθεί τίποτε από τά πράγματα του.

40. Δέν πρέπει κανείς νά αμφιβάλλει διτι, όταν ό νούς αρχίσει νά δέχεται συχνά τήν ενέργεια του θείου φωτός, γίνεται ολόκληρος διαφανής, ώστε

ό ίδιος νά βλέπει τό φώς του πλουσιοπάροχα. Αυτό συμβαίνει όταν ή δύναμη της ψυχής κατανικήσει τά πάθη και κυριαρχήσει πάνω τους. Όμως κάθε σχήμα πού φανερώνεται στό νού, είτε σάν φώς, είτε σάν φωτιά, προέρχεται από τήν πανουργία τού εχθρού, όπως μάς διδάσκει φανερά ό θείος Παύλος, λέγοντας ότι ό διάβολος μετασχηματίζεται σέ άγγελο φωτός²³. Δέν πρέπει λοιπόν μέ μιá τέτοια ελπίδα οραμάτων νά διεξάγει κανείς τόν ασκητικό βίο, μήν τυχόν βρει ό σατανάς έτοιμη τήν ψυχή και τήν παρασύρει. Μόνη επιδίωξη μας άς είναι νά αγαπήσομε τό Θεό μέ κάθε αίσθηση ψυχής και μέ κάθε εσωτερική πληροφορία —δηλαδή μέ όλη τήν καρδιά και μέ όλη τήν ψυχή και μέ όλη τή διάνοια²⁴. Γιατί εκείνος στόν οποίο ή χάρη τού Θεού ενεργεί σ' αυτό τό βαθμό, παρόλο πού ζεί σ' αυτόν τόν κόσμο, όμως βρίσκεται μακριά από τόν κόσμο.

41. Ή υπακοή έχει αναγνωριστεί ότι είναι ή πρώτη ανάμεσα στις εισαγωγικές αρετές. Γιατί καταργεί τήν οίηση, δηλ. τή μεγάλη ιδέα πού έχει κανείς για τόν εαυτό του, και γεννά τήν ταπεινοφροσύνη. Γι' αυτό, σ' εκείνους πού τήν κρατούν μέ ευχαρίστηση γίνεται θύρα πού οδηγεί στήν αγάπη τού Θεού. Επειδή αθέτησε τήν υπακοή ό 'Αδάμ, γλύστηρησε στόν Άδη. Αυτή τήν αρετή αγάπησε ό Κύριος και έγινε άνθρωπος οικονομώντας τήν δική μας σωτηρία. Μέχρι σταυρού και θανάτου υπάκουσε στόν Πατέρα Του²⁵, άν και δέν ήταν διόλου κατώτερος από τή μεγαλοσύνη Εκείνου, για νά καταργήσει τό έγκλημα τής ανθρώπινης παρακοής μέ τή δική Του υπακοή και νά επαναφέρει στή μακάρια και αιώνια ζωή εκείνους πού θά ζήσουν μέ υπακοή. Πρώτα λοιπόν για τήν υπακοή πρέπει νά φροντίζουν εκείνοι πού θέλουν νά πολεμήσουν τήν οίηση τού διαβόλου. Και αυτή μέ τόν καιρό θά μάς δείξει χωρίς λάθος όλους τούς δρόμους τών αρετών.

42. Ή εγκράτεια είναι γενικό όνομα όλων τών αρετών. Πρέπει λοιπόν εκείνος πού έγκρατεύεται, δηλ. καλλιεργεί τις αρετές, νά εγκρατεύεται σέ όλα. Όταν αφαιρεθεί από τόν άνθρωπο οιοδήποτε μέλος του, έστω και τό ελάχιστο, τότε παραμορφώνεται ό άνθρωπος· έτσι και μιá μόνο αρετή άν παραμελήσει κανείς, καταστρέφει όλη τήν ομορφιά τής εγκράτειας. Πρέπει λοιπόν νά καλλιεργούμε όχι μόνο τις σωματικές αρετές, αλλά και εκείνες πού μπορούν νά καθαρίζουν τόν εσωτερικό άνθρωπο. Ποιά ή ωφέλεια σ* εκείνον πού διατήρησε τό σώμα του παρθένο, άν μολύνεται από τόν δαίμονα τής παρακοής; "Η πώς θά στεφανωθεί εκείνος πού απέχει από τή γαστριμαργία και από κάθε σωματική επιθυμία, αλλά δέ φροντίζει νά νικήσει τήν οίηση και τή φιλοδοξία, ούτε ανέχεται τήν παραμικρή θλίψη; Γιατί στή μέλλουσα κρίση θά δοθεί ως αντιστάθμισμα στή πλάστιγγα τό φώς τής δικαιοσύνης σέ όσους έπραξαν τά έργα τής δικαιοσύνης μέ πνεύμα ταπεινώσεως.

23. Β' Κορ. 11, 14.

24. Ματθ. 22, 37

25. Φιλί- 2. 6-8.

43. Όσοι αγωνίζονται για τή σωτηρία τους, πρέπει να φροντίζουν τόσο πολύ να μισούν όλες τις παράλογες επιθυμίες, ώστε νά αποκτήσουν τή συνήθεια αυτού τού μίσους. Τήν εγκράτεια όμως τών τροφών πρέπει νά τήν ασκούν προσέχοντας ώστε νά μή φτάσουν νά σιχαθούν καμιά άπ' αυτές, γιατί κάτι τέτοιο είναι έπικατάρατο και τελείως δαιμονικό. Δέν απέχομε από τις τροφές γιατί είναι κακές —μή γένοιτο· αλλά άποφεύγομε τις πολλές και απολαυστικές τροφές για νά χαλιναγωγούμε τά μέλη τής σάρκας πού βρίσκονται σέ έξαιψη. Επίσης και για νά μοιράζομε τό περισσευμα στους φτωχούς, κάτι πού είναι γνώρισμα ειλικρινούς αγάπης.

44. Τό νά τρώμε και νά πίνομε άπ' όλα δσα μάς παραθέτουν, ευχαριστώντας τό Θεό, δέν είναι καθόλου αντίθετο μέ τήν πνευματική γνώση· γιατί όλα τά δημιουργήματα είναι πολύ καλά²⁶. Τό νά απέχομε όμως ευχαρίστως άπό τά πολλά και ευχάριστα φαγητά, αυτό είναι δείγμα μεγαλύτερης πνευματικής διακρίσεως και γνώσεως. Άλλά δέν θά καταφρονήσομε ευχαρίστως τά ευχάριστα αυτού τού κόσμου, άν μέ δηλ μας τήν πνευματική αίσθηση και μέ πληροφορία καρδιάς δέν γευθούμε τήν γλυκύτητα τού Θεού.

45. Όταν τό σώμα είναι βαρύ άπό πολλά φαγητά, κάνει τό νοϋ δειλό και δυσκίνητο· ενώ δταν ατονεί άπό τήν μεγάλη εγκράτεια, κάνει τό θεωρητικό μέρος τής ψυχής νά γίνεται σκυθρωπό και νά αποφεύγει τούς λόγους. Πρέπει λοιπόν νά κανονίζομε τις τροφές ανάλογα μέ τήν κατάσταση τού σώματος, ώστε δταν είναι υγιές νά χαλιναγωγείται όπως πρέπει, και δταν είναι άρρωστο νά περιθάλπεται μέ μέτρο. Γιατί δέν πρέπει νά ατονεί στό σώμα ό αγωνιστής, αλλά νά έχει τήν απαραίτητη αντοχή για τον αγώνα, ώστε και οί σωματικοί κόποι νά συμβάλλουν ανάλογα στην κάθαρση τής ψυχής.

46. Όταν ή κενοδοξία μάς φλογίζει πολύ νά επιδειχτούμε, βρίσκοντας αφορμή τήν επίσκεψη αδελφών ή ξένων, καλό είναι κατά τον χρόνο αυτό νά αφήνομε τή συνηθισμένη δίαιτα μας. Έτσι θά διώξομε τό δαίμονα άπρακτο και θά τόν κάνομε νά πενθεί περισσότερο για τήν επίθεση, και άριστα θά εκπληρώσομε τόν νόμο τής αγάπης, και μέ τή συγκατάβαση δέν θά φανερώσομε τό μυστικό τής εγκράτειας.

47. Η νηστεία είναι βέβαια αφορμή για καύχηση, αλλά όχι απέναντι στό Θεό. Είναι ένα εργαλείο πού βοηθεί δσους θέλουν νά αποκτήσουν σωφροσύνη. Δέν πρέπει λοιπόν οί αγωνιστές τής ευσέβειας νά έχουν μεγάλη ιδέα γι' αυτήν, αλλά μόνο νά περιμένουν μέ πίστη στό Θεό, τήν εκπλήρωση τού σκοπού τους. Οί τεχνίτες δέν καυχούνται για τά εργαλεία τής τέχνης τους ποτέ, αλλά περιμένει ό καθένας τό αποτέλεσμα τής προσπάθειας του, για νά δείξει μέ αυτό τήν ακρίβεια τής τέχνης του.

48. Όταν ή γή ποτίζεται μέ μέτρο, αποδίδει τό σπόρο πολλαπλάσιο, έ-

νώ δταν δέχεται υπερβολική βροχή, φέρνει μόνον αγκάθια και τριβόλια. Έτσι και ή γή τής καρδιάς, άν μεταχειριζόμαστε με μέτρο τό κρασί παράγει καθαρά τά φυσικά σπέρματα της, και δσα σπείρονται σ' αυτήν από τό Άγιο Πνεύμα τά παρουσιάζει θαλερά και πολύκαρπα. Άν όμως βραχεί πολύ από τήν πολυποσία, τότε δλοι οί λογισμοί της γίνονται αγκάθια και τριβόλια.

49. Όταν ό νούς μας κολυμπά στό κύμα τής πολυποσίας, δχι μόνον βλέπει έμπαθώς τις μορφές πού τού παρουσιάζουν στόν ύπνο του οί δαίμονες, αλλά και ό ίδιος πλάθει ωραιές μορφές και μέ τή φαντασία του τις μεταχειρίζεται σάν ερωμένες του μέ πολύ πόθο. Γιατί δταν ζεσταίνονται από τό κρασί τά συνουσιαστικά δργανα, κατ' ανάγκην ό νους δημιουργεί μέσα του ηδονικές παραστάσεις τού πάθους. Πρέπει λοιπόν νά μεταχειριζόμαστε τό μέτρο, για νά άποφύγομε τήν βλάβη τού πλεονασμού. Γιατί δταν ό νούς δέν έχει τήν ηδονή νά τον σύρει στή ζωγραφιά τής αμαρτίας, τότε μένει ολόκληρος χωρίς φαντασία καί, τό καλύτερο, χωρίς σαρκική επιθυμία.

50. Όλα τά φτιαχτά ποτά, τά όποια οί τεχνίτες αυτής τής έπινοήσεως τά ονομάζουν προπόματα (ορεκτικά), επειδή φαίνεται οδηγούν στήν κοιλιά πλήθος φαγητών, δέν πρέπει νά τά πίνουν εκείνοι πού θέλουν νά χαλιναγωγούν τά μέρη τού σώματος πού πυρώνονται. Γιατί αυτά τά ποτά δχι μόνον είναι επιβλαβή στά σώματα τών αγωνιστών, αλλά καί αυτή ή παράλογη σύνθεση τους επηρεάζει πολύ τή συνείδηση στήν οποία ενεργεί ό Θεός. Τί είναι εκείνο πού λείπει από τό κρασί, ώστε νά τό άνακατόνομε μέ διάφορα γλυκαντικά καί έτσι νά έκθηλύνουμε τήν ξηρότητα του;

51. Ό Κύριος μας Ιησούς Χριστός, ό Διδάσκαλος τής ιερής ασκητικής ζωής, κατά τό πάθος Του ποτίστηκε μέ ξύδι από αυτούς πού υπηρετούσαν στις διαβολικές διαταγές, για νά μάς αφήσει —δπως νομίζω— σαφές παράδειγμα για τούς ιερούς ασκητικούς αγώνες. Λέει δηλαδή διτι δέν πρέπει νά μεταχειρίζονται τά ευχάριστα φαγητά καί ποτά δσοι αγωνίζονται κατά τής αμαρτίας, αλλά μάλλον νά υποφέρουν μέ καρτερία τήν πικρότητα τής μάχης. "Άς προσθέσομε καί τό ύσσωπο στό σφουγγάρι τής ύβρεως²⁷, για νά έννοήσομε τελείως τό σχήμα τής καθάρσεώς μας. Γιατί ή δριμύτητα πού έχει τό ξύδι χαρακτηρίζει τούς πνευματικούς αγώνες, ένώ ή καθαρτική ιδιότητα τού ύσώπου²⁸ τήν τελείωση.

52. Τό νά πηγαίνομε στό λουτρό, δέν μπορεί κανείς νά τό -ν. αμαρτωλό ή παράλογο. Τό νά απέχει όμως κανείς άπ" αυτό για εγκράτεια, τό θεωρώ δείγμα ανδρείας καί πολλής σωφροσύνης. Γιατί ούτε χαλαρώνει τό σώμα μας ή ηδονική εκείνη υγρασία, ούτε ερχόμαστε στήν ενθύμηση τής άδοξης εκείνης γύμνιας τού Άδάμ, για νά φροντίσομε νά σκεπάσομε για δεύτερη φορά τήν αισχύνη μας μέ φύλλα. Αυτό είναι πιο σημαντικό για μάς, πού

27. 1ω. 19, 29.

28. Ψαλμ. 50. 9.

πρόσφατα απαρνηθήκαμε τήν κακία τοῦ βίου και ὀφείλομε μέ τήν αγνότητα τοῦ σώματος μας νά ενωθοῦμε μέ τό κάλλος τῆς σωφροσύνης.

53. Τίποτε δέν εμποδίζει νά καλοῦμε γιατρούς δταν ἀρρωστήσομε. Επειδή ἐμέλλε κάποτε ἀπό τήν πείρα τοῦ ἀνθρώπου νά δημιουργηθεῖ ἡ ἰατρική, γι' αὐτό προϋπήρχαν τά φάρμακα. Ἀλλά δέν πρέπει νά ἔχομε σ' αὐτούς τήν ἐλπίδα τῆς θεραπείας μας, ἀλλά στόν ἀληθινό σωτήρα μας και γιατρό Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτά τά λέω γιά κείνους πού ζοῦν σέ κοινόβια ἢ ασκούνται στις πόλεις, επειδή ἐξαιτίας τῶν περιστάσεων πού τούς συμβαίνουν δέν ἔχουν ἀκατάπαυστη τήν ἐνέργεια τῆς πίστεως μέσω τῆς αγάπης, ἀλλά και γιά νά μή πέφτουν σέ κενοδοξία και πειρασμό διαβόλου· γιατί μερικοί ἀπό αὐτούς ἰσχυρίζονται ὅτι δέν ἔχουν ἀνάγκη ἀπό γιατρούς. "Ἄν ὅμως κανεῖς ζεῖ τόν ἀναχωρητικό βίο σέ πιά ερημικά μέρη μαζί μέ δύο ἢ τρεῖς ὁμόφρονες ἀδελφούς, αὐτός ἄς προσφέρει τόν εαυτό του μέ πίστη μόνο στόν Κύριο πού θεραπεύει κάθε ἀρρώστια και κάθε ἀδιαθεσία²⁹, οποιαδήποτε ἀσθένεια και ἄν ἔχει. Γιατί ἔχει ἀρκετή παρηγοριά στις ἀσθένειες, μετά τόν Κύριο, τήν ἐρημία. Γι' αὐτό και οὐδέποτε τοῦ λείπει ἡ ἐνέργεια τῆς πίστεως, επειδή δέν ἔχει και πού νά δεῖξει τήν ἀρετή τῆς υπομονῆς, διαθέτοντας τήν ἐρημιά σάν καλό παραπέτασμα ἀπό τήν κενοδοξία. Γι' αὐτό ὁ Κύριος «κατοικίζει μονοτρόπους ἐν ο'ίκῳ»³⁰ (δηλ. τούς μεμονωμένους και ἀπροστάτους τούς προστατεύει και τούς ἐγκαθιστά σέ σπίτι μέ εὐτυχία).

54. Ὅταν δυσανασχετοῦμε γιά τις σωματικές ἀσθένειες πού μάς συμβαίνουν, πρέπει νά γνωρίζομε ὅτι ἡ ψυχὴ μας εἶναι ἀκόμη υποδουλωμένη στις ἐπιθυμίες τοῦ σώματος. Γι' αὐτό και επειδή ἐπιθυμεῖ τήν υλική καλοπέραση, οὔτε νά φύγει θέλει ἀπό τά καλά τῆς ζωῆς, ἀλλά και στενοχώρια μεγάλη νομίζει τό νά μή μπορεῖ, δταν ἀρρωστήσει, νά ἀπολαμβάνει τά ωραία πράγματα τοῦ βίου. Ἄν δμως δέχεται εὐχαρίστως τις στενοχώριες τῆς ἀρρώστιας, τότε φανερώνεται δι δέν εἶναι μακριά ἀπό τά σύνορα τῆς ἀπάθειας. Γι' αὐτό και τόν θάνατο τότε τόν περιμένει μέ χαρά, ὡς ἀφορμὴ ἀληθινῆς ζωῆς.

55. Ἡ ψυχὴ δέν μπορεῖ νά ἐπιθυμήσει νά χωριστεῖ ἀπό τό σῶμα, ἄν ἡ διάθεση τῆς δέν γίνεῖ ἀνεξάρτητη ἀπό τόν αέρα αὐτό (δηλ. τό σῶμα). Ὅλες οἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματος εἶναι ἀντίθετες στήν πίστη, επειδή ἀναφέρονται στά παρόντα· ἐνώ ἡ πίστη ὑπόσχεται τῇ μεγαλοπρέπεια τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Δέν πρέπει λοιπόν ἐκεῖνος πού ἀγωνίζεται γιά τῇ σωτηρία του νά νοσταλγεῖ ποτέ δένδρα φουντωμένα και σκιερά, ἢ πηγές μέ καλά τρεχούμενα νερά, ἢ λειβάδια μέ ἄνθη, ἢ ὠραία σπίτια, ἢ και συγγενικές συναναστροφές, οὔτε νά θυμάται ἐπιδείξεις σέ γιορταστικές, ἄν τύχει, συγκεντρώσεις· ἀλλά νά χρησιμοποιεῖ τά ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς μέ εὐχαριστία και νά νομίζει τόν βίο σάν κάποιο ἀλλόκοτο δρόμο, πού δέν διαθέτει καμιά σαρκική ἀπό-

29. Ματθ. 4, 23.

30. Ψαλμ. 67, 7.

λαυση. Έτσι μόνον περιορίζοντας τή διάνοια μας, θα τήν κατευθύνουμε ολόκληρη στό δρόμο πού οδηγεί στά αιώνια.

56. Ἡ δράση και ἡ γέυση διασκορπίζουν τή μνήμη τῆς καρδιάς, δταν τις χρησιμοποιούμε υπέρμετρα. Παράδειγμα ἡ Εὐά. Εκείνη, δσο δέν έβλεπε τό δένδρο τῆς εντολής μέ ευχαρίστηση, θυμόταν μέ επιμέλεια τή θεϊκή διαταγή. Γι' αυτό και σκεπαζόταν ακόμη μέ τά φτερά τοῦ θείου έρωτα και άπ' αυτό δέν γνώριζε τήν γυμνότητα της. Όταν δμως είδε μέ ευχαρίστηση τό δένδρο και τό άγγιξε μέ μεγάλη επιθυμία και έφαγε μέ κάποια μεγάλη ηδονή τόν καρπό, ευθύς στράφηκε στή σωματική ένωση, γιατί ενώθηκε μέ τό πάθος καθώς ήταν γυμνή. Έδωσε δλη τήν επιθυμία της στήν απόλαυση τών παρόντων και παρέσυρε μέ τόν φαινομενικά ώραϊο καρπό και τόν Αδάμ στό δικό της φταίξιμο. Γι' αυτό δύσκολα πλέον ό ανθρώπινος νους μπορεί νά θυμάται τό Θεό ἡ τις εντολές Του. Εμείς λοιπόν ας προσηλώνουμε τόν νοῦ μας πάντοτε στό βάθος τῆς καρδιάς μας, έχοντας ακατάπαυστη τή μνήμη τοῦ Θεοῦ, και άς ζοῦμε σάν τυφλοί στον απατηλό και ψεύτικο αυτό βίο. Γιατί γνώρισμα πνευματικής φιλοσοφίας είναι τό νά διατηρούμε πάντοτε χωρίς φτερά τόν έρωτα τών ορατών. Αυτό διδάσκει και ό πολυπαθέστατος Ἰώβ λέγοντας: «Γνωρίζει ό Θεός διτ ἡ καρδιά μου δέν ακολούθησε τά μάτια μου»³¹. Πράγματι, αυτό είναι γνώρισμα πάρα πολύ μεγάλης εγκράτειας.

57. Εκείνος πού διατρίβει πάντοτε μέσα στήν καρδιά του, απομακρύνεται άπό δσα θεωρούνται ώραϊα στή ζωή. Γιατί καθώς ζει πνευματικά, δέν μπορεί νά γνωρίζει τις επιθυμίες τῆς σάρκας³². Ὁ άνθρωπος αυτός περιφέρεται λοιπόν μέσα στό φρούριο τών αρετών έχοντας τις 'ίδιες τις αρετές ώς θυρωρούς πού φυλάγουν τήν πόλη τῆς αγνότητας. Γι' αυτό μένουν άπρακτες οί εναντίον του μηχανές τών δαιμόνων, ακόμη και άν φτάσουν μέχρι τις θύρες, δηλ. τις φυσικές αισθήσεις, τά βέλη τοῦ σαρκικού έρωτα.

58. Όταν ἡ ψυχή αρχίσει νά μήν επιθυμεί τά ώραϊα τῆς γῆς, τότε δημιουργείται σ' αυτήν ένα πνεῦμα άκηδίας, πού δέν τήν αφήνει μήτε νά υπηρετεί μέ ευχαρίστηση στή διακονία τοῦ λόγου, μήτε νά έχει δυνατή επιθυμία τών μελλόντων αγαθών. Ἄλλά και αυτή τήν πρόσκαιρη ζωή τήν παρουσιάζει τελειώς άχρηστη, γιατί δέν μπορεί νά έχει κανένα έργο πού νά είναι άξιο τῆς αρετῆς. Και αυτήν ακόμη τήν πνευματική γνώση τήν ξευτελίζει μέ τόν ισχυρισμό διτ έχει δοθεί και σέ πολλούς άλλους ἡ διτ δέν μας υπόσχεται τίποτε τέλειο. Αυτό τό πάθος πού κάνει τήν ψυχή χλιαρή και νωθρή, θά τό άποφύγομε άν περιορίσομε τή διάνοια μας μέσα σέ στενά δρια. ώστε νά προσηλωνόμαστε στή μνήμη τοῦ Θεοῦ. Μόνο μέ τόν τρόπο αυτό ό νους θά επιστρέψει στήν προηγούμενη θερμότητα και θά μπορέσει νά απομακρυνθεί άπό τήν παράλογη αυτή αλλοίωση.

31. Ἰώβ 31. 7.

32. Γαλ. 5. 16.

59. Πάντως απαιτεί από μάς ό νους, δταν τοῦ φράξομε μέ τή μνήμη τοῦ Θεοῦ ολες τις διεξόδους, κάτι να τοῦ δώσομε νά κάνει πού νά ικανοποιεί τήν ενεργητικότητα του. Πρέπει λοιπόν νά τοῦ δίνουμε μόνο τό «Κύριε Ἰησοῦ» γιά τήν ολοκληρωτική εκπλήρωση τοῦ σκοποῦ μας. Γιατί κανείς δέν μπορεί νά πει «Κύριος Ἰησοῦς» χωρίς τό φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος³³. Πρέπει όμως ό νους νά μελετά αδιάκοπα τά λόγια αυτά μέσα στά βάθη του, ώστε νά μήν ξεφεύγει σέ διάφορες φαντασίες. Ὅσοι μελετοῦν ακατάπαυστα στό βάθος τῆς καρδιάς τους τό άγιο και ένδοξο τούτο όνομα, αυτοί μπορούν νά βλέπουν κάποτε και τό φώς τοῦ νοῦ τους. Και τούτο επειδή, δταν αυτό τό άγιο όνομα κρατεῖται μέ πολλή επιμονή από τή διάνοια, κατακαίει δλη τήν ακαθαρσία πού σκεπάζει τήν ψυχή· και αυτό ή ψυχή τό αισθάνεται έντονα, γιατί ό Θεός μας είναι φωτιά πού κατακαίει³⁴. Και μέ αυτό ό Κύριος προσκαλεῖ τήν ψυχή σέ μεγάλη αγάπη τῆς δόξας Του. Γιατί δταν πολυκαιρίσει τό ένδοξο και πολυπόθητο αυτό όνομα μέ τή μνήμη τοῦ νοῦ στή θερμή τῆς καρδιάς, μάς προξενεί οπωσδήποτε συνήθεια νά αγαπούμε τήν αγαθότητα Του, χωρίς νά υπάρχει πιά κανένα εμπόδιο. Αυτό είναι τό πολύτιμο μαργαριτάρι³⁵, τό όποιο μπορεί κανείς νά αποκτήσει αφού πουλήσει δλη τήν περιουσία του, και γιά τήν εύρεση τοῦ οποιου νά έχει μιá ανέκφραστη χαρά.

60. Άλλη είναι ή προκαταρκτική και άλλη ή τέλεια χαρά. Ἡ πρώτη δέν είναι αμέτοχη φαντασίας, ένώ ή δεύτερη έχει τή δύναμη τῆς ταπεινοφροσύνης. Ανάμεσα σ' αυτές υπάρχει μιá λύπη ανάμικτη μέ αγάπη τοῦ Θεοῦ και δάκρυ χωρίς πόνο. Γιατί όπου υπάρχει πλήθος σοφίας, εκεί υπάρχει και πλήθος γνώσεως· κι εκείνος πού λαμβάνει περισσότερη γνώση, προσθέτει αίσθημα πόνου³⁶. Γι' αυτό λοιπόν πρέπει μέ τήν προκαταρκτική χαρά νά κληθεῖ ή ψυχή στους ασκητικούς και πνευματικούς αγώνες στήν άρχή, και έπειτα νά ελεγχθεῖ και νά κριθεῖ από τήν αλήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γιά όσα κακά έχει κάνει, ή και γιά όσα φαντασμένα ακόμη κάνει. Γιατί λέει ή Γραφή: «Μέ έλεγχους γιά τήν ανομία του, διόρθωσες (Κύριε) τόν άνθρωπο, και έλιωσες σάν αράχνη τήν ψυχή του»³⁷. Κι αφού ή ψυχή δοκιμαστéι από τό θείο έλεγχο, σάν νά μπήκε σέ ένα καμίνι, τότε θά δεχτεῖ τήν ενέργεια τῆς χαράς χωρίς φαντασίες μέσα στή θερμή μνήμη τοῦ Θεοῦ.

61. Ὅταν ή ψυχή ταράζεται από όργή, ή θολώνεται από μέθη, ή ενοχλείται από φοβερή λύπη, δέν μπορεί ό νους νά κρατήσσει τή μνήμη τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ακόμη και άν κανείς τόν βιάζει. Γιατί όπως είναι σκοτισμένος από τήν σκληρότητα τών παθών, χάνει τήν πνευματική του αίσθηση. Γι' αυτό ή επιθυμία τῆς ευχῆς δέν έχει πού νά τυπώσει τή σφραγίδα της, ώστε

33. Α' Κορ. 12, 3.

35. Ματθ. 13, 46.

37. Ψαλμ. 38, 12.

34. Δευτ. 4, 24.

36. Έκκλ. 1, 18.

ό νους νά διατηρεί αλησμόνητα τα λόγια της ευχής, επειδή ή μνήμη τής διάνοιας σκληραίνει από τήν ωμότητα των παθών. Άν όμως ή ψυχή είναι ελεύθερη από αυτά τά πάθη, ακόμη και άν για λίγο λησμονήσει τό ποθούμενο δνομα, αμέσως ό νους μεταχειρίζεται τήν ενεργητικότητα του και ξαναπιάνει γερά τό πολυπόθητο εκείνο και σωτήριο θήραμα. Γιατί τότε ή ψυχή έχει τήν ἴδια τή θεία χάρη πού μελετά και κράζει μαζί της τό «Κύριε Ιησού», δπως μιά μητέρα διδάσκει στό βρέφος της τό δνομα «πατέρα» και τό επαναλαμβάνει μαζί του μέχρις δτου τό συνηθίσει νά φωνάζει «πατέρα» ακόμη και δταν κοιμάται, αντί νά λέει ό,τιδήποτε άλλο από αυτά πού συνηθίζουν τά βρέφη. Γι' αυτό ό Απόστολος λέει: «Έτσι και τό Πνεύμα μάς βοηθεί και μάς στηρίζει στήν ασθένεια μας· γιατί δέ γνωρίζομε τί νά προσευχηθούμε δπως πρέπει, αλλά τό ίδιο τό Πνεύμα μεσιτεύει για χάρη μας και μάς εμπνέει στεναγμούς πού δέν εκφράζονται μέ λόγια»³⁸. Επειδή εμείς είμαστε νήπια απέναντι στήν τελειότητα τής προσευχητικής αρετής, έχομε πάντοτε ανάγκη από τή βοήθεια τού Πνεύματος, τό όποιο μέ τήν ανέκφραστη γλυκύτητα Του συγκεντρώνει και γλυκαίνει δλους τούς λογισμούς μας και μάς κατευθύνει ώστε νά κινηθούμε μέ ολόκληρη τή διάθεση μας στή μνήμη και τήν αγάπη τού Θεού και Πατέρα μας. Γι' αυτό, δπως πάλι λέει ό θεσπέσιος Παύλος, μέ τήν παρακίνηση τού Αγίου Πνεύματος, δταν Αυτό μάς διδάσκει νά ονομάζομε ακατάπαυστα τό Θεό Πατέρα, λέμε: «Άββά, Πατέρα»³⁹.

62. Ό θυμός, περισσότερο από τά άλλα πάθη, ταραίζει και συγχύζει τήν ψυχή· κάποτε όμως και τήν ωφελεί πολύ. Γιατί δταν τόν μεταχειριζόμαστε χωρίς ταραχή κατά τών άσεβων ή ασελών για νά σωθούν ή νά ντραπούν, τότε προσθέτομε πραότητα στήν ψυχή μας, γιατί συμβαδίζομε μέ τό σκοπό τής δικαιοσύνης και τής αγαθότητας τού Θεού. Άλλά και τό γυναικώδες φέροσιμο τής ψυχής πολλές φορές τό μετατρέπομε σέ αρρενωπό, δταν οργιστούμε πολύ κατά τής αμαρτίας. Και δέν πρέπει νά άμφιβάλλομε δτι, δταν βρισκόμαστε σέ πολλή άθυμία, άν άγανακτήσομε πνευματικά κατά τού δαίμονα τής φθοράς, υψωνόμαστε πάνω από τήν καύχηση τού θανάτου. Για νά μάς διδάξει αυτό ό Κύριος, δύο φορές αγανάκτησε κατά τού θανάτου και τάραξε τόν εαυτό Του, άν και χωρίς ταραχή μπορούσε νά κάνει δ,τι ήθελε, και έτσι ανήστησε τόν Λάζαρο⁴⁰. "Ωστε, νομίζω δτι ό φρόνιμος θυμός δόθηκε ως δπλο δικαιοσύνης στήν ανθρωπινή φύση από τόν δημιουργό Θεό. Άν ή Εύα χρησιμοποιούσε αυτό τό δπλο κατά τού φιδιού, δέν θά νικιόταν από τήν εμπαθή εκείνη ηδονή. Γι' αυτό, νομίζω δτι εκείνος πού μεταχειρίζεται από ζήλο πρός τήν ευσέβεια μέ σύνεση τόν θυμό, θά βρεθεί οπωσδήποτε καλύτερος στή ζυγαριά τών ανταποδόσεων από εκείνον πού λόγω δυσκινησίας τού νού δέ θυμώνει ποτέ. Αυτός ό δεύτερος φαίνεται δτι έχει άγύμναστο τόν

38. Ρωμ. 8, 26.

39. Ρωμ. 8, 15.

40. Ίω. 11, 33-38.

ηνίοχο των ανθρωπίνων φρενών, ενώ ό πρώτος τρέχει πάντοτε στον αγώνα καθισμένος στα άλογα της αρετής και περνά ανάμεσα από τις δαιμονικές παρατάξεις, γυμνάζοντας τό τέθριππο άρμα τής εγκράτειας μέ φόβο Θεού. Αυτό τό άρμα ή Γραφή τό ονομάζει «άρμα Ισραήλ»⁴¹ στήν ανάληψη του θείου Ήλιου, επειδή στους Ιουδαίους πρώτους φαίνεται ότι μίλησε μέ διάφορους τρόπους ό Θεός για τις τέσσερις αρετές (φρόνηση, σωφροσύνη, δικαιοσύνη και ανδρεία). Γι' αυτό και πάνω σέ άρμα πυρός αναλήφθηκε ό μέγας αυτός μαθητής τής σοφίας· καθώς νομίζω, χρησιμοποίησε φρόνιμα ως άλογα του άρματος τις αρετές του, καθώς τον άρπαξε τό Πνεύμα στο φύσημα τής πύρινης αύρας.

63. Εκείνος πού έγινε μέτοχος αγίας γνώσεως και γεύθηκε τήν γλυκύτητα του Θεού, ούτε νά δικάζει πρέπει ποτέ, ούτε δίκη νά κινεί εναντίον κανενός, και άν ακόμη του αφαιρέσει κανείς αυτά τά ρούχα πού φορεί. Γιατί ή δικαιοσύνη των αρχόντων του κόσμου τούτου είναι πολύ κατώτερη από τή δικαιοσύνη του Θεού, ή μάλλον δέν είναι τίποτε απέναντι στή δικαιοσύνη του Θεού. Γιατί ποιά διαφορά υπάρχει ανάμεσα στά τέκνα του Θεού και στά τέκνα του κόσμου, άν όχι ή δικαιοσύνη των τελευταίων νά είναι ατελής σέ σύγκριση μέ τή δικαιοσύνη των πρώτων; Και έτσι τό πρώτο λέγεται ανθρώπινο δίκαιο, και τό δεύτερο, θεία δικαιοσύνη. Έτσι και ό Κύριος Ιησούς, ούτε όταν Τόν κακολογούσαν απαντούσε μέ ύβρεις, ούτε όταν έπασχε απειλούσε⁴², αλλά και τήν αφαίρεση των ενδυμάτων Του τήν υπέμενε σιωπηλός⁴³ και υπέφερε πόνους και οδύνες για χάρη τής σωτηρίας μας⁴⁴. Και τό μεγαλύτερο, παρακαλούσε τόν Πατέρα για χάρη εκείνων πού Τόν κακοποιούσαν⁴⁵. Οί άνθρωποι όμως του κόσμου δέν παύουν νά δικάζονται, άν δέν πάρουν από τους αντιδίκους τά πράγματα πού ζητούν, και κάποτε μέ τό παραπάνω, παίρνοντας και τους τόκους πριν από τό χρέος, ώστε τό δίκαιο τους νά γίνεται άρχή μεγάλης αδικίας.

64. "Άκουσα μερικούς ευλαβείς νά λένε ότι δέν πρέπει νά έπιτρέπομε στους τυχόντες νά αρπάξουν εκείνα πού έχομε για τόν εαυτό μας ή για ανακούφιση των φτωχών, για νά μή γινόμαστε μέ τήν ανεξικακία μας αφορμή αμαρτίας σ' εκείνους πού μάς αδικούν, και μάλιστα άν είναι χριστιανοί. Αυτό όμως δέν είναι τίποτε άλλο, παρά νά θέλομε τά πράγματα μας για τόν εαυτό μας και μάλιστα μέ παράλογη πρόφαση. Γιατί άν εγκαταλείψω τήν προσευχή και τήν προσοχή τής καρδιάς μου και αρχίσω νά φιλονεικώ μ' εκείνους πού μέ αδικούν, σέ λίγο θ' αρχίσω νά συχνάζω στα προαύλια των δικαστηρίων, και έτσι γίνεται φανερό ότι εκείνα πού διεκδικώ, τά θεωρώ ανώτερα από τή σωτηρία μου, για νά μήν πώ και από αυτή τή σωτήρια εντολή του Κυρίου. Γιατί πώς θά ακολουθήσω τήν ευαγγελική προσταγή, πού

41. Δ' Βασ. 2, 11.

43. Ματθ. 27, 28.

45. Λουκ. 23, 34.

42. Α' Πέτρ. 2, 23.

44. Ήσ. 53, 4.

διατάζει νά μή ζητώ τά πράγματα μου από εκείνον πού μου τά αφαιρεί⁴⁶, αν δέν υπομείνω μέ χαρά, κατά τόν Απόστολο, τή διαρπαγή τών υπάρχόντων μου⁴⁷; Ακόμη και άν πάρει κανείς πίσω μέ δίκη δσα τού άρπαξαν, δέν ελευθερώνει τόν πλεονέκτη από τήν αμαρτία, επειδή τά φθαρτά δικαστήρια⁴⁸ δέν περιορίζουν τό άφθαρτο δικαστήριο τού Θεού. Γιατί ό αίτιος κάποιου κακού πρέπει νά ικανοποιήσει εκείνους τούς νόμους, μέ τούς οποίους δικάζεται και απολογείται. "Ωστε είναι καλό νά υπομένουμε τή βία εκείνων πού μάς αδικούν και νά προσευχόμαστε γι' αυτούς ώστε μέ τή μετάνοια και δχι μέ τήν ανταπόδοση δσων μάς άρπαξαν, νά απαλλαγούν από τήν κατηγορία τής πλεονεξίας. Γιατί αυτό θέλει ή δικαιοσύνη τού Θεού, αυτόν τόν πλεονέκτη και δχι αυτό πού άρπαξε νά ελευθερώσουμε από τήν αμαρτία μέ τή μετάνοια.

65. Είναι πρόπον και πολύ ωφέλιμο, δταν έννοήσουμε βαθιά τό δρόμο τής ευσέβειας, αμέσως νά πουλήσουμε τά υπάρχοντα μας και τά χρήματα νά τά μοιράσουμε στους φτωχούς σύμφωνα μέ τήν εντολή τού Κυρίου⁴⁸, και δχι μέ τήν πρόφαση διτι θέλομε νά κάνομε διαρκώς τις εντολές, νά παρακούμε τή σωτήρια αυτή εντολή. Γιατί άπ' αυτό θά προέλθει σ' εμάς ή καλή άμεριμνία και ή πενία πού δέν τήν επιβουλεύεται κανένας, πού βρίσκεται ανώτερη από κάθε αδικία και δίκη, καθώς δέ θά έχομε πλέον υλικά αγαθά πού ανάβουν τήν δρεξη τών πλεονεκτών. Θά μάς σκεπάσει τότε περισσότερο από τις άλλες αρετές ή ταπεινοφροσύνη, και θά μάς αναπαύσει γυμνούς από δλα στους κόλπους της, δπως ή μητέρα περιθάλλει στήν αγκαλιά της τό παιδάκι της, δταν λόγω τής νηπιακής απλότητας του ξεντυθεί και πετάξει μακριά τά ρούχα του, καθώς από τήν πολλή ακακία του ευχαριστιέται πιό πολύ νά είναι γυμνό, παρά ντυμένο μέ ποικίλα φορέματα. Γιατί λέει ή Γραφή: «Ό Κύριος φυλάγει τά νήπια· έγίνα ταπεινός και μέ έσωσε»⁴⁹.

66. Σύμφωνα μέ δσα έχομε θά μάς ζητήσει δίχως άλλο ό Κύριος λόγω γιά τήν ελεημοσύνη, δχι μέ δσα δέν έχομε⁵⁰. Άν λοιπόν εκείνο πού είχα νά δώσω σέ πολύν καιρό, τό δαπανήσω μέσα σέ λίγο γιά τό φόβο τού Θεού, γιά ποιό πράγμα τότε θά κατηγορηθώ, αφού δέν έχω τίποτε; Άλλά θά ρωτήσει κανείς, πώς θά ελεηθούν στό έξης εκείνοι οί φτωχοί πού συνήθισαν νά ελεούνται από εμάς; Άς μάθει αυτός πού ρωτάει, νά μήν κατηγορεί τό Θεό μέ τήν πρόφαση τής φιλοχρηματίας του. Γιατί δέν θά σταματήσει ό Θεός νά οικονομεί δπως πάντοτε τό πλάσμα του· ούτε πριν δώσει ό ένας και ό άλλος ελεημοσύνη στους φτωχούς, αυτοί στερούνταν τροφή και σκεπάσματα. Καλό λοιπόν είναι, μόλις λάβομε τή βαθιά γνώση τού θείου θελήματος, νά άπορρίψομε μέ καλή διαχείριση τό ανόητο φρόνημα και καύχημα τού πλούτου, αφού μισήσαμε τις επιθυμίες μας, γιατί αυτό σημαίνει τό νά μισήσομε

46. Λουκ. 6, 30.

48. Ματθ. 19, 21.

50. Β' Κορ. 8, 12.

47. Έβρ. 10, 34.

49. Ψαλμ. 114, 6.

τήν ίδια μας τήν ψυχή⁵¹. Έτσι δέν θα χαιρόμαστε ότι σκορπίζουμε τα χρήματα μας, και θα ταπεινώσουμε πάρα πολύ τήν ψυχή μας, ότι δέν κάνουμε κανένα καλό. Επειδή όσο έχουμε χρήματα, χαιρόμαστε υπερβολικά (αν μάς κινεί αγαθή διάθεση) όταν τά διασκορπίζουμε, πιστεύοντας ότι υπηρετούμε μέ ιλαρότητα τό θείο θέλημα. Όταν όμως έξαντλήσουμε τά χρήματα, τότε μάς έρχεται πολύ μεγάλη λύπη και ταπεινώση, γιατί δέν εκτελούμε καμιά πράξη αρετής. Από αυτό λοιπόν, επιστρέφει στον εαυτό της ή ψυχή μέ πολλή ταπεινώση, και εκείνο πού δέν μπορεί νά αποκτά κάθε ήμερα μέ τήν ελεημοσύνη, τό αποκτά μέ τήν κοπιαστική προσευχή, τήν υπομονή και τήν ταπεινοφροσύνη. Γιατί λέει ή Γραφή: «Ο φτωχός και ο άπορος θά δοξάσουν Κύριε τό όνομα Σου»⁵². Ούτε και τό χάρισμα τής θεολογίας δίνεται από τό Θεό, άν δέν απορρίψει κανείς από πάνω του όλα τά υπάρχοντα του γιά χάρη τής δόξας τού Ευαγγελίου τού Θεού, γιά νά αναγγέλλει μέ τή φτώχεια πού αγαπά ο Θεός, τον πλούτο τής βασιλείας τού Θεού. Αυτά ακριβώς εννοεί ο Δαβίδ, πού είπε: «Έχεις ετοιμάσει γιά τόν φτωχό μέ τήν αγαθότητα Σου, Θεέ μου» και συμπλήρωσε: «Ο Κύριος θά δώσει λόγο σέ όσους ευαγγελίζονται μέ δύναμη πολλή»⁵³.

67. Όλα τά χαρίσματα τού Θεού είναι πολύ καλά και ικανά νά παρέχουν κάθε αγαθότητα. Κανένα όμως άλλο δέν ανάβει και δέν κινεί τήν καρδιά στήν αγάπη τής αγαθότητας Του, όσο ή θεολογία. Γιατί μέ τό νά είναι πρώιμο γέννημα τής χάρης τού Θεού, χαρίζει τά μεγαλύτερα δώρα στήν ψυχή. Πρώτα μάς πείθει νά καταφρονούμε μέ χαρά τή φιλία τού κόσμου, επειδή έχουμε αντί γιά φθαρτές επιθυμίες τόν άνεκλάλητο πλούτο τών λόγων τού Θεού. Έπειτα φωτίζει τό νοῦ μας μέ τήν φωτιά τής θείας αλλοιώσεως και έτσι τόν κάνει νά επικοινωνεί μέ τά λειτουργικά πνεύματα, τούς αγγέλους. Όσοι λοιπόν έχουμε προετοιμάσει γι' αυτό τις ψυχές μας, ας ποθούμε ειλικρινά τήν αρετή τής θεολογίας τήν ωραία, πού θεωρεί τά πάντα, πού προξενεί κάθε άμεριμνία, πού τρέφει τό νού μέ τά λόγια τού Θεού μέσα στή λάμψη τού άνέκφραστου φωτός, πού έχει ενώσει —γιά νά μήν πολυλογώ— τή λογική ψυχή μέ τό Θεό Λόγο σέ μιά ένωση αχώριστη, όπως είχαν εξαγγείλει οί άγιοι προφήτες. Και έτσι ή θεολογία πού οδηγεί τις ψυχές σάν νύμφες στό Θεό, εναρμονίζει και στους ανθρώπους —ώ τού θαύματος— φωνές πού υμνούν τό Θεό και ψάλλουν μέ δύναμη τά θαυμαστά έργα Του.

68. Ο νούς μας τις πιό πολλές φορές στήν προσευχή δυσανασχετεί, γιατί ή αρετή τής προσευχής τού επιβάλλει νά συγκεντρώνεται και νά περιορίζεται πολύ· ενώ στή θεολογία μέ χαρά δίνει τόν εαυτό του, επειδή είναι πλατιά και απεριόριστα τά αντικείμενα τών θείων θεωριών. Γιά νά μήν τού επιτρέπομε λοιπόν νά θέλει νά λέει πολλά ή νά πετά υπέρμετρα μέ χαρά, ας ασχολούμαστε κυρίως μέ τήν προσευχή και τήν ψαλμωδία και τήν ανάγνω-

51. Λουκ. 14, 26.

52. Ψαλμ. 73, 21.

53. Ψαλμ. 67, 11-12.

ση των Γραφών. Άλλα να μὴν παραβλέπομε και τις διδασκαλίες τών λόγων ανδρών, τών οποίων ἡ πίστη φανερώνεται ἀπὸ τούς λόγους τους. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ ἐμποδίσουμε τὸ νοῦ να αναμίξει δικά του λόγια μαζί μὲ τὰ λόγια της χάρης, ἢ νὰ πέσει σὲ κενοδοξία παρασυρμένος ἀπὸ τὴν πολλὴ χαρὰ και πολυλογία. Ἄλλὰ και στὸν καιρὸ τῆς θεωρίας θὰ τὸν προφυλάξουμε ἀπὸ κάθε φαντασία και ολες σχεδὸν τις σκέψεις του θὰ κάνουμε νὰ συνοδεύονται ἀπὸ δάκρυα. Γιατί δταν αναπαύεται κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ησυχίας και αισθάνεται γλυκύτητα, και μάλιστα ἀπὸ τὸ γλυκασμὸ τῆς ευχῆς, δχι μόνον ξεφεύγει τούς κινδύνους πού αναφέραμε, ἀλλὰ και ανανεώνεται περισσότερο στο νὰ κινεῖται μὲ δύναμη και χωρὶς κόπο στις θείες θεωρίες· ἕκτος τοῦ δι τὸ θὰ προοδεύει σὴ θεωρία τῆς διακρίσεως μὲ μεγάλη ταπεινωση. Πλὴν δμως πρέπει νὰ γνωρίζουμε δι υπάρχει και προσευχὴ πού ξεπερνά κάθε πλάτος- αὐτὴ δμως εἶναι γιὰ κείνους μόνο πού μὲ κάθε πνευματικὴ αἴσθηση και εσωτερικὴ πληροφορία εἶναι γεμάτοι ἀπὸ τὴ θεία χάρη.

69. Ἡ χάρη στὴν ἀρχὴ συνηθίζει νὰ καταλάμπει μὲ τὸ φῶς της τὴν ψυχὴ μὲ πολλὴ αἴσθηση. Ὅσο δμως προχωροῦν οι αγώνες, ενεργεῖ κυρίως μὲ ἀγνωστο τρόπο τὰ μυστήρια της στὴν ψυχὴ πού θεολογεῖ. Στὴν πρώτη περίπτωση ενεργεῖ ἔτσι, γιὰ νὰ μὰς τοποθετήσει χαρούμενους πάνω στο δρόμο τών θείων θεωριών, καθὼς καλούμαστε ἀπὸ τὴν ἀγνοια σὴ γνῶση. Στὸ μέσο δμως τών αγώνων θέλει νὰ φυλάξει τὴν πνευματικὴ γνῶση μας μακριὰ ἀπὸ τὴν κενοδοξία. Πρέπει λοιπὸν νὰ λυπούμαστε μὲ μέτρο σάν εγκαταλειμμένοι, ὡστε νὰ ταπεινωθούμε περισσότερο και νὰ υποταχθούμε σὴ δόξα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ και νὰ χαιρόμαστε δταν πρέπει, παίρνοντας φτερά ἀπὸ τὴν αγαθὴ ἐλπίδα. Ὅπως ἡ πολλὴ λύπη φέρνει τὴν ψυχὴ σὲ ἀπελπισία και ἀπιστία, ἔτσι και ἡ πολλὴ χαρὰ φέρνει σὲ οἴηση τὴν ψυχὴ· και λέω γιὰ κείνους πού εἶναι ἀκόμη πνευματικὰ νήπιοι. Γιατί μεταξὺ τοῦ φωτισμοῦ και τῆς εγκαταλείψεως εἶναι ἡ πείρα, και μεταξὺ τῆς λύπης και τῆς χαρᾶς, ἡ ἐλπίδα. Λέει ἡ Γραφή: «Μὲ πολλὴ υπομονὴ ἀνέμενα τὸν Κύριο και μού ἔδωσε τὴν προσοχὴ Του»⁵⁴. και πάλι: «Ὅσο τὸ πλῆθος τών θλίψεων μου μέσα στὴν καρδιά μου, τόσες οἱ παρηγοριές Σου γέμισαν ευφροσύνη τὴν ψυχὴ μου»⁵⁵.

70. Ὅταν ανοίγονται συνεχῶς οἱ πόρτες τών λουτρών, βγαίνει γρήγορα ἡ θερμότητα ἔξω. Ἐτσι και ἡ ψυχὴ δταν θέλε: νὰ λέει πολλά, ἀκόμη και καλά, διασκορπίζει μὲ τὴ φωνὴ της τὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ. Γ.* αὐτὸ ὁ νους στερεῖται τις καίριες και ωφέλιμες σκέψεις και γίνεται ενοχλητικὸς μιλώντας ατούς τυχόντες γιὰ τούς ἀνόητου: λογισμούς τοο. καθὼς δέν ἔχει πλέον τὸ Ἅγιο Πνεῦμα πού διατηρεῖ τὴν ψυχὴ χωρὶς φαντασίες. Και τούτο, γιατί τὸ Ἄγαθὸ Πνεῦμα ἀποφεύγει τὴν πολυλογία, επειδὴ εἶναι ξένο ἀπὸ κάθε παραχὴ και φαντασία. Καλὴ λοιπὸν εἶναι ἡ σιωπὴ πού γίνεται στὸν κατάλ-

54. Ψαλμ. 40. 1.

55. Γ'αλμ. 93. 19.

ληλο καιρό, γιατί είναι μητέρα πολύ σοφών εννοιών.

71. Πολλά πάθη ενοχλούν στην αρχή την ψυχή πού θεολογεί. Έτσι μας διδάσκει ο ίδιος ο λόγος τής πνευματικής γνώσεως. Περισσότερο από όλα, ο θυμός και τό μίσος. Κι αυτό τό παθαίνει όχι τόσο από τούς δαίμονες πού προκαλούν τά πάθη αυτά, όσο από τή δική της προκοπή. Ενόσω ή ψυχή συμπαρσύρεται από τό φρόνημα τού κόσμου, και άν ακόμη δει τό δίκαιο οπωσδήποτε νά καταπατείται από κάποιους, μένει ασυγκίνητη και ατάραχη. Γιατί μέ τό νά φροντίζει για τις δικές της επιθυμίες, δέν νοιάζεται για τή δικαιοσύνη τού Θεού. Όταν όμως αρχίσει νά κυριαρχεί πάνω στά πάθη της, τόσο μέ τήν καταφρόνηση τών παρόντων, όσο και μέ τήν αγάπη τού Θεού, δέν υποφέρει ούτε στό δνειρό της νά βλέπει νά παραβιάζεται τό δίκαιο, αλλά οργίζεται κατά τών αδικών και ταραζεται μέχρις ότου τούς δει νά επιστρέφουν και νά αναγνωρίζουν τήν αδικία τους. Γι' αυτό τούς άδικους τούς μισεί, ενώ τούς δίκαιους τούς υπεραγαπά. Γιατί, οπωσδήποτε τό μάτι τής ψυχής παύει πιά νά παρσύρεται, όταν τό παραπέτασμα της, δηλ. τό σώμα, φτάσει σέ μεγάλη λεπτότητα μέ τήν εγκράτεια. Άλλά από τό νά μισεί κανείς τούς άδικους, είναι πολύ καλύτερο νά κλαίει τήν αναισθησία τους. Άν και είναι άξιοι μίσους οί άδικοι, αλλά ή ευσέβεια θέλει, ή ψυχή πού αγαπά τό Θεό, νά μήν ενοχλείται από μίσος. Γιατί όσο υπάρχει μίσος στην ψυχή, δέν ενεργεί σ' αυτήν ή πνευματική γνώση.

72. Ο θεολόγος πού ευφραίνεται και θερμαίνεται στην ψυχή από τά λόγια τού Θεού, φτάνει μέ τον καιρό σέ μεγάλα μέτρα απάθειας. Γιατί λέει ή Γραφή: «Τά λόγια τού Κυρίου είναι άγνά, είναι ασήμι πού πυρακτώθηκε και δοκιμάστηκε σέ κλίβανο»⁵⁶. Ένώ ο γνωστικός, αυτός δηλ. πού έχει πνευματική γνώση, στηρίζεται στην πρακτική πείρα και κυριαρχεί στα πάθη. Γεύεται ωστόσο και ο θεολόγος, άν διαθέσει πιά ταπεινά τον εαυτό του, τήν γνωστική πείρα· αλλά και ο γνωστικός γεύεται και αυτός λίγο από τήν θεωρητική αρετή, άν διατηρεί καθαρό τό διακριτικό μέρος τής ψυχής, τή διάκριση. Γιατί και τά δύο χαρίσματα δέν συμβαίνει νά βρίσκονται έξ ολοκλήρου στον καθένα, για νά θαυμάζει ο καθένας τον άλλο για κείνο στό όποιο ο ίδιος είναι ελλιπής και νά ταπεινοφρονοῦν μέ ζήλο για τήν αρετή. Γι' αυτό και ο Απόστολος λέει: «Στόν ένα δίνεται από τό Πνεύμα λόγος σοφίας, και στόν άλλο λόγος γνώσεως από τό ίδιο Πνεύμα»⁵⁷.

73. Όταν ή ψυχή βρίσκεται σέ αφθονία τών φυσικών της καρπών, τότε και τήν ψαλμωδία εκτελεί μέ μεγάλη φωνή και θέλει φωναχτά μάλλον νά προσεύχεται. Όταν όμως δέχεται τήν ενέργεια τού Αγίου Πνεύματος, τότε ψάλλει μέ άνεση και γλυκύτητα και προσεύχεται μόνο μέσα στην καρδιά. Στην πρώτη περίπτωση ακολουθεί μιά φαντασμένη χαρά· στη δεύτερη περίπτωση ακολουθεί πνευματικό δάκρυ και κατόπιν μιά ήρεμη και χαρούμενη

56. Ψαλμ. 11, 7.

57. Α' Κορ. 12, 8.

ψυχική διάθεση. Επειδή με τή μέτρια φωνή, ή μνήμη τοῦ Θεοῦ μένει θερμή και προξενεί στήν καρδιά έννοιες ήπιες και κατανουκτικές. Ἐκεῖ βλέπομε πράγματι τό σπόρο τῆς προσευχῆς νά σπέρνεται μέ δάκρυα στή γῆ τῆς καρδιάς μέ τήν ἐλπίδα τῆς χαράς τοῦ θερισμοῦ⁵⁸. Ὄταν ωστόσο μάς κατέχει πολλή βαρυθυμία, πρέπει λίγο δυνατώτερα νά ψάλλομε, ανακρούοντας τούς φθόγγους τῆς ψυχῆς μέ τή χαρά τῆς ἐλπίδας, μέχρις ὅτου διαλυθεῖ τό βαρú αυτό σύννεφο μέ τούς άνεμους τῆς μελωδίας.

74. Ὄταν ή ψυχή γνωρίσει καλά τόν εαυτό της, τότε πηγάζει μιά θερμότητα αγάπης τοῦ Θεοῦ. Γιατί, επειδή δέν συγχύζεται ἀπό τις μέριμνες τοῦ βίου, γεννά μέσα της κάποιο θείο ἔρωτα γιά τήν ειρήνη, πού ζητά τόν Θεό τῆς ειρήνης. Ἀλλά ή διάθεση αυτή γρήγορα διασκορπίζεται, ή γιατί οἱ αισθήσεις παρασύρουν τή μνήμη τοῦ Θεοῦ, ή επειδή ή φύση εξαντλεῖ γρήγορα τό δικό της αγαθό, λόγω πνευματικῆς πενίας. Γι' αυτό και οἱ σοφοί τών Ἑλλήνων, εκείνο πού νόμιζαν ὅτι κατορθώνουν μέ τήν εγκράτεια, δέν τό είχαν ὅπως ἔπρεπε, επειδή ὁ νούς τους δέν δεχόταν τήν ενέργεια τῆς παντοτινῆς και αληθινῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ θερμη ὅμως πού προξενείται στήν καρδιά ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα, είναι ειρηνική και συνεχῆς και προσκαλεῖ ὅλα τά μέρη τῆς ψυχῆς στόν πόθο τοῦ Θεοῦ. Οὔτε ανεμίζεται ἔξω ἀπό τήν καρδιά, ἀλλά μέσω τῆς καρδιάς ευφραίνει ολόκληρο τόν άνθρωπο μέ ἀπέραντη αγάπη και χαρά. Πρέπει λοιπόν, ἀφού κατανοήσομε τήν φυσική θερμη τῆς ψυχῆς μας, νά φτάσομε σ' αυτή τή θερμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γιατί ή φυσική αγάπη αποτελεί γνώρισμα τῆς φύσεως πού είναι υγιῆς λόγω τῆς εγκράτειας· δέν μπορεῖ ὅμως αυτή νά οδηγήσει τό νού στήν ἀπάθεια, ὅπως ή πνευματική αγάπη.

75. Ὁ αέρας πού μάς περιβάλλει, ὅταν φυσά στήν κτίση ὁ βορριάς, είναι καθαρός, γιατί αυτός ὁ άνεμος ἔχει κάποια λεπτή φύση πού προξενεί καθαρότητα· ἐνώ ὅταν φυσά ὁ νοτιάς, γίνεται κάπως πυκνός, επειδή ή ομιχλώδης φύση αυτού τοῦ άνεμου συγκεντρώνει τά σύννεφα, μέ τά οποία συγγενεῦει, και καλύπτει ὅλη τή γῆ. Ἐτσι και ή ψυχή, ὅταν δέχεται τήν ενέργεια τῆς πνοῆς τοῦ Ἀληθινοῦ και Ἁγίου Πνεύματος, βρίσκεται ἔξω ἀπό τήν δαιμονική ομίχλη· ἐνώ ὅταν δέχεται τό σφοδρό φύσημα τοῦ πνεύματος τῆς πλάνης, σκεπάζεται ολόκληρη ἀπό τά σύννεφα τῆς αμαρτίας. Πρέπει λοιπόν μέ ὅλη μας τή δύναμη νά στρέφομε πάντοτε τήν πρόθεση μας προς τήν καθαριστική και ζωοποιό αὔρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δηλαδή προς εκείνο τό Πνεῦμα πού εἶδε νά ἔρχεται ἀπό τόν Βορρά μέ τό φῶς της γνώσεως ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ⁵⁹. Ἐτσι θά μένει πάντοτε καθαρό τό θεωρητικό κυρίως μέρος τῆς ψυχῆς, ὥστε νά ασχοληθοῦμε χωρίς κίνδυνο πλάνης μέ τις θείες θεωρίες, βλέποντας τά σχετικά μέ τό θείο φῶς μέσα σ' ἕνα φωτεινό αέρα. Αυτό είναι τό φῶς τῆς αληθινῆς γνώσεως.

58. Ψαλμ. 125, 6.

59. Ἰεζ. 1. 4.

76. Μερικοί νόμισαν δι τή χάρη και ή αμαρτία μαζί, δηλαδή τό Πνεύμα τής αλήθειας και τό πνεύμα τής πλάνης, κρύβονται στο νοῦ δσων βαπτίζονται. Γι' αυτό λένε δι τό ένα προτρέπει τό νοῦ στα καλά, και τό άλλο αμέσως στά αντίθετα. Ἐγώ δμως, από τις θείες Γραφές και από τή δική μου νοερή αίσθηση, κατάλαβα δι πριν από τό άγιο Βάπτισμα, από έξω ή χάρη παρακινεί τήν ψυχή προς τά καλά, ενώ ό σατανάς είναι φωλιασμένος στά βάθη τής ψυχής, προσπαθώντας νά φράξει δλες τις διεξόδους προς τό αγαθό. Από τή στιγμή τού βαπτίσματος, ό διάβολος διώχεται έξω και ή χάρη μπαίνει μέσα στην ψυχή. Γι' αυτό, δπως πριν από τό Βάπτισμα κυριαρχούσε ή πλάνη πάνω στην ψυχή, έτσι μετά κυριαρχεί ή αλήθεια. Ἀλλά και μετά τό Βάπτισμα ό σατανάς ενεργεί εναντίον τής ψυχής δπως και πριν, και τις περισσότερες φορές και χειρότερα. Ὅχι δμως πώς συνυπάρχει μέ τή χάρη —μή γένοιτο! Ἀλλά θολώνει τό νοῦ μέ τήν γλυκύτητα τών παράλογων ηδονών εξαιτίας τής χαννότητας τού σώματος. Αυτό γίνεται κατά παραχώρηση τού Θεού, μέ σκοπό, άφου περάσει ό άνθρωπος από τήν τρικυμία και τή φωτιά τής δοκιμασίας, τότε νά απολαύσει (άν θέλει) τό αγαθό. Ὅπως λέει ή Γραφή: «Περάσαμε μέσα από φωτιά και νερό, και μάς έβγαλες σέ τόπο αναψυχής»⁶⁰.

77. Ἡ χάρη, δπως είπα, από εκείνη τήν στιγμή πού βαπτίζομαστε, κρύβεται στό βάθος τού νοῦ, αλλά κρύβει τήν παρουσία της από τήν αίσθησή του. Ὅταν αρχίσει κανείς μέ δλη τή διάθεση του νά αγαπά τό Θεό, τότε μέ κάποιο ανέκφραστο τρόπο, ή χάρη μέσω τής αίσθήσεως τού νοῦ μεταδίδει στην ψυχή ένα μέρος τών αγαθών της. Ἄπ¹ αυτό, εκείνος πού θέλει μέ ασφάλεια νά κρατήσει αυτό πού βρήκε —τή χάρη—, επιθυμεί μέ μεγάλη χαρά νά χάσει δλα τά υλικά αγαθά για νά αποκτήσει πράγματι τό χωράφι, δπου βρήκε τόν κρυμμένο θησαυρό⁶¹ τής ζωής. Ὅταν αποχωριστεί κανείς από δλο τόν πλούτο τού βίου, τότε βρίσκει τόν τόπο δπου είναι κρυμμένη ή χάρη τού Θεού, γιατί ανάλογα μέ τήν προκοπή τής ψυχής, και τό θείο δώρο φανερώνει στό νοῦ τήν αγαθότητα του. Ὅμως τότε παραχωρεί ό Κύριος νά πειράζεται ή ψυχή περισσότερο από τούς δαίμονες, για νά τήν διδάσκει κατάλληλα τή διάκριση τού καλού και τού κακού και νά τήν φέρνει σέ μεγαλύτερη ταπείνωση, λόγω τής μεγάλης αισχύνης πού προκαλούν οί δαιμονικοί λογισμοί στην ψυχή, δταν αυτή είναι στό στάδιο τής καθάρσεως.

78. Είμαστε πλασμένοι κατ' εικόνα Θεού ως πρός τήν νοερή κίνηση τής ψυχής, ενώ τό σώμα είναι σάν σπίτι τής ψυχής. Μέ τή παράβαση τού Αδάμ, δχι μόνο λερώθηκαν οί γραμμές τής εικόνας πού είχε ή ψυχή, αλλά και τό σώμα υπέπεσε στή φθορά. Γι' αυτό ό άγιος Λόγος τού Θεού σαρκώθηκε και έγινε άνθρωπος και μάς χάρισε τό νερό τού αγίου Βαπτίσματος, ως Θεός, για νά αναγεννηθούμε. Ἡ αναγέννηση αυτή γίνεται μέ τό νερό μέ

60. Ψαλμ. 65, 12.

61. Ματθ. 13, 44.

τήν ενέργεια τοῦ Ἁγίου και Ζωοποιού Πνεύματος· και αμέσως καθαριζόμεστε κατά τήν ψυχή και κατά τό σώμα, άν βέβαια προσερχόμεστε στό Θεό μέ όλη μας τή διάθεση. Τότε τό Ἅγιο Πνεῦμα κατοικεῖ μέσα μας, ενώ ή αμαρτία εξορίζεται από Αυτό. Γιατί δέν είναι δυνατό, αφού ή ψυχή είναι μία και άπλή κατά τον χαρακτήρα της, νά βρίσκονται σ' αυτήν δύο πρόσωπα, όπως νόμισαν μερικοί. Όταν ή θεία χάρη προσαρμόζει τόν εαυτό της μέ απέραντη στοργή στις γραμμές του «κατ' εικόνα», ως προκαταβολή τής όμοιώσεως μέ τό Θεό, πού μπορεί νά χωρέσει τό πρόσωπο του σατανά; Ἄφου μάλιστα δέν υπάρχει καμιά επικοινωνία του φωτός μέ τό σκοτάδι⁶². Εμεῖς λοιπόν πού τρέχομε στους ιερούς αγώνες τής αρετῆς, πιστεύομε ότι μέ τό Βάπτισμα τής αφαρσίτας εξορίζεται από τά βάθη του νοῦ τό πολύμορφο φίδι, ό σατανάς. Και άς μή θαυμάζομε, γιατί μετά τό βάπτισμα σκεφτόμαστε πάλι κακά μαζί μέ τά καλά. Αυτό συμβαίνει επειδή τό Βάπτισμα τής αγιότητας αφαιρεῖ τήν ακαθαρσία τής αμαρτίας, τό διπλό όμως χαρακτήρα τής θελήσεως μας δέν τόν αλλάζει από τώρα· ούτε και εμποδίζει τούς δαίμονες νά μάς πολεμούν ή νά μάς ψιθυρίζουν απατηλά λόγια. "Ωστε, εκείνα πού δέν φυλάξαμε όταν ήμαστε ψυχικοί⁶³, δηλ. χωρίς Πνεῦμα Θεού, νά τά τηρήσομε τώρα μέ τή δύναμη του Θεού και μέ τά όπλα τής δικαιοσύνης⁶⁴ πού λάβαμε στό Βάπτισμα.

79. Ὁ σατανάς, όπως είπα, μέ τό άγιο Βάπτισμα εκδιώκεται από τήν ψυχή. Του επιτρέπεται όμως, για τούς λόγους πού είπαμε, νά πειράζει τήν ψυχή διά μέσου του σώματος. Ἡ χάρη του Θεού κατοικεῖ σ' αυτό τό βάθος τής ψυχῆς, δηλαδή στό νοῦ, όπως λέει ή Γραφή: «Όλη ή δόξα τής θυγατέρας του βασιλιά είναι μέσα της»⁶⁵, και δέ φαίνεται στους δαίμονες· γι' αυτό αισθανόμεστε μέσα άπ' αυτό τό βάθος τής καρδιάς μας νά αναβλύζει ό θείος πόθος, όταν κρατούμε θερμή τή μνήμη του Θεού. Τά πονηρά πάλι πνεύματα πηδούν και φωλιάζουν έξω στις αισθήσεις του σώματος και ενεργούν ατούς ψυχικά νήπιους μέσω τής αδυναμίας τής σάρκας. Ἐτσι λοιπόν ό νους μας πάντοτε, κατά τόν Απόστολο, ευχαριστεῖται άρα πολύ μέ τό νόμο του Πνεύματος⁶⁶, ενώ τά αισθητήρια τής σάρκας θέλουν νά συμπαρασύρονται από τις ηδονές. Γι' αυτό ή χάρη σ' εκείνους πού προκόβουν στήν πνευματική γνώση, ευφραίνει τό σώμα τους μέσω τής αίσθήσεως του νου μέ ανέκφραστη αγαλλίαση. Οί φονικοί δαίμονες όμως αιχμαλωτίζουν βίαια τήν ψυχή μέ τις αισθήσεις του σώματος, ιδίως όταν μάς βρουν νά τρέχομε τό δρόμο τής ευσέβειας μέ αμέλεια, και τήν σύρουν σ' εκείνα πού δέν θέλει.

80. Εκείνοι πού ισχυρίζονται ότι τό πρόσωπο τής χάρης και τό πρόσωπο τής αμαρτίας βρίσκονται μαζί στις καρδιές των πιστών, θέλουν νά στηρίξουν τήν υπόνοια τους αυτή στό λόγο του ευαγγελιστή Ιωάννη: «Και τό

62. Β' Κορ. 6. 14.

64. Β' Κορ. 6. Τ.

66. Ρωμ. 7, 22.

63. Ιούδα 19.

65. Ψαλμ. 44. 14.

φως φέγγει μέσα στο σκοτάδι, και τό σκοτάδι δέν κατέλαβε τό φως»⁶⁷. Λένε λοιπόν διτι ή θεία λαμπρότητα δέν μολύνεται διόλου από τήν συνύπαρξη μέ τόν πονηρό, δσο και άν τό θείο φώς πλησιάζει μέσα στήν ψυχή τό σκοτάδι τού δαίμονα. Άλλά άπ' αυτό τό ίδιο ευαγγελικό ρητό, ελέγχονται διτι βρίσκονται έξω από τήν αληθινή έννοια τών Γραφών. Επειδή ό Λόγος τού Θεού, τό αληθινό φώς, ευδόκησε νά φανεί στόν κόσμο μέ σάρκα και από απέραντη φιλανθρωπία άναψε μέσα μας τό φώς τής αγίας γνώσεως, τό φρόνημα δμως τού κόσμου δέν εννόησε τή βουλή τού Θεού —γιατι τό φρόνημα τής σάρκας είναι έχθρα πρός τό Θεό⁶⁸. Γι' αυτό ακριβώς ό Θεολόγος έκανε αυτή τή διατύπωση. Και μετά από μερικά, ό θεσπέσιος προσθέτει: «Ήταν τό φώς τό αληθινό, πού φωτίζει κάθε άνθρωπο πού έρχεται στόν κόσμο», άντι νά πει διτι οδηγεί και ζωοποιεί. «Ήταν μέσα στόν κόσμο και ό κόσμος έγινε μέσω Αυτού, και δμως ό κόσμος δέν Τόν γνώρισε. Ήρθε στους δικούς Του και αυτοί δέν Τόν δέχτηκαν. Όσοι δμως Τόν δέχτηκαν, τούς έδωσε τήν εξουσία νά γίνουν παιδιά τού Θεού, δσοι πιστεύουν στο δνομά Του»⁶⁹. Και ό σοφότατος Παύλος, ερμηνεύοντας τό «δέν κατέλαβε»⁶⁷, λέει: «Δέν λέω διτι ήδη τό έλαβα ή διτι έχω ήδη γίνει τέλειος· αλλά αγωνίζομαι νά καταλάβω επειδή μέ κατέλαβε ό Ιησούς Χριστός»⁷⁰. Όστε ό Ευαγγελιστής δέν λέει διτι ό σατανάς δέν «κατέλαβε» τό αληθινό φώς, γιατί εξαρχής τό φώς τούτο ήταν ξένο στόν σατανά, επειδή δέν φωτίζει α' αυτόν. Άλλά εννοεί τούς ανθρώπους εκείνους πού ενώ ακούν τις δυνάμεις και τά θαυμάσια τού Υιού τού Θεού, δέν θέλουν ωστόσο νά προσεγγίσουν λόγω τής σκοτισμένης καρδιάς τους στο φώς τής γνώσεως Του, και μέ τό λόγο του τούς ντροπιάζει δπως τούς αξίζει.

81. Ό λόγος τής πνευματικής γνώσεως μάς διδάσκει διτι υπάρχουν δύο, άς πούμε, κατηγορίες πονηρών πνευμάτων. Τής μιάς είναι λεπτότερα, τής άλλης κάπως πιο υλικά. Τά λεπτότερα πολεμούν τήν ψυχή, τά άλλα συνηθίζουν νά αιχμαλωτίζουν τήν σάρκα μέ ηδονικές παρακινήσεις. Γι' αυτό και μάχονται μεταξύ τους οί δαίμονες πού πολεμούν τήν ψυχή και οί άλλοι πού πολεμούν τό σώμα, άν και έχουν τήν ίδια πρόθεση νά βλάπτουν τούς ανθρώπους. Όταν λοιπόν ή χάρη δέν κατοικεί στόν άνθρωπο, τότε αυτοί φωλιάζουν σάν φίδια στά βάθη τής καρδιάς και δέν επιτρέπουν διόλου στήν ψυχή νά επιθυμήσει τό καλό. Όταν δμως ή χάρη είναι κρυμμένη μέσα στό νοϋ, τότε οί δαίμονες κινούνται σάν σκοτεινά σύννεφα στά μέρη τής καρδιάς και παίρνουν μορφές αμαρτωλών παθών και διαφόρων φαντασιών, για νά απομακρύνουν τή μνήμη τού Θεού από τό νοϋ και έτσι νά τόν αποσπών άπό τήν ένωση του μέ τή χάρη. Όταν λοιπόν οί δαίμονες πού πολεμούν τήν ψυχή μάς διεγείρουν στά ψυχικά πάθη και μάλιστα στήν οίηση, ή οποία είναι μητέρα δλων τών κακών, άς θυμόμαστε τόν θάνατο μας και τότε κα-

67. 1ω. 1, 5.

68. Ρωμ. 8, 7.

69. 1ω. 1, 9-12.

70. Φιλίπ. 3, 12.

ταντροπιάζομε τό φούσκωμα τής φιλοδοξίας. Τό ίδιο άς κάνομε και όταν οί δαίμονες πού πολεμούν τό σώμα ερεθίζουν τήν καρδιά μας σέ αισχρές επιθυμίες. Γιατί μόνο ή ενθύμηση τού θανάτου μπορεί νά καταργήσει όλες τις προσβολές τών δαιμόνων, επειδή μας επαναφέρει στή μνήμη τού Θεού. "Αν πάλι οί ψυχικοί δαίμονες από τή μνήμη τού θανάτου μάς υποβάλλουν λογισμούς έξουδενώσεως τής ανθρώπινης φύσεως, ότι δέν έχει καμιά αξία γιατί συνδέεται μέ τή σάρκα, (αυτό συνηθίζουν νά κάνουν όταν κανείς τούς βασανίζει μέ τή μνήμη τού θανάτου), τότε άς σκεφτόμαστε τήν τιμή και τή δόξα τής επουράνιας Βασιλείας, χωρίς όμως και νά παραβλέπομε τήν πικρότητα και τό σκοτάδι τής κρίσεως· κι έτσι από τή μιά θά παρηγορούμε τήν άθυμία μας και από τήν άλλη θά συγκρατούμε τήν επιπολαιότητα τής καρδιάς μας.

82. Ό Κύριος μάς διδάσκει στά Ευαγγέλια ότι όταν επιστρέψει ό σατανάς και βρει σκουπισμένο και άδειο τό σπίτι του, δηλαδή τήν άκαρπη καρδιά, τότε πηγαίνει και παίρνει άλλα έφτά πνεύματα πονηρότερα άπ' αυτόν και μπαίνει και φωλιάζει εκεί μέσα και γίνεται ή κατάσταση τού άνθρώπου χειρότερη από πρώτα⁷¹. Από αυτό πρέπει νά έννοήσομε ότι εφόσον είναι τό Άγιο Πνεύμα μέσα μας, δέν μπορεί ό σατανάς νά μείνει στο βάθος τής ψυχής. Άλλά και ό θεός Παύλος μάς διδάσκει φανερά τή σημασία τών λόγων αυτών. Θεωρώντας τό θέμα αυτό από τήν άποψη τής γνώσεως τού πνευματικού αγώνα, λέει: «Ευχαριστούμαι πολύ στο νόμο τού Θεού κατά τον εσωτερικό μου άνθρωπο. Βλέπω όμως νά κυριαρχεί στά μέλη μου άλλος νόμος, ό όποιος αντιστρατεύεται τό νόμο τού νού μου και μέ κάνει αιχμάλωτο στο νόμο τής αμαρτίας πού υπάρχει στά μέλη μου»⁷². Από τήν άποψη τής τελειότητας, λέει: «Δέν υπάρχει καμία καταδίκη ατους ενωμένους μέ τον Ιησού Χριστό. Γιατί ό νόμος τού Πνεύματος τής ζωής μέ ελευθέρωσε από τό νόμο τής αμαρτίας και τού θανάτου»⁷³. Και σέ άλλο μέρος γράφει, για νά διδάξει ότι μέσω τού σώματος πολεμεί ό σατανάς τήν ψυχή, ή οποία έχει τό Άγιο Πνεύμα: «Σταθείτε λοιπόν στόν αγώνα, ζωσμένοι στή μέση σας μέ τήν αλήθεια, φορώντας τό θώρακα τής δικαιοσύνης, και μέ υποδήματα στά πόδια, έτοιμοι για τό ευαγγέλιο τής ειρήνης. Πάνω άπ' όλα αυτά κρατείστε τήν ασπίδα τής πίστεως, μέ τήν οποία θά μπορέσετε νά σβήσετε όλα τά πυρωμένα βέλη τού πονηρού, και δεχτείτε τήν περικεφαλαία τής σωτηρίας και τό μαχαίρι τού Πνεύματος, πού είναι ό λόγος τού Θεού»⁷⁴.

Άλλο πράγμα είναι ή αιχμαλωσία και άλλο ή πάλη. Τό πρώτο σημαίνει βίαιη απαγωγή, ένώ τό άλλο σημαίνει αγώνα μέ ίσες δυνάμεις. Γι' αυτό και λέει ό Απόστολος ότι ό διάβολος επιτίθεται κατά τών χριστοφόρων ψυχών μέ πυρωμένα βέλη. Γιατί εκείνος πού δέν έχει στά χέρια του τόν αντίπαλο του, χρησιμοποιεί βέλη για νά μπορέσει νά τόν χτυπήσει από μακριά. Έτσι και ό σατανάς, επειδή δέν μπορεί νά φωλιάσει όπως πρωτίτερα στο

71. Ματθ. 12. 44-45.

72. Ρωμ. 7. 22-23.

73. Ρωμ. 8. 1-2.

74. Έφ. 6. 14-17.

νοῦ τῶν αγωνιζομένων, δπου βρίσκεται ἡ χάρη, χρησιμοποιοῖ τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος μέσα στο ὅποιο φωλιάζει, γιὰ νὰ δελεάζει τὴν ψυχὴ μὲ τὴν χαλαρότητα τοῦ σώματος. Γι' αὐτὸ πρέπει μὲ μέτρο νὰ ταλαιπωροῦμε τὸ σῶμα, γιὰ νὰ μὴ γλυστρά ὁ νους λόγω τῆς ὑγρότητας τοῦ σώματος στις ἡδονές. Ἄπο αὐτὸ τὸ αποστολικὸ ρητὸ πού αναφέρθηκε, πρέπει νὰ πεισθούμε δι ὁ νους τῶν αγωνιστῶν δέχεται τὴν ἐνέργεια τοῦ θεοῦ φωτὸς και γι' αὐτὸ υποτάσσεται και ευχαριστεῖται στὸ θεῖο νόμο, ἐνῶ ἡ σάρκα, μὲ τὴν χαλαρότητα πού ἔχει, δέχεται μ' ευχαρίστηση τὰ πονηρὰ πνεύματα και γι' αὐτὸ σύρεται στὸ νὰ δουλεύει στὴν πονηρία τους. Ἄπο αὐτὸ φαίνεται πολὺ καλά δι ὁ νους δὲν εἶναι κοινὸ κατοικητήριο τοῦ Θεοῦ και τοῦ διαβόλου. Γιατί πὼς γίνεται μὲ τὸ νου μου νὰ δουλεύω στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ και μὲ τὴν σάρκα στὸν νόμο τῆς αμαρτίας⁷⁵, ἀν ὁ νους μου δὲν εἶναι ἐντελῶς ἐλεύθερος νὰ ἀντιπαρατάσσεται στὸν πόλεμο κατὰ τῶν δαιμόνων, ευχαρίστως υποδουλωμένος στὴν ἀγαθότητα τῆς χάρης, και τὸ σῶμα μου νὰ δέχεται ευχαρίστως τὴν ὁσμὴ τῶν παραλόγων ἡδονῶν, ἐπειδὴ —δπως εἶπα— στὸ σῶμα τῶν αγωνιζομένων παραχωρεῖται νὰ ἐμφωλεύουν τὰ πονηρὰ πνεύματα; «Γνωρίζω δι δὲν κατοικεῖ μέσα μου, δηλαδὴ στὴ σάρκα μου, τὸ ἀγαθὸ»⁷⁶. Αὐτὸ τὸ λέει ὁ Ἀπόστολος γιὰ κείνους πού βρίσκονται στὸ μέσον τῶν ἀγῶνων κατὰ τῆς αμαρτίας, δχι γιὰ τον εαυτὸ του. Οἱ δαίμονες πολεμοῦν ἐναντίον τοῦ νου και ἐπιχειροῦν νὰ χαλαρῶνουν μὲ τις ἀπολαυστικὲς τροφές τῆς σάρκα, ὥστε νὰ τὴν παρασύρουν στις ἡδονές. Ἐχουν τὴν παραχώρηση, κατὰ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ, νὰ βρίσκονται στὰ βάθη τοῦ σώματος και σ' ἐκείνους ἀκόμη πού αγωνίζονται μὲ δύναμη ἐναντίον τῆς αμαρτίας, ἐπειδὴ τὸ αὐτεξούσιο τοῦ ἀνθρωπίνου φρονήματος εἶναι συνεχῶς ὑπὸ δοκιμασία. Ἄν δμως μπορέσει κανεὶς, ζωντανὸς ἀκόμη, νὰ νεκρωθεῖ μὲ τοὺς ἀσκητικὸς κόπους, αὐτὸς γίνεται τελείως οἶκος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· γιατί αὐτὸς ἀναστήθηκε πρὶν πεθάνει, δπως ἦταν ὁ μακάριος Παῦλος και δσοι ἀγωνίστηκαν ὡς τὸ τέλος και αγωνίζονται κατὰ τῆς αμαρτίας.

83. Ἡ καρδιά παράγει και ἀπὸ τὸν εαυτὸ της λογισμοὺς καλοὺς και κακοὺς· δὲν καρποφορεῖ δμως ἐκ φύσεως τοὺς μὴ καλοὺς, ἀλλὰ σὰν νὰ ἔχει στὴν ἔξη της τὴ μνήμη τοῦ μὴ καλοῦ, ἐξαιτίας τῆς ἐξαπατήσεως τῶν πρωτοπλάστων. Ὅμως οἱ περισσότεροι κακοὶ λογισμοὶ δημιουργοῦνται στὴν καρδιά ἀπὸ τὴν κακία τῶν δαιμόνων. Πάντως εμεῖς τοὺς αισθανόμαστε σὰν νὰ προέρχονται ἀπὸ αὐτὴ. Και ἀπὸ αὐτὸ νόμισαν μερικοὶ δι μέσα στὸ νου, μαζί μὲ τὴν χάρη εἶναι και ἡ αμαρτία. Και γι' αὐτὸ λένε δι ὁ Κύριος εἶπε: «Ὅσα βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα, βγαίνουν ἀπὸ τὴν καρδιά κι αὐτὰ εἶναι πού μολύνουν τὸν ἀνθρώπο· γιατί ἀπὸ τὴν καρδιά βγαίνουν πονηροὶ διαλογισμοί, μοιχεῖες κτλ.»⁷⁷. Και δὲν γνωρίζουν αὐτοὶ δι ὁ νους, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἐνέργεια μιὰς πολὺ λεπτῆς αἰσθήσεως, ἰδιοποιεῖται μέσω τῆς σάρκας τοὺς

75. Ρωμ. 7, 25.

76. Ρωμ. 7, 18.

77. Ματθ. 15, 18-19.

λογισμούς πού τού υποβάλλουν τά πονηρά πνεύματα. Γιατί ή χαλαρότητα τού σώματος δημιουργεί λογισμούς στην ψυχή λόγω τής συνδέσεως της μέ αυτό, μέ τρόπο πού δέν γνωρίζομε· επειδή ή σάρκα αρέσει υπέρμετρα νά κολακεύεται από τήν άπατη τών δαιμόνων. Γι' αυτό και οί κακοί λογισμοί πού σπέρνονται στην ψυχή από τούς δαίμονες φαίνονται σάν νά βγαίνουν από τήν καρδιά. Αυτούς όμως τούς λογισμούς τούς κάνομε πράγματι δικούς μας όταν νιώθομε ευχαρίστηση γι' αυτούς, και αυτό είναι πού κατηγορεί ό Κύριος μέ τά παραπάνω θεία λόγια. Γιατί εκείνος πού ευχαριστείται μέ τούς λογισμούς πού τού υπαγορεύει ή πονηρία τού σατανά και γράφει κατά κάποιον τρόπο τήν ενθύμηση τους στην καρδιά του, είναι φανερό ότι στό έξής τούς καρποφορεί από τή δική του σκέψη.

84. Λέει ό Κύριος στά Ευαγγέλια ότι δέν είναι δυνατό νά εξοριστεί ό δυνατός από τό σπίτι του άν ό δυνατότερος του δέν τόν δέσει, και αφού τόν λαφυραγωγήσει, τόν εκδιώξει⁷⁸. Πώς λοιπόν μπορεί εκείνος πού μέ τόση ντροπή εξορίστηκε, νά ξαναμπει και νά συγκατοικεί μέ τόν οικοδεσπότη πού αναπαύεται στό σπίτι του; Ούτε και κανένας βασιλιάς, όταν καταβάλει κάποιον τύραννο πού επαναστάτησε εναντίον του, θά σκεφτεί ποτέ νά είναι μαζί του μέσα στά ανάκτορα. Μάλλον θά τόν σφάξει αμέσως, ή θά τόν δέσει και θά τόν παραδώσει στά στρατεύματα του για νά τιμωρηθεί υπερβολικά και οίκτρα νά θανατωθεί.

85. Όποιος νομίζει ότι τό Άγιο Πνεύμα και ό διάβολος κατοικούν μαζί μέσα στό νοϋ επειδή έχομε καλούς λογισμούς μαζί μέ κακούς, άς μάθει ότι αυτό γίνεται γιατί ουδέποτε γευθήκαμε και είδαμε ότι ό Κύριος είναι αγαθός⁷⁹. Στην άρχή, όπως είπα πιο πάνω, κρύβει ή χάρη τήν παρουσία της από δσους βαπτίζονται, αναμένοντας τήν πρόθεση τής ψυχής. Όταν επιστρέψει έξ ολοκλήρου ό άνθρωπος προς τόν Κύριο, τότε μέ ανέκφραστη αίσθηση φανερώνει στην καρδιά τού άνθρώπου τήν παρουσία της. Αλλά και πάλι περιμένει προς τά πού θά στραφεί ή κίνηση τής ψυχής και παραχωρεί τά δαιμονικά βέλη νά φτάνουν μέχρι τά κατάβαθα τής ψυχής, για νά ζητήσει τό Θεό μέ θερμότερη θέληση και ταπεινή διάθεση. Αν λοιπόν αρχίσει νά προχωρεί ό άνθρωπος μέ τήν τήρηση τών εντολών, και επικαλείται ακατάπαυστα τόν Κύριο Ίησοϋ, τότε ή φωτιά τής αγίας χάρης απλώνεται και στά εξωτερικά αισθητήρια τής καρδιάς και κατακαίει τά ζιζάνια τής ανθρώπινης γής μέ πληροφορία καρδιάς. Έτσι οί δαιμονικές σκέψεις φτάνουν από μακριά σ' αυτόν τόν τόπο και προσβάλλουν αδύναμα τό εμπασθέδες μέρος τής ψυχής. Όταν όμως ό αγωνιστής άνθρωπος ντυθεί όλες τις αρετές και μάλιστα τήν τέλεια άκτημοσύνη, τότε ή χάρη μέ μιά βαθύτερη αίσθηση κατα φωτίζει ολόκληρη τήν ύπαρξη του και τόν θερμαίνει στην αγάπη τού Θεού. Και τότε τά δαιμονικά βέλη σβήνουν μακρύτερα από τό σώμα, γιατί ή αύρα τού

78. Ματθ. 12, 29.

79. Ψαλμ. 33, 9.

Αγίου Πνεύματος κινεί στην καρδιά τους άνεμους της ειρήνης και σβήνει τὰ βέλη τοῦ πυρφόρου δαίμονα ἐνώ αυτά είναι ἀκόμα στὸν αέρα. Πλὴν ὁμως και αὐτὸν πού ἐφτασε σέ τέτοια πνευματική κατάσταση, τὸν αφήνει κάποτε ὁ Θεός στήν κακία των δαιμόνων και δέ φωτίζει τὸ νοῦ του, γιὰ νὰ μὴ εἶναι εντελῶς δεμένο τὸ αυτεξούσιο μας μέ τὰ δεσμά τῆς χάρης, μέ σκοπό ὄχι μόνο νὰ νικηθεῖ ἡ ἀμαρτία μέ ἀγώνα, ἀλλά και γιατί οφείλει νὰ προοδεύει ὁ ἄνθρωπος στήν πνευματική πείρα. Γιατί ἡ τελειότητα πού νομίζομε ὅτι ἔχει ὁ ἀγωνιζόμενος ἄνθρωπος, εἶναι ἀκόμη ἀτελής μπροστά στὸν πλούτο και τῆ γενναιοδωρία τοῦ Θεοῦ, πού μάς παιδαγωγεῖ μέ ἀγάπη, ἀκόμη και ἂν μπορέσει κανεὶς νὰ ἀνέβει ὅλη τὴν κλίμακα τοῦ Ἰακώβ⁸⁰ μέ τὴν προκοπή αὐτοῦ ἀσκητικούς κόπους.

86. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέει ὅτι ὁ σατανὰς ἐπέσε σάν ἀστραπή ἀπὸ τὸν οὐρανὸ⁸¹, γιὰ νὰ μὴ βλέπει ὁ κακόμορφος τὰ κατοικητήρια τῶν ἁγίων Ἀγγέλων. Πὼς λοιπὸν αὐτὸς πού δὲν κρίνεται ἄξιος τῆς ἐπικοινωνίας μέ τοὺς καλοὺς δούλους, μπορεῖ νὰ ἔχει ὡς κοινὸ κατοικητήριο μαζί μέ τὸ Θεό, τὸν ἀνθρώπινο νοῦ; Ἀλλά και ἂν προβάλλουν ὅτι γίνεται αὐτὸ κατὰ παραχώρησιν, τίποτε δὲν λένε. Γιατί ἡ παιδαγωγική μὲν παραχώρηση δὲν στερεῖ διόλου τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ θεϊκὸ φῶς: ἡ χάρη μόνο, ὅπως ἤδη εἶπα, κρύβει συνήθως ἀπὸ τὸ νοῦ τὴν παρουσία της, γιὰ νὰ ἐκθέτει κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ψυχὴ στήν κακία τῶν δαιμόνων, ὥστε αὐτὴ νὰ ζητᾶ μέ κάθε φόβο και πολλὴ ταπείνωση τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καθὼς θὰ γνωρίζει λίγο-λίγο τὴν κακία τοῦ ἐχθροῦ ἔτσι και ἡ μητέρα, ὅταν τὸ βρέφος της δυστροπεῖ νὰ θηλάσει, τὸ ἀπωθεῖ λίγο ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της γιὰ νὰ φοβηθεῖ ἀπὸ τὴ (φανταστική) παρουσία ἀσχημῶν ἀνθρώπων ἢ διαφόρων θηρίων, και ἔτσι μέ μεγάλο φόβο και δάκρυα νὰ ἐπιστρέψει στὴ μητρικὴ ἀγκαλιά. Ἡ δὲ παραχώρηση πού γίνεται ἀπὸ ἀποστροφή τοῦ Θεοῦ, παραδίνει τὴν ψυχὴ πού δὲν θέλει τὸ Θεὸ στους δαίμονες σάν δέσμια. Ἐμεῖς ὁμως δὲν εἴμαστε τέκνα πού ὁ Θεὸς ἀποστράφηκε, μὴ γένοιτο ἄλλά πιστεύομε ὅτι εἴμαστε γνήσια βρέφη τῆς χάρης τοῦ Θεοῦ, πού μάς γαλουχεῖ μέ μικρὲς παραχωρήσεις και πολλὲς ἐνθαρρύνσεις, ὥστε μέ τὴν ἀγαθότητα της νὰ φτάσομε νὰ γίνομε ἄνδρες τέλειοι, μέ πλήρη πνευματικὴ ωριμότητα.

87. Ἡ παιδαγωγικὴ παραχώρηση φέρνει μεγάλη λύπη και ταπείνωση, και μετὰ μέτρια ἀπελπισία στήν ψυχὴ, γιὰ νὰ ἐρχεται τὸ φιλόδοξο και δειλὸ μέρος της σέ ταπείνωση. Ἀμέσως ὁμως φέρνει φόβο Θεοῦ και δάκρυα ἐξομολογήσεως στήν καρδιά και μεγάλη ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἀριστη σιωπῆ. Ἡ δὲ παραχώρηση ἀπὸ ἀποστροφή τοῦ Θεοῦ αφήνει νὰ γεμίσει ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἀπελπισία, ἀπιστία, ὀργὴ και υπερηφάνεια. Πρέπει λοιπὸν νὰ διακρίνομε μέ τὴν πείρα μας τὸ εἶδος τῆς παραχωρήσεως και ἀνάλογα νὰ προσερχόμαστε στὸ Θεό. Στὴν πρώτη περίπτωση, ὀφείλομε νὰ Τοῦ προσφέρομε εὐχαριστία

80. Γεν. 28, 12.

81. Λουκ. 10, 18.

και απολογία, γιατί παιδαγωγεί την παιδευτη γνώμη μας, αποσύροντας την χάρη Του, για να μάς διδάσκει ως αγαθός Πατέρας τη διαφορά αρετής και κακίας. Στην δεύτερη περίπτωση, πρέπει να προσφέρομε ακατάπαυστη εξομολόγηση των αμαρτημάτων μας, αδιάκοπα δάκρυα και μεγαλύτερο χωρισμό από τους ανθρώπους, για να μπορέσομε με την προσθήκη των κόπων μας να ξηλεώσομε τό Θεό, ώστε να επιβλέψει όπως και πριν στις καρδιές' μας. Πρέπει όμως να γνωρίζομε ότι όταν ή μάχη γίνεται με πραγματική συμπλοκή μεταξύ ψυχής και σατανά, εννοώ στην περίπτωση τής παιδευτικής παραχωρήσεως, τότε ή χάρη αποτραβιέται όπως προείπα, αλλά βοηθεϊ την ψυχή χωρίς αυτή να τό γνωρίζει, για να επιδείξει στους εχθρούς τής ψυχής ότι ή νίκη είναι μόνο δική της.

88. Τό χειμώνα, όταν σταθεί κανείς στο ύπαιθρο και βλέπει προς την ανατολή τό πρωί, τό μπροστινό μέρος τού σώματος του ζεσταίνεται λίγο από τόν ήλιο, όχι όμως και τό πίσω μέρος, γιατί δέν είναι ό ήλιος κατακόρυφα από πάνω του. Έτσι και εκείνοι πού αρχίζουν να δέχονται την ενέργεια τού Πνεύματος, θερμαίνονται λίγο στην καρδιά από τή θεία χάρη και γι' αυτό ό νους τους αρχίζει να καρποφορεί πνευματικά νοήματα. Φανερά όμως μέρη τής καρδιάς τους μένουν ακόμη με τό σαρκικό φρόνημα, επειδή δέν κατα φωτίζονται ακόμα όλα τά μέλη τής καρδιάς με βαθιά αίσθηση από την αγία χάρη. Μερικοί δέν μπόρεσαν να τό εννοήσουν αυτό και νόμισαν ότι στο νού υπάρχουν δύο υποστάσεις (υπάρξεις) πού αντιμάχονται μεταξύ τους. Έτσι λοιπόν συμβαίνει ή ψυχή την ίδια στιγμή να σκέφτεται και καλά και κακά, όπως στο παράδειγμα πού αναφέραμε ότι ό άνθρωπος και κρυώνει και ζεσταίνεται. Αφότου ό νους μας έπεσε στην κατάσταση τής διπλής γνώσεως, δηλ. τού καλού και τού κακού, έξ ανάγκης και χωρίς να θέλει, την ίδια στιγμή κάνει και καλές και κακές σκέψεις, και μάλιστα σ' εκείνους πού αποκτούν λεπτή διάκριση. Όπως δηλαδή σπεύδει πάντοτε να σκέφτεται τό καλό, ευθύς θυμάται και τό κακό, επειδή με την παρακοή τού Αδάμ, σχίστηκε στά δύο ή μνήμη τού ανθρώπου. "Αν λοιπόν αρχίσομε με θερμό ζήλο να εκτελούμε τις εντολές τού Θεού, τότε ή χάρη φωτίζει με βαθιά αίσθηση όλα τά αισθητήρια μας, και κατακαίει τις δικές μας ενθυμήσεις: και ευφραίνοντας την καρδιά μας με μιά ειρήνη ανυποχώρητης αγάπης, μάς κάνει έτσι να σκεφτόμαστε πλέον μόνο πνευματικά και όχι σαρκικά. Αυτό πάρα πολύ συμβαίνει σ' εκείνους πού προσεγγίζουν την τελειότητα, οί οποίοι έχουν στην καρδιά τους ακατάπαυστη τή μνήμη τού Κυρίου Ιησού.

89. Δύο καλά μάς προμηθεύει ή θεία χάρη με τό Βάπτισμα, από τά όποια τό ένα είναι απείρως ανώτερο από τό άλλο. Τό ένα τό χαρίζει αμέσως: μάς ανακαινίζει με τό νερό τού Βαπτίσματος και λαμπρύνει όλες τις γραμμές τής ψυχής, δηλαδή την «εικόνα» τού Θεού μέσα μας, και μάς καθαρίζει από κάθε κηλίδα τής αμαρτίας. Τό δεύτερο αγαθό —τό «καθ' ό-

μοίωσιν»— ή χάρη περιμένει νά τό πραγματοποιήσει μαζί μας. Όταν λοιπόν αρχίσει ό νους μέ πολλή αίσθηση νά γεύεται τήν αγαθότητα τού Αγίου Πνεύματος, τότε πρέπει νά γνωρίζομε διτι ή χάρη άρχισε νά ζωγραφίζει πάνω στό «κατ' εικόνα», τό «καθ' όμοίωσιν». ΟΕ ζωγράφοι στήν άρχή ιχνογραφούν τό σχήμα τού άνθρωπου, και σιγά-σιγά, προσθέτοντας τά διάφορα χρώματα, φτάνουν νά απεικονίσουν μέχρι και τις τρίχες τή μορφή αυτου πού ζωγραφίζουν. Έτσι και ή θεία χάρη, πρώτα μέ τό Βάπτισμα ρυθμίζει τό «κατ' εικόνα», επαναφέροντας τον άνθρωπο στό τι ήταν δταν δημιουργήθηκε. Και δταν δει διτι μέ δλη τή διάθεση μας επιθυμούμε τό κάλλος τής «όμοιώσεως» και διτι στεκόμαστε γυμνοί και άφοβοι στό εργαστήριο της, τότε ζωγραφίζει αρετή πάνω στήν αρετή και προσθέτει στή μορφή τής ψυχής δόξα πάνω στή δόξα και τής προσδίδει τον χαρακτήρα τής όμοιώσεως. "Ωστε ή αίσθηση μάς φανερώνει διτι διαμορφωνόμαστε στό «καθ' όμοίωσιν», αλλά τήν τελειότητα τής όμοιώσεως θά τή γνωρίσομε άπό τον φωτισμό. Ό νους αποκτά μέ τήν αίσθηση δλες τις αρετές μέ κάποιο μέτρο και κάποια τάξη ανέκφραστη, δταν προχωρεί στήν τελειότητα: αλλά τήν πνευματική αγάπη δέν μπορεί κανείς νά τήν αποκτήσει άν δέν φωτιστεί άπό τό Άγιο Πνεύμα μέ κάθε εσωτερική πληροφορία. Γιατί άν ό νους δέν πάρει τελείως τό «καθ' όμοίωσιν» μέσω τού θείου φωτός, δλες σχεδόν τις άλλες αρετές μπορεί νά τις έχει, αλλά είναι αμέτοχος ακόμη τής τέλειας αγάπης. Όταν ομοιωθεί μέ τήν αρετή τού θεου (εννοώ δσο μπορεί ό άνθρωπος νά ομοιωθεί μέ τό Θεό), τότε έχει πάνω του και τήν ομοίωση τής θείας αγάπης. Σε μιá προσωπογραφία δταν προστεθεί στό σχέδιο ή κατάλληλη απόχρωση άπό κάθε χρώμα, ή προσωπογραφία μοιάζει στον εικονιζόμενο ακόμη και στό μειδίαμα. Έτσι και σ' εκείνους πού ζωγραφίζονται άπό τή θεία χάρη για νά γίνουν «καθ' όμοίωσιν», δταν προστεθεί ό φωτισμός τής αγάπης, τότε φανερώνει διτι τό «κατ' εικόνα» βρίσκεται καθ' ολοκληρίαν στήν ωραιότητα τού «καθ' όμοίωσιν». Καμιά άλλη αρετή δέν μπορεί νά προξενήσει απάθεια στήν ψυχή, παρά μόνο ή αγάπη. Γιατί ή αγάπη είναι εκπλήρωση δλου τού νόμου⁸². "Ωστε λοιπόν ξανακαινουργώνεται μέρα μέ τήν ήμερα ό εσωτερικός μας άνθρωπος⁸³ μέ τή γεύση τής αγάπης, και ολοκληρώνεται δταν φτάσει στήν τελειότητα της.

90. Τό Άγιο Πνεύμα στήν άρχή τής πνευματικής προόδου, άν αγάπησομε μέ θερμότητα τήν αρετή τού Θεού, δίνει στήν ψυχή νά γευθεί τήν γλυκύτητα τού Θεού μέ δλη τήν αίσθηση και κάθε εσωτερική πληροφορία, για νά μπορέσει νά εννοήσει ό νους μέ ακριβή γνώση τό τέλειο βραβείο των κόπων πού καταβάλλονται για τό Θεό. Κατόπιν δμως κρύβει τό πολύτιμο και ζωοποιό αυτό δώρο, ώστε και άν εργαζόμαστε δλες τις άλλες αρετές, νά νομίζομε διτι δέν είμαστε τίποτε, για τό λόγο διτι δέν κάναμε ακόμη συνήθεια

82. Ρωμ. 13, 10.

83. Β' Κορ. 4, 16.

τήν αγία αγάπη. Τότε λοιπόν, κυρίως ό δαίμονας του μίσους ενοχλεί τις ψυχές όσων αγωνίζονται, ώστε και εναντίον εκείνων που τους αγαπούν να σηκώνει μίσος, και μέχρι προδοσίας να φέρνει την καταστρεπτική ενέργεια του μίσους. Γι' αυτό περισσότερο πονεΐ ή ψυχή μέ τό να θυμάται την πνευματική αγάπη, χωρίς να μπορεί να την αποκτήσει μέ αίσθηση, γιατί υστερεί στους τέλειους ασκητικούς κόπους. Είναι ανάγκη λοιπόν, έστω και βιάζοντας τον εαυτό μας, να εργαζόμαστε την τέλεια αγάπη για να φτάσουμε να την γευθούμε μέ κάθε αίσθηση και εσωτερική πληροφορία. Γιατί την τελειότητα της αγάπης κανείς δέν μπορεί να αποκτήσει όσο βρίσκεται μέσα στο σώμα, παρά μόνο οί άγιοι που έφτασαν ως τό μαρτύριο και την τέλεια ομολογία της πίστεως. Επειδή εκείνος που έφτασε ως τό μαρτύριο, μεταβάλλεται ολόκληρος και ούτε για τροφή δέν έχει εύκολη την όρεξη· γιατί εκείνος που τρέφεται από τή θεία αγάπη, τί να επιθυμήσει πλέον από αυτόν τον κόσμο; Γι αυτό και ό σοφότατος Παύλος, ό γεμάτος από πνευματική γνώση, μάς αναγγέλλει την μέλλουσα απόλαυση των δικαίων από τή δική του πείρα και λέει: «Η βασιλεία του Θεού δέν είναι φαγητό και ποτό, παρά δικαιοσύνη και ειρήνη και χαρά που δίνει τό Άγιο Πνεύμα»⁸⁴ και αυτά είναι ό καρπός της τέλειας αγάπης. Ώστε μπορούν να γεύονται έδώ συνεχώς την τέλεια αγάπη εκείνοι που προκόβουν στην τελειότητα. Τέλεια όμως κανείς δέν μπορεί να την αποκτήσει, παρά όταν καταποθεί ή θνητότητα από τή ζωή⁸⁵.

91. Μού διηγήθηκε κάποιος από εκείνους που αγαπούν αχόρταγα τό Θεό, ότι επιθύμησε κάποτε να γνωρίσει φανερά την αγάπη του Θεού, και του τό έδωσε μέ πολλή αίσθηση και εσωτερική πληροφορία ό Αγαθός. «Και τόσο πολύ αισθάνθηκα την ενέργεια της, είπε, ώστε ή ψυχή μου να βιάζεται να βγει από τό σώμα μέ μιá ανέκφραστη χαρά και αγάπη και να μεταβεί στον Κύριο, σαν να αγνοεί αυτή την πρόσκαιρη ζωή». Εκείνος που έλαβε πείρα της τέτοιας αγάπης, και άν πάρα πολύ υβριστεί ή αδικηθεί από άλλον —γιατί συμβαίνει να έχει αυτός κάποιον να τον λυπεί— δέν οργίζεται εναντίον του, αλλά μένει σαν να είναι κολλημένος μέ την αγάπη στην ψυχή εκείνου που τον έβρισε ή τον αδίχησε. Έξάπτεται μόνο εναντίον εκείνων οί όποιοι ή καταδιώκουν τους φτωχούς ή απευθύνουν κατά του Θεού λόγους άδικους, όπως λέει ή Γραφή⁸⁶, ή ζουν μέ άλλο κακό τρόπο. Γιατί εκείνος που αγαπά τό Θεό πολύ παραπάνω από τον εαυτό του, ή μάλλον που δέν αγαπά πλέον τον εαυτό του, αλλά μόνο τό Θεό, δέν μάχεται πλέον για τή δική του τιμή, αλλά μόνο θέλει να τιμάται ή δικαιοσύνη Εκείνου, που τον τίμησε μέ αιώνια τιμή. Αυτό δέν τό θέλει μέ μισή καρδιά, αλλά έχει αυτή τή διάθεση σαν συνήθεια, λόγω της πολλής πείρας της αγάπης του Θεού. Έκτος από αυτά, πρέπει να γνωρίζουμε ότι εκείνος που μέ την ενέργεια της

84. Ρωμ. 14, 17.

85. Β' Κορ. 5, 4.

86. Ψαλμ. 74, 6.

χάρης έχει τόση πολλή αγάπη, ξεπερνά και τήν πίστη κατά τον καιρό αυτής τής θείας ενέργειας, επειδή από τήν πολλή αγάπη κρατά μέ αίσθηση καρδιάς Αυτόν, πού τιμά μέ τήν πίστη. Αυτό τό φανερώνει μέ σαφήνεια ό άγιος Απόστολος λέγοντας: «Τώρα μένουν αυτά τά τρία, ή πίστη, ή ελπίδα, ή αγάπη. Τό μεγαλύτερο όμως από αυτά είναι ή αγάπη»⁸⁷. Γιατί εκείνος πού —δπως είπα— κατέχει τό Θεό μέ τόν πλούτο τής αγάπης, είναι τότε πολύ ανώτερος από τήν πίστη του, άφού βρίσκεται ολόκληρος μέσα στόν θείο πόθο.

92. Ή μέτρια ενέργεια τής αγίας γνώσεως μάς κάνει νά λυπούμαστε πολύ όταν εξαιτίας κάποιου ερεθισμού ύβρισσομε άλλον και τόν κάνομε εχθρό μας. Γι' αυτό δέν παύει νά κεντά τή συνείδηση μας μέχρις ότου μέ πολλή απολογία προς τόν ύβρισθέντα τόν έπαναφέρομε στην προηγούμενη διάθεση. Ή τέλεια όμως ενέργεια τής αγίας γνώσεως, και άδιστα αν οργιστεί κάποιος κοσμικός άνθρωπος εναντίον μας, μάς κάνει νά ξεετάζομε και νά φροντίζομε πολύ γι' αυτό, επειδή οπωσδήποτε γινόμεσθε εμπόδιο σε κάποιον πού είναι στραμμένος στό παρόντα. Από αυτό και ό νους μας παύει τις πνευματικές θεωρίες· γιατί ό λόγος τής γνώσεως, πού είναι όλο αγάπη, δέν επιτρέπει στην διάνοια νά απλωθεί για νά συλλάβει τά θεία αντικείμενα τής θεωρίας, αν προηγουμένως δέν έπαναφέρομε στην αγάπη και εκείνον πού οργίζεται άδιστα εναντίον μας. "Αν όμως εκείνος δέν θέλει νά γίνει αυτό ή έχει απομακρυνθεί από τά μέρη πού ζούμε, τότε ή αγία γνώση μάς ωθεί νά έχομε τή μορφή τού προσώπου του στην ψυχή μας μέ απεριόριστη αγάπη, και έτσι στό βάθος τής καρδιάς νά έκπληρώσομε τό νόμο τής αγάπης. Γιατί έχει λεχθεί ότι πρέπει και τά πρόσωπα εκείνων πού χωρίς λόγο οργίζονται εναντίον μας, νά τά βλέπομε στην διάνοια μας χωρίς όργή, όσοι θέλομε νά έχομε γνώση Θεού. Και αν κάνομε αυτό, τότε όχι μόνον ό νους μας θά κινηθεί στην θεολογία χωρίς πλάνη, αλλά και στην αγάπη τού Θεού θά ανέβει μέ μεγάλη παρηρησία, τρέχοντας χωρίς εμπόδιο από τή δεύτερη βαθμίδα στην πρώτη.

93. Ό δρόμος τής αρετής, σ' εκείνους πού αρχίζουν νά έχομε έρωτα για τήν ευσέβεια φαίνεται σκληρός και πολύ σκυθρωπός, όχι γιατί είναι πράγματι τέτοιος, αλλά γιατί ή ανθρώπινη φύση ευθύς από τή γέννηση ζει και συναναστρέφεται μέσα στό πλάτος τών ηδονών. Σ' εκείνους πού μπόρεσαν νά φτάσουν στό μέσο τού δρόμου, φαίνεται ευχάριστος και ξεκούρατος, επειδή έχει υποταχθεί ή κακία στην συνήθεια τής αρετής και χάνεται μαζί μέ τήν ανάμνηση τών παράλογων ηδονών. Γι αυτό ή ψυχή στό έξος βαδίζει μ' ευχαρίστηση τό δρόμο τών αρετών. Για τούτο ό Κύριος, όταν μάς προτρέπει στό δρόμο τής σωτηρίας, στην αρχή λέει: «Πόσο στενός και δύσκολος είναι ό δρόμος πού οδηγεί στην βασιλεία! Και είναι λίγοι όσοι τόν βρί-

87. Α' Κορ. 13, 13.

σκουν»⁸⁸. Σ' εκείνους πάλι πού μέ θερμή διάθεση αποφασίζουν τήν τήρηση τών αγίων εντολών Του, λέει: «Ο ζυγός μου είναι ήπιος και τό φορτίο μου ελαφρό»⁸⁹. Πρέπει λοιπόν από τήν άρχή του πνευματικού αγώνα να εργαζόμαστε μέ κάποια βία τις άγιες εντολές του Θεού, ώστε ό αγαθός Κύριος, βλέποντας τό σκοπό και τον κόπο μας, να μάς δώσει θέληση έτοιμη να υπηρετεί μέ πολλή ευχαρίστηση τά ένδοξα θελήματα Του. Γιατί ό Κύριος είναι πού κάνει πρόθυμη τή θέληση⁹⁰, ώστε μέ πολλή χαρά νά εργαζόμαστε ακατάπαυστα τό αγαθό. Τότε πράγματι θά αισθανθούμε οτι ό Θεός είναι αυτός πού ενεργεί μέσα μας και τό νά θέλομε και τό νά ενεργούμε κατά τή θέληση Του⁹¹.

94. Όπως τό κερύ άν δέν ξεσταθεί και μαλαχθεί πολύ δέν μπορεί νά δεχτεί τή σφραγίδα πού βάζομε πάνω του, έτσι και ό άνθρωπος άν δέν δοκιμαστεί μέ κόπους και ασθένειες δέν μπορεί νά λάβει τή σφραγίδα τής αρετής του Θεού. ΓΓ αυτό ό Κύριος λέει στό θείο Παύλο: «Σού αρκεί ή χάρη μου γιατί ή δύναμη μου ολοκληρώνεται στήν ασθένεια». Και ό ίδιος ό Απόστολος καυχιέται μέ τά έξις λόγια: «Μέ πολλή ευχαρίστηση λοιπόν θά καυχηθώ περισσότερο γιά τις ασθένειες μου, γιά νά κατοικήσει μέσα μου ή δύναμη του Χριστού»⁹². Άλλά και τό βιβλίο τών Παροιμιών γράφει: «Όποιον αγαπά ό Κύριος, τον παιδαγωγεί· μαστιγώνει οποιόν παραδέχεται παιδί Του»⁹³. Ό Απόστολος λέγοντας «ασθένειες» εννοεί τις επιθέσεις τών έχθρων του σταυρού, πού συνεχώς συνέβαιναν και σ' αυτόν και σέ δλους τούς τότε αγίους, γιά νά μήν υπερηφανεύονται, δπως λέει ό ίδιος, εξαιτίας τών υπερβολικών αποκαλύψεων⁹⁴, αλλά μάλλον νά μένουν μέ τήν ταπεινώση στήν κατάσταση τής τελειότητας, και μέ τούς συχνούς εξευτελισμούς νά διατηρούν τή δωρεά του Θεού μέ όσιότητα. Εμείς όμως τώρα δταν λέμε «ασθένειες», εννοούμε τούς πονηρούς λογισμούς και τις σωματικές αρρώστιες. Τότε, επειδή τά σώματα τών αγίων πού αγωνίζονταν κατά τής αμαρτίας παραδίνονταν σέ θανατηφόρες πληγές και σέ διάφορες άλλες κακοπάθειες, ήταν πολύ ανώτερα από τά πάθη πού μπήκαν λόγω τής αμαρτίας στήν ανθρώπινη φύση. Τώρα όμως, επειδή πληθύνεται μέ τή χάρη του Κυρίου ή ειρήνη τών εκκλησιών, πρέπει νά δοκιμάζονται οί αγωνιστές τής ευσέβειας, στό σώμα μέ συνεχείς αρρώστιες και στήν ψυχή μέ πονηρούς λογισμούς· και μάλιστα εκείνοι στους οποίους ή πνευματική γνώση ενεργεί μέ κάθε αίσθηση και εσωτερική πληροφορία, γιά νά αποφεύγουν κάθε κενοδοξία και κάθε υπερήφανη σκέψη και νά μπορέσουν —καθώς είπα— νά δεχτούν μέσα στις καρδιές τους μέ μεγάλη ταπεινώση τή σφραγίδα τής θείας ωραιότητας, σύμφωνα μ' εκείνο πού λέει ό Δαβίδ: «Τυπώθηκε επάνω μας Κύριε τό φώς του προσώπου Σου»⁹⁵. Πρέπει λοιπόν μέ ευχαριστία νά ύπομένομε

88. Ματθ. 7, 14.

91. Φίλιπ. 2, 13.

94. Β' Κορ. 12, 7.

89. Ματθ. 11, 30.

92. Β' Κορ. 12, 9.

95. Ψαλμ. 4, 7.

90. Παροιμ. 8, 35.

93. Παροιμ. 3, 12.

τό θέλημα τοῦ Κυρίου· και αυτό θα μας λογαριασθεί ως ένα δεύτερο μαρτύριο, τόσο οι συνεχείς αρρώστιες, όσο και ή μάχη εναντίον τών δαιμονικών λογισμών. Γιατί ό διάβολος πού έλεγε τότε στους αγίους μάρτυρες μέσω τών άνομων εκείνων αρχόντων νά αρνηθούν τό Χριστό και νά επιθυμήσουν τή δόξα τοῦ βίου, στέκεται και τώρα και λέει τά ἴδια στους δούλους τοῦ Θεοῦ ακατάπαυστα. Αυτός πού έκανε τότε νά υποφέρουν τά σώματα τών αγίων και κακοποιούσε υπερβολικά τούς τιμημένους δασκάλους τοῦ Ευαγγελίου μέσω εκείνων πού υπηρετούσαν τά διαβολικά εκείνα φρονήματα, ό ίδιος φέρνει και τώρα στους όμολογητές τής ευσέβειας τά διάφορα παθήματα, μέ πολλές ύβρεις και εξευτελισμούς, όταν μάλιστα αυτοί βοηθούν γιά τή δόξα τοῦ Κυρίου μέ πολλή δύναμη τούς φτωχούς πού κακοπαθοῦν. Και γι' αυτό, είναι ανάγκη μέ βεβαιότητα και υπομονή νά εργαζόμαστε τό μαρτύριο τής συνειδήσεως μας ενώπιον τοῦ Θεοῦ, όπως λέει ό Δαβίδ: «Περίμενα μέ πολλή υπομονή τον Κύριο, και μοῦ έδειξε προσοχή»⁹⁶.

95. Ἡ ταπεινοφροσύνη είναι κάτι πού δύσκολα κανείς αποκτά, γιατί όσο μεγάλο πράγμα είναι, τόσο μέ πολλούς αγώνες κατορθώνεται. Ὅμως έρχεται μέ δύο τρόπους σ' εκείνους πού μετέχουν στή θεία γνώση. Ὅταν δηλαδή ό αγωνιστής τής ευσέβειας βρίσκεται σέ μιá μέση κατάσταση τής πνευματικής πείρας, τότε έχει κάπως ταπεινότερο τό φρόνημα, ή λόγω ασθένειας τοῦ σώματος, ή εξαιτίας εκείνων πού χωρίς λόγο έχθρεύονται όσους αγωνίζονται γιά τή δικαιοσύνη, ή εξαιτίας τών πονηρών λογισμών. Ὅταν όμως ό νους μέ πολλή αίσθηση και πληροφορία καταφωτιστεῖ από τή θεία χάρη, τότε ή ψυχή έχει τήν ταπεινοφροσύνη σάν φυσική· γιατί καθώς τρέφεται πλούσια από τή θεία αγαθότητα, δέν μπορεί πλέον νά φουσκώνει στήν έπαρση τής φιλοδοξίας, ακόμη και άν εργαζεται ακατάπαυστα τις εντολές τοῦ Θεοῦ, και μάλλον νομίζει τόν εαυτό της κατώτερο απ' όλους, γιατί έχει έρθει σέ κοινωνία μέ τή θεία επιείκεια. Ἡ πρώτη εκείνη ταπεινοφροσύνη έχει συνήθως λύπη και στενοχώρια, ενώ ή δεύτερη έχει χαρά και συστολή γεμάτη σοφία. Γι' αυτό —όπως είπα— ή πρώτη έρχεται σ' εκείνους πού βρίσκονται στο μέσο τών αγώνων, ενώ ή άλλη αποστέλλεται σ' εκείνους πού πλησιάζουν τήν τελειότητα. Γι' αυτό ή πρώτη πολλές φορές αλλοιώνεται από τις βιοτικές επιτυχίες, ενώ ή άλλη, και άν τής προσφέρουν όλες τις βασιλείες τοῦ κόσμου, δέν επηρεάζεται, ούτε αισθάνεται διόλου τά φοβερά βέλη τής αμαρτίας. Γιατί αφού είναι ολόκληρη πνευματική, αγνοεί οπωσδήποτε τις σωματικές δόξες. Πρέπει όμως ό αγωνιστής μέ κάθε τρόπο νά περάσει από τήν πρώτη γιά νά φτάσει στή δεύτερη· γιατί άν ή χάρη δέ μαλακώσει προηγουμένως μέ τήν πρώτη τό αυτεξούσιο μας, γιά νά μας δοκιμάσει μέσω τών παιδαγωγικών θλίψεων, δέ μάς χαρίζει τή μεγαλοπρέπεια τής τέλειας ταπεινοφροσύνης.

96. Εκείνοι πού αγαπούν τις ηδονές τοῦ βίου, φτάνουν στήν αμαρτία ἀπό τούς λογισμούς. Καθώς τούς οδηγεί μιὰ γνώμη χωρίς διάκριση, επιθυμούν όλες τις εμπαιθείς σκέψεις τους νά τις κάνουν λόγια άνομα και άσεβη έργα. Όσοι αντίθετα προσπαθούν νά κατορθώσουν τον ασκητικό βίο, ἀπό τά σφάλματα έρχονται στους πονηρούς λογισμούς, ή σέ πονηρά και επιβλαβή λόγια. Γιατί δταν οι δαίμονες δούνε τούς ανθρώπους αυτούς νά ακούν μέ ευχαρίστηση κατηγορίες γιά άλλους, ή νά άργολογούñ και νά λένε λόγια πού δέν αρμόζουν, ή νά γελούν άπρεπώς, ή νά θυμώνουν υπερβολικά, ή νά επιθυμούν τήν κούφια και μάταιη δόξα, τότε δλοι μαζί οπλίζονται εναντίον τους. Και μεταχειρίζονται κυρίως τή φιλοδοξία γιά πρόφαση τής κακίας τους και μέσω αυτής σάν ἀπό σκοτεινή θυρίδα πηδούν και αρπάζουν τις ψυχές. Πρέπει λοιπόν εκείνοι πού θέλουν νά ζουν μέ δλες τις αρετές, νά μήν επιθυμούν τή δόξα, ούτε μέ πολλούς νά αναστρέφονται, ούτε νά βγαίνουν συχνά έξω, ή νά κατηγορούν τούς άλλους, και άν ακόμη οί κατηγορούμενοι είναι άξιοι τής κατηγορίας, ούτε πολύ νά μιλούν, και άν ακόμη μπορούν νά λένε πάντοτε καλά. Γιατί ή πολυλογία διασκορπίζει υπερβολικά τό νοῦ, και δχι μόνο τόν κάνει αδρανή στήν πνευματική εργασία, αλλά και τον παραδίνει στό δαίμονα τής άκηδίας: αυτός πάλι, άφού τόν εξασθενήσει υπέρμετρα, τόν παραδίνει στους δαίμονες τής λύπης και τής οργής. Πρέπει λοιπόν πάντοτε νά απασχολούμε τό νοῦ στήν τήρηση τών αγίων εντολών και στή βαθιά μνήμη τοῦ ένδοξου Κυρίου. Γιατί λέει ή Γραφή: «Όποιος εφαρμόζει εντολή, δέ θά γνωρίσει πονηρό λόγο»⁹⁷, δηλαδή δέν θά ξεστρατίσει σέ πονηρούς λογισμούς ή λόγους.

97. Όταν ή καρδιά μέ έναν πόνο πού καίει δέχεται τά τοξεύματα τών δαιμόνων, ώστε νά νομίζει ό άνθρωπος δι είναι πραγματικά βέλη, τότε ή ψυχή μισεί μέ πόνο τά πάθη, καθώς βρίσκεται στήν άρχή τής καθάρσεως· γιατί άν δέν πονέσει πολύ γιά τήν αναίδεια τής αμαρτίας, δέ θά μπορέσει νά χαρεί πλουσιοπάροχα γιά τήν αγαθότητα τής αρετής. Εκείνος λοιπόν πού θέλει νά καθαρήσει τήν καρδιά του, ας τήν φλογίζει διαρκώς μέ τή μνήμη τού Κυρίου Ιησού, αυτό μόνον έχοντας μελέτη και ακατάπαυστη εργασία. Δέν πρέπει άλλοτε νά προσεύχονται κι άλλοτε δχι, εκείνοι πού θέλουν νά αποβάλουν τή σαπρότητά τους, αλλά πάντοτε νά ασχολούνται μέ τήν προσευχή και τή φύλαξη τού νοῦ, ακόμη και δταν βρίσκονται έξω ἀπό τις εκκλησίες. Εκείνος πού θέλει νά καθαρήσει τόν χρυσό, άν γιά λίγο αφήσει τή φωτιά νά σταματήσει, σκληραίνεται πάλι τό μετάλλευμα πού καθαρίζει. Έτσι και εκείνος πού άλλοτε θυμάται τό Θεό και άλλοτε δχι, εκείνο πού νομίζει δι αποκτά μέ τήν προσευχή τό χάνει μέ τήν απραξία. Τό χαρακτηριστικό τού άνθρώπου πού αγαπά τήν αρετή είναι νά αφανίζει πάντοτε, μέ τή μνήμη τού Θεού, δι, τή γήινο υπάρχει στήν καρδιά, ώστε σιγά-σιγά τό κα-

97. Έκκλ. 8, 5.

κό νά αφανιστεῖ τελείως ἀπό τή φωτιά της μνήμης τοῦ ἀγαθοῦ και ἡ ψυχὴ νά επανέλθει μέ μεγαλύτερη δόξα στή φυσικὴ της λαμπρότητα.

98. Ἀπάθεια δέν εἶναι τό νά μὴ μάς πολεμοῦν οἱ δαίμονες —γιατί τότε θά ἔπρεπε νά φύγομε ἀπό τον κόσμο, κατὰ τον Ἀπόστολο⁹⁸— ἀλλὰ ἐνώ μάς πολεμοῦν, νά μένομε ἀπολέμητοι. Οἱ σιδερόφρακτοι πολεμιστές τοξεύονται ἀπό τούς αντιπάλους τους, ακοῦνε και τον ἦχο τού βέλους, ἀκόμη βλέπουν και τὰ βέλη πού ρίχνουν εναντίον τους οἱ εχθροί, ἀλλὰ δέν τραυματίζονται λόγω τῆς στερεότητος τῶν πολεμικῶν ενδυμάτων τους. Ἀλλὰ ε-κείνοι μένουν ἀπολέμητοι, επειδὴ εἶναι περιφραγμένοι ἀπό σιδερένια ενδύματα. Ἐμεῖς ὁμως, φορώντας τὴν πανοπλία τοῦ ἀγίου φωτός και τὴν περικεφαλαία τῆς σωτηρίας και οπλισμένοι μέ ὅλα τὰ καλὰ ἔργα, ἄς διασπάσομε τις σκοτεινές φάλαγγες τῶν δαιμόνων. Γιατί τὴν καθαρότητα δέν τὴ φέρνει μόνο τό νά μὴν πράττομε τὰ κακὰ, ἀλλὰ τό νά καταστρέψομε ολότε-λα τὰ κακὰ μέ τὴν ἐπιμέλεια τῶν καλῶν.

99. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ νικήσει ὅλα σχεδόν τὰ πάθη, δύο δαί-μονες απομένουν πού παλεύουν εναντίον του. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ ἕνας ενοχλεῖ τὴν ψυχὴ, και ἀπὸ τὴ μεγάλη αγάπη πρὸς τὸ Θεὸ τὴν οδηγεῖ σ' ἕνα ἀκαιρο ζήλο, ὥστε νά μὴ θέλει κανέναν ἄλλο νά ἀρέσει ὅπως αὐτὴ στό Θεό. Ὁ ἄλ-λος πολεμεῖ τό σῶμα παρακινώντας το σέ μιὰ φλογερὴ ἐπιθυμία συνουσίας. Αὐτό συμβαίνει στό σῶμα, ἀπὸ τό ἕνα μέρος επειδὴ ἡ ἡδονὴ αὐτὴ εἶναι μέ-σα στή φύση του γιὰ τὴ γέννηση παιδιῶν, κι ἔτσι εὐκόλα νικά· κι ἀπὸ τό ἄλλο μέρος κατὰ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δεῖ ὁ Κύριος κανένα αγωνι-στή πού ακμάζει μέ πλήθος ἀρετῶν, παραχωρεῖ κάποτε νά καταμολύνεται ἀπὸ τόν δαίμονα αὐτόν, γιὰ νά ἔχει αἰτία νά νομίζει τον εαυτό του χειρότε-ρο ἀπ' ὅλους τούς ἀνθρώπους. Ἡ ἐνόχληση ἀπὸ αὐτό τό πάθος ακολουθεῖ τὰ κατορθώματα, ἢ ἄλλοτε προηγείται, ὥστε εἴτε πρὶν εἴτε μετὰ ενεργεῖ τό πάθος, ἢ ψυχὴ νά φαίνεται ἀχρεία, ὅσο και ἂν εἶναι μεγάλα τὰ κατορθώμα-τα της. Ἀλλὰ τόν πρῶτο δαίμονα θά τόν πολεμήσομε μέ μεγάλη ταπεινο-φροσύνη και αγάπη, και τόν δεύτερο μέ ἐγκράτεια, ἔλλειψη οργῆς και βαθιὰ μελέτη τοῦ θανάτου, γιὰ νά αισθανόμαστε μέ τούς τρόπους αὐτοὺς ἀκατά-παυστα τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος και νά νικήσομε μέ τὴ χάριη τοῦ Κυρίου και τὰ πάθη αὐτά.

100. Ὅσοι γίναμε μέτοχοι τῆς αγίας γνώσεως, πάντως θά δώσομε λό-γο και γιὰ τούς ἀθέλτους μετεωρισμούς μας, ὅπως λέει και ὁ θεῖος Ἰώβ: «Ἐπεσήμανες και κάθε τυχόν ακούσιο παράπτωμα μου»⁹⁹. Και αὐτό εἶναι δίκαιο· γιατί ἂν δέ σταματήσει κανεὶς τὴν παντοτινὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ, και δέν παραμελήσει τις ἀγίες ἐντολές Του, δέ θά πέσει οὔτε σέ εκούσιο, οὔτε σέ ακούσιο παράπτωμα. Πρέπει λοιπόν ἀμέσως και γιὰ τὰ ακούσια παραπτώ-ματα νά προσφέρομε θερμὴ ἐξομολόγηση στον Κύριο, δηλαδή γιὰ τις παρα-βάσεις τοῦ μοναχικοῦ κανόνα (γιατί δέν εἶναι δυνατόν ὁ ἄνθρωπος νά μὴν

98. Α' Κορ. 5, 10.

99. Ἰώβ 14, 17.

κάνει ανθρώπινα λάθη), μέχρις ότου πληροφορηθεί ή συνείδηση μας μέσα σέ δάκρυα αγάπης γιά τή συγχώρηση τους. «Γιατί αν ομολογούμε τις αμαρτίες μας —λέει ή Γραφή— είναι αξιόπιστος και δίκαιος και θά συγχωρέσει τις αμαρτίες μας και θά μάς καθαρήσει από κάθε αδικία»¹⁰⁰. Πρέπει λοιπόν νά προσέχομε αδιάκοπα τό είδος τής εξομολογήσεως, μήπως ή συνείδηση μας ξεγελά τόν εαυτό της, μέ τό νά νομίζει ότι αρκετά εξομολογήθηκε στο Θεό. Γιατί ή κρίση τοῦ Θεοῦ είναι πολύ ανώτερη από τή συνείδηση μας, ακόμη και αν κανείς, μέ κάθε εσωτερική πληροφορία, τίποτε δέν αισθάνεται γιά τό όποιο νά τόν κατηγορεί ή συνείδηση, καθώς ό σοφότατος Παῦλος μάς διδάσκει λέγοντας: «Αλλά ούτε τόν εαυτό μου δέν ανακρίνω· γιά τίποτα δέ βρίσκω νά μέ κατηγορεί ή συνείδηση μου, αλλά ή δικαίωση μου δέ βρίσκεται εδώ. Αυτός πού μέ κρίνει είναι ό Κύριος»¹⁰¹. Γιατί αν δέν εξομολογηθούμε και γι' αυτά όπως πρέπει, θά δοκιμάσομε κάποιαν άγνωστη δειλία στήν ώρα τοῦ θανάτου μας. Θά έπρεπε εμείς πού αγαπούμε τόν Κύριο, νά προσευχόμαστε νά βρεθούμε τότε χωρίς κανένα φόβο. Γιατί εκείνος πού δοκιμάζει τότε φόβο, δέ θά περάσει ελεύθερα από τούς άρχοντες τοῦ ταρτάρου· γιατί αυτοί θά έχουν σάν συνήγορο τής κακίας τους τή δειλία τής ψυχής. Η ψυχή όμως πού αισθάνεται αγαλλίαση μέ τήν αγάπη τοῦ Θεοῦ κατά τήν ώρα τοῦ θανάτου, πηγαίνει πάνω από όλες τις σκοτεινές παρατάξεις μαζί μέ τούς αγγέλους, πετώντας μέ τά φτερά τής πνευματικής αγάπης, αφού έχει χωρίς κανένα κενό τό πλήρωμα τοῦ νόμου, τήν αγάπη¹⁰². Γι' αυτό και κατά τήν παρουσία τοῦ Κυρίου, θά άρπαγοῦν μαζί μέ όλους τούς αγίους εκείνοι πού θά τελειώνουν τόν βίο μέ τέτοια παρρησία, ενώ εκείνοι πού και λίγο δειλιάζουν τήν ώρα τοῦ θανάτου, θά αφεθούν μαζί μέ τό πλήθος τών άλλων ανθρώπων, σάν υπόδικοι, γιά νά δοκιμαστούν από τή φωτιά τής κρίσεως, και έτσι νά δεχτούν τήν κληρονομία πού τούς οφείλεται κατά τά έργα τους από τόν αγαθό Θεό μας και βασιλιά Ιησού Χριστό. Γιατί Αυτός είναι ό Θεός τής δικαιοσύνης και δικός Του είναι ό πλούτος τής αγαθότητας τής βασιλείας Του πού δίνει σ' εμάς πού Τόν αγαπούμε, σέ όλους τούς αιώνες. Ἄμην.

Ερμηνεία τον Ἁγ. Μαξίμου στη φράση τον ΙΟΟον κεφ.

«για νά δοκιμαστούν από τή φωτιά τής κρίσεως».

Εκείνοι πού απέκτησαν τήν τελειότητα τής αγάπης προς τό Θεό και ανύψωσαν τήν ψυχή μέ τις αρετές, θ' αρπαχτούν μέσα σέ σύννεφα, κατά τόν Απόστολο¹⁰³, και δέ θά υποστούν κρίση. Εκείνοι όμως πού δέν απέκτησαν ολόκληρη τήν τελειότητα, αλλά έχουν αμαρτήματα μαζί μέ τά κατορθώματα, αυτοί έρχονται στο δικαστήριο τής κρίσεως. Και εκεί, μέ τήν εξέταση τών καλών και τών κακών πράξεων, θά είναι σάν νά φλογίζονται, και αν βαρύνει ή πλάστιγγα τών καλών πράξεων, καθαρίζονται από τήν κόλαση.

100. Α' Τω. 1, 9.

101. Α' Κορ. 4, 3-4.

102. Ρωμ. 13, 10.

103. Α' Θεσ. 4, 17.

ΑΓΙΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ
Ο
ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ο χρόνος πού έζησε ό άγιος Ιωάννης ό Καρπάθιος, ό τόπος δπov πέρασε τούς αγώνες τής ασκήσεως, και όλα τά σχετικά μέ αυτόν, μας είναι άγνωστα. Μόνο ό ιερός Φώτιος γράφει γι' αυτόν (Ανάγνωση 201): «Υπερτερεί πολύ ό Διάδοχος από τόν Ιωάννη τόν Καρπάθιο, ό όποιος επιγράφει τό έργο τον "Λόγος παρηγορητικός προς τούς μοναχούς τής Ινδίας", πού τόν παρακάλεσαν νά τούς γράψει. Διαιρείται ό λόγος αυτός σέ εκατό κεφάλαια και προτρέπει τούς αναγνώστες νά έχουν έγκαρτέρηση στις συμφορές και νά υπομένουν τούς πειρασμούς πού τούς έρχονται».

Εισαγωγικά σχόλια

Ὁ δσος Ἰωάννης ὁ Καρπάθιος εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς πατέρες τῆς Ἐρημου, ἀσκητῆς καὶ δάσκαλος τοῦ μοναχικοῦ βίου. Εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ πρόκειται γιὰ τὸν μετέπειτα ἐπίσκοπο Καρπάθου, ἔργα τοῦ ὁποῖου διάβασε ὁ Μ. Φώτιος. Ὡς σοφὸς καὶ δσος, βρίσκεται ἐναρμονισμένος μὲ τὴν ἀσκητικὴ καὶ ἡσυχαστικὴ παράδοση, παρουσιάζοντας ἰδιούτως τὴ διδασκαλία του, πού ἀποτελεῖ ἐρμηνεῖα σαρκωμένη τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, δπου συνεχῶς παραπέμπει.

Τὰ ἐνωματωθέντα ἔργα του στὴ Φιλοκαλία εἶναι τὰ «Ἐκατὸ Παραμυθητικὰ Κεφάλαια» καὶ ὁ «Ἀσκητικὸς Λόγος», πού ἔγραψε καὶ ἀπέστειλε στους θλιβόμενους μοναχοὺς τῶν Ἰνδιῶν, κατόπιν παρακλήσεώς τους. Πρόκειται πράγματι γιὰ παρηγορητικὲς καὶ ἐνθαρρυντικὲς παραινέσεις πρὸς μοναχοὺς, δπου περιγράφονται οἱ ἀγῶνες κατὰ τῶν παθῶν, τοῦ κόσμου καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ υπογραμμίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πού ὑπὸ μορφὴ παιδαγωγίας θλίβει τοὺς ἀγαπητοὺς Του.

Ἡ φράση τοῦ ὁσίου Ἰωάννη εἶναι σαφῆς καὶ τὰ νοήματα κρυστάλλινα, μὲ ἐπένδυση πολλὲς φορές ἀλληγορικὴ, μέθοδο πού ἐφαρμόζει, δπως πολλοὶ πατέρες, στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἡ προσπάθεια του εἶναι αἰσθητὴ· θέλει νὰ παρουσιάσει τὴν πνευματικὴ καὶ ἀσκητικὴ ζωὴ κοπιαστικὴ μὲν, ἀλλὰ καὶ γεμάτη χαρὰ καὶ ἀνάπαυση ψυχῆς.

Γιὰ νὰ ἐνθαρρύνει τοὺς μοναχοὺς στὸν πόλεμο κατὰ τοῦ διαβόλου, τοὺς ἀποκαλύπτει τὴν ἔξις ἀλήθεια, τὴν ὁποία μὴ βλέποντας θλίβονταν: ὅτι αἰσθάνονται μὲν αὐτοὶ τοὺς πολέμους τοῦ διαβόλου καὶ τὴν πίκρα τους, ἀλλὰ δὲν αἰσθάνονται αὐτὸ πού εἶναι γεγονός· δηλαδὴ τῆς μαστιγώσεις πού δίνουν οἱ μοναχοὶ μὲ τὴν ἀντίστασή τους στῆς δαιμονικὲς προκλήσεις, μὲ τὴ μετάνοια τους καὶ τῆς προσευχῆς τους, μὲ τῆς ὁποῖες καίνε τοὺς δαίμονες, δπως γράφει καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης: «Ὄνόματι Ἰησοῦ μᾶστιζε πολεμίους».

Θέλοντας ὁ δσος δάσκαλος νὰ ἀπαλλάξει τοὺς μοναχοὺς ἀπὸ αἰσθήματα κατωτερότητας ἀπέναντι τῶν λαϊκῶν καὶ νὰ τοὺς κάνει νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν ὑψηλὴ κλήση τους, γράφει: «Πρόσεξε νὰ μὴ καλοτυχήσεις ποτὲ τὸν κοσμικὸ περισσότερο ἀπὸ τὸν μοναχό, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἔχει γυναῖκα καὶ παιδιὰ καὶ εἶναι εὐχαριστήμενος ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης πού κάνει καὶ δὲν πειράζεται ἀπὸ τὸν σατανά, νομίζοντας ἔτσι ὅτι αὐτὸς εἶναι πιὸ εὐάρεστος στὸν Θεό».

Πράγματι, ἂν καὶ εἶναι καὶ ὁ μοναχὸς ἀμαρτωλὸς, δμως ἡ θλίψη τῆς ψυχῆς του καὶ ἡ κακοπάθειά του εἶναι τιμιότερες στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τοῦ λαϊκοῦ. Ὁ Θεὸς χαιρετᾷ τους ἀγῶνες τῶν μοναχῶν, τοὺς ὁποῖους θλίβουν καὶ στεναχωροῦν οἱ δαίμονες. Καὶ τὸ γεγονός ὅτι τοὺς πολεμοῦν μὲ κάθε τρόπο οἱ ἐχθροὶ τους, φτάνει νὰ ἀποδείξει ὅτι ἡ ζωὴ τους εἶναι φιλόθεη καὶ ἀποβλέπουν στὴν τελειότητα τους, ἀφοῦ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ δαιμονικὰ πάθη.

Ὁ δσος Ἰωάννης, συμμετέχοντας στῆς κοινὲς πατερικὲς ἐμπειρίες, ἐπόμενο εἶναι νὰ συμφωνεῖ μὲ δλους τοὺς ἀσκητικὸς ἁγίους Πατέρες σὲ δλες τῆς πλευρῆς τοῦ

μοναχικού β(ου και σπήν τόσο διαφωτιστική δαιμονολογία τους. Γενικά ἡ διδασκαλία του εἶναι επαγωγός, παραδοσιακή, γεμάτη πνευματική σοφία και χάρη και απευθύνεται μέ πολλή πατρική στοργή στους λιποψυχήσαντες Ινδούς μοναχούς. Γι' αυτό και τούς ανατέμνει σαν ἔμπειρος γιατρός τή φύση τής ψυχής, τήν ποιότητα των αρετών και τών κακιών, τις δαιμονικές τέχνες, τις ενέργειες τής χάρης και τούς προτρέπει, μαζί μέ τήν ένταση τής ασκητικής αγωγής, νά προσεύχονται αδιάλειπτα και μέ ταπείνωση.

Τά «Ἐκατό Παραμυθητικά Κεφάλαια» και ὁ «Ασκητικός Λόγος» ανήκουν στή γνήσια ορθόδοξη πνευματική παράδοση και βοηθοῦν αποφασιστικά στή γνώση τών ποικίλων πνευματικών προβλημάτων, τών οποίων εἶναι απλανής δάσκαλος ὁ δσιος Ιωάννης ὁ Καρπάθιος, ἀφού εἶναι καρποί τού ενός και ενοποιοῦ Αγίου Πνεύματος μέ τή συνεργία τής καθαρής του ψυχής και τού φωτεινοῦ νού του.

100 παρηγορητικά κεφάλαια πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς Ἰνδίας

Οί ζητιάνοι πού προσφέρουν ανοιξιάτικα άνθη στους επίγειους βασι-
λείς, δχι μόνο δέν αποδιώχονται, αλλά πολλές φορές δέχονται και
κάποια δώρα. Κι ἐγώ, επειδή μέ διατάξατε, δανείστηκα ἀπό δώ κι
ἀπό κει μιὰ εκατοντάδα καλά λόγια και τά προσφέρω σ' εσάς, πού έχετε τό
πολίτευμα στους ουρανοὺς¹. Και εύχομαι νά γίνουν καλόδεκτα και νά μοῦ
ανταποδώσετε τή δωρεά τών προσευχών σας.

1. Ὅσο αἰώνιος είναι ὁ Βασιλιάς τών δλων, μέ βασιλεία πού δέν έχει
οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος, τόσο ὁ ζήλος εκείνων πού αγωνίζονται θεληματικά
γι' Αὐτόν και γιά τις αρετές γίνεται πιο επικερδής. Γιατί οἱ τιμές τοῦ πα-
ρόντος βίου, δσο λαμπρές και αν είναι, καταργοῦνται οπωσδήποτε μαζί μέ
αυτόν. Οἱ τιμές δμως πού απονέμονται ἀπό τό Θεό στους ἀξιους, επειδή δί-
νονται μέ αφθαρσία, μένουν αἰώνια.

2. Ὁ μακάριος Δαβίδ, καταρτίζοντας τόν ὕμνο τοῦ Θεοῦ μέ τή συμμε-
τοχή δλης τῆς κτίσεως, ανέφερε και τοὺς αγγέλους και δλες τις ἀόρατες δυ-
νάμεις και έφτασε μέχρι τή γή, ὡστε νά μνημονεύσει και τά θηρία και τά
ζώα και τά πτηνά και τά ερπετά², επειδή πίστευε δι δλα τά κτίσματα
προσκυνοῦν τό Δημιουργό και ήθελε δλα νά συνεισφέρουν στήν υμνολογία
τοῦ Θεοῦ. Και πώς λοιπόν ὁ μοναχός, ὁ ὁποῖος συγκρίνεται μέ τό χρυσάφι
ἀπό τήν χώρα Σουφεῖρ³, θά ανεχθεῖ ποτέ νά ναρκωθεῖ ή νά παραμελήσει
τήν υμνολογία;

3. Ὅπως τή βάτο τήν τύλιγε ή φλόγα αλλά δέν τήν ἐκαιγε⁴, έτσι και ε-
κείνοι πού έλαβαν τό χάρισμα τῆς ἀπάθειας, αν και έχουν πολύ βαρὺ και
θερμὸ σῶμα, καθόλου δέν ενοχλεί, οὔτε βλάπτει τή σάρκα ή τό νοῦ ή θερ-
μότητα τοῦ σώματος. Γιατί ή φωνή τοῦ Κυρίου σταμάτησε τή φλόγα τῆς
φύσεως⁵. Και αυτό γιατί ή θέληση και ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διαχώρισε εκείνα
πού φυσικῶς είναι ενωμένα.

4. Ἡ σελήνη ή οποῖα μεγαλώνει και πάλι μικραίνει, είναι τύπος τοῦ
άνθρωπου, ὁ ὁποῖος άλλοτε πράττει καλά και άλλοτε ἀμαρτάνει. και κατό-
πιν μέ τή μετάνοια επανέρχεται στήν ενάρετη ζωή. Λοιπόν δέν χάθηκε ὁ
νοῦς δποιου ἀμάρτησε, καθῶς νομίζουν μερικοί, δπως τῆς σελήνης τό σῶμα
δέν λιγότεψε, αλλά μόνο τό φῶς της. Αποκτά λοιπόν πάλι ὁ ἄνθρωπος
τήν λαμπρότητα του μέ τή μετάνοια, δπως ή σελήνη μετά τό λιγότεμά της
ξαναντύνεται πάλι τό φῶς. Γιατί λέει ή Γραφή: «Εκείνος πού πιστεύει στό
Χριστό, κι αν πεθάνει, θά ζήσει»⁶ «και θά γνωρίσει δι Ἐγώ ὁ Κύριος μίλη-
σα και θά τό κάνω»⁷.

1. Φίλιπ. 3, 20.

3. Γ' Βασ. 10, 11.

5. Ψαλμ. 28, 7.

7. Τεξ. 17, 24.

2. Ψαλμ. 148.

4. Έξ. 3, 2.

6. Ἰω. 11, 26.

5. "Αν συμβεί και γίνει εναντίον σου επανάσταση του πλήθους των αισχρών λογισμών και υποχωρήσεις και νικηθείς, νά γνωρίζεις ότι χωρίστηκες πρόσκαιρα από τη θεία χάρη. Γι' αυτό και παραδόθηκες στην πτώση σου με δίκαιη κρίση. Νά αγωνίζεσαι λοιπόν νά μή μείνεις ποτέ με την αμέλεια σου μακριά από τη θεία χάρη ούτε για μιά στιγμή. "Αν μπορέσεις νά υπερνικήσεις τό ολίστημα σου και νά υπερπηδήσεις τό τείχος των εμπαθών λογισμών και τις αλλεπάλληλες βρωμερές προσβολές της πονηρίας των έχθρων, μή φανείς αχάριστος στο Θεό πού σοῦ έδωσε αυτή τή δωρεά. Γιατί λέει ό Απόστολος: «Όχι έγώ, αλλά ή χάρη του Θεού πού είναι μαζί μου»⁸, αυτή είναι πού χάρισε σέ μένα αυτό τό τρόπαιο τής νίκης, και μέ ύψωσε παραπάνω από τις ακάθαρτες ενθυμήσεις και μέ γλύτωσε από τον άδικο, δηλαδή τόν διάβολο, και από τον παλαιό άνθρωπο. Γι' αυτό λοιπόν ελαφρωμένος μέ τά φτερά του Πνεύματος και ελευθερωμένος από τό σώμα, μπόρεσα νά πετάξω πάνω από τούς δαίμονες πού μέ κυνηγούσαν, οί όποιοι, όπως πιάνουν τά πουλιά μέ τις ίξόβεργες, πιάνουν τό νοῦ του ανθρώπου μέ τήν ήδυσπάθεια, τήν οποία του παρουσιάζουν μέ βία και καταναγκασμό. Εκείνος λοιπόν πού μέ έβγαλε από τήν Αίγυπτο, δηλαδή από τόν κόσμο, ό όποιος είναι τόπος απώλειας των ψυχών, Αυτός χτύπησε κρυφά μέ τό χέρι Του πολεμώντας για χάρη μου τόν 'Αμαλήκ'⁹, και μοῦ έδωσε τήν ελπίδα οτι και τά υπόλοιπα έτη των ακαθάρτων παθών θά εξολοθρεύσει ό Κύριος από μπροστά μας^{9α}. Αυτός, ό Θεός μας, θά μάς δώσει σοφία και δύναμη¹⁰. Γιατί μερικοί έλαβαν σοφία, αλλά δχι και τή δύναμη του Πνεύματος για νά νικήσουν τούς εχθρούς. Αυτός θά σέ ανυψώσει επάνω από τούς εχθρούς σου και θά σοῦ δώσει φτερά περιστεριού για νά πετάξεις και νά αναπαυθείς στο Θεό¹¹. 'Ο Κύριος θά κάνει σαν χάλκινο τόξο τούς βραχίονες σου¹² και θά σέ αναδείξει δυνατό, πρόθυμο και ρωμαλέο εναντίον του αντιπάλου σου και θά ρίξει κάτω από τά πόδια σου δλους εκείνους πού επαναστατούν εναντίον σου¹³. Απόδωσε λοιπόν στον Κύριο τή χάρη τής άγνείας, γιατί δεν σέ εγκατέλειψε στα θελήματα τής σάρκας σου και του αίματος και στα καταστρεπτικά και ακάθαρτα πνεύματα πού τά ερεθίζουν, αλλά σέ φύλαξε ασφαλής μέ τό δεξί Του χέρι. Κτίσε Του θυσιαστήριο, όπως ό Μωυσής αφού κατατρόπωσε τόν 'Αμαλήκ'¹⁴. Γι' αυτό θά σέ δοξολογήσω και θά σέ υμνήσω, Κύριε, και θά ψάλλω στο δνομά Σου, δοξάζοντας τά μεγαλειώδη έργα Σου' επειδή γλύτωσες τή ζωή μου από τήν καταστροφή, και μέ άρπαξες από τις παγίδες και τά δίχτια τής πολύμορφης και πανούργας κακίας πού περικυκλώνει τόν άνθρωπο σέ κάθε περίσταση.

6. Ξαναζωντανεύουν μέσα μας τά ακάθαρτα πάθη οι πονηροί δαίμονες, και τά ανανεώνουν και τά ανεβάζουν ψηλά και τά πολλαπλασιάζουν. 'Η

8. Α' Κορ. 15, 10.

10. Δαν. 2, 23.

13. Ψαλμ. 17, 40.

9. Έξ. 17, 8-16.

11. Ψαλμ. 54, 7.

14. Έξ. 17, 15.

9α. Δευτ. 4,38.

12. Ψαλμ. 17, 35.

προσεκτική μελέτη τοῦ Θεοῦ λόγου, και μάλιστα δταν γίνεται μέ χύσιμο δακρῶν, νεκρώνει και αφανίζει τα πάθη, ακόμη και άν έχουν πολυκαιρίσει. Και σιγά-σιγά φέρνει στήν ανυπαρξία τις ολέθριες αμαρτωλές ενέργειες τῆς ψυχῆς και τοῦ σώματος· μόνο εμεῖς να μήν ἀμελήσομε μέ προσευχή και ελπίδα επίμονη και χωρίς ντροπή να καθόμαστε κοντά στον Κύριο.

7. Γιατί ἀπό τό στόμα τῶν πιστῶν πού είναι νήπια ὡς προς τήν κακία, ὁ Χριστός κάνει τέλειο ὕμνο; Ασφαλῶς γιά νά συντρίψει μέ τήν ὕμνωδία τον εχθρό πού βαρῦτατα κι εκδικητικά τυραννεῖ¹⁵, τον εχθρό τῶν αρετῶν και υπέρμαχο τῆς κακίας, τό διάβολο. Λοιπόν κι εμεῖς δταν υμνοῦμε τόν Κύριο μέ απλότητα καρδιάς, συντρίβομε και καταστρέφομε τις μηχανές τοῦ εχθροῦ. Γιατί, «μέ τό πλήθος τῆς δόξας Σου, Κύριε, διέλυσες τούς πολέμους και τούς εχθρούς πού μάς πολεμοῦσαν»¹⁶.

8. Ὅποιος είναι σάν ένα ἐκτρωμα παραμορφωμένος ἀπό τήν αμαρτία, αὐτός τώρα κατατρώγει ἀπό τά σαρκικά μόνον τά μισά¹⁷. Τά ἄλλα μισά θά τά λάβει μέ τις μέλλουσες ποινές, στόν μέλλοντα αἰῶνα. Γιατί ὁ καθένας θά δεχτεῖ τούς καρπούς τοῦ δρόμου πού πέρασε στή ζωή του.

9. Ὁ μοναχός οφείλει νά προτιμᾷ τήν ωραιότατη νηστεία και νά μήν ἐξαπατάται ἀπό τά πάθη, και πάντοτε νά καλλιεργεί μεγάλη ησυχία.

10. Οἱ δαίμονες οἱ ὅποιοι μισοῦν τις ψυχές μας, υποβάλλουν σέ μερικούς νά μάς κάνουν κάποιον κρύο ἔπαινο. Κατόπιν μάς προτρέπουν νά χαροῦμε γι' αὐτό. Τότε λοιπόν, άν χαλαρώσομε ἀπό τήν οἴηση και δώσομε τόπο στήν κενοδοξία, δέν κοπιᾶζουν πολύ οἱ εχθροί μας δαίμονες νά μάς αιχμαλωτίσουν.

11. Νά ευχαριστεῖσαι περισσότερο ἀπό εκείνον πού σέ περιγελά, παρά ἀπό εκείνον πού σέ επαινεί· αὐτός δέν διαφέρει διόλου ἀπό εκείνον πού σέ καταριέται, ὅπως λέει ἡ Γραφή¹⁸.

12. Ἄν προσπαθεῖς νά κατορθώσεις τήν αρετή τῆς νηστείας, ἀλλά γιά τήν αδυναμία σου αποτυγχάνεις, τότε αφού συντρίψεις τήν καρδιά σου. νά στραφείς σέ ευχαριστία Εκείνου πού προνοεῖ γιά ὅλα και είναι Κριτής δλων. Ἄν βέβαια φανερώνεις πάντοτε ταπεινό τόν εαυτό σου στόν Κύριο, και δέν υπερηφανευτεῖς ποτέ εναντίον κανενός ἀνθρώπου.

13. Ὁ εχθρός διάβολος γνωρίζει ὅτι ἡ προσευχή είναι γιά μάς υπεραπιστής, ἐνώ γι' αὐτόν εχθρός και επίβουλος. Θέλοντας νά μάς αποσπάσει ἀπό αὐτήν, βάζει μέσα μας τήν επιθυμία τῆς μελέτης τῶν συγγραφῶν τῶν αρχαίων Ἑλλήνων, ἀπό τούς ὁποίους και απομακρυνθήκαμε, καί μάς προτρέπει νά ασχολοῦμαστε μ' αὐτές. Ἀλλά ἄς μή πεισοῦμε σ' αὐτόν, μήν τυχόν και πάει στραβά ἡ καλλιέργεια μας και ἀντί νά συνάξομε σύκα και σταφύλια, συνάξομε ἀγκάθια και τριβόλια. Γιατί ἡ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ είναι μωρία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ¹⁹.

15. Ψαλμ. 8, 3.

17. Αριθ. 12, 12.

19. Α' Κορ. 3, 19.

16. Ἐξ. 15, 7.

18. Παροιμ. 27, 14.

14. Λέει η Γραφή: «Ευαγγελίζομαι χαρά μεγάλη σ' εσάς, πού άφορα δλο τό λαό»²⁰, δχι ένα μέρος μόνον τοῦ λαοῦ. Και «δλοι οί κάτοικοι τῆς γῆς θά Σέ προσκυνήσουν και θά ψάλλουν σέ Σένα»²¹, δχι ένα μέρος μόνον τῆς γῆς. Ἡ ψαλμωδία δέν είναι γνώρισμα αυτών πού δέονται μέ δάκρυα, ἀλλά εκείνων πού είναι εὐθυμοί. Ἄφου λοιπόν έτσι είναι, ας μήν απελπισοῦμε διόλου, ἀλλά ας περάσομε τόν παρόντα βίο εὐθυμοί, έχοντας στό νοῦ μας τήν μέλλουσα εκείνη χαρά και ευθυμία. Ἀλλά δμως νά τήν ἀνακατέψομε τήν ευφροσύνη μέ τό φόβο τοῦ Θεοῦ, δπως λέει η Γραφή: «Νά νιώθετε αγαλλίαση για τόν Κύριο μαζί μέ τρόπο»²². ΟΕ γυναίκες πού ήταν μαζί μέ τή Μαρία, έφυγαν από τόν Τάφο μέ φόβο και χαρά²³. Ἰσως κι εμεῖς κάποτε μέ φόβο και χαρά βγοῦμε από τόν νοητό τάφο. Απορώ πώς μπορούμε νά μήν έχομε φόβο, γιατί κανείς δέν είναι ἀναμάρτητος, και αν ἀκόμη είναι Μωυσής ή Ἀπόστολος Πέτρος. Πλήν δμως σ' αυτούς, άφού νικήσει ή θεία αγάπη, αποδιώχνει τό φόβο²⁴ κατά τήν ώρα τοῦ θανάτου.

15. Για τό δτι ό εμπαθής, άφού πιστέψει μέ δλη του τήν καρδιά και μέ ταπεινώση, λαμβάνει χάρισμα ἀπάθειας, έχεις μάρτυρα τή Γραφή. «Σήμερα, λέει, θά είσαι μαζί μου στον Παράδεισο»²⁵· και, «Ἡ πίστη σου σ' έσωσε· πήγαινε στήν ειρήνη»²⁶ τῆς τρισμακάριας ἀπάθειας· και άλλα δμοια μέ αυτά, δπως: «Τό σταφύλι θά ωριμάσει τόν καιρό τῆς σποράς»²⁷, και: «Άς γίνει σέ σάς σύμφωνα μέ τήν πίστη σας»²⁸.

16. Ὅταν, ενώ αντιμετωπιζόμε μέ αγανάκτηση τά πάθη, μάς πολεμοῦν δυνατότερα οί δαίμονες μέ αισχρές ενθυμήσεις, τότε περισσότερο στηριζόμαστε στήν πίστη τοῦ Κυρίου και κάνομε βεβαιότερη τήν ελπίδα μας προς τά αγαθά πού μάς έχει υποσχεθεί ό Θεός, από τά όποια οί εχθροί σπεύδουν από φθόνο νά μάς αποξενώσουν. Γιατί αν δέν ήταν πολύ μεγάλα τά μέλλοντα αγαθά, δέν θά έκαναν πυκνές επιθέσεις οί δαίμονες μέ τόσο φθόνο εναντίον μας μέ ακάθαρτους λογισμούς, νομίζοντας δτι έτσι ικανοποιούν τή ματία τους και δτι μάς οδηγούν στήν απελπισία, μέ τή μεγάλη και ἀβάσταχτη ενόχληση τους.

17. Μερικοί ορίζουν δτι ή πρακτική αρετή είναι ή πιο αληθινή πνευματική γνώση· φροντίστε λοιπόν μέ τά έργα μάλλον νά φανερώνετε και τήν πίστη και τή γνώση. Γιατί εκείνος πού αρκείται τυφλά μόνο στή γνώση, θά ακούσει δτι· «Ισχυρίζονται δτι γνωρίζουν τό Θεό, Τόν αρνούνται δμως μέ τά έργα»²⁹.

18. Πιο πολύ στον καιρό τών εορτών και τῆς θείας Λειτουργίας, και μάλιστα δταν μέλλει νά προσέλθει κανείς στή θεία Κοινωνία, οί δαίμονες σπεύδουν νά μολύνουν τόν ασκητή μέ αισχρές φαντασίες και μέ ρεύση τοῦ σπέρματος. Ἀλλά ούτε μέ αυτά θά τσακίσουν ή θά παραλύσουν εκείνον πού

20. Λουκ. 2, 10.

23. Ματθ. 28, 8.

26. Λουκ. 7, 50.

29. 1Ττ. 1, 16.

21. Ψαλμ. 65, 4.

24. Α' Ἰω. 4, 18.

27. Ἄμώς 9, 13.

22. Ψαλμ. 2, 11.

25. Λουκ. 23, 43.

28. Ματθ. 9, 29.

είναι συνηθισμένος να τα υπομένει δλα μέ καρτερία και γενναιότητα. Κι άς μήν καυχιούνται μπροστά μας οί καμπούρηδες σαν να είναι όρθιοι.

19. Οί εχθροί δαίμονες πολεμούν τό ήθος και τήν προθυμία, ραπίζοντας τήν ψυχή μέ ποικίλους και ανείπωτους πειρασμούς. Άπό τις πολλές και απερίγραπτες θλίψεις πλέκεται ό στέφανος σου· και στις αδυναμίες δείχνεται τέλεια ή δύναμη τοῦ Χριστού³⁰, και στις πιο σκυθρωπές καταστάσεις συνηθίζει να ανθίζει ή χάρη τοῦ Πνεύματος. Λέει ή Γραφή: «Ανέτειλε στους δικαίους φως μέσα στο σκοτάδι³¹, αν βέβαια κρατήσομε μέχρι τέλους ακλόνητη τήν πεποίθηση και τήν ελπίδα μας»³².

20. Κανένα άλλο πράγμα δέν μπορεί νά εξαφανίζει τόσο πολύ τήν αρετή, όσο οί άστειότητες και οί χαριεντισμοί και ή άργολογία. Και αντίθετα, τίποτε άλλο δέν ανανεώνει τήν ψυχή και τήν κάνει νά πλησιάζει στο Θεό, όσο ό φόβος τοῦ Θεοῦ και ή καλή προσοχή και ή ακατάπαυστη μελέτη τών λόγων τοῦ Θεοῦ και τό νά οπλίζεται κανείς μέ τήν προσευχή και νά αναζητεί άπό ίχνος σέ ίχνος τό κέρδος τής αγρυπνίας.

21. Ωφελιμότατο πράγμα και συμφέρον στήν ψυχή είναι νά ύποφέρομε σθεναρά κάθε θλίψη, είτε άπό τούς ανθρώπους είτε άπό τούς δαίμονες προξενείται, και νά γνωρίζομε μέ ακρίβεια ότι είμαστε χρωφειλέτες αυτής τής κακοπάθειάς μας, και νά μή κατηγορούμε γι' αυτό κανένα άλλο, παρά μόνον πάντοτε τόν εαυτό μας. Εκείνος πού, γιά τις θλίψεις πού τοῦ συμβαίνουν, κατηγορεί τούς άλλους, έχει ξεγλυστρίσει άπό τή δίκαιη κρίση αυτών πού τοῦ αρμόζουν.

22. Κάποτε ό άνθρωπος μετατοπίζεται άπό τόν καλό δρόμο του, και αν ακόμη είναι αξιόλογος στήν αρετή, λόγω τών πολλών πειρασμών, ξεφεύγοντας άπό τήν καλή τάξη του, επειδή —όπως λέει ή Γραφή— έχει εξαφανιστεί όλη ή σοφία και ή τέχνη του³³· και αυτό, γιά νά μήν έχομε πεποίθηση στόν εαυτό μας³⁴ και γιά νά μήν καυχηθεί ό Ισραήλ και πει: «Τό δικό μου χέρι μ' έσωσε»³⁵. Παρ' όλα αυτά όμως έχε ελπίδα ότι θά αποκατασταθείς στήν προηγούμενη σου καλή ψυχική κατάσταση, αφού πέσει άπό πάνω σου μέ θεία διαταγή και διωχτεί ό πονηρός δαίμονας, ό όποιος μάς παρακινεί νά τά βλέπομε όλα και νά τά ακούμε μ' εμπάθεια και μάς σπρώχνει μέ βιασύνη προς τήν αμαρτία. Και άφού παχύνει τό νού, σάν μέ πυκνό σύννεφο, κάνει και τήν σάρκα νά αισθάνεται ένα ανέκφραστο βάρος καί φορτίο· και τόν έμφυτο λογισμό πού είναι απλός και άδολος, όπως τών βρεφών, τόν κάνει πανούργο και τετραπέρατο σέ κάθε αμαρτία, άφού τόν δηλητηριάσει και τόν διαστρέψει μέ τήν αβεβαιότητα.

23. Μεγάλο πράγμα είναι ό άνθρωπος πού αυξάνει εσωτερικά και προοδεύει πολύ στις αρετές. Πλήν όμως αυτός ό μεγάλος φοβάται τήν ά-

30. Β' Κορ. 12, 9.

32. Έβρ. 3, 6.

34. Β' Κορ. 1, 9.

31. Ψαλμ. 111, 4.

33. Ψαλμ. 106, 27.

35. Κριτ. 7, 2.

μαρτία δπως τον ποντικό ό ελέφαντας, μήπως αυτός, πού κήρυξε σε άλλους, γίνει ό ίδιος ανάξιος³⁶.

24. Δέν είναι μόνο οταν θά πλησιάζει ή συντέλεια τού κόσμου, πού θά λαλήσει ό διάβολος λόγους εναντίον τού Υψίστου, δπως λέει ό Δανιήλ³⁷, άλλα και τώρα κάποτε διά μέσου τών δικών μας λογισμών, απευθύνει βαριές βλασφημίες και εναντίον αυτού τού ουρανού, κακολογώντας τον Ύψιστο και τά κτίσματα Του και τά άγια Μυστήρια τού Χριστού. Άλλά εμείς στερεωμένοι πάνω στο βράχο τής πνευματικής γνώσεως, δέ θά φοβηθούμε για δλα αυτά, ούτε θά άπορήσομε για τήν τόλμη τού κακούργου διαβόλου και χρησιμοποιώντας πίστη και θερμότερη προσευχή, θά λάβομε τήν βοήθεια τού Θεού και θά άποκρούσομε τον εχθρό.

25. Όταν ή ψυχή βγει από τό σώμα, ό εχθρός διάβολος όρμά εναντίον της μέ θρασύτητα και τήν πολεμά και τήν όνειδίζει και γίνεται αυστηρός και φοβερός κατήγορος τών αμαρτιών της. Άλλά τότε μπορεί νά δει κανείς τήν ψυχή πού αγαπά τό Θεό και έχει μεγάλη πίστη σ' Αυτόν, αν και πολλές φορές είχε πληγωθεί από αμαρτίες, νά μήν κατατρομάζει στις εφόδους τού εχθρού και τις απειλές του, άλλα μάλλον νά ενισχύεται μέ τή χάρη τού Κυρίου και νά τή φτερώνει ή χαρά· νά τήν κάνουν θαρραλέα οί άγιοι άγγελιοι πού τήν οδηγούν, και περιτειχισμένη από τό φώς τής πίστεως νά αντιλέγει δυνατά μέ μεγάλο θάρρος στον πονηρό διάβολο: «Τί κοινό υπάρχει μεταξύ μας, εχθρέ τού Θεού; Τί κοινό υπάρχει μεταξύ μας, δραπέτη τών ουρανών και δούλε πονηρέ; Δέν έχεις έσύ πάνω μας καμιά εξουσία. Ό Χριστός, ό Υιός τού Θεού, έχει τήν εξουσία πάνω σ' εμάς και πάνω σέ δλα. Σ' Αυτόν αμαρτήσαμε και σ' Αυτόν θά απολογηθούμε, έχοντας ως εγγύηση τής ευσπλαχνίας Του απέναντι μας και τής σωτηρίας μας τον τίμιο Σταυρό Του. Σύ δμως, καταστροφέα, φύγε μακριά από εμάς. Δέν έχεις τίποτα έσύ μέ τούς δούλους τού Χριστού.» Και ενώ λέει αυτά ή ψυχή μέ θάρρος, φεύγει πίσω ό διάβολος θρηνώντας μέ μεγάλη φωνή, μήν μπορώντας νά αντισταθεί στο δνομα τού Χριστού. Ανεβαίνοντας ή ψυχή, πετάει προς τά κάτω και ραπίζει τον εχθρό δπως τό γεράκι χτυπά τον κόρακα. Και έπειτα από αυτό, μεταφέρεται από τούς θείους αγγέλους γεμάτη χαρά στους τόπους πού τής έχουν οριστεί, ανάλογα μέ τήν κατάσταση της.

26. Ότι και από ένα μικρό πειρασμό πού παραχωρεί ό Θεός εμποδίζεται κάποτε νά προκόψει πνευματικά ό πρόθυμος και δραστήριος, ας σέ πείθει τό μικρό ψαράκι, ή έχενής, πού μπορεί νά ακινητοποιήσει ένα βαρυφορτωμένο πλοίο μόνο μέ τό νά τό ακουμπήσει. Και νά θυμάσαι τά λόγια τού μεγάλου Παύλου: «Θέλησα και μιά και δυο φορές νά έρθω προς εσάς και μάς εμπόδισε ό Σατανάς»³⁸. Άλλά μή θορυβηθείς γΓ αυτό, παρά νά αντι-

36. Α' Κορ. 9, 27.

37. Δαν. 7, 25.

38. Α' Θεσ. 2, 38.

τάξεις αγώνα μέ υπομονή και θα επιτύχεις να λάβεις τή θεία χάρη.

27. Εκείνος πού είναι πολύ πλούσιος σε αρετές, άν από αμέλεια ξεφύγει από τα πρόποντα, έρχονται εναντίον του οί γιοι τής κακής ανατολής, οί Άμαληκίτες και προπαντός οί Μαδιανίτες, δηλαδή οί δυνάμεις τής πορνείας, μαζί μέ τις καμήλες τους, δηλαδή μέ τις εμπαιθείς μνήμες, πού είναι αναρίθμητες³⁹ και καταστρέφουν δλα τα προϊόντα τής γής⁴⁰, δηλαδή κάθε καλή πράξη και συνήθεια. Και τότε λοιπόν γίνεται φτωχός ό Ισραήλ και μικροψυχεΐ και αναγκάζεται να φωνάξει δυνατά πρός τον Κύριο. Και έτσι στέλνεται από τον ουρανό λογισμός αγαθός, ό όποιος μιμείται τον Γεδεών, μέ μεγάλη πίστη και ταπεινοφροσύνη. Γιατί ό Γεδεών είπε: «Οί χίλιοι άνδρες μου είναι οί πιο αδύνατοι στή φυλή Μανασσή»⁴¹. Και όμως, μπόρεσε νά άντιπαραταχθεΐ μέ τριακόσιους αδύναμους άνδρες σέ τόσο πλήθος εχθρών, και νά στήσει μνημεία νίκης κατά τών έχθρων, έχοντας σύμμαχο τή θεία χάρη.

28. Δέν θά μπορέσεις νά πατήσεις πάνω στά δηλητηριώδη φίδια, όπως είναι ή ασπίδα και ό βασιλίσκος⁴² κτλ., έκτος άν παρακαλέσεις και εξιλεώσεις μέ πολλή προσευχή τό Θεό και λάβεις υπερασπιστές αγγέλους, πού νά σέ παίρνουν στά χέρια τους και νά σέ σηκώνουν πάνω από τή λάσπη τής κακής διαθέσεως.

29. Άν κανείς νικηθεί, ενώ πολέμησε μέ δύναμη, άς μή δυσθυμεί, ούτε νά ατونهΐ από τόν κόπο, αλλά άφού σηκωθεί, άς εύθυμεί λέγοντας τά λόγια τού Ησαΐα: «Άν και ισχυροΐ, θά ηττηθείτε, πονηροΐ δαίμονες. Κι άν πάλι λάβετε ισχύ, πάλι θά ηττηθείτε. Και δ,τι σχέδιο κάνετε, θά τό διαλύσει ό Κύριος· γιατί ό Θεός είναι μαζί μας»⁴³, ό Θεός πού σηκώνει πάλι όσους έχουν συντριβεί και πού προξενεί μεγάλο θρήνο και λύπη ατούς εχθρούς μας, όταν μετανοούμε για τις αμαρτίες μας.

30. Είναι αδύνατο νά μή δοκιμάζει λύπη εκείνος πού παιδαγωγείται μέ πειρασμούς. Άλλά ύστερα γεμίζουν μέ μεγάλη χαρά και γλυκά δάκρυα και θεία νοήματα οί άνθρωποι αυτοΐ πού καλλιέργησαν τόν πόνο και τή θλίψη μέσα στήν καρδιά τους.

31. Ό Ισαάκ ήθελε νά ευλογήσει τόν Ήσαϋ, και ό Ήσαϋ έσπευδε νά λάβει τήν ευλογία· όμως και οί δύο απέτυχαν⁴⁴. Επειδή ό Θεός ελεεί, ευλογεί και χρίει μέ τό Πνεύμα, όχι εκείνον πού θέλομε εμείς, αλλά εκείνον πού Αυτός προόρισε, πριν τόν πλάσει ακόμη, στο νά Τόν υπηρετήσει. Άς μή θορυβηθούμε, μήτε νά φθονήσομε όταν δούμε αδελφούς ελεεινούς και ασήμαντους όπι πρόκοψαν στήν αρετή. Έχεις έξαλλου ακούσει και τόν Κύριο πού λέει: «Δώσε τόπο σ' αυτόν για νά καθήσει σέ ανώτερη θέση»⁴⁵. Έγώ

39. Κριτ. 7, 12.

41. Κριτ. 6, 14-15.

43. Ήσ. 8, 9-10.

45. Λουκ. 14, 10.

40. Κριτ. 6, 4.

42. Ψαλμ. 90, 13.

44. Γεν. 27.

θαυμάζω μάλλον τό Δικαστή, πού κρίνει μέ τόσο σοφό και μυστηριώδη τρόπο: εκείνον τόν ελάχιστο και τελευταίο νά τον κάνει πρώτο και προπορευόμενο, κι εμάς πού είμαστε πρώτοι στην άσκηση χρονικά, νά μάς αναδεικνύει τελευταίους. Ό καθέννας μας, άς κανονίσουμε τή ζωή μας ανάλογα μέ ο, τι μάς χάρισε ό Κύριος⁴⁶, αν βέβαια ζούμε και βαδίζουμε μέ τήν καθοδήγηση του Πνεύματος⁴⁷, δπως λέει ή Γραφή.

32. Μή συμφωνήσεις ποτέ μέ τόν υποτακτικό σου, δταν σου λέει: «Δώσε μου διορία νά δοκιμάσω αυτό ή εκείνο τό πράγμα και έτσι νά επιτύχω τήν αρετή.» Εκείνος πού λέει έτσι, είναι φανερό διτ κάνει τό δικό του θέλημα και παραβαίνει τούς κανόνες τής άριστης υποταγής.

33. Οί συμφορές τού σώματος και τής ψυχής, καθώς θά δεις, μέ τόν καιρό και μέ τή θεία συγκατάνευση θά εξαφανιστούν, άν και έχουν μεγαλώσει. Τό έλεος δμως τού Χριστού καθόλου δέ θά μειωθεί. Γιατί λέει ή Γραφή: «Τό έλεος τού Κυρίου εκτείνεται από τόν αιώνα τούτον ώς τόν μέλλοντα αιώνα για δσους Τόν φοβούνται»⁴⁸.

34. Τά βασιλικά ταμεία θά γεμίσουν χρυσό και οί νόες τών πραγματικών μοναχών θά γεμίσουν από τή γνώση τού Θεού.

35. Μερικές φορές ό δάσκαλος εκτίθεται σέ ατιμία μέ τό νά υποφέρει πειρασμούς για χάρη εκείνων πού ωφελήθηκαν πνευματικά. «Εμείς, λέει ό Απόστολος, είμαστε άτιμοι, ή ασθένεια μας σάν αγκάθι μάς ταπεινώνει ενώ εσείς γίνατε ένδοξοι και ισχυροί μέ τή χάρη τού Χριστού»⁴⁹.

36. Πηγή και αφορμή τού ολέθρου μέσω τής σάρκας είναι ό εμπαθής λογισμός. Αυτόν τό λογισμό εξορίζει από τήν ψυχή εκείνος πού άνένηψε και μετανόησε μετά τήν αμαρτία. Καλά λοιπόν κάνετε και πενθήσατε περισσότερο για νά έκδιωχθεί από ανάμεσα σας⁵⁰ ό πονηρός και βέβηλος λογισμός πού παρακίνησε στην κακή πράξη. Άρα λοιπόν τό πένθος είναι αντίθετο πρós τό πνεύμα τού ολέθρου και τής φθοράς.

37. Ποιος θά αναγγείλει στό στενοχωρημένο μέσα στην άδοξία και τήν αδυναμία εκτελέσεως αρετών, διτ θά δει τόν Ιησού διτ μόνο στή μέλλουσα ζωή, αλλά και από τήν παρούσα, νά έρχεται μέ μεγάλη δύναμη και δόξα πρós αυτόν, διά μέσου τής απάθειας; Και ή ψυχή, πού γέρασε στείρα και τότε χωρίς νά τό περιμένει γέννησε γιο δικαιοσύνης, θά πει τά λόγια τής Σάρρας: «Ό Θεός μου έδωσε γέλιο»⁵¹, δηλαδή δώρισε πολύ μεγάλη χαρά σέ μένα, πού πάρα πολλά χρόνια ήμουν καταλυπημένος από τά πολλά πάθη μου. 'Η, δπως αποδίδει τό ρητό άλλος ερμηνευτής: «Ό Θεός μου έδωσε τρυφερή ηλικία», δηλαδή ανανεώθηκε ή νεότητα μου καθώς τού αετού⁵². Γιατί είχα παλιώσει πριν μέ τις αμαρτίες και τά πάθη τής ατιμίας, και τώ-

46. Α' Κορ. 7, 17.

48. Ψαλμ. 102, 17.

50. Α' Κορ. 5, 2-4.

52. Ψαλμ. 102, 5.

47. Γαλ. 5, 25.

49. Α' Κορ. 4, 10.

51. Γεν. 21, 6.

ρα έχω ξαναγεννηθεί και είμαι σαν έφηβος και βρίσκω τη νεανική άπαλότητα, εγώ πού προηγουμένως είχα σκληρυνθεί από τήν ύλη. Και βλέπω τώρα ομαλά τά πράγματα τού κόσμου, γιατί ξαναβρήκα τή φυσική απλότητα και ευθύτητα, αφού ό νούς μου έγινε υγιής από τήν μεγάλη ευσπλαχνία τού Θεού. Και έγινε ή σάρκα μου, δπως τού Νεεμάν τού Σύρου⁵³, σάν τή σάρκα τών νηπίων, γιατί λούστηκα στόν Ιορδάνη τής θείας γνώσεως. Και έγινα απλός στους τρόπους μέ τή χάρη τού Θεού, ελευθερωμένος από τή θέληση τού φιδιού διαβόλου και από τό πλήθος τών πανούργων και ύλοφρόνων λογισμών τής κακίας πού είχα αποκτήσει πρωύτερα αντίθετα μέ τή φύση μου.

38. Υπόθεσε διτ ό Κύριος σου λέει: «Κάποτε σου αφάιρεσα αυτό και αυτό τό χάρισμα, τά όποια νόμιζες πώς ικανοποιούν τό νού σου και σέ αναπαύουν και σου έδωσα ως αντιστάθμισμα εκείνο και εκείνο τό χάρισμα. Έσύ όμως σκέφτεσαι δσα σου αφαιρέθηκαν και δέ βλέπεις δσα σου δόθηκαν στή θέση εκείνων και έτσι είσαι σκυθρωπός και πονείς και πληγώνεσαι από τή λύπη· ωστόσο μέ χαροποιείς γιατί λυπάσαι εξαιτίας Μου. Γιατί εγώ σου προξενώ λύπη γιά τό συμφέρον σου, θέλοντας νά σώσω και δχι νά καταστρέψω εκείνον πού θεωρώ παιδί Μου».

39. Διάταξε τόν εαυτό σου νά μή φάς κάτι, γιά παράδειγμα ψάρι και πρόσεχε κατόπιν διτ ό εχθρός σέ σπρώχνει επίμονα προς τήν επιθυμία τού ψαριού, δπως επίσης διτ και σύ θέλεις μέ μανία νά απολαύσεις τό απαγορευμένο. Έτσι θά εννοήσεις αυτό πού συνέβη στόν Αδάμ. Εκείνος, αφού πήρε εντολή νά μή φάει από ένα μόνο καρπό, πρόσ αυτό μόνο τό απαγορευμένο έτρεξε μέ μεγάλη επιθυμία.

40. Άλλον σώζει ό Θεός δια μέσου τής γνώσεως και άλλον δια μέσου τής ακεραιότητας και ακακίας. Γιατί πρέπει νά γνωρίζεις διτ δέ θά αποδοκιμάσει ό Θεός τόν άκακο⁵⁴.

41. Όσοι μεταχειρίζονται έντονα τήν προσευχή, αυτοί πολιορκούνται από φοβερούς και άγριους πειρασμούς.

42. Άν προτίμησες νά ντυθείς τήν απάθεια, μήν κάθεσαι αμέριμνος, αλλά φρόντισε μέ δλη σου τή δύναμη νά τήν επιτύχεις. Γιατί στενάζομε επιθυμώντας μέ μεγάλο πόθο νά φορέσομε τό ουράνιο κατοικητήριό μας. ώστε νά καταποθεί ή θνητότητα τού σώματος μας από τή θεία ζωή⁵⁵, δχι μόνο σωματικώς κατά τήν συντέλεια τού αιώνα, παρά και νοητώς από εδώ ήδη. σάν ένας αρραβώνας. Επειδή εξαφανίστηκε τελείως ό θάνατος και κατανικήθηκε⁵⁶, και δλοι οί Αιγύπτιοι πού μάς καταπιέζουν και μάς καταδιώκουν, δηλαδή οί δαίμονες, θά εξαφανιστούν μέσα ατά κύματα⁵⁷ τής δυνάμεως πού μάς στάλθηκε από τόν ουρανό.

53. Δ' Βασ. 5, 1-14.

55. Β' Κορ. 5, 2-4.

57. Έξ. 11.

54. 1ώβ 8, 20.

56. Α' Κορ. 15, 54.

43. Άν λησμονήσεις τον Παύλο πού είπε: «Φοβούμαι μήπως εγώ, πού κήρυξα σέ άλλους, ό ίδιος γίνω ανάξιος»⁵⁸, και: «Όποιος νομίζει ότι στέκεται, άς προσέξει μήπως πέσει»⁵⁹, και: «Σύ, ό καταρτισμένος πνευματικά, πρόσεχε τόν εαυτό σου, μήπως και σύ δοκιμάσεις πειρασμό»⁶⁰. και άν λησμονήσεις τό παραστράτισμα και τήν ανομία τού Σολομώντα⁶¹ ύστερα άπό τόση χάρη· και άν λησμονήσεις επίσης τήν αναπάντεχη άρνηση τού Αποστόλου Πέτρου, τότε μπορείς νά έχεις θάρρος στή γνώση σου και νά κομπάζεις γιά τήν ενάρετη ζωή σου και νά καυχιέσαι γιά τά πολλά χρόνια τής ασκήσεως σου· κι έτσι λοιπόν θά δώσεις τόπο μέσα σου στήν υπερηφάνεια. Όμως καθόλου μήν αμελήσεις αδελφέ! Νά φοβάσαι μάλλον μέχρις ότου αναπνέεις, ακόμα και άν έφτασες τά χρόνια τού Μωυσή· και νά προσεύχεσαι λέγοντας: «Κύριε, μή μέ απορρίψεις τόν καιρό τών γηρατειών μου· όταν λιγοστεύουν οί δυνάμεις μου, μή μέ εγκαταλείψεις. Θεέ μου, Σωτήρα μου, εσένα θά ύμνώ παντοτινά»⁶².

44. Σού λέει ό Κύριος, όπως είπε στο Ματθαίο: «Ακολούθησε με»⁶³. Έσύ λοιπόν, εκεί πού καταδιώκεις μέ προθυμία τόν πολυπόθητο Κύριο σου, άν στό δρόμο σου σκοντάψεις τό πόδι σου στήν πέτρα⁶⁴ κανενός πάθους και πέσεις απροσδόκητα στήν αμαρτία, ή και πολλές φορές, επειδή υπάρχουν λασπώδη μέρη, γλυστρησες χωρίς νά τό θέλεις και έπεσες, όσες φορές τύχει νά πέσεις και νά βασανίσεις τό σώμα σου, τόσες φορές σήκω επάνω και τρέξε πίσω άπό τόν Κύριο σου μέχρις ότου Τόν φτάσεις. «Έτσι παρουσιάστηκα μπροστά Σου στό νάό τής διάνοιας, νά δώ τή δύναμη και τή δόξα Σου πού μέ σώζουν και στό όνομα Σου, Κύριε, θά υψώσω τά χέρια μου νά προσευχηθώ και θά εισακουστώ· και θά αισθάνομαι σάν νά χόρτασα μέ λιπαρά και παχιά φαγητά· και θά χαρούν τά χείλη μου νά Σού ψάλλουν»⁶⁵. Γιατί θεωρώ σπουδαίο πράγμα τό ότι αξιώθηκα νά ονομαστώ Χριστιανός, όπως μου λέει ό Κύριος μέσω τού προφήτη Ησαΐα: «Είναι μεγάλη σου τιμή νά ονομαστείς παιδί Μου»⁶⁶.

45. Άλλου ή Γραφή λέει ότι ό Πατέρας θά δώσει αγαθά σέ όσους Τού ζητούν⁶⁷, άλλου ότι θά δώσει τό Άγιο Πνεύμα σέ όσους Τό ζητούν»⁶⁸. Μέ τά λόγια αυτά εννοούμε ότι, όχι μόνον άφεση τών αμαρτιών, αλλά και ουράνια χαρίσματα χορηγεί ό Θεός σέ όσους Τόν παρακαλούν μέ ισχυρή πίστη στά λόγια Του. Γιατί ό Κύριος υπόσχεται αυτά τά αγαθά όχι σέ δικαίους, αλλά σέ αμαρτωλούς, λέγοντας: «Άν εσείς, ενώ είστε γεμάτοι πονηρία, ξέρετε νά δίνετε ωφέλιμα πράγματα στά παιδιά σας, πόσο περισσότερο ό ουράνιος Πατέρας σας θά δώσει τό Άγιο Πνεύμα σ' εκείνους πού τού Τό ζητούν;»⁶⁸ Ζήτησε λοιπόν μέ επιμονή και χωρίς δισταγμό, και άν ακόμη είσαι φτωχός σέ αρετές και πάρα πολύ αδύνατος και είναι παραπάνω ά-

58. Α' Κορ. 9, 27.

61. Γ' Βασ. 11, 1-8.

64. Ψαλμ. 90, 12.

67. Ματθ. 7, 11.

59. Α' Κορ. 10, 12.

62. Ψαλμ. 70, 6-9.

65. Ψαλμ. 62, 3-6.

68. Λουκ. 11, 13.

60. Γαλ. 6, 1.

63. Ματθ. 9, 9.

66. Ήο. 49, 6.

πό τήν αξία σου αυτά πού ζητάς· και θά τά λάβεις αυτά τά μεγάλα χαρίσματα.

46. Πώς θά πεισθεί ό άπιστος ή ό όλιγόπιστος διτι τό μερμύγκι βγάξει φτερά και τό σκουλήκι γίνεται πεταλούδα και διτι πάρα πολλά παράδοξα γίνονται στή φύση, γιά νά αποβάλει τήν αρρώστια τής απιστίας και στερήσεως τής ελπίδας και νά βγάλει φτερά και ν' ανθίσει σάν δένδρο τήν πανένδοξη γνώση; Γιατί λέει ή Γραφή: «Έγώ είμαι αυτός πού κάνω ν' αναβλαστήσει τό ξερό δένδρο και πού δίνω ζωή στά ξερά κόκκαλα»⁶⁹.

47. Μέ κανένα τρόπο νά μήν αφήσομε νά μάς λιώνουν οί φροντίδες γιά τις ανάγκες τού σώματος, αλλά μέ δηλ μας τήν ψυχή ας έχομε πίστη στο Θεό, όπως έλεγε κάποτε ένας αγαθός άνθρωπος: «Εμπιστευτείτε τό Θεό και θά σάς εμπιστευτεί». Και καθώς γράφει ό μακάριος Απόστολος Πέτρος: «Αποκτήστε σωφροσύνη και νηφαλιότητα στις προσευχές σας και αφήστε δηλ τή φροντίδα τού εαυτού σας στό Θεό, επειδή Αυτός φροντίζει γιά σάς»⁷⁰. Αν όμως διστάξεις ακόμη και άπιστείς διτι φροντίζει ό Θεός νά σέ διαθρέψει, παρατήρησε τήν αράχνη και σκέψου πόσο διαφέρει ό άνθρωπος από τήν αράχνη, από τήν οποία δέν υπάρχει πιο ασθενικό και αδύναμο πλάσμα. Αυτή λοιπόν, μήτε κτήματα έχει, μήτε θαλασσινά ταξίδια κάνει, μήτε στά δικαστήρια πηγαίνει, μήτε οργίζεται, μήτε αποθήκες έχει, αλλά μέ τέλεια πραότητα και σωφροσύνη και άκρα ησυχία περνά τή ζωή της· μήτε έχει περιέργεια γιά τά ζητήματα τών άλλων, αλλά μόνο τή δική της εργασία προσέχει μέ ηρεμία και απραξία, σάν νά λέει σ' εκείνους πού ζούν μέ αργία διτι οποιός δέν θέλει νά εργάζεται, νά μή θέλει και νά τρώει⁷¹· και έχει τόση σιωπή, ώστε ξεπερνά και τον Πυθαγόρα, τον όποιο οί Έλληνες θαυμάζουν παραπάνω άπ' όλους τούς φιλοσόφους, γιά τήν εγκράτεια πού είχε στή γλώσσα του. Όμως ό Πυθαγόρας, άν και δέ μιλούσε σέ δλους, πάντως στους πολύ αγαπητούς του ανθρώπους μιλούσε μυστικά κατά διαστήματα. Και πολλές φορές μίλησε φιλόδοξα σέ βόδια και σέ αετούς και είπε κάτι φλυαρίες και ανοησίες. Επίσης δέν έπινε διόλου κρασί, παρά μόνο νερό. Η αράχνη όμως μέ τήν υπερβολική και άκρα αφωνία της, ξεπέρασε και τήν εγκράτεια τής γλώσσας τού Πυθαγόρα, αλλά και περιφρόνησε μαζί μέ τό κρασί και τό νερό. Σέ τέτοια λοιπόν ήσυχη κατάσταση ζει ή ασάλευτη και ταπεινή αράχνη και δέν ανέχεται νά περπατεί πουθενά έξω. ούτε νά περιπλανιέται μέ τή φαντασία της εδώ κι εκεί, ούτε νά κοπιάζει και νά μοχθεί χωρίς τέλος. Όμως ό Κύριος πού κατοικεί στά ψηλά και πού κοιτάζει τά ταπεινά⁷² —και τίποτε δέν είναι πιο ταπεινό από τήν αράχνη—, απλώνει ως αυτήν τήν πρόνοια Του και τής στέλνει κάθε ήμερα το λίγο φαγητό της, κάνοντας νά πλησιάσουν κοντά στή σκηνούλα της και νά πέσουν στά δίχτυα της τά ζωύφια πού χρειάζονται γιά τροφή της.

69. 1εξ. 17, 24.

70. Α' Πέτρ. 5. 7.

71. Β' Θεσ. 3. 10.

72. ψαλμ. 112. 5-6.

48. Ίσως νά πει κανένας από εκείνους πού είναι τελείως δούλοι της λαιμαργίας, ότι éγώ τρώγω πολλά φαγητά και επειδή είμαι πολυδάπανος έχω ανάγκη νά μπλέκομαι στις μύριες υποθέσεις του βίου. Άλλά και αυτός άς παρατηρήσει τά μεγάλα κήτη του Ατλαντικού, πώς διατρέφονται από τό Θεό χωρίς ποτέ νά δοκιμάσουν πείνα· και τό καθένα από αυτά καταπίνει τόση τροφή, όση δέν καταναλώνει σέ μιά μέρα ολόκληρη πόλη. Γιατί λέει ή Γραφή: «Όλα από Σένα περιμένουν, νά τούς δώσεις τήν τροφή τους τήν κατάλληλη ώρα»⁷³. Λοιπόν ό Θεός τρέφει και εκείνον πού τρώει λίγο και εκείνον πού τρώει πολύ. Αυτά άς ακούσεις και σύ πού έχεις τήν πλατιά και ευρύχωρη κοιλιά, και στο έξης ανάθεσε μέ πίστη ολόκληρο τον εαυτό σου στό Θεό. Και αποτίναξε κάθε κοσμικό περισπασμό και τις πολλές φροντίδες του νού και μήν είσαι πιά άπιστος, αλλά πιστός⁷⁴.

49. Άν θέλομε πράγματι νά εύαρεστήσομε τό Θεό και νά συνάψομε τήν τρισμακάριστη φιλία μαζί Του, άς παρουσιάσομε τό νού μας γυμνό σ' Αυτόν, χωρίς νά σέρονομε μαζί μας κανένα πράγμα αυτού του αιώνα, ούτε τέχνη, ούτε νόημα, ούτε τέχνασμα, ούτε δικαιολογία, ακόμη και άν γνωρίζομε όλη τή σοφία του κόσμου. Γιατί αποστρέφεται ό Θεός εκείνους πού προσέρχονται σ' Αυτόν μέ οίηση και μεγάλη ιδέα για τόν εαυτό τους και τρέφονται από τήν κενοδοξία και είναι φουσκωμένοι από αυτήν. Σωστά είπαν μερικοί ερμηνευτές, ότι ή μάταιη οίηση τρέφει και φουσκώνει τόν άνθρωπο.

50. Πώς θά μπορέσομε νά νικήσομε τήν αμαρτία πού μάς έχει υποτάξει; Χρειάζεται βία. Γιατί όπως λέει ή Γραφή: «Ό άνθρωπος μέ πολλούς κόπους και βία αποκρούει τήν απώλεια του»⁷⁵, φιλονεικώντας πάντοτε νά ανεβαίνει προς τήν αγιοσύνη των λογισμών του. Τό νά καταργεί κανείς τή βία μέ τή βία δέν απαγορεύεται από τούς νόμους. Άν λοιπόν καταβάλομε βία, έστω και πολύ ασθενική, στήν προσπάθεια μας, θά καθήσομε στήν Ιερουσαλήμ⁷⁶, δηλαδή στήν ακατάπαυστη προσευχή και στις άλλες αρετές, και θά περιμένομε στή συνέχεια νά έρθει σέ μάς δύναμη από τόν ουρανό. Θά περιμένομε βία ισχυρή και όχι βέβαια ασθενική, ανάλογη μέ τή δική μας· αλλά κάποια βία πού δέν μπορεί νά εκφραστεί μέ σαρκικά χείλη, πού νικά μέ μεγάλη δύναμη και κατατροπώνει και τις κάκιστες συνήθειες και τήν άχρειότητα των δαιμόνων, όπως επίσης νικά τήν πρόσ τό χειρότερο κλίση των ψυχών μας και τις άπρεπες κινήσεις του σώματος. Γιατί λέει ή Γραφή: «Ακούστηκε ένας ήχος από τόν ουρανό σαν ορμητικό βίαιο φύσημα»⁷⁶, για νά καταδαμάσει τήν κακία, ή οποία πάντοτε μάς σέρνει βίαια πρόσ τό χειρότερο.

51. Ενεδρεύει ό εχθρός διάβολος όπως τό λιοντάρι στή φωλιά του, και κρύβει για κακό μας παγίδες και δίχτια από λογισμούς ακάθαρτους και ά-

73. Ψαλμ. 123, 27.

74. Ίω. 20, 27.

75. Παροιμ. 16, 26.

76. Πράξ. 2, 2.

σεβείς. Άλλα και εμείς, άν δέν κοιμόμαστε, θά μπορέσομε νά τοῦ στήνομε μεγαλύτερες και φοβερότερες παγίδες και δίχτια και ενέδρες. Γιατί ή προσευχή, οί ψαλμοί, ή αγρυπνία, ή ταπεινοφροσύνη, ή υπηρεσία προς τον πλησίον και τό έλεος, ή ευχαριστία και ή ακρόαση των θείων λόγων, γίνονται ενέδρα και παγίδα και λάκκος και μάστιγες και αγχόνη και δίχτια για τόν εχθρό.

52. Άφοῦ προχώρησε πολύ στήν ηλικία ό θεός Δαβίδ, τότε ευχαριστώντας τό Θεό ό όποιος τόν εξέλεξε, λέει κατά τά τέλη τής δοξολογίας: «Τώρα ό δούλος Σου βρήκε τή διάθεση τής καρδιάς ν¹ απευθύνει σέ Σένα αυτή τήν προσευχή»⁷⁷. Αυτό τό είπε για νά μάθομε έμεις διτ χρειάζομαστε μεγάλον αγώνα και πολύ χρόνο στις προσευχές, για νά βρούμε μέ κόπο τήν ολότελα απαλλαγμένη από ενοχλήσεις κατάσταση τής διάνοιας, ή οποία είναι ένας άλλος ουρανός μέσα στήν καρδιά μας όπου κατοικεί ό Χριστός, όπως λέει ό Απόστολος: «Η δέ γνωρίζετε διτ ό Ιησούς Χριστός κατοικεί μέσα σας;»⁷⁸

53. Άν ό Χριστός έγινε σ' εμάς δικαιοσύνη και σοφία σταλμένη από τό Θεό⁷⁹ κλπ., είναι φανερό διτ έγινε και ανάπαυση μας. Γιατί λέει: «Ελάτε σέ μένα δλοι δσοι κοπιάζετε και είστε βαρυφορτωμένοι, κι εγώ θά σάς αναπαύσω»⁸⁰. Καλά λοιπόν έχει λεχθεί διτ τό Σάββατο, δηλαδή ή ανάπαυση, έγινε για τόν άνθρωπο⁸¹. γιατί μόνο στο Χριστό θά βρει ανάπαυση τό ανθρώπινο γένος.

54. Όπως υπάρχει ποτήρι πτώσεως και κύπελλο θυμού⁸², έτσι υπάρχει και ποτήρι ασθένειας. Αυτό τό ποτήρι τό παίρνει από μάς ό Κύριος όταν έρθει ή ώρα, και τό δίνει στά χέρια τών έχθρων μας, ώστε πιά δχι εμείς, άλλα οί δαίμονες νά πέφτουν και νά ασθενούν.

55. Όπως για τά εξωτερικά πράγματα υπάρχουν άργυραμοιβοί, υφαντές, κυνηγοί, πολεμιστές, τεχνίτες, έτσι νά σκέφτεσαι και για τά εσωτερικά διτ υπάρχουν διαλογισμοί χαρτοπαίκτης, δηλητηριαστές, κυνηγοί, πειρατές, βέβηλοι, φονείς και άλλοι. τούς οποίους πρέπει νά αποκλείομε από τήν αρχή μέ ευσεβή αντίρρηση και προσευχή, και μάλιστα τούς βέβηλους, για νά μή μολύνουν τόν άγιο τόπο και βεβηλώσουν τόν άνθρωπο τοῦ Θεού.

56. Δέ ληστεύεται ό Κύριος μέ τή γλώσσα μόνο για νά σώσει τόν άνθρωπο, όπως έγινε μέ τό ληστή επάνω στο σταυρό. ληστεύεται καί μέ τό λογισμό. Γιατί, ή αίμορρούσα έλεγε από μέσα της: «Ν¹ αγγίξω μόνο τήν άκρη τών ρούχων Του και θά σωθώ»⁸³. επίσης ό υπηρέτης τοῦ Αβραάμ παρακάλεσε μέ τή διάνοια του τό Θεό για τή Ρεβέκκα⁸⁴.

57. Σχεδόν αυτή ή ίδια ή αμαρτία σπρώχνει προς τό Θεό οποιόν μετανοεί, όταν αισθάνεται τή δυσωδία και τό βάρος καί τήν παραφροσύνη της.

77. Β' Βασ. 7, 27.

79. Α' Κορ. 1, 30.

81. Μάρκ. 2, 27.

83. \1ατή. 9, 21.

78. Β' Κορ. 13, 5.

80. Ματθ. 11, 28.

82. Ήσ. 51, 17.

84. Γεν. 24, 12-28.

Εκείνον πού δέ θέλει νά κλίνει στη μετάνοια, δέν τον σπρώχνει προς τό Θεό, αλλά μάλλον τον κρατεί κοντά της και τον δένει γερά μέ δεσμά άλυτα και τού κάνει πιό έντονους και πιο δριμείς τούς πόθους πού οδηγούν στην απώλεια.

58. Πρόσεχε τον εαυτό σου από τά φίλτρα της Ίεζάβελ⁸⁵, από τά οποία τά κυριώτερα είναι οί λογισμοί της υπερηφάνειας και της ματαιοδοξίας. Θά μπορέσεις νά τά κατανικήσεις, μέ τή χάρη τού Θεού, άν θεωρείς τιποτένια τήν ψυχή σου και τήν εξευτελίζεις και ρίχνεις τον εαυτό σου μπροστά στόν Κύριο και Τόν καλείς νά σε βοηθήσει, και άν γνωρίζεις ότι τά χαρίσματα είναι ουράνια. Γι' αυτό λέει ή Γραφή: «Κανείς δέν μπορεί νά λάβει τίποτε άν δέν τού έχει δοθεί από τόν ουρανό»⁸⁶.

59. Λέει ό νόμος: «Άν έχουν διαμαρτυρηθεί σ' αυτόν και δέν τόν αφανίσει, θά αποζημιώσει»⁸⁷. Καμιά φορά σέ συμπόσιο πετιέται επάνω ό κενόδοξος λογισμός θέλοντας νά πει κάτι πού δέν είναι ή ώρα του. Τότε διαμαρτύρονται οί αγγελικοί λογισμοί νά αφανίσεις τόν φλύαρο και άκαιρο λογισμό. Άν λοιπόν δέν τόν αφανίσεις μέ τήν καλή σιωπή σου, αλλά χανωμένος από υπερηφάνεια τού επιτρέψεις νά βγει έξω, τότε λοιπόν θά πληρώσεις τό χρέος μέ τό νά παραδοθείς από τή θεία δίκη σέ αμαρτία μεγάλη, ή σέ μεγάλους σωματικούς πόνους, ή σέ σοβαρές αντιδικίες μέ τούς αδελφούς, ή μέ τό νά τιμωρηθείς στόν μέλλοντα αιώνα. Γιατί θά λογοδοτήσουμε ακόμη και για ένα μάταιο και κενόδοξο λόγο, εξαιτίας τής άπαιδευσίας τής γλώσσας μας. Γι' αυτό πρέπει νά φυλάγομε τή γλώσσα μας μέ μεγάλη προσοχή.

60. "Όσοι πειράζονται σέ ηδονές και θυμούς και φιλοδοξία και τά λοιπά πάθη, αυτοί λέγεται ότι καιόνται τήν ήμερα από τόν ήλιο και τή νύχτα από τή σελήνη⁸⁸; Νά παρακαλείς λοιπόν τό Θεό νά σκεπαστείς μέ θεία δροσερή νεφέλη, για νά διαφύγεις τό φλογερό καύσωνα τών εχθρών.

61. Μή δώσεις θάρρος στους μέθυσους και λαίμαργους, ούτε σ' εκείνους πού θέλουν νά μιλούν αδιάντροπα, και άν ακόμη έχουν πολύ καιρό στόν μοναχικό βίο, για νά μή σέ σκεπάσει σαπίλα⁸⁹, όπως λέει ή Γραφή, και νά μήν πάς μαζί μέ τούς ακάθαρτους και τούς άπερίτμητους στην καρδιά.

62. Πρώτα ό Πέτρος παίρνει στά χέρια τά κλειδιά τής βασιλείας τών ουρανών⁹⁰, και κατόπιν παραχωρείται νά πέσει στην άρνηση⁹¹, για νά ταπεινωθεί μέ τήν πτώση τό φρόνημα του. Και σύ λοιπόν, άν δεχτείς τό κλειδί τής θείας γνώσεως και εντούτοις πέσεις σέ ποικίλους λογισμούς, μήν παραξενεύεσαι. Δόξαζε τό μόνο σοφό Κύριο μας, ό οποίος μέ διάφορες περιστάσεις βάζει χαλινάρι στην οίηση πού έρχεται όταν προοδεύομε στή γνώση τού Θεού. Γιατί οί πειρασμοί είναι χαλινάρι στην ανθρώπινη οίηση και αποστέλλονται από τήν πρόνοια τού Θεού.

85. Δ' Βασ. 9, 22.

87. Έξ. 21, 36.

89. Ίώβ 21, 26.

91. Ματθ. 26, 70.

86. Ίω. 3, 27.

88. Ψαλμ. 120, 6.

90. Ματθ. 16, 19.

63. Ἄν τὰ καλά πολλές φορές μάς τὰ αφαιρεί ὁ Κύριος δπως τόν πλοῦτο τοῦ Ἰώβ — «Ὁ Κύριος, εἶπε, μοῦ τὰ ἔδωσε, ὁ Κύριος τ' ἀφαίρεσε»⁹²—, πάντως και τὰ κακά τὰ ὅποια μάς ἐπέφερε ὁ Αἰώνιος, θά τὰ αφαιρέσει. Γιατί λέει ἡ Γραφή: «Και τὰ καλά και τὰ κακά ἀπό τόν Κύριο»⁹³. και Εκείνος πού μάς ἔδωσε τὰ κακά, θά μάς δώσει τήν αἰώνια χαρά και τήν αἰώνια δόξα. Γιατί λέει ὁ Κύριος: «Ὅπως φρόντιζα γιά νά σάς καταστρέψω και νά σάς κακοποιήσω, ἔτσι και θά ξανακτίσω γιά σάς και δέν θά καταδαφίσω, θά φυτέψω και δέ θά ξεριζώσω»⁹⁴. "Ἄς σωπάσει λοιπόν ἡ δημῶδης παροιμία πού λέει: «Σ' εκείνον πού τὰ πράγματα πάνε κακά, δέν μπορεί νά πάνε καλά». Γιατί ὁ Κύριος πού μετέβαλε τὰ πράγματα στο χειρότερο, μπορεί οπωσδήποτε νά τὰ μεταβάλει πάλι στό καλύτερο χωρίς νά τό περιμένουμε.

64. Εκείνος πού ἐπιτίθεται μέ σφοδρότητα και αποφασιστικότητα κατά τών δαιμόνων, εἶτε μέ τήν εγκράτεια, εἶτε μέ τήν προσευχή και μέ κάθε αρετή, θά πάρει ὡς ἀντάλλαγμα ἀπό αὐτούς δυνατότερα χτυπήματα. Και τούτο ὡς τό σημεῖο νά φτάσει στήν ἀπελπισία, βλέποντας τήν ψυχή Του καταδικασμένη στό νοητό θάνατο, ὥστε νά μπορεί τότε νά πει: «Ποιος θά μέ σώσει ἀπό τό σῶμα αὐτό τοῦ θανάτου;»⁹⁵ Γιατί καταναγκάζομαι χωρίς νά θέλω, νά υποκύπτω στους νόμους τού ἀντιπάλου».

65. Δέν αναφέρεται τυχαία στή Γραφή δι μερικοί ἔλεγαν μεταξύ τους: «Σηκωθεῖτε νά πάμε ἐναντίον λαοῦ πού ἔχει πεποίθησι στό Θεό και κάθετα ἡσυχος»⁹⁶, και: «Ελάτε νά ανεβούμε και νά κουβεντιάσομε μαζί τους μέ δόλια νοερή γλώσσα και νά τούς ἀποσπάσομε ἀπό τήν ἀλήθεια προς τό μέρος μας»⁹⁷. Γιατί οἱ φοβεροὶ δαίμονες ἔχουν συνήθεια σέ δλη τή ζωή νά ακονίζουν τὰ ξίφη τών πειρασμών ἐναντίον εκείνων πού ἐξέλεξαν τόν ἡσυχαστικό βίο. Καί περισσότερο μάλιστα ἐπιτίθενται ἐναντίον εκείνων πού ἔχουν μεγαλύτερη ευλάβεια και θεοσέβεια, και μέ ἀβάστακτους πολέμους τούς σπρώχνουν νά κάνουν μέ τό ἔργο τήν αμαρτία, μήπως και μπορέσουν ἔτσι νά ἀπομακρύνουν ἀπό τήν πίστη στό Χριστό και ἀπό τήν προσευχή και τήν καλή ἐλπίδα δσους δέχτηκαν τόν πόλεμο τους. Ἄλλά εμεῖς δέν θά ἀπομακρυνθούμε, Κύριε, ἀπό Σένα, μέχρις δτου μάς εὐσπλαχνισθεῖς και μάς ἐλεήσεις⁹⁸ και ἀπομακρυνθούν ἀπό εμάς εκείνοι πού θέλουν νά μας καταπιούν⁹⁹. Δέν θά φύγομε ἀπό Σένα μέχρις δτου διατά εις νά ἀπομακρυνθούν ἀπό μάς οἱ δαίμονες πού μάς πειράζουν και ζωογονηθούμε μέ τήν υπομονή και τήν σταθερή ἀπάθεια. Γιατί περίοδος δοκιμασίας εἶναι ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου¹⁰⁰. Καί πολλές φορές, ὁ Θεός πού ορίζει και βραβεύει τούς ἀγώνες, παραχωρεῖ νά εἴμαστε πεσμένοι γιά ὀρισμένο χρονικό διάστημα κάτω ἀπό

92. Ἰώβ 1, 21.

95. Ρωμ. 7, 23-24.

98. Ταλμ. 122. 2.

93. Σ. Σειρ. 11, 14.

96. Κριτ. 18, 27.

99. Ἦσ. 49, 19.

94. Ἰερ. 38, 28- 24, 6.

97. Ἦο. 7. 6.

100. Ἰώβ 7. 1.

τά πόδια των ἐχθρων. Ἄλλα γνώρισμα της μεγάλης και γενναίας ψυχῆς εἶναι νά μὴν ἀπελπίζεται στις συμφορές.

66. Ἄν ὁ δαίμονας ἔχει τόση δύναμη, ὥστε και χωρὶς νά θέλει ὁ ἄνθρωπος νά τον ἀλλάξει και νά τον φέρνει στο δικό του δρόμο, βγάζοντας τον ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἀγαθὴ κατάσταση του, πόση δύναμη ἔχει ὁ Ἄγγελος ὅταν τὸν ὀρισμένο χρόνο πάρει τὴ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ, νά μεταστρέψει στο καλύτερο ὅλη τὴ διάθεση τοῦ ἀνθρώπου; Και ἂν ὁ ψυχρὸς βοριάς ἔχει τόση δύναμη, ὥστε τὸ νερό πού εἶναι τόσο μαλακό νά τὸ μεταβάλει σέ σκληρότατο πάγο, τί δὲν μπορεῖ νά κάνει ὁ θερμότετος νοτιάς; Και ἂν ὁ κατάψυχρος αἶρας τὰ πάντα υποτάσσει —γιατί ποιος θά ἀντέξει τὸ ψύχος;¹⁰¹ — πῶς λοιπὸν και ἡ θερμότητα δὲν θά μεταβάλει τὰ πάντα; Γιατί, ποιος θά ἀντέξει τὸν καύσωνα;¹⁰² Ἄς πιστέψομε λοιπὸν ὅτι και τὸ ψυχρὸ και μαύρο κάρβουνο τῆς διάνοιας μας, ἀργά ἢ γρήγορα θά γίνει θερμὸ και λαμπερὸ μέ τὴν ἐπίδραση τῆς θείας φωτιάς.

67. Ὑπάρχει και τώρα μιὰ κατάσταση ἀπάθειας πού ἀποτελεῖ μαρτυρία και σημάδι γιὰ τὸ δικό μας Ἰωσήφ πού κρύβεται μέσα μας, δηλαδή τὸ νουό μας. Σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, βγαίνει ὁ νους ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τῶν παθῶν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ ἐμπαθὴ φορτώματα και τὴν αἰσχροτάτη δουλεία στις μεταφορές μέ τὸ κοφίνι και ἀκούει γλώσσα πού δὲν εἶχε ἀκούσει¹⁰³. Δὲν ἀκούει πλέον τὴν ἀκάθαρτη γλώσσα τῶν δαιμόνων πού φθεῖρει τὴ διάνοια, ἀλλὰ τὴν ἀγία και φωτεινὴ γλώσσα τῶν Ἀγγέλων, οἱ ὅποιοι μεταμορφώνουν τὸ νουό ἀπὸ τὸ σωματικὸ και υλικό, προς τὸ ἀσώματο και ἄυλο. Αὐτὴ ἢ ἀγγελικὴ γλώσσα φωτίζει τὴν ψυχὴ πού τὴ δέχεται.

68. Ἄκουσα μερικοὺς ἀδελφούς πού ἀρρωσταίνουν ἀκατάπαυστα και δὲν μποροῦν νά κρατήσουν νηστεία και μού εἶπαν: «Πῶς μπορούμε χωρὶς νηστεία νά ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὸν διάβολο και τὰ πάθη;» Προς αὐτοὺς πρέπει νά πούμε ὅτι, ὄχι μόνον μέ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τροφή, ἀλλὰ και μέ τὴν κραυγὴ τῆς καρδιάς θά μπορέσετε νά βγάλετε και νά ἐξορίσετε και τὰ κακά και αὐτοὺς πού υποβάλλουν τὰ κακά. Γιατί λέει ἡ Γραφή: «Φώναξαν στον Κύριο ὅταν ἦταν σέ θλίψη και τούς γλύτωσε»¹⁰⁴, και πάλι: «Μέσα ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τοῦ Ἄδη κραύγασα και ἀκουσες τὴ φωνή μου ἄς ἀνεβεί ἡ ζωὴ μου ἀπὸ τὴ φθορά»¹⁰⁵. Γι' αὐτὸ λέει: «Ἐως ὅτου περάσει ἡ ἀνομία —δηλαδή ἡ ἐνόχληση τῆς ἀμαρτίας— θά φωνάξω προς τὸν Ὑψιστο Θεό»¹⁰⁶, γιὰ νά μού κάνει τὴν πιο μεγάλῃ ευεργεσία και νά ἐξαφανίσει τὴν προσβολὴ τῆς ἀμαρτίας μέ τὴν ἐξουσία Του και νά ἐξαλείψει τις εἰκόνες τῆς ἐμπαθοῦς διάνοιας. Ἄν λοιπὸν δὲν ἔχεις λάβει τὸ χάρισμα τῆς ἐγκράτειας, νά γνωρίζεις ὅτι θά σέ ἀκούσει ὁ Κύριος ἂν Τὸν παρακαλεῖς μέ προσευχὴ και μέ ἐλπίδα. Ἄφου ἔμαθες λοιπὸν τὴ δεσποτικὴ ἀπόφαση, μὴ λυπάσαι και μικροψυχεῖς γιὰ τὴν

101. Ψαλμ. 147, 6.

103. Ψαλμ. 80, 6-7.

105. Ἰωνά 2, 3-7.

102. Σ. Σειρ. 43, 3.

104. Ψαλμ. 106, 6.

106. Ψαλμ. 56, 1-2.

αδυναμία της ασκήσεως· καλύτερα νά εργαστείς για να απαλλαγείς από τον εχθρό με τήν προσευχή και τή γεμάτη ευχαριστία υπομονή. Αν λοιπόν σάς διώχνουν οί λογισμοί τής ασθένειας και ταλαιπωρίας από τήν πόλη τής νηστείας, εσείς πηγαίνετε στήν άλλη¹⁰⁷, δηλαδή στήν προσευχή και τήν ευχαριστία.

69. Είπε ό Φαραώ παρακλητικά: «Άς αφαιρέσει ό Θεός από έμένα αυτόν τον θάνατο» και εισακούστηκε¹⁰⁸. "Όμοια και οί δαίμονες, παρακάλεσαν τόν Κύριο νά μήν τούς στείλει στήν άβυσσο και πέτυχαν τό αίτημα τους¹⁰⁹. Πόσο περισσότερο θά εισακουστεί άνθρωπος Χριστιανός, πού παρακαλεί νά ελευθερωθεί από τό νοητό θάνατο;

70. Εκείνος πού για κάποιο διάστημα φωτίζεται και αναπαύεται από τή θεία χάρη, και μετά τήν υποχώρηση της πέφτει σέ περιπλανήσεις τοῦ νού του και γογγύζει γι' αυτό και δέ δείχνεται ανδρείος, ώστε μέ τή θερμή προσευχή νά ξαναποκτήσει τή σωτήρια εκείνη βεβαιότητα, αλλά δυσφορεί, είναι όμοιος μέ τό φτωχό πού έλαβε ελεημοσύνη από τό παλάτι και δυσανασχετεί γιατί δέν μπήκε νά δειπνήσει μαζί μέ τόν βασιλιά.

71. «Μακάριοι όσοι δέν μέ είδαν, κι ωστόσο πίστεψαν»¹¹⁰. Επίσης είναι μακάριοι εκείνοι οί όποιοι εξαιτίας τής ύποχωρήσεως τής χάρης δέ βρίσκουν παρηγοριά στον εαυτό τους, αλλά μάλλον βλέπουν συνέχιση τών θλιβερών και βαθύ σκοτάδι και εντούτοις δέν απελπίζονται· αλλά δυναμώνονται από τήν πίστη τους, σάν νά βλέπουν τόν αόρατο Θεό, και υπομένουν μέ γενναιότητα.

72. Η ταπεινοφροσύνη πού δίνεται από τή θεία χάρη τόν καιρό πού πρέπει από τόν ουρανό, σ' εκείνους οί οποίοι τήν ζητούν μέ πολλούς αγώνες και λύπη και δάκρυα, είναι υπερβολικά ισχυρότερη και μεγαλύτερη από τήν ταπείνωση πού ακολουθεί σ' εκείνους πού ξέπεσαν από τήν αρετή. Εκείνοι πού αξιώθηκαν νά τήν αποκτήσουν, είναι πράγματι τέλειοι άνδρες, ανεπηρέαστοι από τήν αμαρτία.

73. Όταν άφησε ό διάβολος τόν Κύριο στήν έρημο, ήρθαν άγγελοι και Τόν υπηρετούσαν¹¹¹. Άς γνωρίζομε λοιπόν ότι, όπως δέ λέει ή Γραφή ότι όταν πειραζόταν ό Κύριος ήσαν παρόντες άγγελοι, έτσι και στήν ώρα τοῦ δικού μας πειρασμού, για λίγο υποχωρούν οί άγγελοι τοῦ Θεού. αλλά όχι μακριά. Έπειτα, μετά τήν αναχώρηση τών δαιμόνων, έρχονται τ' εμάς οί άγγελοι και μάς υπηρετούν μέ θεία νοήματα, μέ φωτισμό, κατάνυξη, παρηγοριά, υπομονή, γλυκύτητα και μέ όσα σώζουν και ενισχύουν και φέρνουν στήν πρώτη κατάσταση τήν κουρασμένη ψυχή. Γιατί έχει λεχθεί στον Ναθαναήλ: «Θά δεις τούς αγγέλους ν' ανεβαίνουν και νά κατεβαίνουν στον υίο τοῦ άνθρώπου»¹¹², δηλαδή θά δοθεί πλούσια στο γένος τών ανθρώπων, ή υπηρεσία και ή βοήθεια τών αγγέλων.

107. Ματθ. 10, 23.

109. Λουκ. 8, 31-32.

111. Ματθ. 4, 11.

108. Έξ. 10, 17-19.

110. Ίω. 20, 29.

112. Ίω. 1, 52.

74. Νά θυμάσαι τόν αρχιερέα εκείνο, πού στάθηκε στά δεξιά του ό διάβολος γιά νά αντιστέκεται εναντίον του¹¹³ σέ κάθε αγαθή σκέψη και λόγος και πράξη. Έτσι δέ θά εκπλήττεσαι γιά δσα σου συμβαίνουν.

75. Πρέπει ό μοναχός νά γνωρίζει τί είναι ή ασθένεια και αδυναμία —κατά τό: «Ελέησε με, επειδή είμαι αδύναμος»¹¹⁴— και τί είναι ή αποστασία από τό Θεό, ή οποία είναι νόσος τού διαβόλου και τών δαιμόνων.

76. Όπως ή φωτιά κάνει τό σίδερο τέτοιο ώστε δέν μπορεί κανείς νά τό αγγίξει, έτσι οί πυκνές προσευχές κάνουν πιο ρωμαλέο τό νοῦ στον πόλεμο τού εχθρού. Γι' αυτό μέ δλη τους τή δύναμη προσπαθούν νά μάς προκαλέσουν οκνηρία στήν επιμονή μας στήν προσευχή, γιατί γνωρίζουν δι. ή προσευχή είναι γι' αυτούς μεγάλος εχθρός, ενώ είναι υπερασπιστής τού νοῦ.

77. Ό Δαβίδ δέχτηκε τήν προθυμία τών κατοίκων τής Σικελάκ πού βγήκαν νά πολεμήσουν μαζί του τους αλλόφυλους, αν και έμειναν από τήν κόπωση στόν χείμαρρο Βοσό¹¹⁵. Γιατί όταν γύρισε σ' αυτούς αφού νίκησε τούς βαρβάρους, και άκουσε μερικούς νά λένε νά μή δώσουν μερίδιο από τά λάφυρα σ' εκείνους πού από τήν κούραση έμειναν στόν χείμαρρο, και ενώ αυτοί από ντροπή δέν μιλούσαν, τότε τούς υπερασπίστηκε ό χρηστότατος Δαβίδ λέγοντας δι κάθησαν και φύλαγαν τά σκεύη. Και γι' αυτό έδωσε και σ' αυτούς ίσο μερίδιο λαφύρων, δσο και στους ανδρείους και ψυχωμένους πολεμιστές. Εξέτασε λοιπόν μήπως γιά κανένα αδελφό πού έδειξε στήν αρχή θέρμη, ύστερα όμως λύγισε και απόκαμε, σκεύη σωτηρίας μπορούν νά θεωρηθούν ή πίστη, ή μετάνοια, ή ταπεινώση, τό κλάμα, ή υπομονή, ή ελπίδα, ή μακροθυμία κτλ. "Αν καθίσει φυλάγοντας αυτά, έστω και χωρίς νά κάνει τίποτα, και υπομένει μόνο μέ τήν προσδοκία τού Χριστού, φυσικά λαμβάνει κάποια ουράνια δωρεά.

78. ΛευΓτες και ιερείς ονομάζονται δσοι αφιερώθηκαν ολωσδιόλου στο Θεό, τόσο στήν πράξη, δσο και στή θεωρία. Κτήνη Λευϊτών¹¹⁶ λέγονται εκείνοι πού δέν ακολουθούν από κοντά τά πάθη, αλλά ορέγονται τήν αρετή και προς αυτήν κατά τό δυνατόν προθυμοποιούνται και τήν επιθυμούν διαρκώς, και άν ακόμη πολλές φορές αποτυγχάνουν γιατί έχουν αδυνατίσει από τήν κακία. Είναι εύλογο και αυτοί, τόν καιρό πού πρέπει, νά δεχτούν τό χάρισμα τής απάθειας, μόνο από τή φιλανθρωπία τού Θεού. Γιατί ό Κύριος άκουσε τήν επιθυμία τών πενήτων¹¹⁷.

79. Τά χτυπήματα πού επιφέρει ό εχθρός διάβολος εναντίον μας, είτε φανερά, είτε αόρατα, πολλές φορές τά εννοούμε και τά βλέπομε. Τά βάσανα όμως και τούς πόνους πού υποφέρει ό εχθρός από εμάς επειδή κατορθώνομε κάποιες φορές τις αρετές, ή μετανοούμε γιά τις αμαρτίες μας, ή έχομε υπομονή και καρτερία στις θλιβερές περιστάσεις, ή προσευχόμαστε και κάνομε

113. Ζαχ. 3, 1.

115. Α' Βασ. 30.

117. Ψαλμ. 9, 38.

114. Ψαλμ. 6, 3.

116. 'Αριθ. 3, 41-45.

τά παρόμοια, γιά τα όποια αυτός τρίζει τά δόντια και τιμωρείται και θρηνεί και χτυπιέται, όλα αυτά εμείς μέ θεία οικονομία δέν τά βλέπομε, γιά νά μή πέσομε σέ χαύνωση. Γιατί λέει ή Γραφή: «Είναι δίκαιο ό Θεός ν' ανταποδώσει θλίψη σέ όσους σάς θλίβουν»¹¹⁸.

80. Άν ό κορμός τού δένδρου πού γέρασε στή γή και στήν πέτρα, δταν έρθει σέ επαφή μέ τό νερό ξαναβλαστάνει σάν νεόφυτο¹¹⁹, εύλογο είναι κι εμείς πού σηκωνόμαστε άπό τόν ύπνο μέ τή δύναμη τού Αγίου Πνεύματος, νά ξαναβλαστήσομε αφθαρσία, τήν οποία έκ φύσεως έχομε λάβει, και νά δώσομε γιά θερισμό καρπούς όπως τό νεόφυτο, και άν ακόμη πέσαμε στόν «παλαιό άνθρωπο».

81. Προς τήν ψυχή πού αποδοκιμάζει τόν εαυτό της και απελπίζεται άπό τούς υπερβολικούς πειρασμούς και άπό τό πλήθος τών αμαρτιών και λέει: «Χάθηκε ή ελπίδα μας, είμαστε χαμένοι»¹²⁰, έχει λεχθεί άπό τό Θεό, ό Όποιος δέν απελπίζεται γιά τή σωτηρία μας: «Θά ζήσετε και θά μάθετε ότι έγώ είμαι ό Κύριος»¹²¹. Πρός τήν ψυχή πού βρίσκεται σέ αμηχανία, πώς άραγε θά μπορέσει μέσω μεγάλων αρετών νά γεννήσει τό Χριστό, έχει λεχθεί: «Πνεύμα Άγιο θά έρθει σέ σένα»¹²². Και όπου υπάρχει παρουσία τού Αγίου Πνεύματος, μή ζητάς συνέπεια και νόμο φύσεως και συνήθειας. Γιατί τό Προσκυνητό και Άγιο Πνεύμα, επειδή είναι παντοδύναμο, και όσα δέν υπάρχουν, αού τά δημιουργεί, γιά νά θαυμάσεις. Άλλά και νικητή αναδεικνύει τό νού πού πρωτύτερα είχε νικηθεί· γιατί ό Παράκλητος πού έρχεται άπό ψηλά σ' εμάς άπό ευσπλαχνία, είναι πάνω άπ' όλα¹²³ και σέ υψώνει πάνω άπό τά φυσικά κινήματα και τά δαιμονικά πάθη.

82. Ν' αγωνίζεσαι νά διατηρείς τό φώς τού λογικού σου απείραχτο. Άν αρχίσεις νά βλέπεις μ' εμπάθεια, σέ σκότισε ό Κύριος και έβγαλε τό χαλινάρι τής αρετής άπό σένα¹²⁴ και έχασες τό φώς τών ματιών σου¹²⁵. Άλλά και άν συμβεί αυτό, μήν παρατήσεις τόν αγώνα, μήτε νά παραλύσεις, αλλά νά δέσει μαζί μέ τόν Δαβίδ: «Στείλε τό φώς Σου και τήν αλήθεια Σου σέ μένα πού είμαι σκυθρωπός, σωτηρία μου και Θεέ μου»¹²⁶. γιατί θά έξαποστείλεις τό Πνεύμα Σου και θά ξανακτιστούν και θά ανανεώσει; τό πρόσωπο τής γης»¹²⁷.

83. Μακάριος εκείνος πού θά φάει εδώ ήμερα και νύχτα αχόρταγα και θά πει προσευχές και ψαλμούς και θά δυναμώσει μέ τήν ένδοξη ανάγνωση τής Γραφής. Γιατί αυτά θά προξενήσουν στήν ψυχή κατά τόν μέλλοντα αιώνα χαρά ανεξάντλητη.

84. Μέ όλη σου τή δύναμη προφύλαγε τόν εαυτό σου νά μήν πέφτεις· γιατί ή πτώση δέν αρμόζει στο δυνατό αθλητή. Άν όμως συμβεί νά πέσεις, πετάξου επάνω αμέσως και στάσου πάλι στόν καλό αγώνα· και άν μύριες

118. Α' Θεσ. 1,6.

121. Έεζ. 37, 6.

124. Έω. 30, 11.

127. Ψαλμ. 103, 30.

119. Έώβ 14, 7-9.

122. Λουκ. 1, 35.

125. Ψαλμ. 37, 11.

120. Έεζ. 37, 11.

123. Έω. 3, 31.

126. Ψαλμ. 42, 3-5.

φορές πέσεις από υποχώρηση της χάρις, άλλες τόσες φορές σήκω επάνω κι αυτό μέχρι τού θανάτου σου. Γιατί είναι γραμμένο: «Αν ο δίκαιος πέσει εφτά φορές —δηλαδή διαρκώς σέ δηλητή ζωή του— άλλες τόσες θά σηκωθεί»¹²⁸. Όσο λοιπόν κρατείς τό δπλο τού αγίου σχήματος μέ δάκρυα και ικεσία στό Θεό, λογαριάζεσαι μ' εκείνους πού στέκονται, κι ας έχεις πέσει πολλές φορές· όσο παραμένεις ανάμεσα στους μοναχούς, δέχεσαι σάν ανδρείος στρατιώτης από εμπρός πληγές, γιά τις όποιες και θά επαινεθείς περισσότερο, επειδή κι όταν σέ χτυπούσαν δέν καταδέχτηκες νά υποχωρήσεις ή νά φύγεις από τόν πόλεμο. Ένώ αν φύγεις από τούς μοναχούς, τότε δέχεσαι πληγές στην πλάτη ως φυγάς και δειλός και λιποτάκτης και άνανδρος.

85. Χειρότερο από τό νά άμαρτάνει κανείς είναι νά απελπίζεται. Ο Ιούδας ο προδότης ήταν μικρόψυχος και δέν είχε πείρα τού πολέμου, και γι' αυτό απελπίστηκε· έπεσε πάνω του μέ όρμη ή διάβολος και τόν έβαλε νά άπαχονιστεί. Ο Πέτρος όμως, ή στερεά πέτρα, άφού έπεσε σέ σοβαρό παράπτωμα, τής αρνήσεως τού Χριστού, σάν έμπειροπόλεμος πού ήταν δέν παρέλυσε, οΰτε απελπίστηκε από τή λύπη του, αλλά άφού σηκώθηκε πρόσφερε πικρά δάκρυα μέσα από καρδιά θλιμμένη και ταπεινωμένη. Και άμέσως ή εχθρός, όταν τά είδε αυτά, σάν νά τόν έκαιψαν δυνατές φλόγες στό πρόσωπο, έφυγε μέ όρμη μακριά, μέ φοβερούς θρήνους.

86. Εναντίον αυτών τών τριών προπάντων οφείλει ή μοναχός νά έχει κρυφό πόλεμο: εναντίον τής λαιμαργίας, τής δόξας και τής φιλοχρηματίας, ή οποία είναι ειδωλολατρία¹²⁹.

87. Κάποιος Ισραηλίτης βασιλιάς, συνέτριψε τό έθνος τών τρωγλοδυτών και τούς άλλους βαρβάρους μέ ψαλμούς και ύμνους και ωδές πνευματικές, μέ τά λόγια δηλαδή και τά δργανα τού Δαβίδ. Έχεις και σύ βαρβάρους τρωγλοδύτες, τούς δαίμονες πού εισχωρούν στις αισθήσεις και τά μέλη σου και πυρώνουν τή σάρκα και σέ κάνουν νά βλέπεις και νά ακούς και νά μυρίζεις μ' εμπάθεια και νά λές άπρεπα λόγια και νά έχεις μάτια γεμάτα μοιχεία και νά είσαι ταραγμένος εσωτερικά και εξωτερικά, όπως ή χώρα τής Βαβυλώνας. Φρόντισε λοιπόν και σύ μέ μεγάλη πίστη και μέ ψαλμούς και ύμνους και ωδές πνευματικές¹³⁰, νά εξολοθρεύσεις τελείως τούς τρωγλοδύτες αυτούς πού σέ ωθούν στά κακά.

88. Όπως ή Κύριος θέλει ή άνθρωπος νά σώζεται μέσω άλλου άνθρωπου, έτσι και ή σατανάς σπεύδει τόν άνθρωπο μέσω άλλου άνθρωπου νά τόν κολάσει. Γι' αυτό δέν πρέπει νά προσκολλάται κανείς σέ άνθρωπο πού καταφρονεί τά θεία και είναι πονηρός και δέν κρατεί τή γλώσσα του, γιά νά μήν πάει μαζί του στην κόλαση. Γιατί και δίκαιο άνθρωπο νά συναναστρέφεται κανείς, μόλις και μπορεί νά σωθεί. Αν όμως συναναστραφεί μέ πονηρό απρόσεκτα, είναι σάν νά κόλλησε λέπρα και θά οδηγηθεί σέ ναυάγιο. Και ποιος λοιπόν θά ελεήσει εκείνον πού πλησιάζει χαρούμενος τό φίδι; Ν' άπο-

128. Παροιμ. 24, 16.

129. Κολ. 3, 5.

130. Έφ. 5, 19.

φεύγεις λοιπόν εκείνους πού είναι άτακτοι στη γλώσσα τους και φιλόνοικοι και ταράζονται εσωτερικά και εξωτερικά.

89. Ποιος είναι σοφός και φρόνιμος και θέλει νά ονομαστεί φίλος του Θεού, ώστε νά φροντίσει μέ όλη τήν δύναμη του νά παρουσιάσει την ψυχή του στον Κύριο--τέτοια όπως τήν έλαβε από Αυτόν, καθαρή, άπλήγωτη και τελείως άμεμπτη, και γι' αυτό νά στεφανωθεί στους ουρανούς και νά επαινεθεί ως μακάριος από τούς αγγέλους;

90. Μιά καλή λέξη, τον άλλοτε ακάθαρτο εκείνο ληστή, τον έκανε καθαρό και άγιο και τόν έβαλε στον Παράδεισο¹³¹. Και μία λέξη ανάρμοστη έφραξε στό Μωυσή τήν γη τής επαγγελίας¹³². Νά μή νομίσουμε λοιπόν μικρή αρρώστια τήν φλυαρία· γιατί οί φιλοκατήγοροι και φλύαροι αποκλείουν τόν εαυτό τους από τή βασιλεία των Ουρανών. Ό άνθρωπος πού έχει κακή γλώσσα, κι αν ακόμη προκόψει στήν έδώ ζωή, όμως εκεί δέ θά προκόψει, αλλά θά σκοντάψει και θά τόν συλλάβουν ως θήραμα τους οί κακές τιμωρίες και θά τόν καταστρέψουν¹³³. Σωστά έλεγε κάποιος σοφός, ότι είναι καλύτερο νά πέσεις από ψηλά στό έδαφος, παρά από γλώσσα¹³⁴. Πρέπει λοιπόν νά πιστέψουμε τόν Απόστολο Ιάκωβο, πού γράφει: «Κάθε άνθρωπος άς είναι γρήγορος ν' ακούσει και αργός νά μιλήσει»¹³⁵.

91. Για νά μήν ψηλώνει και μετεωρίζεται ό νους μας και μάς εξαπατούν οί αισθήσεις μέ τή ματαιότητα, καλό είναι νά προσέχομε σ' εκείνον πού λέει: «Βάδιζε λαέ μου, έμπα στά κατάβαθα τής καρδιάς σου, στό σημείο εκείνο πού είναι κρυμμένο από κάθε αισθητό νόημα, τό κατάλυμα εκείνο πού δέν έχει μορφές αισθητών πραγμάτων, πού καταφωτίζεται από τήν απάθεια και τή θεία χάρη· κλείσε τήν πόρτα σέ όσα είναι ορατά, κρύψου λίγο, γιατί μικρή είναι κάθε ανθρώπινη ζωή». Έπειτα λέει: «Όσπου νά περάσει ή όργή τοϋ Κυρίου»¹³⁶. Όπως έλεγε άλλος: «Όσπου νά περάσει ή ανομία»¹³⁷. Γιατί «όργή Κυρίου» και «ανομία» φαίνεται ότι είναι οί δαίμονες και τά πάθη και τά αμαρτήματα, όπως λέει πρός τό Θεό ό Ησαΐας: «Ιδού. Έσύ οργίστηκες και μεις αμαρτήσαμε»¹³⁸. Ό άνθρωπος αποφεύγει τήν όργή αυτή όταν προσέχει συνεχώς στήν καρδιά του μέ προσευχή καί προσπαθεί επίμονα νά μπει στά άδυστα τού εσωτερικού του. Γιατί λέει ή Γραση: «Άντλησε σοφία πιο πέρα από τά βάθη τής καρδιάς»¹³⁹, επειδή «όλη ή δόξα τής κόρης τού βασιλιά βρίσκεται μέσα της»¹⁴⁰, και κοπιάζω «έως ότου μπώ στό άγιαστήριο τού Θεού και στό όρος πού Αυτός κληροδότησε, στό έτοιμο κατοικητήριο, τό όποιο Σϋ, Κύριε, κατασκεύασες, στον άγιο τόπο. πού ετοίμασαν τά χέρια Σου»¹⁴¹.

92. Εκείνος πού θέλει πράγματι νά απαρνηθεί τόν κόσμο, ας μιμείται τόν μακάριο προφήτη Έλισσαίο πού δέν πήρε μαζί του τίποτα¹⁴², εξαιτίας τού μεγάλου και φλογερού έρωτα στό Θεό. Άφου λοιπόν μοιράσει όλα τα

131. Λουκ. 23, 42-43. 134. Σ. Σειρ. 20, 18. 137. Ταλμ. 56. 2. 140. Ψαλμ. 44. 14.

132. Αριθ. 20, 12. 135. Ίακ. 1, 19. 138. Ήσ. 64, 5. 141. Έξ. 15, 17.

133. Ψαλμ. 139, 12. 136. Ήσ. 26, 20. 139. Ίώβ 28. 18. 142. Γ' Βασ. 19. 20.

υπάρχοντα του σ' όσους έχουν ανάγκη και σηκώνει τον σταυρό του Κυρίου, ας βιαστεί νά πορευτεί δπως Εκείνος με τη θέληση του στον εκούσιο θάνατο, ό όποιος γίνεται πρόξενος της αιώνιας βασιλείας.

93. Όταν εννοήσεις διτι ό Άμορραίος είναι ισχυρός μέσα σου σάν δρυς¹⁴³, τότε παρακάλεσε μ' επιμονή τον Κύριο, νά ξηράνει τον καρπό του δένδρου, δηλαδή τήν πρακτική αμαρτία, και τις ρίζες από κάτω, δηλαδή τους ακάθαρτους λογισμούς, και νά αφανίσει ό Κύριος τον Άμορραίο από μπροστά σου.

94. Δέν πρέπει νά παραξενεύεστε δταν βλέπετε νά περιπαίζουν τήν ησυχία μας εκείνοι πού δέν μπορούν νά ησυχάσουν καλύτερα νά προσεύχεστε για χάρη τους, χωρίς όμως νά μνησικαχείτε. Και σταθείτε άπέναντί τους με σφοδρότερη υποταγή στό Θεό και λέγετε δυνατά: «Τποτάξου ψυχή μου στο Θεό¹⁴⁴. αντί νά μέ αγαπούν, μέ συκοφαντούσαν έγώ όμως προσευχόμεουν¹⁴⁵ για τή δική μου και τή δική τους θεραπεία».

95. Άν δέν φυσήξει στη θάλασσα αέρας δυνατός, δέν σηκώνεται κύμα" και άν δέν έρθει δαίμονας σ' εμάς, δέν ταραίζεται από τά πάθη ή ψυχή, ούτε τό σώμα.

96. Άν θερμαίνεσαι πάντοτε μέ τήν προσευχή και τή θεία χάρη, λείει σέ σένα ή θεία Γραφή, καθώς έχεις ντυθεί τά δπλα του φωτός¹⁴⁶: «Η στολή σου είναι θερμή»¹⁴⁷. Ένώ οι εχθροί σου φορούν σάν πλατύ μανδύα τή ντροπή¹⁴⁸ και τό σκοτάδι του ταρτάρου.

97. Όταν θυμάσαι τις αμαρτίες σου, μή διστάξεις νά χτυπάς τό στήθος σου, για νά πελεκήσεις μέ τις πληγές αυτές τήν πωρωμένη καρδιά σου και νά βρεις τό μεταλλείο του τελωνικού χρυσου¹⁴⁹, και θά χαρείς υπερβολικά για τον κρυφό πλούτο.

98. Νά καίει πάντοτε στό θυσιαστήριο τής ψυχής σου ή φωτιά των δεήσεων πού οδηγούν στήν ανώτερη αγία μελέτη των λόγων του Πνεύματος.

99. Άν πάντοτε φροντίζεις νά φορείς υποδήματα στά πόδια σου για νά είσαι έτοιμος για τό ευαγγέλιο τής ειρήνης¹⁵⁰, θά οικοδομήσεις οπωσδήποτε και τό δικό σου σπίτι και τό σπίτι του πλησίον σου. Άν όμως αμελήσεις, θά έμπυσθείς άοράτως και σύμφωνα μέ τό νόμο θά κληρονομήσεις τό δνομα εκείνου πού του έλυσαν τό υπόδημα¹⁵¹.

100. Άν, δπως λείει ό Ιωάννης, ό Θεός είναι αγάπη, και δποιος αγαπά, μένει στό Θεό, και ό Θεός σ' αυτόν¹⁵², τότε δποιος μισεί τον πλησίον του, μέ τό νά χωρίζεται από τήν αγάπη, φανερό είναι διτι βρίσκεται μέσα στό μίσος. Εκείνος λοιπόν πού μισεί τον συνάνθρωπο του, είναι χωρισμένος από τό Θεό, αφού ό Θεός είναι αγάπη και δποιος μένει στήν αγάπη, μένει στό Θεό και ό Θεός σ' αυτόν. Σ' Αυτόν ή δόξα και τό κράτος στους αιώνες. Άμήν.

143. Αμώς 2, 9. 146. Ρωμ. 13, 12. 149. Λουκ. 18, 13. 152. Γω. 4, 16.

144. Ψαλμ. 61, 6. 147. Γωβ 37, 17. 150. Έφ. 6, 15.

145. Ψαλμ. 108, 4. 148. Ψαλμ. 108, 29. 151. Δευτ. 25, 9-10.

Λόγος άσκητικός και παρηγορητικός, συμπληρωματικός τών έκατό κεφαλαίων

Πότε μή θελήσεις πάνω από τό μοναχό, νά μακαρίσεις τόν κοσμικό πού έχει γυναίκα και παιδιά και ευφραίνεται γιατί ευεργετεί πολλούς και σκορπά άφθονα τήν ελεημοσύνη και δέν πειράζεται διόλου από τούς δαίμονες, και νομίζεις διτ έσύ είσαι κατώτερος από αυτόν στήν εύαρέστηση τού Θεού. Ούτε νά έλεειολογείς τόν εαυτό σου, γιατί τάχα πηγαίνεις γιά τήν απώλεια. Δέν λέω διτ ζεις άμεμπτα μέ τό νά παραμένεις ανάμεσα στους μοναχούς, αλλά και άν είσαι πάρα πολύ αμαρτωλός, ή θλίψη τής ψυχής σου και ή κακοπάθεια έχει πιο μεγάλη τιμή γιά τό Θεό από τήν υπερβολική αρετή τού κοσμικού. Ή μεγάλη σου λύπη, ή άθυμία, οί στεναγμοί, ή ψυχική στενοχώρια, τά δάκρυα, ό βασανισμός τής συνειδήσεως, ή αμηχανία τού λογισμού, ή κατάκριση τής διάνοιας, τό κλάμα, ό θρήνος τού νου, οί κραυγές τής καρδιάς, ή συντριβή, ή ταλαιπωρία, ή κατήφεια, ή καταφρόνηση, όλα αυτά και τά δμοια, τά όποια πολλές φορές συμβαίνουν σ' εκείνους πού ρίχνονται στο σιδερένιο καμίνι τών πειρασμών, είναι απείρωσ πιο πολύτιμα και πιό ευπρόσδεκτα από τήν εύαρέστηση τού κοσμικού.

Πρόσεχε λοιπόν νά μήν πέσεις στήν κατάκριση πού λέει γιά λογαριασμό σου ή Αγία Γραφή: «Τί ωφεληθήκαμε πού πήγαμε ώς ικέτες στον Κύριο και μένομε πάντοτε στο Ναό Του;»¹⁵³ Είναι φανερό διτ κάθε δούλος πού μένει κοντά στόν οικοδεσπότη, κάποτε δέχεται και μαστιγώσεις και γρονθοκοπήματα και κατηγορίες και όνειδισμούς. Όσοι όμως μένουν έξω, πάντως αποφεύγουν τά χτυπήματα, σάν ξένοι δούλοι πού δέν ενδιαφέρον. «Τί ωφεληθήκαμε λοιπόν, λένε, εμείς νά ύποφέρομε θλίψεις στήν ψυχή και στο σώμα, πού πάντοτε προσευχόμαστε και ψάλλομε; Και οί κοσμικοί πού μήτε προσεύχονται, μήτε αγρυπνούν, χαίρονται και ευφραίνονται και προοδεύουν και περνούν μέ ευθυμία και χαρά;» Και όπως λέει ό προφήτης: «Νά. ανοικοδομούνται ξένα σπίτια, κι έμεις καλοτυχιζόμε τούς άλλους;» Και προσθέτει: «Αυτά τά είπαν οί δούλοι τού Θεού, πού έχουν τή γνώση»¹⁵⁴. Αλλά όμως πρέπει νά γνωρίζουν (οί μοναχοί) διτ τίποτε τό παράδοξο δέν πάσχουν μέ τό νά θλίβονται και νά δοκιμάζουν διάφορες λύπες υποφέροντα: τά παθήματα τού Κυρίου, πού λέει στό Ευαγγέλιο: «Σάς βεβαιώνω ότι θά κλάψετε και θά θρηνηήσετε έσεις πού είστε κοντά μου, ενώ ό κόσμος; θά χαρεί. Αλλά περιμένετε λίγο ακόμη και θά σάς επισκεφθώ μέσω τού Παρακλήτου. θά διώξω τήν άθυμία σας και θά σάς φέρω κοντά μου μέ λογισμούς ουράνιας ζωής και αναπαύσεως και μέ γλυκά δάκρυα, τά όποια στερηθήκατε γιά λίγες ήμερες εξαιτίας τών πειρασμών. Και θά σάς δώσω τόν μαστό τής χά-

ρης μου, δπως ή μητέρα στο βρέφος πού κλαίει, και θά σας ενισχύσω μέ ουράνια δύναμη, εσάς πού εξασθενήσατε μέ τον πόλεμο πού σας έγινε· και θά καταγλυκάνω εσάς πού πικραθήκατε, όπως λέει ο Ιερεμίας στους Θρήνους γιά τήν «Ιερουσαλήμ πού είναι μέσα σου»· και θά σας δώ και θά χαρεί ή καρδιά σας μέ τήν κρυφή επίσκεψη μου, και ή θλίψη σας θά μεταβληθεί σέ χαρά· και αυτή τή χαρά κανείς δέ θά μπορέσει νά σας τήν πάρει»¹⁵⁵.

Άς μήν είμαστε λοιπόν μύωπες και τυφλοί και καλοτυχιζόμε τούς κοσμικούς περισσότερο από εμάς· αλλά γνωρίζοντας τήν διαφορά των γνησίων υιών και τών νόθων, άς προτιμούμε μάλλον τή αθλιότητα τάχα τών μοναχών και τή φοβερή κακοπάθειά τους, πού καταλήγει στήν αιώνια ζωή και στό αμάραντο στεφάνι τής δόξας τού Κυρίου¹⁵⁶. Άς προτιμήσουμε λοιπόν τήν ταλαιπωρία τών ασκητών πού θεωρούνται αμαρτωλοί —σωστότερα θά έλεγα δίκαιοι—, και τό νά είμαστε παραπεταμένοι στον οίκο τού Θεού, δηλαδή στό τάγμα εκείνων πού δουλεύουν ασταμάτητα στό Χριστό, παρά νά κατοικούμε σέ καταλύματα αμαρτωλών¹⁵⁷ ή νά συναναστρεφόμεσθε μέ κοσμικούς, ακόμη και άν έχουν μεγάλες αρετές.

Σού λέει, μοναχέ, ο ουράνιος Πατέρας σου πού σέ υπεραγαπά και σέ θλίβει και σέ καταπονεί μέ διάφορους πειρασμούς: «Γνώριζε καλά, ταλαίπωρε μοναχέ, ότι καθώς έχω πει μέ τό στόμα τού προφήτη, θά γίνω παιδευτής σου¹⁵⁸, θά σέ συναντήσω στό δρόμο προς τήν Αίγυπτο και θά σέ γυμνάξω αδιάκοπα μέ τις θλίψεις. Τούς άξιοκατάκριτους δρόμους σου θά τούς φράξω μέ τά αγκάθια¹⁵⁹ τής πρόνοιας μου, θά σέ πληγώνω δηλαδή μέ απροσδόκητες συμφορές, γιά νά σ' εμποδίζω νά μήν κάνεις έργο εκείνα τά όποια σκέφτεσαι μέ τήν ανόητη καρδιά σου. Και θά φράξω τή θάλασσα τών παθών σου μέ τις πύλες τών οίκτιρμών μου¹⁶⁰. Και θά είμαι απέναντι σου σάν πάνθηρας πού θά σέ κατατρώγω μέ λογισμούς άυτομεμψίας και άυτοκατακρίσεως και μετάνοιας μέ τό νά σέ φέρνω σέ συναίσθηση τών αμαρτημάτων σου πού αγνοείς. Όλα αυτά τά θλιβερά είναι πολύ μεγάλη χάρη τού Θεού. Και όχι μόνον πάνθηρας, αλλά και κεντρί θά είμαι¹⁶¹ και θά σέ πληγώνω μέ λογισμούς κατανύξεως και πόνους καρδιακούς, και δέν θά λείπει πόνος και θλίψη από τόν οίκο σου», δηλαδή τήν ψυχή και τό σώμα πού θά κατεργαστούν καλά και ωφέλιμα τά γλυκά πράγματι και μελιστάλαχτα παιδευτήρια τού Θεού. Τό τέλος όμως τών τιμωριών και τών πόνων και τής ταραχής και τής ντροπής και τών φόβων και τών απελπισμών πού συνήθως συμβαίνουν στους ασκητές, όλων αυτών τών σκυθρωπών τό τέλος είναι χαρά επουράνια και απόλαυση ανερμήνευτη και δόξα άνεκκάλυκτη και αγαλλίαση ακατάπαυστη. «Γι' αυτό, λέει, σέ έθλιψα, γιά νά σέ θρέψω μέ τό μάννα τής γνώσεως· και σέ άφησα νά πεινάσεις γιά νά σέ ευεργετήσω στό

155. Γω. 16, 20-22.

157. Ψαλμ. 83, 11.

159. Ωσηέ 2, 8.

161. Ωσηέ 13, 7.

156. Α' Πέτρ. 5, 4.

158. Ωσηέ 5, 2.

160. Γώβ 38, 8.

τέλος και να σέ εισαγάγω στην ουράνια βασιλεία». Τότε θά σκιρτήσετε από χαρά οί ταπεινοί μοναχοί σάν τά μωσχάρια δταν λυθούν από τά δεσμά, δηλαδή τά σαρκικά πάθη και τούς πειρασμούς των έχθρων και τότε θά καταπατήσετε τούς άνομους δαίμονες πού τώρα σάς καταπατούν και θά γίνουν στάχτη κάτω από τά πόδια σας¹⁶².

Άν είσαι, μοναχέ, θεοσεβής και ταπεινός και δέ φουσκώνεις από μάταιη έπαρση, ούτε είσαι αυθάδης, αλλά έχεις κατάνυξη στην καρδιά σου και θεωρείς τόν εαυτό σου αχρείο δούλο¹⁶³ και έχεις συντριβή στο πνεύμα σου· άν έχεις τέτοια ταπεινοφροσύνη, τότε είναι καλύτερο τό σφάλμα σου από την αρετή των κοσμικών. Και οί λεκέδες σου είναι προτιμότεροι από την μεγάλη κάθαρση των κοσμικών. Τί είναι εκείνο γιά τό όποιο θλίβεσαι: Πάντως κάποια κηλίδα πού σου συνέβη. Άλλά κοίταξε· ό άνθρωπος δταν λερώσει τά χέρια του μέ πίσσα, καθαρίζεται μέ λίγο λάδι. Πολύ περισσότερο έσύ μπορείς νά καθαριστείς μέ τό έλεος τού Θεού. Όπως δέν είναι δύσκολο νά πλύνεις τό ρούχο σου, έτσι πολύ περισσότερο δέν είναι δύσκολο στον Κύριο νά σέ πλύνει από κάθε κηλίδα, ακόμη και άν κάθε ήμερα, δπως είναι φυσικό, συμβαίνει έξ ανάγκης πειρασμός. Γιατί δταν έσύ λές: «Αμάρτησα στον Κύριο», σου δίνεται ή απόκριση: «Συγχωρούνται οί αμαρτίες σου· Έγώ είμαι πού τις σβήνω και δέ θά τις θυμηθώ¹⁶⁴. Όσο απέχει ή ανατολή από τή δύση απομάκρυνα από εσένα τις αμαρτίες σου, και σέ σπλαχνίζομαι, δπως ένας πατέρας σπλαχνίζεται τούς γιους του»¹⁶⁵. Μόνο έσύ μήν απομακρυνθείς και φύγεις από Εκείνον πού σ' εξέλεξε νά ψάλλεις και νά προσεύχεσαι, αλλά προσκολλήσου σ' Αυτόν δη σου τή ζωή, είτε μέ τό θάρρος τής καθαρότητας, είτε μέ θεοσεβή αναίδεια και σταθερή εξομολόγηση. Και Αυτός σέ καθαρίζει μέ τό νεύμα Του.

Εκείνα πού ό Θεός καθαρίζει μέ τό θέλημα Του, ούτε αυτός ό μέγας Απόστολος Πέτρος δέν μπορεί νά τά κάνει ακάθαρτα ή νά τά κατακρίνει· γιατί ειπώθηκε σ' αυτόν: «Όσα έκανε καθαρά ό Θεός, μή τά θεωρείς έσύ ακάθαρτα»¹⁶⁶. Δέν είναι ό Θεός εκείνος πού μάς δικαίωσε από τή δική Του φιλανθρωπία; Ποιος θά μάς κατακρίνει;¹⁶⁷ Γιατί δταν επικαλούμαστε τό όνομα τού Κυρίου μας Ιησού Χριστού, εύκολα καθαρίζεται ή συνείδηση μα: και τίποτα δέ μάς ξεχωρίζει από τούς προφήτες και τούς άλλους άγιους. Ό Θεός δέ μάς προόρισε γιά τήν όργή Του, αλλά γιά τή σωτηρία μέσω τού Κυρίου μας Τησού Χριστού πού πέθανε γιά μάς· έτσι ώστε είτε επαγρυπνούμε στις αρετές, είτε συμβεί νά κοιμόμαστε, δπως είναι πιθανό, γιά μερικά ελαττώματα, νά ζήσομε μαζί μέ τό Χριστό, ατενίζοντας πάντοτε πρός Αυτόν μέ μεγάλους στεναγμούς και θρηνηλογώντας ακατάπαυστα και Αυτόν αναπνέοντας. Άς ντυθούμε λοιπόν ως θώρακα τήν πίστη και άς φορέσομε ως

162. Μαλ. 4, 2-3.

164. Ήο. 43, 25.

166. Πράξ. 10, 15.

163. Λουκ. 17, 10.

165. Ψαλμ. 102, 12-13.

167. Ρωμ. 8, 34.

περικεφαλαία τήν ελπίδα τής σωτηρίας¹⁶⁸, γιά να μή μπορέσουν να εισχωρήσουν μέσα μας τα βέλη τής άπογνώσεως και τής απελπισίας.

Άλλα σύ ό ίδιος λές: «Οργίζομαι και αγανακτώ, όταν βλέπω τούς κοσμικούς να μή πειράζονται σέ τίποτε». Άλλά γνώριξε, αγαπητέ, δι δεν έχει ανάγκη ό σατανάς νά πειράζει εκείνους πού πειράζονται μόνοι τους και σύρονται πάντοτε στή γή μέ τις βιοτικές υποθέσεις. Γνώριζε και τούτο· δι τά βραβεία και τα στεφάνια είναι προορισμένα γιά δσους πειράζονται, και διχι γιά εκείνους πού δέν φροντίζουν γιά τό Θεό, ούτε γιά τούς κοσμικούς πού είναι ξαπλωμένοι και ροχαλίζουν. «Άλλά έγώ, μάς λές, πειράζομαι υπερβολικά και οι νεφροί μου γέμισαν από πόνους¹⁶⁹, καθώς λέει ό προφήτης, και ταιλιπωρία και τέλειο τσάκισμα, και δέν υπάρχει θεραπεία στο σώμα μου και επιμέλεια στά κόκκαλά μου¹⁷⁰». Άλλά κοντά είναι ό μέγας Γιατρός τών ασθενών, Αυτός πού σήκωσε τις αδυναμίες μας και πού μέ τήν πληγή Του μάς θεράπευσε¹⁷¹ και μάς θεραπεύει* είναι κοντά και τώρα, θέτοντας τά σωτήρια φάρμακα. Γιατί λέει ό Κύριος: «Έγώ χτύπησα μέ τήν εγκατάλειψη, έγώ και θά θεραπεύσω¹⁷². Μή φοβηθείς λοιπόν διαν περάσει ή μεγάλη όργή Μου, πάλι θά θεραπεύσω¹⁷³. Και όπως δέ θά ξεχάσει ή γυναίκα νά σπλαχνίζεται τά παιδιά της, έτσι και έγώ δέν θά σέ ξεχάσω¹⁷⁴. Κι άν τό πουλί σπλαχνίζεται τούς νεοσσούς του και συνεχώς τούς επισκέπτεται και τούς φωνάζει και τούς δίνει τροφή στο στόμα, πολύ περισσότερο απλώνονται οι δικοί μου οίκτιρμοί πάνω στά κτίσματα Μου, και ακόμη περισσότερο απλώνονται τά σπλάγχνα μου επάνω σου και σέ επισκέπτομαι κρυφά και σού μιλώ νοερά και βάζω τροφή στή διάνοια σου, πού έχει ανοιχτό τό στόμα σαν μικρό χελιδόνι. Σού δίνω τροφή τού θείου φόβου και τροφή επουράνιου πόθου και τροφή στεναγμών παρηγοριάς και τροφή κατανύξεως και τροφή μελωδίας και τροφή βαθύτερης γνώσεως και τροφή κάποιων θείων μυστηρίων. Άν σού λέω ψέματα, έγώ ό Κύριος και Πατέρας σου, έλεγε με και θά τό δεχτώ». Μέ αυτό τον τρόπο ό Κύριος πάντοτε συνομιλεί νοερά μαζί μας.

Έγώ όμως γνωρίζω ότι ξεπέρασα τό μέτρο και σάς έγγραψα πολλά· άλλα σεις μέ προτρέψατε νά τό κάνω. Μάκρυνα τό λόγο γιά νά στηριχθούν εκείνοι πού κινδυνεύουν νά πέσουν εξαιτίας τής αμέλειας. Γιατί καθώς μου γράψατε, βρέθηκαν ανάμεσα σας στήν Ινδία μερικοί αδελφοί πού απόκαμαν από υπερβολικούς και απροσδόκητους πειρασμούς και παραιτούνται από τή ζωή και τήν άσκηση τών μοναχών, λέγοντας ότι είναι καταπιεστική και έχει μύριους κινδύνους. Και καλοτύχισαν φανερά τούς κοσμικούς, ένώ κατηγόρησαν τήν ήμερα πού έλαβαν τό σχήμα. Γι' αυτό και έγώ αναγκάστηκα νά μακρύνω τό λόγο και νά χρησιμοποιήσω άπλά λόγια ώστε νά μπορεί

168. Α' Θεσ. 5, 8-10.

170. Παροιμ. 3, 8.

172. Δευτ. 32, 39.

174. Ήο. 49, 15.

169. Ψαλμ. 37, 8.

171. Ήσ. 53, 5.

173. Ήσ. 7, 4.

και ο απλός και αγράμματος να κατανοήσει τα γραφόμενα. Γι' αυτό έγραψα πολλά, ώστε στο έξης να μὴν καλοτυχίζουν κανένα κοσμικό ο! μοναχοί, άλλα μόνο τον εαυτό τους· γιατί αυτοί χωρίς αντίρρηση είναι ανώτεροι και λαμπρότεροι και ενδοξότεροι από τους βασιλιάδες πού φορούν στέμματα, επειδή πάντοτε κάθονται κοντά στο Θεό. Κι ἐγώ πού τά έγραψα αυτά. ικετεύω τήν αγάπη σας να μέ θυμάστε διαρκώς στις προσευχές σας. ώστε να δεχτώ ο ελεεινός τή χάρη του Κυρίου και να τελειώσω τήν παρούσα ζωή μέ αγαθό τέλος. Και ο Πατέρας της ευσπλαχνίας και Θεός κάθε παρηγοριάς¹⁷³ είθε να σας χαρίσει αιώνια παρηγοριά και αγαθή ελπίδα μέσω του Ίησοῦ Χριστού του Κυρίου μας, στον Όποιο ανήκει ή δόξα και τό κράτος στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

Ευρετήρια

Α' ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΝΝΟΙΩΝ

Α

- Ααρών: ὁ — εικόνα τοῦ εξωτερικοῦ ἀνθρώπου 203.
- Αγαθά: μνήμη αἰώνων —, 71· αἰώνια —, 332.
- Αγαθὸ 286.
- Αγάπη 61, 172, 285-6, 288-90, 294-5, 309, 318-20.
- "Ἄγγελοι: — πού βοηθοῦν την προσευχή 222, 227· υπηρεσία των —, 334-5.
- "Ἄγγελος φύλακας 37.
- 'Ἄγνεια 93, 95.
- "Ἄγνοια 133· — Θεοῦ 46· —, λησμοσύνη, ραθυμία 173, 175-6.
- Ἀγνότητα 285.
- Ἀγρυπνία 95.
- Ἀδικία 153.
- Ἀισθήσεις: — σώματος 58, 189, 267-8, 300-1, 311· — ψυχῆς 59.
- Ἀίσθηση: — τοῦ νοῦ 293, 295· — ψυχῆς 291, 293.
- Ἀκακία 337.
- 'Ἀκηδία 106-8, 301· δαίμονας της —, 70.
- 'Ἀκτημοσύνη 315.
- Ἀλλοίωση 285.
- Ἀμάθεια 134.
- Ἀμαρτήματα 37.
- Ἀμαρτία: μίσος —, 58· χωρισμός ἀπό τίς —, 60· θανάσιμη —, 146· ανάμνηση παλιών —, 155· χάρη καί —, 310-7.
- Ἀμέλεια 50, 335, 350.
- 'Ἀμεριμνία 62, 162, 276.
- Ἀνάγκες υλικές 269, 277.
- Ἀναισθησία: δαίμονας της —, 79.
- Ἀνάπαυση: ὁ Χριστός εἶναι ἡ — των ἀνθρώπων 341.
- 'Ἀνθρωποποιός 30.
- "Ἀνθρωπος 30, 33, 35, 46· εὐσεβῆς —, 41· ἐχθρός τοῦ ἑαυτοῦ του, 208· λογικός —, 28, 29, 34, 43.
- Ἀντίρρηση στους λογισμούς 183, 204, 206.
- 'Ἀοργησία 285.
- "Ἀπάθεια 60, 86, 324, 329, 336-7, 344.
- 'Ἀπάρνηση κόσμου 98, 262.
- Ἀπελπισία 348.
- Ἀποφυγή παρόντων 274-5.
- Ἀποχωρισμός συγγενῶν καί φίλων 262-3.
- Ἀράχνη: ἡ — ὡς υπόδειγμα ησυχίας 184, 339.
- Ἀργία 107, 270.
- 'Ἀργολογία 212, 333.
- Ἀρετές 28, 116, 146· οἱ τέσσερις γενικές —, 186, 220.
- 'Ἀρετή 29, 32, 142, 320" δύναμη της —, 246-7, 249· ἡ — εἶναι ευαίσθητη 259· πρακτική —, 332.
- Ἀριθμοί: συμβολισμός τους 219-20.
- Ἀρώστιες 248, 300, 321.
- Ἀρχάριοι 262-4.
- Ἀσθένεια σώματος 92.
- Ἀσθένειες 321.
- "Ἀσκησις σωματική 198.
- Ἀυτεξούσιο 33, 38.
- Ἀυτεξουσιότητα 286.
- Ἀυτόμεμψια 203.
- Ἀυτοπεποίθηση 244.
- 'Ἀφιλαργυρία 285.

Β

- Βάπτισμα 310-1, 31".
- Βασιλεία ουρανῶν 113. 143. 155. 193. 238.
- Βλασφημία: αἴτια τῆς —, 149.
- Βοήθεια ©εοῦ 59. 354.

Γ

Γάμος: ὁ μοναχισμὸς ἀνώτερος τοῦ —, 351-2.
 Γαστριμαργία 270-1.
 Γεωργία 248.
 Γιατροί 300.
 Γνώση πνευματικὴ 87, 154, 285-7, 308· — θεία 304, 320· — Θεοῦ 50.
 Γυναίκες: οἱ ἀσκητές νά μὴ συναντούν —, 174.

Δ

Δαίμονας: — τῆς ἀκηδίας 70· — τῆς ἀναισθησίας 79· — τῆς λύπης 79· — τοῦ μίσους 319· — τῆς οργῆς 82· — τῆς πορνείας 81, 92-5, 335· — πού προξενεὶ περιπλάνηση τοῦ νοῦ 77-8· — τῆς φιλαργυρίας 85.
 Δαίμονες 210· οἱ τρεῖς ἀρχηγοί —, 73, 86· κατηγορίες —, 312· δόλος —, 58· πόλεμος —, 57, 60, 323-4, 343, 348· πόλεμος — κατὰ τῆς προσευχῆς 221, 224, 226, 228-30· στους βαπτισμένους, οἱ — βρίσκονται γύρω ἀπὸ τὴν καρδιά 295, 310· οἱ — ὀνομάστηκαν καὶ ἄνθρωποι 206.
 Δαιμονικὲς φαντασίες 295.
 Δάκρυα 220· — καὶ προσευχή 221, 227.
 Δάσκαλος 258, 261· — χωρὶς πείρα 250-2.
 Δημιουργὸς 36, 48.
 Διάβολος 334. Βλ. καὶ Δαίμονας.
 Διάκριση 116-8· — ἀρετῶν καὶ κακιῶν 62· — λογισμῶν 292· παραδείγματα ἐλλείψεως —, 118-119.
 Διάνοια: περιορισμὸς τῆς —, 301.
 Διδασκαλία 157.
 Δίκες 304-5.
 Δόλος δαιμόνων 58.
 Δοῦλος: ὁ ἡσυχαστὴς νά μὴν ὄχει —, 68.

Ε

Εγκράτεια 87, 192, 297-8· — στὰ φαγητά 91-2.
 Εἰρήνη ψυχῆς 200.
 Ἐλεγχος 135, 137-9.
 Ελεημοσύνη 67, 305-6.
 Ελευθερία 31, 36· κατάσταση — τοῦ νοῦ 58· νόμος τῆς —, 131.
 Ελευθεροστομία: βλ. Παρρησία.
 Ἐλπίδα 285-6· — στό Θεό 157.
 Ἐμπορικὲς δοσοληψίες 70.
 Ἐνάρετη ζωὴ 29, 32.
 Ἐνδύματα: βλ. Ροῦχα.
 Ἐντολές: τήρηση —, 142-3, 194.
 Ἐξομολόγηση στό Θεό 325.
 "Ἐπιανοί 331.
 Ἐπιθυμία 74, 87, 96· — ἀπό τίς ἐνθυμήσεις 51· σαρκικὴ —, 135, 173, 271.
 Ἐπίκληση Ἰησοῦ Χριστοῦ 181-214 (σοποραδικά), 315.
 "Ἔργα καλὰ 144-5.
 Ἔργασία 70, 108.
 "Ἔρημος 103.
 "Ἐρωτας θεῖος 215.
 Ἔσσαϊοι 236.
 Ευγνωμοσύνη στό Θεό 37.
 Ευεργεσίες: μελέτη — Θεοῦ 164, 168.
 Ευσέβεια 279.
 Ευσεβῆς 41.
 Ευχαριστία στό Θεό 53.
 Ευχή τοῦ Ἰησοῦ 302-3. Βλ. καὶ Ἐπίκληση.

Ζ

Ζήλος ἀκαιρος 324.
 Ζῶα 52, 278.

Η

Ἠγουμενία: ἐπιδίωξη —, 252-3, 256.
 Ἡδονή 52, 136.
 Ἠδυπάθεια 135.

Ήσυχαστής: ό — νά μήν έχει δοϋλο 68.

Ήσυχία 66, 68, 70, 145, 184, 196, 339· ή — ΧΡήσιμη στους αρχαρίους 263.

Θ

Θανάσιμη αμαρτία 146.

Θάνατος 35, 41, 45· ώρα τοϋ —, 205, 208, 325, 334· μνήμη —, 195, 207, 313.

Θέλημα: — Θεοϋ, 223· κοπή —, 57, 185.

Θεολογία 225, 306-8, 320.

Θεός: — αγαθός 286· ό — αναίτιος τοϋ κακοϋ 42, 286· γνώση τοϋ —, 50· — δημιουργός 36, 48· τόπος —, 83.

Θεωρητικοί 210.

Θεωρία 204, 273, 287, 307, 309, 320· — τοϋ Θεοϋ 114.

Θλίψεις 132-3, 140, 147, 154, 160, 333.

Θυμός 74-5, 80, 87, 96, 222, 270, 303.

I

Ιδιορρυθμία 168, 174.

Ίερωσύνη: επιθυμία —, 109.

Ίησοϋς: επίκληση τοϋ —, 181-214 (σποραδικά), 315· ευχή τοϋ —, 302-3· μνήμη —, 294, 302, 317, 323.

K

Καθαρότητα: — καρδιάς 199, 214* — ψυχής 92.

Κάθαρση 353· — ψυχής 290.

Καθοδήγηση πνευματική 123-4, 174.

Κακία 35, 42, 52· οί 8 λογισμοί της —, 91, 211.

Κακίες 29.

Κακό 286.

Κακοπάθεια 71.

Καρδιά: ή — ως καθρέφτης 183. 189· ό Θεός φανερώνεται στήν —, 191* συντριβή της —, 130, 160· φύλαξη της —, 59, 61· καθαρότητα της —, 199, 214· — άδεια από φαντασίες 207· είσοδος στά βάθη της —, 349.

Καρδιακή ησυχία 196.

Κελί 69-70.

Κενοδοξία 74, 81, 108-9, 136, 298.

Κοινόβιο 100, 185.

Κοινωνία θεία 196-7.

Κολακεία 248.

Κόλαση: μνήμη — 70· φόβος —, 266.

Κόσμος: άπάρνηση —, 98, 262.

Κρασί 170, 299.

Κρίση μέλλουσα 70, 266, 325.

Κτήματα υλικά 242.

Λ

Λατρεία Θεοϋ 59.

Λήθη: βλ. Λησμοσύνη.

Λησμοσύνη 133, 186, 197· άγνοια, —, ραθυμία 173, 175-6.

Λογικό 37, 277, 347.

Λογικός 28-9, 34, 43.

Λογισμοί 160· ακάθαρτοι —, 66, 86,

330· βέβηλοι —, 341· δαιμονικοί

—, 73-4· πονηροί —, 59, 62, 94,

101, 115, 196, 200, 204, 207, 213,

232, 260, 314, 321, 323· αντιμετώ-

πιση πονηρών —, 84· διάκριση —,

292· φανέρωση τών — στους

πνευμ. πατέρες 120-3· κατηγορίες

—, 77· οί 8 — της κακίας 91, 211.

Βλ. και Προσβολή, Συγκατάθεση,

Αντίρρηση.

Λόγοι: πνευματικοί —, 287-8· — τών κτισμάτων 224.

Λόγος: μελέτη θείου —, 331· — Χρίστου 161.

Λουτρά 299.

Λύπη 104-6· δαίμονας της —, 79· — κατά Θεόν 105, 161.

M

Μαθητεία 261-2.
 Μαρτύριο 319· — της συνειδήσεως 322.
 Μελέτη: — ευεργεσιών Θεοῦ 164, 168· — Θείου λόγου 331.
 Μέλλοντα αγαθά 332.
 Μέριμνα 76· ή — μας στον Κύριο 67.
 Μετάνοια 61, 255, 329, 342.
 Μίσος 350· δαίμονας τοῦ —, 319· — αμαρτίας 58· — κατά δαιμόνων 78.
 Μνήμη: — θανάτου 195, 207, 313· — Θεοῦ 59, 139, 153· — Ἰησοῦ 294, 302, 317, 323.
 Μνησικακία 102, 222.
 Μοναχική ζωή: Σκοπός——, 113· ή——αποτύπωμα της αποστολικῆς αρετῆς 236· ή——ανώτερη τοῦ γάμου 351-2.
 Μοναχοί: πραγματικοί καί ψευδεῖς —, 237-9· — στίς πόλεις 239-40.
 Μοναχός 66, 192, 231.
 Μόνωση 103, 264.
 Μωσῆς: ό — ὡς εικόνα τοῦ νοῦ 203.

N

Νερό: στέρηση τοῦ —, 170, 174.
 Νηστεία 71, 272, 298, 331, 344.
 Νήψη 140, 180-215 (σποραδικά).
 Νοήματα: παρομ. μέ πρόβατα 82.
 Νόμος τῆς ελευθερίας 131.
 Νους 42, 44, 47· αἴσθηση τοῦ —, 293, 295* εἰκόνες τοῦ —, 141· περιπλά- νηση τοῦ —, 77, 87· φως τοῦ —, 226-7, 297, 302· φωτισμός τοῦ —, 194, 202, 318· σκοτισμός τοῦ —, 201· φυσική κατάσταση τοῦ —, 195· θεία κατάσταση τοῦ —, 196· κατάσταση ελευθερίας τοῦ —, 58· ή χάρη κατοικεῖ στό βάθος τοῦ —, 295-310· ό — γίνεται διαφανῆς 296· θεία ενδυνάμωση τοῦ —, 57-

8· ό — βλέπει τόν εαυτό του 83, 86· μόνο τό "Ἅγιο Πνεῦμα καθαρίζει τό νοῦ 292· ό — σάν βασιλιάς 245· ό Μωσῆς ὡς εικόνα τοῦ —, 203.

Ξενιτεμός 68.

O

Ὁδηγός πνευματικός 253-4.
 Οἴηση 32, 265, 297, 340.
 Οἰκτιρμοί Θεοῦ 354.
 Ὁκνηρία: βλ. Ραθυμία.
 Ὀλιγόαρκεια 36.
 "Ὀνειρα 75· — καλά καί κακά 296.
 Ὁράματα δαιμονικά 297.
 Ὁργή 38, 100-4· φυσική ὀργή 57, 62· δαίμονας τῆς —, 82· πάθος τῆς —, 170.

Π

Πάθη 138, 259, 265-6, 280, 308· τά 3 γενικά —, 190· — ψυχῆς 29, 40, 173· τά 3 κύρια — τῆς ψυχῆς ὡς γίγαντες 175-6.
 Παραπτώματα ακούσια 324.
 Παραχώρηση Θεοῦ 316.
 Παρηγορία: — ἀπό τό "Ἅγιο Πνεῦμα 293-4· — δαιμονική 294.
 Παρθένας: οἱ 5 μωρές —, 166-7, 279.
 Παρθενία 95, 169.
 Παρρησία 185.
 Πατέρες πνευματικοί 120-3.
 Πειρασμοί 159, 333, 342, 351-4· — τοῦ Χριστοῦ στήν ἔρημο 73· — δαιμόνων 83.
 Πειρασμός: στάδια τοῦ —, 188.
 Πένθος 336.
 Πίστη 49, 151, 285-6, 339-40· — μέ ἔργα 290-1.
 Πνεῦμα "Ἅγιο 152, 347· ἐνέργεια τοῦ ———στήν ψυχή 170, 295, 309· τό ———καθαρίζει τό νοῦ 292· τό——

εμπνέει τήν προσευχή 303.
 Πόλεις: μοναχοί σίς —, 68, 239-40.
 Πόλεμος: — δαιμόνων 57, 60, 323-4, 343, 348· — νοητός 197.
 Πολυλογία 307, 323.
 Πόνιοι σωματικοί 39.
 Πορνεία: δαίμονας της —, 81, 92-5· δυνάμεις της —, 335.
 Πρακτική αρετή 332.
 Πραότητα 30, 75, 80.
 Πρόληψη: πάθη από —, 138.
 Πρόνοια Θεοῦ 51, 243.
 Προσβολή λογισμού 62, 138, 180, 182, 188, 194, 200, 260.
 Προσευχή 71-2, 75, 130, 136, 146, 150, 344, 346, 350" ό ορισμός —, 221· αληθινή —, 225, 234· αίσθησι —, 223· απερίσπαστη —, 231· κατάστασι —, 224· προσοχή και —, 234· δάκρυα και —, 221, 227· — και θεολογία 225· — και ψαλμωδία 228· — μέ επιμονή 228· — χωρίς σχήματα και μορφές 226, 231· για ποιά νά προσευχόμεστε 223· πόλεμος δαιμόνων κατά της —, 221, 224, 226, 228-30" άγγελιο βοηθούν τήν —, 222, 227" τό Άγιο Πνεῦμα εμπνέει τήν —, 303" — που ξεπερνά κάθε πλάτος 307.
 Προσοχή 58-9, 61, 234.
 Πτώσεις 338, 347.
 Πυθαγόρας 339.

P

Ραθυμία 164" άγνοια, —, λησμοσύνη 173, 175-6.
 Ρεμβασμός 69.
 Ροῦχα 76, 246.

Σ

Σκοτισμός τοῦ νου 201.
 Σοφία 287· — τοῦ κόσμου 331.
 Στάδια πειρασμού 188.

Σταυρός 131, 255, 334.
 Συγγενείς: αποχωρισμός —, 262-3.
 Συγκατάθεση νοερή 94, 101, 135, 138.
 Συγχώρησι αδικημάτων 147.
 Συμβολισμός αριθμών 219-20.
 Συναναστροφές 31-2, 34, 69, 105, 272-3.
 Συναναστροφή: — μέ επιπόλαιους 278· — μέ πονηρό 348.
 Συνείδησι 57, 133, 141, 291· καθημερινή ανάκρισι —, 191, 201.
 Συνήθεια: δύναμη της —, 268-9.
 Συντριβή καρδιάς 130, 160.
 Σώμα 92, 144, 186, 311· ψυχή, —, πνεῦμα 60· έχθρα πρὸς τό —, 214.
 Σωματικά πράγματα 245.
 Σωφροσύνη 93, 95.

T

Ταπεινοφροσύνη: βλ. Ταπείνωσι.
 Ταπείνωσι 129, 151, 191, 194, 208, 211, 213, 285, 288, 305, 345, 353" δύο είδη —, 322" μελέτη της — τοῦ Κυρίου 171-3.
 Τελειότητα 316.

Y

"Υλη 42· προσκόλλησι στήν —, 276.
 Υμνολογία 329, 331.
 Υπακοή 297.
 Υπάρχοντα: απόρριψι —, 262· διανομή —, 155, 305, 350.
 Υπερηφάνεια 109-10, 213, 338, 342.
 "Υπνος: φαντασίες στόν —, 94.
 Υποκρισία 166.
 Υπομονή 285.
 Υποταγή 156, 261-2, 336.
 Υποχώρησι της χάρις 345.

Φ

Φαγητά 69, 91-2, 272, 278, 298. Βλ. και Εγκράτεια, Νηστεία.
 Φαντασία στόν ὕπνο 94.

Φαντασίες 295, 332· ή καρδιά άδεια από —, 207.
 Φιλαργυρία 95-100, 136" δαίμονας της -, 85.
 Φιλαντία 215..
 Φιληδονία 134, 270-1.
 Φιλοξενία 67, 77.
 Φιλοσοφία: ό χριστιανισμός ή αληθινή —, 235-6· κατά Θεόν —, 280.
 Φλυαρία 349.
 Φόβος: — Θεοῦ 62, 289-90, 295, 332· — κολάσεως 266.
 Φτώχεια θεληματική 86.
 Φύλακας άγγελος 37.
 Φύλαξη καρδιάς 59, 61.
 Φύση: 3 νοερές περιοχές, κατά —, υπέρ — και παρά —, 150.
 Φυτά 52.
 Φως: θείο —, 194, 202, 296, 309, 312, 318· δαιμονικό —, 297· — τοῦ νοῦ 226-7, 297, 302.
 Φωτισμός 287· — τοῦ νοῦ 194, 202, 318.

χ

Χαρά 302.
 Χάρη θεία 148, 151-2, 330· υποχώρησις της —, 345· ή ενέργεια της —

στήν ψυχή 307· κατοικεί στό βάθος τοῦ νοῦ 295, 310· — και αμαρτία 310-7.

Χαρίσματα θεία 338.

Χρήματα 28-9.

Χριστιανός αληθινός 165.

Χριστός: ό — δημιουργός και αγοραστής μας 144· μελέτη τής ταπεινώσεως τοῦ —, 171-3· ό — ή ανάπαυση τοῦ ανθρωπίνου γένους 341· πειρασμοί τοῦ — στήν έρημο 73.

ψ

Ψαλμωδία 228, 308.

Ψυχή 41, 43, 45, 49, 52· τά 3 μέρη τής —, 201· πάθη τής —, 29, 40, 173· ή — αυτεξούσια 33· αισθήσεις τής —, 59· αίσθηση τής ψυχής 291, 293· ειρήνη τής —, 20· κάθαρση — 92, 290· φυσική κατάσταση τής —, 21Γ ενέργεια τοῦ Αγίου Πνεύματος στήν —, 170, 295· έξοδος τής — από τό σώμα 205, 334.

ω

"Ωρα τοῦ θανάτου 208, 325.
 Ωφέλεια ακροατών 156, 157.

Β' ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

	Γένεσις					
1, 29-30	278	15, 7	331	6, 13	229	
31	298	17	349	8, 4	243	
2, 15	224	16	243	10, 16	209	
3	83	16, 3	270	12, 30	258	
3, 5	200	16-17	272	15,9	180	
14	270	17, 6	243	16, 21	256	
15	94, 183,	8-16	330	20, 8	98	
	211, 260	15	330	23, 14	239	
18	249	20, 9	154	25, 9-10	350	
21	246	21, 5-6	268	11	268	
4, 5	167	36	342	27, 15	259	
8	264	23, 32	188	31, 7-8	258	
9, 3	71	24, 10	83	32, 7	124	
11, 1-9	201	12-18	243	33	76	
12, 1	80	22-39	77	39	354	
13,5-11	242	25, 30	254			
14, 1-10	267	28,4	214	Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ		
18, 1	245	15	270	3	85	
27	173	30, 34	220	4, 19	251	
19, 1	265	32,4	184	7, 21	277	
26	268	15-19	243			
21, 6	336	31	203			
22, 1-19	291	33, 7	261	Κριταί		
24, 12-28	341	11	264	6, 4	335	
27	335	34, 30	203	14-15	335	
28, 12	189, 316			7, 2	333	
29, 15-28	256	Λευϊτικόν		12	335	
25	219	8, 21	270	13	272	
31, 34-35	269	29	270	17	252	
39	83	9, 14	270	9, 7-15	253	
34	264	11, 27-42	244	48	252	
35, 4	259	15, 31	265	15, 4-5	260	
37, 3	142	33	280	18, 27	343	
14-17	263	19, 17	102			
39, 7-12	275			Α' Βασιλειών		
48, 21-22	259	Αριθμοί		2, 6-7	123	
49, 17	137	3, 41-45	346	9	225	
		5, 22	271	12-29	250	
"Ἐξοδος		8, 7	262	3, 9	124	
1	247	12, 3	80	19-20	258	
3, 2	203, 329	12	331	4, 18	250	
5	220	20, 12	349	6, 12	263	
5, 2	191	25, 1	272	11, 2	252	
10, 17-19	345	34, 15	242	6	152	
7, 1	203			14, 13	245	
9, 29	265	Δευτερονόμιον		15, 17-23	11"	
12, 22-23	264	4, 24	302	16,7	133	
14	337	38	330	17	13	133
					13	133
					17	85

17, 35	82		Τωβίτ	40, 1	307
45	175			42, 3-5	347
25	130	12, 12		44, 14	311, 349
30	346		Τουδῖθ	50, 9	299
		2, 4		19	146, 152
B' Βασιλειών				51, 1	110
4, 5-8	245		Ψαλμοί	52, 6	109
7, 27	341	1, 2		54, 7	330
12	130	2, 11		8	68
18, 24	193	4, 3		9	69
		5		10	68
Γ Βασιλειών		7		23	67
7, 13	254	5, 10	82, 101, 201	56, 1-2	344
10, 11	329	6, 3		2	349
11, 1-8	338	8		57, 12	213
13, 4	247	8, 3		58, 10	196
17, 6-15	243	9, 27		61, 1	183
9	67	32		6	295, 350
10-16	246	38		10	153
18, 18	247	Π, 7		62, 3-6	338
19	272	9		9	290
19, 8	243	12, 4	196, 202	63, 7	213
19	258	17, 35		65, 4	332
20	349	38-39		12	310
21	262	40		67, 7	300
20, 1-16	242	18, 8		11-12	306
		10		35	186
		19, 5		68, 4	198
Δ' Βασιλειών		21, 26		70, 6-9	338
1, 2	267	22, 2		72, 28	146
2, 8	247	4		73, 21	306
11	304	24, 9	80, 142	74, 6	319
25	272	26, 14	159	79, 12	189
3, 14	247	27, 7	184, 292	80, 6-7	344
4, 10	246	28, 7	329	81, 6	83
5, 1-14	337	30, 24		83, 8	202
10-16	248	31, 1		11	352
25	98	9		84, 9	212
6, 5-6	255	33, 3	83, 161	89, 12	213
9, 22	342	9	281	90, 8	195, 207
18, 21	135	10	210, 293, 315	10-11	229
		36, 8	290	12	338
A' Παραλειπομένων		11	75	13	335
16, 14	148	15	206	91, 12	195
22, 8	261	23	84	93, 16	184
		28	174	19	307
B' Παραλειπομένων		37, 8	140	96, 10	182
4, 12	266	11	354	100, 4	267
		38, 7	347	6	69
B' "Εσδρα		12	153	8	94, 188
9, 11	259	39, 2	302	102, 2	168
		9	322	5	336
			194	10	165

Ευρετήρια

12-13	353	38, 8	352	12, 13	194
17	336	39, 5-8	273		
103, 15	117	30	84	'Ασμα 'Ασμάτων	
30	347	41, 5-6	254	2, 2	276
106, 6	344	23	84	15	188
10	270	42, 6	173		
27	333			Σ. Σολομώντος	
108, 4	350	Παροιμίες		3, 9	214
29	350	3, 8	354	4, 12	69
111, 4	333	12	321		
112, 5-6	339	14	183	Σ. Σειράχ	
114, 6	305	4, 23	• 93, 94	2, 14	208
115, 3	164	5, 9	81	10, 13	191
118, 83	169	10	142	11, 14	343
120, 6	60, 342	6, 32	137	17, 32	173
122, 2	343	8, 35	321	18, 17	67
123, 27	340	9, 8	158	20, 18	349
124, 1	62	10, 4	73	28, 13	158
125, 6	309	11, 14	117	35, 22	104
126, 1	110	25	100	42, 24	219
128, 3	234	12, 1	139	43, 3	344
131, 1	80	28	102		
136, 9	94, 184, 207, 266	13, 4 14, 29	70 139	Ωσηέ	
138, 22	78	15, 1	100	2, 8	352
139, 12	349	11	133	5, 2	352
14	210, 292	16, 5	191	13, 7	352
141, 3	203	8	142, 148		
146, 9	84	26	340	'Αμώς	
147, 6	344	17, 22	80	2, 9	350
148	329	23, 33-35	267	16	275
		24, 4	117	4, 12	191
Ίώβ		11	123	9, 13	332
1, 5	192, 251	15	69, 91		
21	343	16	348	Ίωήλ	
4, Π	266	33	117	4, 10	256
5, 18	123	50	136		
23	105	25, 17	244	Ίωνας	
7, 1	343	28	117	2, 3-7	344
8, 11	266	26, 3	161		
20	337	27, 13	275	'Αββακούμ	
14, 17	324	14	331	2, 6	242
15, 20	276	Εκκλησιαστής			
18, 12	187	1, 18	302	'Αγγαίος	
21, 14	194	5, 15	245	1, 9	243
26	342	6, 7	245		
28, 18	349	7, 9	100	Ζαχαρίας	
30, 1, 4	57	8, 5	207, 323	3, 1	346
24	80	9, 7	187	2	138
31, 7	301	18	187	11, 17	252
27	244	10, 9-10	255		
36, 27	114	11, 10	76		
37, 17	350				

	Μολοχίος		19	242	28-29	
4, 2	101				31-32	
2-3	353			Ιεζεκιήλ	33	
3, 14-16	351		1, 4	309		
			7	244	34	
	Ησαΐας		3, 17-18	258	7, 3	
2, 4	256		4, 1	258		
6, 5	227		3	258	11	
7	71		13, 19	257	14	
7, 4	354		16, 49	92	21	
6	343		17, 24	329, 339	8, 12	
8, 9-10	335		18, 4	83	22	
9, 2	171, 270		37, 6	347	9, 9	
14, 12	84		11	347	21	
13	110				29	
26, 20	349			Δανιήλ	10, 1	
40, 31	205		2, 23	330	10	
41, 13	57, 205		3, 19	95	23	
43, 1-3	58		5, 23	77	29	
25	353		6, 16-23	273	37	
45, 7	195		7, 25	334	40	
49, 6	338		12, 19	227	π, η	80,
15	354				29	
19	343				30	
50, 4	123			Κατά Ματθαίον	20	
8	58		3, 7	138	29	
51, 17	341		8	80	43	
53, 4	304		10	171	44-45	
5	354		4, 1-10	73	45	
55, 1	194		3	182	49	
63, 10	152		4	243	13, 28	
64, 5	349		9	279	44	
			11	345	46	
			23	300	15> 11	
	Ιερεμίας		5, 8	180, 189,	18 " 19	
6, 25	264			193, 205	19	
12, 2	212		22	104	16, 19	
15, 19	258		23	102, 234	24	
16, 1-4	66		24	222, 234	27	
17, 16	205		25	57	18, 4	
24, 6	343		28	94, 174	21	
27, 16	138, 266		40	242	24-35	
28, 9	149		44	147	19, 21	
31, 28	249		6, 1-18	74		
38, 28	343		7	234	30	
42, 6-7	236		9-10	225	22, 13	
47, 5	246		14	160	37	
49, 19	260		18	140	23, 8	
50, 2-3	260		21	76	12	
52, 14	271		22	117	15	
			25	76	26	
	Θρήνοι Γερ.		25 30	24 6	2, 4, 20	
4, 5	243		26-28	238	22	

42-44	59	18, 1	154	8	159
44	100	1-8	198, 205, 228	10, 15	353
25, 1-13	166, 279	10	234	12, 10	130
14-30	148	10-14	229	14, 22	132
21	143, 193	13	350	19, 12	247.
35	116	38	129	20, 34	98, 252
36	79	21, 34	59	35	98
26, 70	342	22, 42	222	22, 25	99
27, 5	98	23, 34	304	28, 20	157
28	304	42	341, 349		
39-40	172	43	110, 332, 349		
28, 8	332	24, 32	77		
				Πρός Ρωμαίους	
Κατά Μάρκον		Κατά Ιωάννην		2, Π	209
1, 6	272	1, 5	312	15	104
2, 4	138	9-12	312	5, 8	144
11	220	14	171	7, 14	129
27	341	52	345	18	314
9, 46	70	3, 27	342	22	311, 313
10, 30	153	30	288	23	153, 163,
50	130	31	347	24	313, 343
11, 3	273	4, 16	350	25	208, 343
12, 42	67	24	225	8, 1-2	314
42-44	220	5, 13	76	6	313
		9, 38	130	6-8	183, 186, 201
Κατά Λουκάν		11, 25	207	7	189
1, 35	347	26	329	15	208, 312
2, 10	332	33-38	303	18	303
49	263	12, 50	213	23	71
3, 11	145	14, 6	207	26	152
4, 23	101	21	161	28	183, 303
41-42	67	23	162	34	209
5, 5	159	15, 5	110, 132, 156, 186, 207	38-39	353
6, 30	305	5-6	191, 209	9, 16	231
36	286	14	244	10, 17	110
7, 50	332	16, 20-22	352	12, 1-2	151
8, 18	209	18, 22	129	13, 10	169
31-32	345	19, 15	172	12	318, 325
9, 62	142, 238	19, 29	299	14	350
10, 18	200, 316	20, 27	340	14, 17	92
11, 13	338	20, 29	345	15, 4	319
21-22	292	21, 11	219	27	131
12, 20	100	30, 11	347	Α' προς Κορινθίους	99
47	208			1, 24	213
13, 25	162			30	341
14, 10	335	Πράξεις		3, 12	220
11	138	2, 2	340	16	162
18	86	3-4	152	19	331
26	306	4, 34	99	4, 3-4	325
33	136, 145	5, 1-10	98, 262	5	166
17, 10	143, 193, 353	6, 13	159	7	110, 214
21	155	7, 56	159	10	336
37	58	9, 6	124	5, 2-4	336
				10	324

7, 17	336	Πρός Γαλατάς	1, 6	347
32-34	66	2, 2	2, 9	70
8, 1	134, 143	4, 6	17	163
2	193	16	38	334
3	289	5, 6	4, 17	325
9, 7	82	16	5, 8-10	354
14	107	146, 192, 301	14	241
24	76, 155	17	17	102, 191
27	334, 338	22	19	152, 293
10, 12	338	24	21	139
24	241	25		
26	71	6, 1		
11, 4	257	3		
5-7	233	7		
31-32	208	14		
12, 3	185, 302			
8	116, 287,	Πρός 'Εφεσίους		
	308	1, 21		
11	151, 152	2, 3		
13, 3-5	113	14		
7	134	4, 26		
8	172	27		
13	220, 320	30		
15, 3	143, 193	31		
10	110, 330	5, 19		
54	337	6, 11		
		12		
B' πρὸς Κορινθίους		14-17		
1, 3	355	15		
9	333	16		
2, 7	80			
11	254	Πρός Φιλιππησίους		
3, 18	185	1, 9-10		
4, 16	170, 318	2, 5-10		
5, 2-4	337	6-8		
4	319	13		
6-7	295	3, 12		
13	289	14		
15	144, 169	19		
6, 7	311	20		
14	311	4, 8		
7, 10	105	12		
8, 9	171	15		
12	305			
13	67	Πρός Κολοσσαεῖς		
10, 5	62	2, 3		
11, 6	134	9		
9	99	3, 5		
14	297	10-11		
27	76	15		
12, 7	321			
9	321, 333	A' πρὸς θεσσαλονικεῖς		
13, 5	131, 155, 341			
		1, 6		
		2, 9		
		17		
		38		
		4, 17		
		5, 8-10		
		14		
		17		
		19		
		21		
			B' πρὸς θεσσαλονικεῖς	
			3, 6-12	
			10	
			A' πρὸς Τιμόθεον	
			1, 7	
			2, 4	
			8	
			4, 7	
			8	
			13	
			5, 6	
			6, 5	
			7-8	
			8	
			10	
			12	
			B' πρὸς Τιμόθεον	
			2, 4	
			5	
			6	
			11	
			24	
			3, 5	
			12	
			4, 7	
			8	
			Πρὸς Τίτον	
			1, 16	
			Πρὸς Φιλήμονα	
			10-19	
			Πρὸς Εβραίους	
			1, 6	
			3, 6	

4, 11	155	19	349		
13	132	20	100		
15	171	2, 21	291	Α' Γωάννοι	
5, 14	118	3, 2	201	1, 9	
7, 19	198	4, 6	214	2, 15	
10, 16	82	17	202	3, 15	
34	305	5, 13	71	4, 16	
11, 1	131, 151, 155			18	Γ.: 2~
37-38	273				
12, 14	95	Α' Πέτρον			
16	95	2, 23	304	Γούθα	
13, 17	132	5, 4	352	19	311
		7	67, 76, 339		
		8	187	'Αποκάλυψις	
Γακώβου				5, 8	22"
1, 17	110	Β' Πέτρον		8, 3	227
		2, 22	186		

Εκδόσεις
ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Κείμενα από την ορθόδοξη πνευματική παράδοση

ΟΣΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ, ΕΡΓΑ (τόμος Α),
μετάφραση Κων. Φραντζόλα.

* 'Αρχιεπ. Βασ. Κριβσοέν, ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙ-
ΣΤΟΥ ("Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος: Βίος-Πνευματικό-
τητα-Διδασκαλία)

* Ο ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ο ΣΥΚΕΩΤΗΣ

* Ο ΑΒΒΑΣ ΔΑΝΙΗΛ ΤΗΣ ΣΚΗΤΕΩΣ (Μετάφραση -
Πρωτότυπο κείμενο)

* 'Αρχιμ. Ίουστίνου Πόποβιτς, ΟΣΙΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΟΥ
ΣΑΡΩΦ, ΒΙΟΣ.

* Τοῦ ἰδίου, ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΣΑΒΒΑ ΚΑΙ ΣΥΜΕΩΝ
(των φωτιστών των Σέρβων)

* Λεοντίου Νεαπόλεως, Ο ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΔΙΑ
ΧΡΙΣΤΟΝ ΣΑΛΟΣ (Μετάφραση - Πρωτότυπο κείμενο)

* Αγίου Φιλθέου Κόκκινου, Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ Ο
ΑΓΙΟΡΕΪΤΗΣ

* Τοῦ Ἰδίου, ΒΙΟΣ ΑΠΟΥ ΣΑΒΒΑ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΕΔΙ-
ΝΟΥ (τοῦ και σαλοῦ δια Χριστόν)

* Θεοκλήτου μονάχου Διονυσιάτου, ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ Α-
ΘΑΝΑΣΙΟΣ ΙΒΗΡΓΓΗΣ

* Δ. Στανιλοάε, Η ΠΟΡΕΙΑ ΜΕ ΤΟ ΣΩΤΗΡΑ ΧΡΙΣΤΟ

* ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΚΑΙ Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟ-
ΞΙΑΣ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

* Αγίου Νικόδημου 'Αγιορείτου, Ο ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ
ΚΑΝΩΝ ΕΓΣ ΤΗΝ ΓΟΡΓΟΥΠΗΚΟΟΝ

* ΟΙ ΔΥΟ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΓΣ ΚΑΙ ΟΙ ΧΑΙΡΕΤΓΣΜΟΙ

* ΙΕ ΣΥΝΑΧΑΪΚΕ (ίοπιβ5 I-II). Οί βίοι των Αγίων στή
γαλλική γλώσσα, από τον π. Μακάριο Σιμωνοπετρίτη.